ÖYRƏN - ÖYRƏT

HİKMƏT AXŞAMLARI

HƏYATIMIZA İŞIQ SALAN DƏYƏRLƏR

Kitab silsiləsi –14

https://archive.org/details/@oyrenoyret2021

GİRİŞ

İNSAN ÖZÜNÜ DƏYİŞDİRMƏYƏ BAŞLADIĞI GÜN HƏYATI DƏYİŞMƏYƏ BAŞLAYIR

İnsan həyatı boyu çox şey axtarır. Bəzən xoşbəxtlik, bəzən uğur, bəzən var-dövlət, bəzən rahatlıq, bəzən də özünə layiq bildiyi bir həyat. Bunun üçün çalışır, öyrənir, qazanır, insanlarla münasibət qurur, arzularının arxasınca gedir. Lakin insanın bütün bu axtarışlarının içində bəlkə də ən mühüm sual çox vaxt cavabsız qalır: "Mən necə bir insan olmalıyam?" Çünki insanın həyatda nə qədər qazandığından daha vacib olan, qazandıqlarının onu necə bir insana çevirməsidir. İnsan böyük ev sahibi ola bilər, amma kiçik ürəkli ola bilər; çoxlu elm öyrənə bilər, amma bildikləri ilə başqasını alçalda bilər; varlı ola bilər, amma ehtiyacı olanı görməyə bilər. Əksinə, sadə yaşayan bir insanın qəlbi o qədər zəngin ola bilər ki, onun yanında olan hər kəs özünü dəyərli hiss etsin. Deməli, həyatın həqiqi ölçüsü yalnız sahib olduqlarımız deyil, kim olduğumuzdur.

Bu kitab məhz həmin sualın ətrafında qurulub. Burada məqsəd oxucuya sadəcə nəsihət vermək, ona "belə et, belə etmə" demək deyil. Məqsəd insanı öz daxilinə baxmağa, davranışlarını düşünməyə və həyatını daha gözəl istiqamətə yönəltməyə dəvət etməkdir. Çünki hər bir insanın daxilində yaxşılığa doğru dəyişmək gücü vardır. İnsan səhv edə bilər, kiminsə qəlbini qıra bilər, qəzəblənə bilər, haqsızlıq edə bilər, yalan danışa bilər, paxıllıq edə bilər, verdiyi sözə əməl etməyə bilər. Lakin səhv etmək insanın sonu deyil. Əsl təhlükə səhvi görməmək, onu qəbul etməmək və dəyişmək üçün heç bir addım atmamaqdır. İnsan öz qüsurunu görə bildiyi anda islah yoluna qədəm qoyur.

Bu səhifələrdə yaxşılıq etməkdən mərhəmətə, sədəqə və paylaşmaqdan yetim və kimsəsizlərə qayğıya, heyvanlara münasibətdən təbiəti qorumağa, təmizlikdən həya və iffətə, nəzakətdən gözəl danışığa, qeybət, böhtan və yalandan uzaq olmaqdan paxıllıq, təkəbbür, qəzəb, kin, həsəd və tamah kimi insanın qəlbini ağırlaşdıran xüsusiyyətlərlə mübarizəyə qədər çoxlu mövzu ilə qarşılaşacaqsan. Ailə birliyi, övlad tərbiyəsi, müəllimə hörmət, böyüklərə ehtiram, kiçiklərə qayğı, sədaqət, etibar, sirr saxlamaq, ümid, cəsarət, özünü tərbiyə etmək, nəfsə hakim olmaq, təfəkkür, hikmət, oxumaq vərdişi, ictimai məsuliyyət, insan hüquqlarına hörmət, əhdə sadiqlik, mənəvi zənginlik, ürək təmizliyi, yaxşı niyyət, şükür, təvazö, səhvini etiraf etmək, tövbə, səxavət, dözümlülük, ədalət, düşünərək danışmaq, dinləmək, üzr istəmək, sözün məsuliyyəti, xoş münasibət, etimadı qorumaq, həyatda məqsədli olmaq və yaxşılıq edib qarşılıq gözləməmək kimi mövzular da bu mənəvi yolun müxtəlif dayanacaqları olacaq. Lakin bütün bu mövzuların arxasında bir əsas məqsəd dayanır: insanın daha yaxşı insan olmasına kömək etmək.

Bu kitabı oxuyarkən özünü yalnız başqalarını düşünərək oxuma. "Bunu dostum oxumalıdır", "Kaş bunu övladım başa düşəydi", "Bunu filankəs bilməlidir" deməzdən əvvəl özünə bax. Bəlkə hansısa səhifədə öz davranışını görəcəksən. Bəlkə bir hekayə sənə illər əvvəl etdiyin bir səhvi xatırladacaq.

Bəlkə bir nəsihət qəlbində çoxdan unutduğun bir məsələni yenidən oyadacaq. Bəlkə bir ayə səni düşündürəcək, bir hədis davranışını dəyişdirəcək, bir hekayə isə kiməsə qarşı münasibətinə başqa gözlə baxmağına səbəb olacaq. Əgər belə olsa, deməli, bu kitab sadəcə oxunmayıb; sənin həyatına toxunub.

Çünki kitabın əsl dəyəri onun neçə səhifə olmasında deyil, insanın həyatında neçə səhifəni dəyişdirə bilməsindədir. İnsan bir kitabı oxuyub bağlaya bilər, amma kitabın içindəki bir fikir onunla birlikdə yaşamağa davam edə bilər. Bəzən bir cümlə insanı üzr istəməyə, bir hekayə bağışlamağa, bir ayə tövbəyə, bir nəsihət yaxşılıq etməyə, bir sual isə özünü dəyişməyə sövq edə bilər. Ən gözəl oxu da budur: oxuduğun sözün həyatında davranışa çevrilməsi.

Bu kitab yalnız özünü artıq yaxşı insan hesab edənlər üçün deyil. Əksinə, özündə çatışmazlıqlar görən, dəyişmək istəyən, həyatının mənasını düşünən, səhvlərindən nəticə çıxarmağa çalışan hər kəs üçündür. İman edən də bu səhifələrdə özünə suallar tapa bilər, şübhə edən də, araşdıran da, həyatına başqa gözlə baxmaq istəyən də. Çünki dürüstlük, mərhəmət, ədalət, sədaqət, təmizlik, bağışlamaq, insanlara hörmət etmək, təbiəti qorumaq və yaxşılıq etmək yalnız bir insan qrupunun ehtiyacı deyil. Bunlar insanlığın ortaq dəyərləridir.

Bəzən biz dünyanın dəyişməsini istəyirik. İnsanların daha mərhəmətli, rəhbərlərin daha ədalətli, övladların daha tərbiyəli, dostların daha sədaqətli, cəmiyyətin daha vicdanlı olmasını arzulayırıq. Lakin dəyişiklikdən danışarkən ən vacib yeri unuduruq: özümüzü. Hər kəs başqasının dəyişməsini gözləsə, heç kim ilk addımı atmayacaq. Halbuki ailədə sülh bəzən bir insanın yumşaq sözündən, dostluqda barışıq bir insanın "üzr istəyirəm" deməsindən, yaxşılıq bir insanın əl uzatmasından, böyük bir dəyişiklik isə bir insanın öz nəfsinə qalib gəlməsindən başlayır. Dünyanı bir gündə dəyişmək mümkün olmaya bilər, amma insan özünü dəyişməklə öz ətrafındakı kiçik dünyanı dəyişə bilər.

Bu kitabın səhifələrindəki hekayələr də məhz buna görə vardır. Çünki bəzən quru nəsihətin çatmadığı yerə bir hekayə çata bilir. İnsan özünə birbaşa deyilən sözdən qaça bilər, amma hekayədə özünü gördükdə dayanıb düşünə bilər. Bir uşağın davranışından, yaşlı insanın təcrübəsindən, sadə bir kənd həyatından, bir ailənin sevinc və kədərindən, bir səhvin nəticəsindən və ya gözlənilməz bir yaxşılıqdan böyük bir hikmət çıxarmaq mümkündür. Həyatın özü də belədir: ən böyük dərslər bəzən ən sadə hadisələrin içində gizlənir.

Ona görə bu kitabı tələsmədən oxu. Hər fəsli bitirib dərhal digərinə keçmək məcburiyyətində deyilsən. Bəzən bir səhifədə dayan, öz həyatını düşün. Özünə soruş: "Mən belə vəziyyətdə necə davranardım?", "Mənim qəlbimdə bu xüsusiyyət varmı?", "Mən kiminsə haqqını bilmədən tapdalamışammı?", "Kimdənsə üzr istəməliyəmmi?", "Kimisə bağışlamalıyam?", "Mənə verilən etimadı qoruyurammı?", "Etdiyim yaxşılığın qarşılığını gözləyirəmmi?" Bu sualların bəzilərinin cavabı səni

sevindirə bilər, bəziləri isə narahat edə bilər. Amma insanın inkişafı məhz həmin dürüst cavablardan başlayır.

Unutma ki, yaxşı insan olmaq heç vaxt səhv etməmək demək deyil. Yaxşı insan səhv etdikdə onu qəbul edən, incitdikdə üzr istəyən, haqsız olduqda geri addım atan, yıxıldıqda yenidən qalxan və hər gün özünü bir az daha yaxşı etməyə çalışan insandır. Böyük olmaq başqalarını özündən aşağı görmək deyil; başqasını yüksəldərkən özünün də yüksəlməsidir. Güclü olmaq heç vaxt qəzəblənməmək deyil; qəzəbin səni idarə etməsinə imkan verməməkdir. Zəngin olmaq yalnız çox mala sahib olmaq deyil; qəlbinin sahib olduqlarına şükür edə bilməsidir. Hikmətli olmaq hər şeyi bilmək deyil; bilmədiyini etiraf edib öyrənməyə davam etməkdir.

Bəlkə də bu kitabın sonunda bütün problemlərin həll olunmayacaq. Bəlkə bütün suallarına cavab tapmayacaqsan. Amma ümid edirəm ki, kitabı bağlayanda əvvəlki insan olaraq qalmaq istəməyəcəksən. Bəlkə bir insanı bağışlayacaqsan, bəlkə birindən üzr istəyəcəksən, bəlkə illərdir təxirə saldığın bir yaxşılığı edəcəksən, bəlkə ailənə daha çox vaxt ayıracaqsan, bəlkə bir uşağın sözünü daha diqqətlə dinləyəcəksən, bəlkə sənə verilən bir sirri daha böyük məsuliyyətlə qoruyacaqsan. Əgər bu səhifələrdən yalnız bir yaxşı davranış belə sənin həyatına keçsə, bu kitab öz məqsədinə çatmış olacaq.

İndi isə bu kitabın səhifələrini açarkən bir şeyi unutma: burada oxuyacağın hər söz başqasına aid deyil. Bəzən həmin söz sənə aiddir. Bəzən sənə lazım olan cavab bir hekayənin içində, bəzən bir ayədə, bəzən bir hədisdə, bəzən isə sadəcə öz vicdanının səsində gizlənəcək. Özündən qaçmadan oxu, düşünərək oxu və ən əsası, oxuduqlarını həyatına tətbiq etməyə çalış.

Çünki insanın ən böyük səfəri uzaq ölkələrə etdiyi səfər deyil. Ən böyük səfər öz daxilinə etdiyi səfərdir. Bu səfərdə məqsəd özünü mükəmməl hesab etmək yox, hər gün bir az daha yaxşı olmaqdır. Əgər bu kitab həmin yolda sənə bir addım belə atdırsa, deməli, onun səhifələri öz həqiqi mənasını tapıb.

İndi səhifəni çevir. Bəlkə qarşıdakı sətirlərdə oxuyacağın bir fikir, bir hekayə və ya bir sual sənin həyatında dəyişməsini çoxdan gözlədiyin bir qapının açarı olacaq.

ƏDALƏT

Dünyanı Ayaqda Saxlayan Görünməz Tərəzi

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm verməninizi əmr edir...”

(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan ömrü boyu saysız-hesabsız seçimlər edir. Bəzən bir söz, bəzən bir baxış, bəzən də verdiyi kiçik bir qərar illərlə davam edəcək nəticələr doğurur. Bu seçimlərin hamısında görünməyən bir tərəzi vardır. O tərəzinin adı ədalətdir.

Ədalət yalnız məhkəmə zalında hakimin verdiyi hökm deyil. O, atanın övladına münasibətində, müəllimin qiymətləndirməsində, tacirin alış-verişində, dostun dostuna sədaqətində, hətta insanın öz vicdanı ilə tək qaldığı anda verdiyi qərarda yaşayır.

Bəzən bir milləti ordular deyil, ədalətsizlik məhv edir. Bəzən də bir insanı yoxsulluq deyil, haqsızlıq sındırır.

Ədalət görünmür, amma hər yerdə hiss olunur. O olmayanda insanlar qanundan əvvəl vicdanlarını itirirlər.

Bədii Hekayə - İki Tərəzi

Ağsu rayonunun köhnə bazarında iki dükan üzbəüz yerləşirdi.

Birinci dükanın sahibi Həsən kişi idi. İkinci dükan isə illər əvvəl atasından qalmış dükanı işlədən Murada məxsus idi.

Hər səhər bazar açılanda insanlar hər iki dükanın qarşısından keçirdilər.

Qiymətlər demək olar ki, eyni idi.

Mallar da oxşar idi.

Amma qəribə bir şey vardı.

İllər keçdikcə Həsənin dükanı daha da canlanır, Muradın dükanı isə boşalırdı.

Bir gün Murad səbəbini soruşmaq üçün bazarın ən yaşlı adamı olan Qədir babanın yanına getdi.

– Baba, mən başa düşmürəm. Mən də çalışıram. Mən də zəhmət çəkirəm. Niyə insanlar daha çox Həsəndən alış-veriş edir?

Qoca gülümsədi.

– Sabah sübh tezdən gəl.

...

Səhər bazar açılmamış Qədir baba Muradı Həsənin dükanına apardı.

Həsən tərəzini masanın üstünə qoydu.

Bir qadın gəlib iki kilo düyü istədi.

Həsən düyünü çəkdi.

Sonra heç kimin görmədiyini zənn edərək tərəziyə yenidən baxdı.

Bir neçə dənə düyü əlavə etdi.

Murad təəccübləndi.

– Axı tərəzi düz göstərirdi.

Həsən sakitcə dedi:
– Tərəzi düz idi.
Amma bəlkə mən düz deyildim.
Murad heç nə demədi.
Günorta başqa bir kişi gəldi.
Bu dəfə tərəzi bir az artıq göstərirdi.
Həsən artıq hissəni geri götürdü.
Müştəri gülümsədi.
– Onsuz da bilməyəcəkdim.
Həsən cavab verdi:
– Sən bilməsəydin də, mən bilərdim.
Qədir baba Murada baxdı.
– İndi başa düşdün?
Murad yenə susurdu.
Qoca sözünə davam etdi.
– Dünyada iki tərəzi var.
Birini insanlar görür.
O biri isə insanın vicdanıdır.
Birincini aldatmaq mümkündür.
İkincini isə heç vaxt.
...
İllər keçdi.
Murad köhnə tərəzisini dəyişmədi.
Amma vicdanını dəyişdi.
Artıq o, qazancını yalnız pulla ölçmürdü.
Bir gün bazara gələn balaca bir uşaq cibindəki pulları sayaraq dedi:
– Əmi, pulum çatmır.
Murad sakitcə meyvələri torbaya qoydu.
– Çatır, oğlum.
Uşaq sevinc içində getdi.
Qədir baba bunu uzaqdan izləyirdi.
Gülümsədi.
– Bax, indi sənin tərəzin düzəlməyə başlayıb.
Çünki ədalət dəmir tərəzidə deyil.
İnsanın qəlbində ölçülür.

Tarixdən Bir Hadisə

İslam tarixində ədalətin ən məşhur nümunələrindən biri xəlifə Əli ibn Əbu Talib (ə) ilə bir yəhudi arasında baş vermiş məşhur məhkəmə hadisəsidir.

Rəvayətə görə, İmam Əli (ə) itirdiyi zirehi bir yəhudinin əlində görür və onun özünə məxsus olduğunu bildirir. Mübahisə qazının qarşısına çıxarılır. Qazı Şüreyh hər iki tərəfi dinləyir və İmam Əlidən (ə) dəlil istəyir. İmam Əli (ə) zirehin ona məxsus olduğunu desə də, hüquqi baxımdan kifayət edən şahid təqdim edə bilmir. Buna görə qazı mövcud sübutlara əsaslanaraq

hökmü yəhudinin xeyrinə verir. İmam Əli (ə) dövlət başçısı olmasına baxmayaraq hökmə etiraz etmir və məhkəmənin qərarını qəbul edir. Rəvayətdə bildirilir ki, bu davranış yəhudiyə dərin təsir göstərir və o, sonradan zirehin həqiqətən İmam Əliyə (ə) aid olduğunu etiraf edir.

Mənbələr:
Nəhcül-Bəlağə (ədalət anlayışını izah edən çoxsaylı xütbə və məktublar)
Biharul-Ənvar (müxtəlif rəvayət yolları ilə hadisə nəql olunur)
Tarixu Dimaşq (hadisənin müxtəlif rəvayətləri qeyd edilir)

Qeyd: Bu hadisə həm sünni, həm də şiə tarix və ədəbiyyatında geniş şəkildə nəql olunur. Lakin rəvayətin isnadları bütün alimlər tərəfindən eyni səviyyədə qiymətləndirilmir. Buna görə bu rəvayət tarixdə məşhur şəkildə nəql olunan bir hadisə kimi təqdim olunur.

Qurandan Bir İşıq

"Ey iman gətirənlər! Allah xatirinə ədaləti qoruyan şahidlər olun. *(Hər hansı bir)* **camaata qarşı olan kin-küdurət sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun! Bu, təqvaya daha yaxındır..."** (Maidə surəsi, ayə 8)

Bu ayənin ən böyük dərsi budur ki, ədalət dosta da, düşmənə də eyni ölçü ilə yanaşmağı tələb edir. İnsan hisslərinə deyil, haqqa tabe olmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Ədalətli olanlar Qiyamət günü Allahın yanında nurdan minbərlər üzərində olacaqlar." (Səhih Muslim, "İmarə" bölməsi.)

İmam Sadiqdən (ə) nəql olunur:

"Ədalət baldan şirin, yağdan yumşaq və müşkdən daha gözəl qoxuludur." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada aparılan araşdırmalar göstərir ki, insanlar nəticədən daha çox prosesin ədalətli olub-olmamasına həssasdırlar. Bir insan istədiyi nəticəni əldə etməsə belə, qərarın dürüst və qərəzsiz verildiyinə inanarsa, onu qəbul etməyə daha meylli olur. Bu anlayış elmdə prosedur ədaləti (procedural justice) kimi tanınır və məktəblərdən tutmuş iş yerlərinə qədər bir çox sahədə insanların etimadını və əməkdaşlığını artıran əsas amillərdən biri hesab edilir.

Hikmət Pəncərəsi

Ədalət yalnız haqqı sahibinə vermək deyil.

Ədalət, gücün sənin tərəfində olduğu anda belə vicdanının tərəfində dayanmağı bacarmaqdır.

İnsan başqalarına qarşı ədalətli olmadan əvvəl, öz nəfsinə qarşı ədalətli olmalıdır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənə heç kimin bilməyəcəyi bir seçim verilsəydi, vicdanının tərəzisi ilə qərar verərdin, yoxsa mənfəətinin?

Son Söz

Qanunlar cəmiyyəti idarə edə bilər. Amma vicdanla yaşayan ədalət cəmiyyətə ruh verir. İnsanlar ədalətdən qorxduqları üçün deyil, onu sevdikləri üçün ədalətli olduqları gün dünya daha gözəl olacaq.

Unutma:

Ədalət yalnız başqasına haqq vermək deyil, öz əleyhinə olsa belə həqiqətin yanında dayanmaqdır.

SƏBİR

Fırtınada Sınmayan Ağac

“Ey iman gətirənlər! Səbr edin, dözümlü olun, *(sərhəd boyu)* **növbə ilə keşik çəkin və Allahdan qorxun ki, bəlkə nicat tapasınız!”**
(Ali-İmran surəsi, ayə 200)

Giriş

Həyat heç vaxt yalnız günəşli günlərdən ibarət olmur. Bəzən insanın yolu güllərlə bəzənir, bəzən isə daşlarla dolur. Elə anlar gəlir ki, insan öz gücünün son həddinə çatdığını zənn edir. Qapılar üzünə bağlanır, arzular gecikir, dualar cavabsız qalmış kimi görünür.

Məhz belə vaxtlarda insanın həqiqi siması üzə çıxır.

Çünki rahatlıq zamanı güclü görünmək asandır. Əsl güc isə çətinlik qarşısında sınmamaqdır.

İslamda səbir sadəcə gözləmək demək deyil. Səbir, haqq yoldan dönmədən mübarizəni davam etdirmək, ümidini itirmədən çalışmaq, Allahın hikmətinə inanaraq doğru yolda qalmaqdır.

Bir ağacın ən möhkəm kökləri fırtınalı havalarda yaranır. İnsan xarakteri də elə çətinliklərin içində möhkəmlənir.

Səbir, zamanın uzanmasına deyil, qəlbin Allaha bağlanmasına verilən addır.

Bədii Hekayə - Dağın O Tayındakı İşıq

Balakən rayonunun dağ kəndlərindən birində Rəşad adlı gənc yaşayırdı.

Atasını uşaq yaşlarında itirmişdi. Anası isə uzun illər xəstəliklə mübarizə aparırdı. Evin bütün yükü onun çiyinlərinə düşmüşdü.

Hər səhər günəş doğmamış meşəyə gedər, odun yığar, sonra kənddə işləyər, axşam isə yorğun halda evinə qayıdardı.

Bir il qış həmişəkindən daha sərt keçdi.

Günlərlə yağan qar yolları bağladı.

Kəndə ərzaq gətirən maşınlar gələ bilmədi.

Evdə son kisə un da tükənmək üzrə idi.

Anası gözləri dolu halda dedi:

– Oğlum, bəlkə şəhərə köçək? Bu həyat çox ağırdır.

Rəşad pəncərədən qar altında qalan dağlara baxdı.

– Ana, bax o dağlara. Onlar aylarla qarın altında qalırlar. Amma yaz gələndə yenə yaşıllaşırlar. Allah da hər çətinliyin arxasında bir çıxış yolu yaradır.

İki gün sonra xəbər yayıldı ki, rayon mərkəzindən yardım maşınları gələcək.

Hamı kəndin girişinə toplaşdı.

Saatlar keçdi.

Heç kim gəlmədi.

Bəziləri ümidsiz halda evlərinə qayıtdılar.

– Daha bizi unudublar...

– Heç kim gəlməyəcək...
Rəşad isə sakitcə dedi:
– Ola bilsin, onlar gəlmək istəyirlər. Sadəcə yol bağlıdır.
O, kəndin gənclərini topladı.
– Gəlin gözləmək əvəzinə yolu özümüz açaq.
Hamı bel və kürək götürdü.
Səhərdən axşama qədər qar təmizlədilər.
Nəhayət, yol açıldı.
Elə həmin gün yardım maşınları kəndə çatdı.
Sürücü maşından düşərək dedi:
– İki gündür gəlməyə çalışırdıq. Yol bağlı olduğu üçün keçə bilmirdik.
Kəndin ağsaqqalı Rəşadın çiyninə əlini qoydu.
– Oğlum, bu gün mən öyrəndim ki, səbir əlləri qoyub gözləmək deyil.
Səbir, ümidini itirmədən çalışmağa davam etməkdir.
O gündən sonra kənddə hər çətinlik zamanı bir cümlə deyilirdi:
"Dağın o tayında işıq var. Ora yalnız səbirlə gedə bilərsən."

Tarixdən Bir Hadisə

Səbir nümunəsi deyildikdə ilk yada düşən peyğəmbərlərdən biri Həzrət Əyyub (ə) olur.

Qurani-Kərimdə bildirilir ki, Əyyub peyğəmbər uzun müddət ağır imtahanlarla üzləşdi. O, var-dövlətini itirdi, övladlarının vəfatı ilə sarsıldı, ağır xəstəliyə düçar oldu. Buna baxmayaraq, Allahdan üz döndərmədi və ümidini itirmədi.

O, belə dua etdi:

“...Mənə, həqiqətən də, bəla düçar olubdur. Sən rəhmlilərin ən rəhmlisisən!” (Ənbiya surəsi, ayə 83)

Qurani-Kərim xəbər verir ki, Allah onun duasını qəbul etdi, sağlamlığını və nemətlərini geri qaytardı. (Ənbiya surəsi, ayə 84; Sad surəsi, ayə 41–44)

Əyyub peyğəmbərin həyatı göstərir ki, səbir insanı ümidsizliyə deyil, Allaha daha da yaxınlaşdırmalıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Səbr etmək və namaz qılmaqla *(Allahdan)* **kömək diləyin. Həqiqətən, Allah səbr edənlərlədir!** (Bəqərə surəsi, ayə 153)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“... Yalnız səbr edənlərə mükafatları hesabsız veriləcəkdir.”

(Zumər surəsi, ayə 10)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, səbir sadəcə çətinliyə dözmək deyil. Səbir insanın Allahla əlaqəsini gücləndirən bir ibadətdir. Çətinlik müvəqqətidir, lakin səbirlə qazanılan mənəvi güc qalıcıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Səbir ilk zərbə anındadır." (Səhih əl-Buxari, "Cənaiz"; Səhih Muslim, "Cənaiz").

Bu hədis göstərir ki, həqiqi səbir hadisə baş verdikdən uzun müddət sonra deyil, insanın ilk anda özünü idarə etməsindədir.

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səbir imana nisbətdə başın bədənə olan nisbəti kimidir. Başsız bədən yaşamadığı kimi, səbirsiz iman da kamil olmaz."

(Əl-Kafi, "Kitab əl-İman vəl-Küfr")

Bu hədis səbri iman həyatının ayrılmaz hissəsi kimi təqdim edir.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada "gecikdirilmiş məmnunluq" (delayed gratification) anlayışı geniş şəkildə öyrənilmişdir. Araşdırmalar göstərir ki, ani istəklərinə nəzarət edə bilən insanlar uzunmüddətli məqsədlərinə çatmaqda daha uğurlu olurlar.

Bu sahədə aparılmış məşhur "Marshmallow Test" təcrübəsi göstərmişdir ki, səbir göstərən uşaqlar sonrakı illərdə təhsil, iş və sosial münasibətlərdə daha uğurlu nəticələr əldə etmişlər. Sonrakı araşdırmalar bu nəticələrin sosial şəraitdən də təsirləndiyini göstərsə də, özünü idarə etmə bacarığının həyat uğurunda mühüm rol oynadığı fikri qorunub saxlanılmışdır.

Səbir yalnız dini dəyər deyil, həm də psixoloji sağlamlığın əsas dayaqlarından biridir.

Hikmət Pəncərəsi

Səbir zamanın keçməsini gözləmək deyil.
Səbir, zaman keçərkən ümidini itirməməkdir.
Səbir zəiflərin sığınacağı deyil.
Səbir güclülərin silahıdır.
Allah bəzən duaları dərhal qəbul etmir.
Çünki insanı duasından əvvəl böyütmək istəyir.

Oxucuya Bir Sual

Həyatında gecikdiyini düşündüyün hansı nemət əslində səni daha güclü, daha müdrik və daha hazırlıqlı bir insana çevirmək üçün gecikmiş ola bilər?

Son söz

Hər gecənin bir səhəri olduğu kimi, hər çətinliyin də bir sonu vardır.

Səbir edən insan ağrını inkar etmir, lakin ağrının onu məğlub etməsinə də icazə vermir.

Fırtına nə qədər güclü olsa da, kökü dərin olan ağacı yıxa bilmir.

İnsan da imanını, ümidini və səbrini qoruduğu müddətdə həyatın sınaqları qarşısında sınmaz.

Unutma: Allahın vaxtı insanın tələsməsindən daha hikmətlidir. Bəzən ən böyük nemətlər, ən uzun səbrin sonunda qapını döyür.

Unutma:
Səbir hər şeyə susmaq deyil; doğru zamanı gözləyərkən ümidini itirməmək və çətinlik qarşısında doğru yoldan dönməməkdir.

DÜRÜSTLÜK

İnsanın Görünməyən Sərvəti

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və düz danışanlarla birlikdə olun.” (Tövbə surəsi, ayə 119)

Giriş

İnsan həyatda çox şey itirə bilər. Var-dövlətini itirər, yenidən qazanar. Sağlamlığını itirər, müalicə ilə bərpa edə bilər. Dostlarını itirər, yeni dostlar qazana bilər.

Amma elə bir xəzinə var ki, onu itirən insanın yenidən əvvəlki etibarı qazanması çox çətin olur.

Bu xəzinənin adı dürüstlükdür.

Dürüstlük insanın dili ilə qəlbinin, sözü ilə əməlinin bir olmasıdır. Dürüst insanın yanında insanlar özlərini təhlükəsiz hiss edirlər. Çünki bilirlər ki, onun sözü dəyişməz, vədi yalan çıxmaz, əmanətə xəyanət etməz.

Yalan bəzən insana ani qazanc gətirə bilər. Lakin həmin qazancın kölgəsində etibar itir. Etibar isə pulla alınmayan, illərlə qazanılan bir nemətdir.

Cəmiyyətlər qanunlarla idarə olunur, amma etibarla yaşayır. Etibarın təməli isə dürüstlükdür.

Bədii hekayə - İtirilən Kisə

Şəki şəhərinin qədim küçələrindən birində Əli adlı gənc yaşayırdı. Atasından ona kiçik bir sənət emalatxanası qalmışdı. O, taxtadan gözəl əşyalar hazırlayır, halal zəhmətlə dolanırdı.

Bir payız günü emalatxananın qarşısını süpürərkən yerdə qalın dəri bir kisə gördü.

Kisəni açanda içində xeyli qızıl sikkə olduğunu gördü.

Əli kasıb idi. Emalatxanasının damı axırdı, anasının dərmanlarını almaqda çətinlik çəkirdi.

Bir anlıq düşündü:

– Heç kim görmədi. Bu pulla bütün problemlərimi həll edə bilərəm.

Sonra atasının illər əvvəl dediyi söz yadına düşdü:

– Oğlum, halal zəhmətlə az qazanmaq, haram yolla çox qazanmaqdan daha şərəflidir.

Əli kisəni bağladı və bazara getdi.

Bütün günü kisənin sahibini axtardı.

Axşama yaxın yaşlı bir tacir həyəcan içində bazara gəldi.

– Mən pul kisəmi itirmişəm. O pul özüm üçün deyildi. Yetim uşaqların haqqı idi.

Əli kisəni ona uzatdı.

Tacirin gözləri doldu.

– Oğlum, bunun yarısını sənə verirəm.

Əli gülümsədi.

– Mən itirdiyiniz şeyi qaytardım. Satmadım.

Tacir soruşdu:

– Bəs sən nə qazandın?

Əli sakit səslə cavab verdi:

– Mən pulla ölçülməyən bir sərvət qazandım.

– Hansı sərvəti?

– Vicdan rahatlığını.

Bu hadisədən sonra şəhərdə hər kəs Əlinin dürüstlüyündən danışmağa başladı.

İllər keçdi.

İnsanlar bazarda alış-veriş edərkən deyirdilər:

– Əgər Əlinin sözü varsa, sənədə ehtiyac yoxdur.

Əli başa düşdü ki, dürüstlük əvvəlcə qəlbdə qazanılır, sonra insanların qəlbinə köçür.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl də Məkkə əhalisi arasında "əl-Əmin" – yəni "etibarlı, etimad edilən şəxs" adı ilə tanınırdı. İnsanlar qiymətli əşyalarını və mallarını ona əmanət edirdilər. Hətta ona düşmən olanlar belə onun dürüstlüyünə şübhə etmirdilər.

Məkkədən Mədinəyə hicrət edərkən də Peyğəmbər (s) özünə düşmənçilik edən insanların əmanətlərini sahiblərinə qaytarmaq üçün Həzrət Əlini (ə) Məkkədə saxladı. Bu hadisə göstərir ki, dürüstlük dostla düşmən arasında fərq qoymayan ali əxlaqdır.

(Bax: İbn Hişam, "əs-Sirə ən-Nəbəviyyə"; İbn Kəsir, "əl-Bidayə vən-Nihayə".)

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və düz danışanlarla birlikdə olun." (Tövbə surəsi, ayə 119)

Başqa bir ayədə buyurulur:

"... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır."** (İsra surəsi, ayə 34)

Bu ayələr göstərir ki, dürüstlük yalnız doğru danışmaq deyil. Verilən sözə sadiq qalmaq, əmanəti qorumaq və etibarı itirməmək də dürüstlüyün ayrılmaz hissəsidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Doğruluq insanı yaxşılığa aparar, yaxşılıq isə Cənnətə aparar. İnsan doğru danışa-danışa Allah yanında doğruçu kimi yazılar."

(Səhih əl-Buxari, "Ədəb"; Səhih Muslim, "Birr və Silə").

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların uzun namazına və çox orucuna baxmayın. Onların doğru danışmasına və əmanətə sadiqliyinə baxın." (Əl-Kafi, "Kitab əl-İman vəl-Küfr").

Bu hədis bizə öyrədir ki, ibadətin gözəlliyi əxlaqla tamamlanır.

Psixologiyanın Dediyi

Psixoloqlar bildirirlər ki, dürüst insanlar daxili ziddiyyətləri daha az

yaşayırlar. İnsan yalan danışdıqda beynində əlavə gərginlik yaranır. Çünki dediyi yalanı yadda saxlamaq və onu yeni yalanlarla qorumaq məcburiyyətində qalır.

Dürüstlük isə insanın vicdanı ilə davranışı arasında uyğunluq yaradır. Bu uyğunluq daxili rahatlığı artırır, münasibətlərdə etimadı möhkəmləndirir və uzunmüddətli psixoloji sağlamlığa müsbət təsir göstərir.

Hikmət Pəncərəsi

Dürüstlük insanın danışdığı söz deyil.

Dürüstlük, heç kimin görmədiyi yerdə belə dəyişməyən xarakteridir.

Yalan bəzən qapıları açа bilər.

Amma yalnız dürüstlük ürəklərin qapısını açır.

İnsan öz sözünə xəyanət etdikcə, əvvəl başqalarının, sonra isə öz vicdanının etibarını itirir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün verdiyin bütün sözlər yazılıb sabah qarşına qoyulsaydı, onların neçəsini rahatlıqla yerinə yetirdiyini deyə bilərdin?

Son söz

Dürüst insanın ən böyük sərvəti cibində deyil, adındadır.

Pul itirilə bilər.

Vəzifə dəyişə bilər.

Şöhrət unudula bilər.

Lakin dürüstlükdən doğan etibar nəsillərin yaddaşında yaşayır.

İnsan doğru danışanda yalnız başqalarını inandırmır. O, hər doğru sözü ilə öz vicdanını da möhkəmləndirir. Çünki dürüstlük Allahın sevdiyi, insanların etibar etdiyi və vicdanın rahatlıq tapdığı ən böyük mənəvi sərvətlərdən biridir.

Unutma:

Dürüstlük həqiqəti yalnız danışmaq deyil; heç kim görmədiyi zaman belə haqqı qorumaq və özünə qarşı da doğru olmaqdır.

ELMƏ SEVGİ

Qaranlığı İşığa Çevirən Nur

"De: 'Heç bilənlərlə bilməyənlər eyni ola bilərmi?'"

(Zumər surəsi, ayə 9)

Giriş

İnsan dünyaya gəldiyi gün heç nə bilmir.

Danışmağı öyrənir.

Yeriməyi öyrənir.

Oxumağı öyrənir.

Həyatı öyrənir.

İnsan öyrəndikcə böyüyür. Amma onun boyu deyil, düşüncəsi böyüyür.

Elm insanın əlində bir çıraq kimidir. O çıraq yandıqca qorxular azalır, səhvlər azalır, xurafat azalır, həqiqət isə daha aydın görünür.

Cahil insan qaranlıq otaqda yol axtaran adama bənzəyir. Hər addımında nəyəsə toxunur, yıxılır, qorxur.

Elm sahibi isə əlində çıraq olan səyyah kimidir. O da eyni yolla gedir, amma hara addım atdığını görür.

İslam insanı kor-koranə inanmağa deyil, düşünməyə, öyrənməyə və araşdırmağa çağırır. Quranda dəfələrlə "düşünməzsinizmi?", "ağıl işlətməzsinizmi?", "bilmirsinizmi?" kimi suallar verilməsi də bunun göstəricisidir.

Elmə sevgi insanı yalnız savadlı etmir.

O, insanı daha mərhəmətli, daha ədalətli və daha müdrik edir.

Bədii Hekayə - Sönməyən Çıraq

Quba rayonunun kiçik kəndlərindən birində Kamal adlı bir oğlan yaşayırdı.

Atası çoban idi.

Anası xalça toxuyurdu.

Evlərində nə böyük kitabxana vardı, nə də bahalı əşyalar.

Amma evin bir küncündə köhnə bir taxta sandıq vardı.

Sandığın içində isə cəmi on beş kitab.

Kamal hər axşam həmin kitabları açır, dönə-dönə oxuyurdu.

Bir gün dostları ona dedilər:

– Eyni kitabı neçə dəfə oxumaq olar?

Kamal gülümsədi.

– Kitab dəyişmir.

Oxuyan dəyişir.

İllər keçdi.

Kamal müəllim oldu.

Bir gün köhnə evlərini ziyarət etdi.

Anası yenə həmin sandığı göstərdi.

– Oğlum, bu kitabları artıq şəhərə apar.

Kamal sandığı açdı.

Kitabların səhifələri saralmışdı.
Bəzilərinin cildi dağılmışdı.
Amma içindəki bilik əvvəlki kimi parlayırdı.
O, kənd məktəbində kiçik bir kitabxana yaratdı.
İlk gün cəmi üç uşaq gəldi.
Bir il sonra otuz uşaq.
Beş il sonra isə həmin məktəbdən ölkənin müxtəlif universitetlərinə tələbələr qəbul olundu.
Bir jurnalist Kamaldan soruşdu:
– Sizcə bu uğurun sirri nədir?
Kamal köhnə sandığı göstərərək dedi:
– Bu sandıqda kitab az idi.
Amma elmə sevgi çox idi.
Kitabların sayı deyil...
Onlara duyulan sevgi insanın taleyini dəyişir.
O gündən sonra kənddə belə deyirdilər:
"Bir kitab bir insanı dəyişə bilər. Bir insan isə bütün bir kəndi."

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Bədr döyüşündən sonra əsir düşən savadlı şəxslərdən bəzilərini fidyə əvəzinə Mədinəli on müsəlman uşağına oxumağı və yazmağı öyrətmək şərti ilə azad etmişdi. Bu hadisə göstərir ki, İslam cəmiyyətinin ilk illərində belə elm və savad böyük dəyər hesab olunurdu.

(Bax: İbn Hişam, əs-Sirə ən-Nəbəviyyə; İbn Səd, ət-Tabaqat əl-Kübra.)

Həmçinin Quranda ilk nazil olan vəhyin "Oxu!" əmri ilə başlaması elmə verilən yüksək dəyərin ən böyük göstəricilərindən biridir.

(Qurani-Kərim, Ələq surəsi, ayə 1–5).

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Yaradan Rəbbinin adı ilə oxu!” (Ələq surəsi, ayə 1)

Başqa bir ayədə buyurulur:

“...Allah da sizdən iman gətirənlərin və özlərinə elm verilmiş kimsələrin dərəcələrini ucaltsın...” (Mücadilə surəsi, ayə 11)

Yenə buyurur:

“... Ey Rəbbim! Elmimi artır!”– de.” (Ta Ha surəsi, ayə 114)

Bu ayələr göstərir ki, müsəlman üçün elm öyrənmək müəyyən yaş dövrünə aid iş deyil. Elm ömrün sonuna qədər davam edən bir ibadət və inkişaf yoludur.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim elm öyrənmək üçün bir yola çıxarsa, Allah ona Cənnətə gedən yollardan birini asanlaşdırar." (Səhih Muslim, "Zikr və Dua".)

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Elm tələb etmək hər bir müsəlmana vacibdir."

(Sünən İbn Macə, "Müqəddimə". Hədis alimləri bu rəvayətin isnadı barədə fərqli qiymətləndirmələr vermişlər, lakin mənası İslam ənənəsində geniş qəbul olunmuşdur.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Elm maldan üstündür. Çünki sən malı qoruyursan, elm isə səni qoruyur." (Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər bölməsi.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanlar bilmədiklərinin düşmənidirlər."

(Bu fikir müxtəlif İslam mənbələrində fərqli rəvayət yolları ilə nəql olunmuş, mənaca məşhur hikmətlərdən biri kimi qəbul edilmişdir.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, öyrənməyə maraq göstərən insanlar yeni vəziyyətlərə daha asan uyğunlaşırlar. Davamlı öyrənmə beynin çevikliyini qorumağa kömək edir, problem həll etmə bacarığını inkişaf etdirir və yaddaşı gücləndirir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, mütaliə edən insanların empatiya qabiliyyəti və söz ehtiyatı daha yüksək olur. Kitab oxumaq insanın yalnız biliyini deyil, xarakterini də zənginləşdirə bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Elm yalnız yadda saxlanan məlumat deyil.
Elm insanın davranışına çevrilən bilikdir.
Oxuduğun kitab səni dəyişmirsə, onu yalnız gözlərin oxuyub.
Əgər qəlbin də oxuyursa, hər səhifə yeni bir həyata açılan qapıdır.
Ən böyük məktəb insanın öyrənməkdən əl çəkmədiyi məktəbdir.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün öyrəndiyin hansı yeni məlumat səni dünənkindən daha yaxşı, daha faydalı və daha müdrik bir insana çevirdi?

Son Söz

Elm insanın yolunu işıqlandıran bir çıraqdır.
Lakin o çırağı yandıran yağ elmə olan sevgidir.
Kitabları çox olan hər kəs alim olmur.
Amma öyrənməyi sevən insan hər gün bir az daha kamilləşir.

Unutma:

Sənin oxuduğun hər faydalı kitab, öyrəndiyin hər doğru məlumat və düşündüyün hər hikmətli fikir gələcəyinə qoyduğun ən qiymətli sərmayədir. Elm qapıları açır, elmə sevgi isə insanın qəlbini işıqlandırır.

VALİDEYNƏ HÖRMƏT

Cənnətə Açılan İlk Qapı

“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və ata-ana ilə yaxşı davranmağı buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında qocalıq yaşına dolarsa, onlara: "Uf!" belə demə, üstlərinə qışqırma və onlara xoş söz söylə!” (İsra surəsi, ayə 23)

Giriş

Yer üzündə insanın seçə bilmədiyi üç böyük nemət vardır: doğulduğu zaman, doğulduğu məkan və onu böyüdən valideyn.

Allah-Təala hər bir insanın həyat kitabının ilk səhifəsini ana və atanın adı ilə açır. İnsan ilk dəfə anasının qəlbinin döyüntüsünü eşidir, atasının əllərinin himayəsini hiss edir. Hələ heç bir söz deməmiş, heç bir yaxşılıq etməmiş, heç bir uğur qazanmamışkən belə, onu sevən iki insan vardır: anası və atası.

Valideyn sevgisi qarşılıq gözləməyən sevgidir.

Ana gecəni yuxusuz keçirəndə övladından təşəkkür gözləmir.

Ata yorğun halda evə qayıdanda çəkdiyi zəhmətin əvəzini tələb etmir.

Onlar övladın gələcəyini qurmaq üçün öz bu günlərini fəda edirlər.

İnsan həyatında çox insan tanıyır. Müəllimlər dəyişir, dostlar dəyişir, qonşular dəyişir, iş yoldaşları dəyişir. Amma "ana" və "ata" sözünün yerini heç kim doldura bilmir.

Bəlkə də buna görə Qurani-Kərimdə Allah-Təala Öz haqqından dərhal sonra valideyn haqqını zikr edir. Bu ardıcıllıq təsadüfi deyil. Bu, valideynə ehtiramın nə qədər böyük məsuliyyət olduğunu göstərir.

Bəzən insan dünyanın o biri başına gedir, böyük uğurlar qazanır, amma onu ilk dəfə ayaq üstə yeriməyə öyrədən əlləri unudur.

Bəzən bahalı hədiyyələr alır, amma anasının beş dəqiqəlik söhbətə ehtiyacı olduğunu hiss etmir.

Bəzən atasına ev tikir, amma onunla bir fincan çay içməyə vaxt tapmır.

Ən böyük hörmət yalnız maddi kömək deyil.

Ən böyük hörmət valideynə "Sən mənim üçün dəyərlisən" hissini yaşatmaqdır.

Bədii Hekayə - Soyumayan Süfrə

Şamaxının dağ kəndlərindən birində Məmməd adlı bir kişi yaşayırdı. Həyatı boyu əkin-biçinlə məşğul olmuşdu. Əlləri codlaşmış, beli bir az bükülmüşdü. Həyat yoldaşı Zeynəb xanımla birlikdə üç övlad böyütmüşdülər.

İllər keçdi.

Övladlar ali təhsil aldı.

Biri həkim oldu.

Biri mühəndis.

Digəri müəllim.

Hər üçü şəhərdə yaşayırdı.

Kənddə isə iki qoca qalmışdı.

Hər bazar günü Zeynəb xanım süfrəni altı nəfərlik hazırlayardı.
Məmməd kişi gülümsəyərək deyərdi:
– Ay arvad, ikimizik. Niyə bu qədər boşqab düzürsən?
Zeynəb xanım cavab verərdi:
– Bəlkə bu gün uşaqlardan biri gəldi...
Bəzən heç kim gəlməzdi.
Süfrə yığışdırılardı.
Növbəti bazar yenə eyni süfrə açılardı.
Bir gün qonşu soruşdu:
– Bacı, niyə hər dəfə özünü yorursan?
Qadın pəncərədən yola baxaraq dedi:
– Ana ümidini yığışdıra bilmir...
Aylar keçirdi.
Bir gün Məmməd kişi ağır xəstələndi.
Həkim dedi:
– Vaxtınız azdır.
Uşaqlar tələsik kəndə gəldilər.
Atalarının başı üstündə dayanmışdılar.
Məmməd kişi zəif səslə dedi:
– Mən sizdən var-dövlət istəmədim.
Ev istəmədim.
Pul istəmədim.
Mən yalnız istəyirdim ki, bazar günü açılan o süfrə bir gün boş qalmasın.
Otaqda dərin sükut çökdü.
Heç kim danışa bilmirdi.
Çünki hamısı bilirdi ki, atalarının dediyi doğrudur.
Onlar hər dəfə "vaxtım yoxdur" demişdilər.
Amma zaman heç kimi gözləməmişdi.
Məmməd kişi gözlərini yummazdan əvvəl son dəfə dedi:
– Övlad...
Valideyn qocalanda çörəyə yox...
övladının səsinə ac qalır...
...
Atalarının vəfatından sonra üç bacı-qardaş qərar verdilər ki, hər ayın ilk bazar günü ailə birlikdə kənd evində toplaşacaq.
İllər keçdi.
Artıq həmin evdə nə Məmməd kişi vardı, nə də Zeynəb xanım.
Amma onların açdığı süfrə hələ də açılırdı.
Nəvələr həmin evdə böyüyür, babalarının adını hörmətlə çəkirdilər.
Bir gün balaca nəvə soruşdu:
– Ata, niyə hər ay bura gəlirik?
Atası gözləri dolaraq cavab verdi:
– Çünki insan valideynini yalnız sağlığında sevməməlidir.
Onun qoyduğu sevgini də yaşatmalıdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir nəfər Peyğəmbər Muhəmmədin (s) hüzuruna gəlib soruşdu:

— *"Ey Allahın Rəsulu! Mənim gözəl davranışıma ən çox layiq olan kimdir?"*

Peyğəmbər (s) buyurdu:

— **"Anan."**

O şəxs yenidən soruşdu:

— "Sonra kim?"

Buyurdu:

— **"Anan."**

Üçüncü dəfə soruşdu:

— "Sonra kim?"

Buyurdu:

— **"Anan."**

Dördüncü dəfə soruşdu:

— "Sonra kim?"

Buyurdu:

— **"Atan."** (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Alimlər qeyd etmişlər ki, ananın üç dəfə zikr olunması onun hamiləlik, doğuş və tərbiyə zamanı çəkdiyi ağır zəhmətə işarədir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Biz insana ata-anasının qayğısına qalmağı tövsiyə etdik. Anası onu *(bətnində)* **əziyyətlə daşımış və əziyyətlə doğmuşdur..."** (Əhqaf surəsi, ayə 15)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Mənə və valideynlərinə şükür et! Axır dönüş Mənədir."

(Loğman surəsi, ayə 14)

Bu ayələr göstərir ki, valideynə minnətdarlıq sadəcə gözəl davranış deyil, Allaha şükürün bir hissəsidir. Valideynə edilən yaxşılıq insanın imanının və əxlaqının canlı təzahürüdür.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Cənnət anaların ayaqları altındadır." (Bu məzmunda rəvayət İslam ənənəsində məşhurdur; isnadı haqqında hədis alimləri müxtəlif qiymətləndirmələr vermişlər. Mənaca isə valideynə hörməti təşviq edən çoxsaylı səhih hədislərlə uyğun gəlir.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Atana diqqətlə baxmaq belə ibadətdir." (Əl-Kafi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Valideynə yaxşılıq ən böyük fəzilətlərdəndir." (Nəhcül-Bəlağə.)

Hikmət Pəncərəsi

Valideyn qocalanda sən onun dayağı olursan.
Bir vaxtlar o sənin əlindən tuturdu.
İndi sən onun əlindən tutursan.
Həyatın ən gözəl dövrü valideynin sağ olduğu dövrdür.

Çünki dua edən iki əl hələ də sənin üçün açıqdır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün anan və ya atan sənə son dəfə zəng etsəydi, "sonra danışarıq" deyərdin, yoxsa hər işi kənara qoyub onların səsini dinləyərdin?

Son Söz

Valideynin qədrini bilmək yalnız bayram günü ziyarət etmək deyil.

Onların könlünü almaq, sözünü dinləmək, ehtiyacını soruşmaq, duasını almaq və sağlıqlarında onlara sevgini hiss etdirməkdir.

İnsan həyatda çox uğur qazana bilər.

Amma anasının razılığı olmadan qazandığı uğur heç vaxt tam rahatlıq gətirməz.

Atasının duasını alan övlad isə bəzən heç gözləmədiyi qapıların açıldığını görər.

Unutma:
Dünyada elə qapılar var ki, onları nə sərvət açır, nə vəzifə.
O qapıların açarı valideynin səmimi duasıdır.

İNSANLARA MƏRHƏMƏT

Qəlbləri Birləşdirən Gizli Körpü

“Səni də aləmlərə ancaq bir rəhmət olaraq göndərdik.”
(Ənbiya surəsi, ayə 107)

Giriş

İnsan dünyada çox iz qoya bilər.
Kimi tikdiyi binalarla xatırlanar.
Kimi yazdığı kitablarla.
Kimi qazandığı sərvətlə.
Amma elə insanlar da vardır ki, arxalarında nə böyük saray qoyurlar, nə də milyonlarla sərvət. Onlar insanların qəlbində yaşadıqları üçün unudulmurlar.
Onları yaddaşlarda saxlayan bir xüsusiyyət vardır:
Mərhəmət.
Mərhəmət zəiflik deyil.
Əksinə, güclü insanın qəlbində yaşayan ən böyük qüvvədir.
İntiqam almaq bəzən bir anlıq cəsarət tələb edir.
Bağışlamaq isə böyük ürək tələb edir.
Mərhəmətli insan başqasının göz yaşına laqeyd qala bilmir. O bilir ki, bu gün ayaqda olan sabah köməyə möhtac qala bilər. Bu gün verən əl sabah alan əl ola bilər.
Həyat insanı daim dəyişir.
Amma mərhəmət insanı insan olaraq saxlayır.
Əgər bir cəmiyyətdə mərhəmət ölərsə, insanlar bir-birinə qonşu olar, amma qardaş ola bilməzlər.

Bədii Hekayə - Yağış Altında Qalan Qoca

Gəncə şəhərində payızın soyuq günlərindən biri idi.
Səhərdən başlayan yağış küçələri boşaltmışdı.
Hamı tələsirdi.
Kimi işə.
Kimi evinə.
Kimi avtobusa.
Səki kənarında isə əllərində iki ağır torba tutmuş yaşlı bir kişi dayanmışdı.
Əlləri əsirdi.
Bir neçə dəfə yolu keçmək istədi.
Maşınlar sürətlə keçdiyi üçün geri çəkildi.
İnsanlar yanından ötürdülər.
Bəziləri baxdı.
Bəziləri heç baxmadı.
Elə həmin vaxt universitetdən çıxan Murad adlı bir tələbə onu gördü.
Dərsə gecikmək üzrə idi.
Bir anlıq düşündü:

"Dayansam, avtobusu qaçıracağam."
Sonra ürəyindən başqa bir səs keçdi:
"Bəlkə də bu kişi mənim babam yaşındadır."
Murad yaxınlaşdı.
– Baba, icazə verin kömək edim.
Qoca gülümsədi.
– Oğlum, sən də islanacaqsan.
– Problem deyil.
Murad torbaları götürdü.
Onu yavaş-yavaş yolun o biri tərəfinə keçirdi.
Sonra qocanı evinə qədər ötürdü.
Balaca, köhnə bir ev idi.
Qoca qapını açdı.
Divarda köhnə ailə şəkilləri asılmışdı.
Masanın üstündə isə yalnız bir fincan çay vardı.
Qoca sakitcə dedi:
– Oğlum...
Üç aydır heç kim qapımı döyməmişdi.
Bu gün sən mənə yalnız torba daşımadın.
Mənə insanın hələ də insan olduğunu xatırlatdın.
Muradın gözləri doldu.
Evə qayıdanda paltarları tam islanmışdı.
Anası soruşdu:
– Nə olub?
Murad heç nə demədi.
Sadəcə gülümsədi.
Çünki o gün başa düşmüşdü:
Bəzən bir saatlıq kömək...
Bir insanın aylarla unutmadığı xatirəyə çevrilir.
İllər sonra Murad həkim oldu.
Xəstələri onu yalnız biliyinə görə yox, mehribanlığına görə də sevirdilər.
Bir gün gənc həkimlərdən biri soruşdu:
– Səni bu qədər fərqli edən nədir?
Murad cavab verdi:
– Mənə tibbi universitet öyrətdi.
Amma insan olmağı...
Yağış altında rastlaşdığım o qoca öyrətdi.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün Peyğəmbər Muhəmməd (s) məsciddə səhabələri ilə oturarkən yanlarından bir cənazə keçdi. Peyğəmbər (s) ayağa qalxdı.
Səhabələr dedilər:
– Ey Allahın Rəsulu, bu müsəlman cənazəsi deyil.
Peyğəmbər (s) buyurdu:
– "Məgər o da bir insan deyildimi?" (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hadisə göstərir ki, İslam mərhəməti yalnız müsəlmanlara deyil, insan olmağın şərəfinə bağlayır. İnsan həyatı və insan ləyaqəti hörmətə layiqdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"...Kim bir adamı öldürməyən və ya yer üzündə fəsad törətməyən bir şəxsi öldürərsə, sanki bütün insanları öldürmüşdür. Kim də onu ölümdən xilas edərsə, sanki bütün insanları xilas etmiş hesab olunar..." (Maidə surəsi, ayə 32)

Başqa bir ayədə buyurulur:

"...Yaxşılıq edin! Həqiqətən, Allah yaxşılıq edənləri sevir."

(Bəqərə surəsi, ayə 195)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, mərhəmət yalnız hiss deyil.

Mərhəmət əmələ çevrilən sevgidir.

Acı doyurmaqdır.

Kimsəsizin əlindən tutmaqdır.

Kədərli insanı dinləməkdir.

Bəzən isə sadəcə bir təbəssüm bəxş etməkdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Yer üzündə olanlara mərhəmət edin ki, göydə olan da sizə mərhəmət etsin." (Cami ət-Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"İnsanlara mərhəmət etməyənə Allah da mərhəmət etməz."

(Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin o kəsdir ki, insanlar onun mərhəmətindən ümidlərini üzməzlər." (Əl-Kafi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Mərhəmət insanlığın meyvəsidir." (Nəhcül-Bəlağə.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada aparılan araşdırmalar göstərir ki, başqalarına könüllü şəkildə kömək edən insanlar daha yüksək həyat məmnuniyyəti yaşayırlar. Mərhəmətli davranış zamanı beyində insanın özünü daha rahat və xoşbəxt hiss etməsinə kömək edən bioloji mexanizmlər işə düşür.

Mərhəmət təkcə kömək alan insanı dəyişmir.

Kömək edən insanın da daxili aləmini zənginləşdirir.

Buna görə psixoloqlar uşaqlarda kiçik yaşlardan paylaşmaq, yardım etmək və empati qurmaq vərdişlərinin formalaşdırılmasını onların emosional inkişafı üçün mühüm hesab edirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Mərhəmət cibdən çıxan puldan əvvəl qəlbdən çıxan hissdir.

İnsan bəzən böyük ianə verə bilməz.

Amma böyük ürək sahibi ola bilər.

Unutma...
Sənin kiçik hesab etdiyin bir yaxşılıq...
Başqasının həyatında böyük bir dönüş nöqtəsi ola bilər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənin bir təbəssümünə, bir xoş sözünə və ya kiçik köməyinə ehtiyacı olan bir insan varmı?
Əgər varsa...
Nəyi gözləyirsən?

Son Söz

İnsan öldükdən sonra var-dövləti başqalarına qalır.
Vəzifəsi başqasına verilir.
Şöhrəti zamanla unudulur.
Amma etdiyi mərhəmət insanların qəlbində yaşamağa davam edir.
Bəzən bir tikə çörək...
Bir təsəlli sözü...
Bir şəfqətli baxış...
İllərlə unudulmayan bir xatirəyə çevrilir.

Unutma:
Dünyanı güclülər dəyişmir. Dünyanı mərhəmətli insanlar gözəlləşdirirlər. Çünki mərhəmət bir qəlbdən digər qəlbə uzanan, heç vaxt köhnəlməyən ən möhkəm körpüdür.

BAĞIŞLAMAQ

Qəlbin Azadlığa Açılan Qapısı

“... Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamasını istəmirsinizmi? Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir.” (Nur surəsi, ayə 22)

Giriş

İnsan həyatında aldığı yaraların hamısı görünmür.
Bəzilərini zaman sağaldır.
Bəzilərini həkim.
Amma elə yaralar vardır ki, nə zaman onları sağalda bilir, nə də dərman.
Onları yalnız bağışlamaq sağalda bilir.
Bağışlamaq zəif insanların işi deyil.
Əksinə, incinsə də kin saxlamayan, qisas almağa gücü çatsa da mərhəməti seçən insanların xüsusiyyətidir.
Bəzən insanlar bağışlamağı unutmaqla səhv salırlar.
Halbuki bağışlamaq yaşanan hadisəni yox saymaq deyil.
Bağışlamaq, o hadisənin ömrün boyu qəlbini idarə etməsinə icazə verməməkdir.
Kin insanın qarşısındakı adama zərər verməzdən əvvəl, onun öz qəlbini yandırır.
Bağışlamaq isə insanın əvvəlcə öz ruhunu azad edir.
Çünki bağışlayan insan keçmişin əsiri olmur.
O, gələcəyini qəzəbin deyil, hikmətin üzərində qurur.

Bədii Hekayə - Daş Yükü

Lənkəran rayonunda yaşayan Rauf uzun illər idi ki, əmisi oğlu ilə danışmırdı.
İllər əvvəl kiçik bir torpaq mübahisəsi onların arasına dərin uçurum salmışdı.
Əvvəlcə söz-söhbət olmuşdu.
Sonra küsülülük.
Daha sonra isə hər ikisi bir-birinin adını belə çəkməz olmuşdu.
Aradan on beş il keçdi.
Kənddə toylar oldu.
Yaslar oldu.
Bayramlar gəldi.
Amma onlar eyni məclisdə olsalar belə, bir-birinə salam vermədilər.
Bir gün Rauf kəndin ağsaqqalı Hacı Səfərlə söhbət edirdi.
Qoca ona iri bir daş uzatdı.
– Bunu götür.
Rauf daşı əlinə aldı.
– İndi bunu bir saat əlində saxla.
Bir saat keçməmiş qolu ağrımağa başladı.
– Baba, yoruldum.
Qoca gülümsədi.

– Bir saatlıq daş səni bu hala saldı.

Bəs on beş ildir ürəyində gəzdirdiyin kin sənə nə edir?

Rauf susdu.

Hacı Səfər davam etdi:

– O daşın ağırlığını hiss etdin.

Amma kinin ağırlığına öyrəşmisən deyə onu hiss etmirsən.

Elə həmin axşam Rauf uzun illərdir ilk dəfə əmisi oğlunun qapısını döydü.

Qapını açan adam onu görəndə donub qaldı.

Rauf sakit səslə dedi:

– Bilmirəm haqlı kim idi.

Amma bilirəm ki, bu küsülülük artıq ikimizi də yorub.

Əmisi oğlunun gözləri doldu.

– Mən də illərlə bu sözü gözləmişəm...

İki kişi qucaqlaşdı.

Onları uzaqdan izləyən Hacı Səfər göyə baxıb pıçıldadı:

– Ən ağır yük daş deyil...

Bağışlanmayan inciklikdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Məkkə fəth edilən gün Peyğəmbər Muhəmməd (s) qarşısında illərlə ona əzab vermiş, onu yurdundan çıxarmış insanlar dayanmışdılar.

Onlar cəza gözləyirdilər.

Peyğəmbər (s) onlara belə buyurdu:

"Bu gün sizə heç bir qınaq yoxdur. Gedin, hamınız azadsınız."

(Bax: əs-Sirə ən-Nəbəviyyə; əl-Bidayə vən-Nihayə.)

Bu, tarixdə bağışlamağın ən möhtəşəm nümunələrindən biri hesab olunur.

Qalib gəlmək böyük hadisə idi.

Amma qələbə qazandıqdan sonra bağışlamaq daha böyük əxlaq idi.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... *(Müttəqilər)* **Qəzəblərini boğur və insanları bağışlayırlar. Allah yaxşı iş görənləri sevir."** (Ali-İmran surəsi, ayə 134)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Pisliyin cəzası özü kimi pislikdir. Amma kim bağışlasa və barışsa, onun mükafatı Allaha aid olar..." (Şura surəsi, ayə 40)

Bu ayələr göstərir ki, İslam zülmə razı olmağı əmr etmir.

Lakin şəxsi incikliklərdə bağışlamaq və barışıq yolunu seçmək Allah qatında yüksək əxlaqi dəyər sayılır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sədəqə malı azaltmaz. Allah bağışlayan bəndənin yalnız izzətini artırar." (Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Güclü insan başqasını məğlub edən deyil. Əsl güclü insan qəzəbləndiyi zaman özünə hakim ola biləndir." (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Peşman olacağın cəzaya tələsmə. Bağışlamağın yolunu tapa bilirsənsə, onu seç." (Əl-Kafi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların ən üstünü, gücü çatsa da bağışlayandır." (Nəhcül-Bəlağə.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uzun müddət kin saxlamaq insanın həm psixoloji, həm də fiziki sağlamlığına mənfi təsir göstərə bilər. Davamlı qəzəb və inciklik stress səviyyəsini artırır, insanın daxili rahatlığını pozur və münasibətlərini zəiflədir.

Bağışlamaq isə edilən haqsızlığı doğru hesab etmək deyil.

Bağışlamaq, həmin hadisənin insanın həyatını idarə etməsinə son qoymaqdır.

Araşdırmalar göstərir ki, bağışlamağı bacaran insanlar daha az stress yaşayır, münasibətlərini daha sağlam qurur və daxili rahatlığı daha asan əldə edirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Bağışlamaq keçmişi dəyişmir.
Amma gələcəyini dəyişə bilər.
Kin qəlbi zəncirə vurur.
Bağışlamaq isə həmin zənciri qırır.
Bəzən "Səni bağışladım" demək...
İllərlə daşınan yükü yerə qoymaq deməkdir.

Oxucuya Bir Sual

Sənin qəlbində illərdir daşıdığın bir inciklik varmı?
Əgər o inciklik bu gün də sənə rahatlıq vermirsə...
Bəlkə artıq onu buraxmağın vaxtıdır?

Son Söz

Həyat çox qısadır.
Onu incikliklərin kölgəsində keçirmək üçün daha da qısadır.
Bağışlamaq həmişə qarşı tərəfi dəyişdirməyə bilər.
Amma çox vaxt insanın özünü dəyişdirir.
Qəlbində kin daşıyan insan yorular.
Qəlbində mərhəmət daşıyan insan isə yüngülləşər.

Unutma:
Bağışlamaq başqasına verilən ən böyük hədiyyə deyil.
Bəzən o, insanın öz qəlbinə verdiyi ən qiymətli hədiyyədir.

TƏVAZÖKARLIQ

Böyüklüyün Ən Gözəl Geyimi

“Ər-Rəhmanın qulları o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təvazökarlıqla gəzər...” (Furqan surəsi, ayə 63)

Giriş

Dünyada iki cür insan vardır.
Bəziləri yüksəldikcə başlarını qaldırırlar.
Bəziləri isə yüksəldikcə başlarını aşağı əyirlər.
Birincilər özlərini böyük hesab etdikləri üçün...
İkincilər isə Allahın böyüklüyünü daha yaxşı dərk etdikləri üçün.
Təvazökarlıq insanın özünü kiçik görməsi deyil.
Əksinə, öz dəyərini bildiyi halda başqalarının da dəyərini qəbul etməsidir.
İnsan biliyi artdıqca nə qədər az bildiyini anlayır.
Varlandıqca sahib olduqlarının əsl sahibinin Allah olduğunu xatırlayır.
Mövqe qazandıqca bir gün həmin mövqedən ayrılacağını unutmur.
Təkəbbür insanı insanların gözündə böyütməyə çalışır.
Təvazökarlıq isə insanı qəlblərdə böyüdür.
Tarix göstərir ki, insanlar hökmdarların taxtını deyil, gözəl əxlaqını xatırlayırlar.
Ən sevilən insanlar ən zəngin olanlar deyil.
Ən təvazökar olanlardır.

Bədii hekayə - Boş Stul

Qax rayonunda yeni məktəb direktoru təyin olunmuşdu.
Adı Rəşad müəllim idi.
Təcrübəli müəllim idi.
Hamı onun haqqında yaxşı sözlər eşitmişdi.
İlk iş günü müəllimlər otağına daxil oldu.
Hamı ayağa qalxdı.
O isə sakitcə dedi:
– Xahiş edirəm, əyləşin.
Sonra otağın küncündə oturan yaşlı xadiməyə yaxınlaşdı.
– Xoş gördük, ana. Mən Rəşadam.
Qadın təəccübləndi.
İllər idi işləyirdi.
Heç bir direktor onunla belə danışmamışdı.
Bir gün məktəbdə böyük tədbir keçirilirdi.
Rayondan qonaqlar gəlmişdi.
Zalda bütün yerlər dolmuşdu.
Yaşlı bir kənd sakini içəri girdi.
Boş yer tapa bilmədi.
Rəşad müəllim bunu gördü.
Səssizcə öz yerindən qalxdı.

– Buyurun, əmi. Burada əyləşin.

Qonaqlardan biri dedi:

– Siz direktorsunuz. Niyə ayaqda qaldınız?

Rəşad müəllim gülümsədi.

– Mənim vəzifəm stulu qorumaq deyil.

İnsana hörmət etməkdir.

Tədbirdən sonra həmin yaşlı kişi yaxınlaşıb dedi:

– Oğlum, bu gün mən sənin vəzifəni yox...

Tərbiyəni gördüm.

İllər keçdi.

Rəşad müəllim təqaüdə çıxdı.

Yeni direktor seçildi.

Məktəbin həyətində onun adına heç bir heykəl qoyulmadı.

Heç bir küçəyə adı verilmədi.

Amma illər sonra həmin məktəbin məzunları görüşəndə hamısı bir cümlə deyirdi:

– Bizə ən böyük dərsi riyaziyyat müəllimi yox...

Rəşad müəllimin təvazökarlığı öyrətdi.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinədə yaşayarkən ev işlərində ailəsinə kömək edərdi. Paltarını özü tikər, ayaqqabısını özü təmir edər, qoyun sağar və gündəlik işlərdə başqalarından üstün tutulmağı xoşlamazdı. Həzrət Aişədən (r.ə.) nəql olunan rəvayətlər bunu açıq şəkildə göstərir. (Səhih əl-Buxari, "Ədəb" və "Nəfəqət" bölmələrindəki rəvayətlər; həmçinin əş-Şəmail əl-Muhəmmədiyyə.)

Bir səfər zamanı səhabələr yemək hazırlayarkən Peyğəmbər (s) odun toplamaq işini öz üzərinə götürmək istədi. Səhabələr bu işi özlərinin görəcəyini desələr də, buyurdu:

"Bilirəm ki, bunu edə bilərsiniz. Lakin Allah bəndəsinin özünü yoldaşlarından üstün tutmasını sevməz."

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi rəhbərlik insanlardan xidmət gözləməkdə deyil, onlarla birlikdə xidmət etməkdədir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... Axirət yurdunu yer üzündə təkəbbürlük etmək və fitnə-fəsad törətmək istəməyənlərə nəsib edirik..." (Qəsəs surəsi, ayə 83)

Başqa bir ayədə buyurulur:

"Yer üzündə təkəbbürlə gəzmə. Çünki sən nə yeri yara bilər, nə də yüksələrək dağlara çata bilərsən." (İsra surəsi, ayə 37)

Bu ayələr insana xatırladır ki, onun malik olduğu hər bir nemət əmanətdir. İnsan həmin əmanətlərə görə təşəkkür etdikcə yüksələr, onlarla öyündükcə isə mənəvi baxımdan kiçilər.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allah rizası üçün təvazökarlıq edərsə, Allah onun dərəcəsini yüksəldər." (Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Qəlbində zərrə qədər təkəbbür olan kəs Cənnətə daxil olmaz." (Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Təvazökarlıq insanın dəyərini yüksəldər." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Təvazökarlıq odur ki, insanların sənə göstərdikləri hörmətdən artıq hörməti özün üçün istəməyəsən." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Psixoloqlar təvazökarlığı sağlam şəxsiyyətin əlamətlərindən biri hesab edirlər. Təvazökar insanlar həm öz üstün cəhətlərini, həm də çatışmazlıqlarını daha düzgün qiymətləndirirlər. Bu xüsusiyyət onların öyrənməyə açıq olmasına, səhvlərini qəbul etməsinə və münasibətlərini daha sağlam qurmasına kömək edir.

Araşdırmalar göstərir ki, rəhbərlik mövqeyində olan təvazökar insanlar komandalarının etimadını daha asan qazanır və əməkdaşlıq mühiti yaradırlar. İnsanlar təkəbbürlü rəhbərə tabe ola bilərlər, amma təvazökar rəhbəri ürəkdən izləyirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Təvazökarlıq insanı kiçiltməz.
Onu ucaldar.
Çaylar aşağı axdığı üçün dənizə çatır.
İnsan da başını əydiyi üçün qəlblərə yol tapır.
Meyvəsi olmayan budaq dik durar.
Meyvəsi çox olan budaq isə əyilər.
İnsan da biliyi və əxlaqı artdıqca daha sadə olmalıdır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər sabah daha yüksək vəzifəyə, daha çox sərvətə və ya daha böyük şöhrətə sahib olsan, insanların qarşısında davranışın dəyişəcəkmi?

Yoxsa səni bu gün sevdirən sadəliyini qoruyacaqsan?

Son Söz

İnsanı ucaldan kreslo deyil.
Əxlaqıdır.
İnsanı böyüdən sərvət deyil.
Xasiyyətidir.
Təkəbbür insanı zirvəyə çıxardığını düşündürə bilər.
Amma orada onu çox vaxt tək qoyar.
Təvazökarlıq isə insanı bəzən ən arxa sırada saxlayar.
Amma insanların qəlbində ona ən ön sıranı verər.

Unutma:
İnsan başını göyə qaldırmaqla böyümür. İnsan başqasını kiçiltmədən yaşaya bildiyi gün həqiqətən böyüyür.

SƏMİMİYYƏT

Əməllərə Ruh Verən Xəzinə

“Halbuki onlara, dini məhz Allaha məxsus edərək, həniflər kimi ibadət etmək ... əmr olunmuşdu...” (Beyyinə surəsi, ayə 5)

Giriş

İnsan həyatda çox iş görə bilər.
Körpülər tikə bilər.
Kitablar yaza bilər.
Yüzlərlə insana kömək edə bilər.
Amma bir sual var ki, bütün bu əməllərin dəyərini müəyyən edir:
Bunu nə üçün etdin?
Eyni işi iki insan görə bilər.
Biri alqış qazanmaq üçün.
Digəri Allahın razılığını qazanmaq üçün.
Kənardan baxanda hər ikisinin əməli eyni görünər.
Amma qəlblərdə gizlənən niyyət onları bir-birindən ayırar.
Səmimiyyət insanın görünən işi ilə görünməyən niyyətinin bir olmasıdır.
Səmimiyyət maska taxmamaqdır.
İnsanların qarşısında başqa, tək qalanda başqa olmamaqdır.
Çünki insanları aldatmaq bəzən mümkündür.
Vicdanı aldatmaq isə mümkün deyil.
Səmimi insanın sözü ürəkdən çıxdığı üçün ürəyə çatar.
Onun etdiyi yaxşılıq reklam olunmasa da, təsiri uzun sürər.
Əməllərin ömrünü onların böyüklüyü deyil, səmimiyyəti uzadır.

Bədii hekayə - Adsız Məktub

Bakı şəhərində böyük bir xəstəxanada çalışan Murad adlı həkim vardı.
O, peşəsini sevirdi.
Ancaq son illərdə insanların təşəkkürü belə onu əvvəlki kimi sevindirmirdi.
Bir gün xəstəxananın poçt qutusunda adsız bir məktub tapdı.
Məktubda belə yazılmışdı:
"Doktor...
Üç il əvvəl gecə növbəsində məni müayinə etmişdiniz. Maddi vəziyyətim çox ağır idi. Dərmanları almağa pulum çatmırdı.
Siz bunu hiss etdiniz. Amma məni utandırmadınız. Heç nə demədən reseptin arasına pul qoydunuz və otaqdan çıxanda dediniz:
"Bəzən insanlar dərmandan əvvəl ümidə ehtiyac duyurlar."
Mən o gün həmin pulla dərman aldım.
Bu gün isə özüm müəlliməm. Hər dəfə ehtiyacı olan bir şagird görəndə sizi xatırlayıram.
Siz mənim xəstəliyimi sağaltmadınız.
Siz mənim həyata baxışımı dəyişdirdiniz.
Allah sizdən razı olsun."

Məktubun altında heç bir ad yox idi.

Murad uzun müddət məktuba baxdı.

Sonra gözlərini yumdu.

Üç il əvvəl etdiyi həmin yaxşılığı özü də unutmuşdu.

Çünki onu heç kim görsün deyə etməmişdi.

O an başa düşdü ki, səmimi edilən yaxşılıq bəzən sahibinin yadından çıxır.

Amma ona toxunan insanın qəlbində ömür boyu yaşayır.

Axşam evə qayıdanda o məktubu kitabının arasına qoydu.

O gündən sonra hər dəfə yorulanda həmin məktubu oxuyurdu.

Çünki ona bir həqiqəti xatırladırdı:

Ən böyük mükafat bəzən insanların alqışı deyil...

Allahın bildiyi gizli yaxşılıqdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gecə Mədinə küçələrində yoxsul ailələrə gizlicə ərzaq aparan bir şəxs vardı.

Heç kim onun kim olduğunu bilmirdi.

Bu iş uzun müddət davam etdi.

Yalnız o şəxs vəfat etdikdən sonra məlum oldu ki, gecələr çiyinində un kisələri daşıyan həmin insan İmam Əli ibn Hüseyn Zeynəlabidin (ə) imiş. Onun vəfatından sonra yardım alan ailələr həmin gizli nemətin kəsildiyini gördülər və xeyirxahın kim olduğunu anladılar. Çiynindəki izlər də gecələr daşıdığı ağır kisələrin nişanəsi kimi nəql olunur.

(Bax: Biharul-Ənvar; Kəşful-Ğummə.)

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi yaxşılıq bəzən insanların bilmədiyi, yalnız Allahın gördüyü yaxşılıqdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Sədəqələri aşkarda verirsinizsə, bu çox gözəl. Əgər onu yoxsullara gizlində versəniz, bu sizin üçün daha yaxşı olar...” (Bəqərə surəsi, ayə 271)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Biz sizi yalnız Allahın Üzü xatirinə yedirdirik və sizdən nə əvəzini, nə də minnətdarlıq gözləmirik!” (İnsan surəsi, ayə 9)

Bu ayələr öyrədir ki, yaxşılığın dəyərini artıran onun böyüklüyü deyil, niyyətin təmizliyidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əməllər yalnız niyyətlərə görədir və hər kəsə niyyət etdiyi veriləcəkdir."

(Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis İslam əxlaqının ən əsas prinsiplərindən biri hesab olunur. Alimlər onu dinin əsas hədislərindən saymışlar.

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səmimi niyyət bəzən əməlin özündən daha üstündür." (Əl-Kafi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Əməli dəyərli edən onun çoxluğu deyil, ixlasıdır." (Nəhcül-Bəlağə.)

Psixologiyanın Dediyi

Psixoloqlar bildirirlər ki, insan yalnız başqalarının razılığı üçün yaşadıqda zamanla daxili yorğunluq hiss edir. Davamlı olaraq bəyənilmək və qəbul olunmaq arzusu insanın öz həqiqi şəxsiyyətindən uzaqlaşmasına səbəb ola bilər.

Səmimiyyət isə insanın daxili dəyərləri ilə davranışları arasında uyğunluq yaradır. Belə insanlar daha az daxili gərginlik yaşayır, münasibətlərində daha etibarlı görünür və uzunmüddətli dostluqlar qururlar.

İnsan özünü olduğu kimi qəbul etdikdə, başqalarının qarşısında rol oynamağa ehtiyac duymur.

Hikmət Pəncərəsi

Səmimiyyət görünmür.
Amma hiss olunur.
Ürəkdən çıxan söz...
Yolunu başqa ürəyə tapır.
İki eyni yaxşılıqdan Allah qatında daha qiymətli olanı...
Daha səmimi ediləndir.
Bəzən heç kimin görmədiyi bir yaxşılıq...
Min alqışdan daha dəyərlidir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər etdiyin bütün yaxşılıqları bu gündən sonra heç kim bilməyəcək olsaydı...
Yenə də onları eyni həvəslə etməyə davam edərdinmi?

Son Söz

Səmimiyyət insanın üzündə deyil...
Qəlbində yaşayır.
İnsanlar sənin danışığını unuda bilərlər.
Geyimini də unuda bilərlər.
Hətta etdiyin bəzi yaxşılıqları da unuda bilərlər.
Amma səmimi qəlbdən gördüyün bir yaxşılığın isti hissi uzun illər yaddaşlarda qala bilər.

Unutma:

Allah əllərinə baxmazdan əvvəl qəlbinə baxır. Çünki böyük görünən hər əməl dəyərli olmaya bilər, amma səmimiyyətlə edilən kiçik bir yaxşılıq bəzən ömür boyu davam edən bir xeyirə çevrilər.

VİCDAN

İnsan Qəlbində Susmayan Hakim

“Əslində, insan öz əleyhinə şahidlik edəcəkdir.”
(Qiyamə surəsi, ayə 14)

Giriş

Dünyada elə məhkəmələr vardır ki, onların qapıları axşam bağlanır.
Hakimlər dəyişir.
Qanunlar yenilənir.
Şahidlər unudur.
Sübutlar itib gedir.
Amma elə bir məhkəmə də vardır ki, o heç vaxt bağlanmır.
Onun hakimi də, şahidi də, dinləyicisi də insanın öz daxilindədir.
Bu məhkəmənin adı vicdandır.

Vicdan insanın daxilində Allahın ona bəxş etdiyi mənəvi kompasdır. O, insana doğru ilə yanlışı ayırd etməyə kömək edir. İnsan bəzən bütün dünyanı aldada bilər. Lakin vicdanını susdurmaq çox çətindir.

Vicdan insanı qorxutmaq üçün deyil.
Onu qorumaq üçündür.

Necə ki, ağrı bədənin xəstəliyindən xəbər verir, vicdan da ruhun xəstələndiyini insana hiss etdirir.

Ən böyük cəza həmişə həbsxana olmur.
Bəzən insanın gecə başını yastığa rahat qoya bilməməsi ən ağır cəzadır.
Ən böyük mükafat da həmişə alqış deyil.
Bəzən insanın rahat vicdanla yuxuya getməsi ən böyük mükafatdır.

Bədii Hekayə - Səssiz Şahid

Qusar rayonunda yaşayan Orxan gənc yaşlarından tikinti şirkətində mühəndis işləyirdi.
İşini sevirdi.
Dürüstlüyü ilə tanınırdı.

Bir gün rəhbərlik ona yeni tikilən binanın sənədlərini imzalamağı tapşırdı.
Orxan sənədləri diqqətlə yoxladı.

Hesabatda istifadə olunan materialların keyfiyyəti ilə tikintidə istifadə olunan materiallar arasında fərq gördü.
Sənədi imzalasa, böyük mükafat alacaqdı.
İmzalamasa, işini itirmək ehtimalı vardı.
Rəhbər sakit səslə dedi:
– Hamı imzalayıb.
Bir imza nəyi dəyişəcək?
Orxan həmin gecə yata bilmədi.
Pəncərənin qarşısında oturmuşdu.
Atasının illər əvvəl dediyi bir söz yadına düşdü:
"Oğlum, elə yaşa ki, güzgüyə baxanda üzünü gizlətməyəsən."

Səhər işə gəldi.
Sənədi masanın üstünə qoydu.
– Bağışlayın.
Mən bunu imzalaya bilmərəm.
Rəhbər əsəbiləşdi.
– Bilirsən bunun nəticəsi nə olacaq?
– Bilirəm.
Amma vicdanımın nəticəsi daha ağır olar.
Bir neçə gün sonra Orxan işdən çıxarıldı.
Dostları ona yazığı gəldilər.
Aylar keçdi.
Güclü yağışlardan sonra həmin binanın divarlarında ciddi çatlar əmələ gəldi.
Araşdırma başladı.
Sənədlər yenidən yoxlanıldı.
Məlum oldu ki, Orxan yeganə adam imza atmaqdan imtina etmişdi.
Bir müddət sonra başqa bir şirkət onu işə dəvət etdi.
Şirkətin rəhbəri dedi:
– Bizə sadəcə mühəndis lazım deyil.
Vicdanını maaşa satmayan insan lazımdır.
Orxan gülümsədi.
O gün başa düşdü ki, vicdan bəzən insanı müvəqqəti çətinliyə salar.
Amma ömürlük peşmançılıqdan qoruyar.

Tarixdən Bir Hadisə

İkinci xəlifə Ömər ibn Xəttab (r.ə) gecələr Mədinə küçələrini gəzərək insanların vəziyyəti ilə maraqlanardı. Rəvayət edilir ki, bir gecə kasıb bir ailənin uşaqlarının aclıqdan ağladığını gördü. Qazanda yalnız su qaynadılırdı ki, uşaqlar yuxuya getsinlər.

Ömər (r.ə.) dərhal dövlət anbarına gedərək özü çiynində un kisəsi daşıdı. Yanındakı şəxs yükü daşımağı təklif etdikdə belə cavab verdi:

"Qiyamət günü mənim yükümü sən daşıyacaqsan?"

Sonra həmin ailəyə yemək bişirib uşaqlar doyuncaya qədər onların yanında qaldı. Bu hadisə İslam tarixində rəhbərin vicdan məsuliyyətinin nümunələrindən biri kimi nəql olunur.

(Bax: əl-Bidayə vən-Nihayə; Sifət əs-Safvə.)

Bu hadisə göstərir ki, vicdan yalnız pislikdən çəkinmək deyil, yaxşılığı gecikdirməməkdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“And içirəm Qiyamət gününə! And içirəm peşmançılıq çəkən nəfsə!”

(Qiyamə surəsi, ayə 1–2)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Zərrə qədər yaxşılıq edən *(əvəzini)* **alacaqdır. Zərrə qədər pislik edən də** *(əvəzini)* **alacaqdır.”** (Zəlzələ surəsi, ayə 7–8)

Bu ayələr insana xatırladır ki, Allah insanın yalnız böyük əməllərini deyil, ən kiçik davranışlarını da bilir. Vicdan da məhz bu həqiqəti insana daim xatırladan daxili səsdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s)-dən bir nəfər yaxşılıq və günah haqqında soruşduqda buyurdu:

"Yaxşılıq gözəl əxlaqdır. Günah isə qəlbini narahat edən və insanların bilməsini istəmədiyin şeydir." (Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Öz qəlbindən fətva al, insanlar sənə fətva versələr də."

(Bu məzmunda hədis Müsnəd Əhməd və Sünən əd-Darimi kimi mənbələrdə müxtəlif rəvayət yolları ilə nəql edilmişdir.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Vicdanı oyaq olan insanın səhvləri azalır." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin hər gün öz nəfsini hesaba çəkər." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada insanın davranışlarını daxili dəyərlərinə uyğun qurması psixoloji sağlamlığın mühüm göstəricilərindən hesab edilir. İnsan öz vicdanına zidd davrandıqda daxili narahatlıq, peşmanlıq və gərginlik yaşaya bilər.

Əksinə, insan çətin olsa belə vicdanına uyğun qərar verdikdə, uzunmüddətli daxili rahatlıq hiss edir. Bu hiss onun özünə hörmətini artırır və xarakterini möhkəmləndirir.

Vicdan yalnız dini anlayış deyil.

O, sağlam şəxsiyyətin də əsas dayaqlarından biridir.

Hikmət Pəncərəsi

Vicdan...

Səsini qaldırmır.

Amma susanda insan hər şeyi itirir.

Qanundan gizlənmək mümkündür.

Vicdandan isə yox.

İnsan başqalarının gözündən gizlənə bilər.

Öz qəlbindən gizlənə bilməz.

Oxucuya Bir Sual

Bu gecə başını yastığa qoyanda vicdanın sənə təşəkkür edəcək, yoxsa səndən hesabat istəyəcək?

Son Söz

İnsan həyatda çox hakim qarşısına çıxa bilər.

Amma ən ədalətli hakim həmişə onun daxilində yaşayır.

Vicdanını itirən insan, qazansa belə əslində uduzur.
Vicdanını qoruyan insan isə bəzən hər şeyini itirsə də, özünü itirmir.
Çünki insanın ən böyük sərvəti cibində daşıdığı pul deyil...
Qəlbində daşıdığı rahatlıqdır.

Unutma:
Vicdan susanda insan özünü haqlı saya bilər. Amma vicdan danışanda heç bir bəhanə insanı tam sakitləşdirə bilməz.

ƏMANƏTƏ SADİQLİK

Etibarın Ən Möhkəm Təməli

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”

(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan həyatını yalnız danışdığı sözlər üzərində qurmur.

O, insanların ona olan etibarı üzərində yaşayır.

Elə insanlar vardır ki, onların bir sözü müqavilədən daha dəyərlidir.

Elə insanlar da vardır ki, yüz dəfə and içsələr belə, heç kim onlara inanmaz.

Bu fərqi yaradan sərvət, vəzifə və ya şöhrət deyil.

Bu fərqi yaradan əmanətə sadiqlikdir.

Əmanət dedikdə insanların çoxunun ağlına yalnız pul və ya əşya gəlir.

Halbuki əmanət bunlardan daha geniş anlayışdır.

Sənə deyilən sirr də əmanətdir.

Sənə verilən vəzifə də əmanətdir.

Valideynin övladı, müəllimin şagirdi, həkimin xəstəsi, rəhbərin tabeliyində olan insanlar da əmanətdir.

Hətta insanın öz ömrü və sağlamlığı da Allahın ona verdiyi əmanətdir.

Əmanətə xəyanət yalnız başqasının haqqını tapdalamaq deyil.

O, insanın öz şəxsiyyətinə vurduğu ən ağır zərbələrdən biridir.

Etibar bir güzgü kimidir.

Qırıldıqdan sonra onu yapışdırmaq olar.

Amma əvvəlki kimi etmək çox çətindir.

Bədii Hekayə - Bağlanmamış Zərf

Zaqatala rayonunda kiçik bir poçt şöbəsində çalışan Ramin işini böyük sevgi ilə görürdü.

İyirmi ildən çox idi ki, kənd camaatının məktublarını, pensiyalarını və bağlamalarını vaxtında ünvanına çatdırırdı.

Bir gün şöbəyə qalın bir zərf gətirdilər.

Üzərində yazılmışdı:

"Şəxsi və məxfidir."

Zərfi çatdırmalı olduğu şəxs həmin gün evdə olmadı.

Ramin zərfi geri gətirdi.

Axşam iş yoldaşlarından biri zarafatla dedi:

– Görəsən içində nə var?

Digəri əlavə etdi:

– Açıb baxsaq, heç kim bilməz.

Ramin zərfi sinəsinə sıxaraq dedi:

– Mən bilməyəcəyəm?

Otaqda sükut yarandı.

Ertəsi gün zərfi sahibinə çatdırdı.

Yaşlı kişi təşəkkür edib dedi:
– Oğlum, bu zərfdə mənim illərlə axtardığım torpaq sənədləri vardı.
İtirsəydin, ömrüm boyu çəkdiyim zəhmət hədər gedəcəkdi.
Bir neçə ay sonra rayon rəhbərliyi poçt şöbəsini yoxlayırdı.
Onlar Ramin haqqında soruşanda kənd sakinlərindən biri belə dedi:
– Əgər dünyanın bütün açarlarını bir adama vermək lazım gəlsəydi...
Biz onları Raminə verərdik.
Çünki o, açarı yox...
Etibarı qoruyur.
Həmin gün Ramin evə qayıdanda oğlu soruşdu:
– Ata, bu qədər adam niyə səni sevir?
Ramin gülümsədi.
– Oğlum...
İnsan qazandığı pulla zəngin ola bilər.
Amma qoruduğu əmanətlə dəyər qazanır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl Məkkədə "əl-Əmin" – yəni "etibarlı insan" adı ilə tanınırdı. İnsanlar ən qiymətli mallarını belə ona əmanət edirdilər.

Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyi gecə belə, ona düşmən olan bəzi müşriklərin əmanətləri hələ də onun yanında idi. Peyğəmbər (s) həmin əmanətlərin sahiblərinə qaytarılması üçün İmam Əlini (ə) Məkkədə saxladı. Bu hadisə göstərir ki, əmanət sahibinin dost və ya düşmən olması əmanəti qorumaq məsuliyyətini dəyişmir.

(Bax: əs-Sirə ən-Nəbəviyyə; Tarix ər-Rusul vəl-Müluk.)

Bu davranış İslam əxlaqının ən uca nümunələrindən biri kimi qəbul edilir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurulur:

“O *(mömin)* **kəslər ki, əmanətlərini və vədlərini qoruyurlar.”**

(Muminun surəsi, ayə 8)

Bu ayələr göstərir ki, mömin insanın ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri etibarlı olmasıdır. Əmanəti qorumaq yalnız hüquqi məsuliyyət deyil, həm də mənəvi borcdur.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əmanəti sənə etibar edənə qaytar. Sənə xəyanət edənə isə xəyanətlə cavab vermə." (Cami ət-Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Əmanətə sadiq olmayanın imanı kamil olmaz."
(Bu məzmunda rəvayətlər Müsnəd Əhməd və digər hədis mənbələrində nəql edilmişdir.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Əmanətə riayət etmək ruzini artırar, xəyanət isə yoxsulluğa səbəb olar." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Əmanətə riayət edin. Çünki Allahın Rəsulu yaxşı ilə pis arasında fərq qoymadan əmanətin sahibinə qaytarılmasını əmr etmişdir." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada etibar sağlam münasibətlərin əsas sütunlarından biri hesab edilir. Ailədə, dostluqda və iş həyatında insanlar bir-birlərinə yalnız sözlərinə görə deyil, davranışlarına görə güvənirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, etibarın yüksək olduğu mühitlərdə insanlar daha rahat əməkdaşlıq edir, daha az stress yaşayır və münasibətlər daha uzunömürlü olur.

Əmanətə sadiqlik insanın xarakterini göstərən ən güclü xüsusiyyətlərdən biridir.

Etibar qazanmaq uzun illər çəkə bilər.

Onu itirmək isə bəzən bir neçə dəqiqə.

Hikmət Pəncərəsi

Əmanət...

Sənin əlində olan başqasının haqqıdır.

Etibar pulla alınmır.

Əməllə qazanılır.

İnsan danışanda tanınmaz.

Əmanət veriləndə tanınar.

Əmanəti qoruyan insan...

Əvvəl Allahın, sonra insanların etibarını qazanır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənə kimsə öz sirrini, malını və ya məsuliyyətini əmanət etsə...

Sən həmin əmanəti öz malın kimi qoruyardınmı?

Son Söz

İnsan həyatda çox şey qazana bilər.

Pul.

Şöhrət.

Vəzifə.

Lakin bunların hamısından qiymətli bir xəzinə vardır.

O da insanların:

"Mən ona güvənirəm."

deməsidir.

Bu cümlə illərlə qurulan xarakterin mükafatıdır.

Əmanətə sadiq insan bəzən varlı olmaya bilər.

Amma o, insanların qəlbində ən zəngin insanlardan biri olar.

Unutma:
Əmanət qorunan yerdə etibar yaşayır. Etibarın yaşadığı yerdə isə həm insanlar, həm də cəmiyyət güclü olur.

ƏHDƏ VƏFA

İnsanın İmzası

"... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır."** (İsra surəsi, ayə 34)

Giriş

İnsan bu dünyada öz adını iki cür yazır.
Birini kağız üzərində.
Digərini isə insanların qəlbində.
Kağıza atılan imza mürəkkəblə yazılır.
Qəlblərə yazılan imza isə sözə vəfa ilə.
İnsan bəzən böyük işlər görmədən də hörmət qazana bilər.
Sadəcə verdiyi sözü tutmaqla.
Çünki insanlar çox vaxt sənin nə qədər varlı olduğunu deyil, sənə nə qədər güvənə bildiklərini xatırlayırlar.
Verilən söz adi bir cümlə deyil.
O, insanın xarakterini göstərən bir vəddir.
Bir dəfə yerinə yetirilən vəd etibar yaradır.
Dəfələrlə yerinə yetirilən vəd isə şəxsiyyət yaradır.
Bu gün cəmiyyətin ən böyük problemlərindən biri sözlərin ucuzlaşmasıdır.
İnsanlar asanlıqla "gələrəm", "edərəm", "sabah mütləq", "narahat olma" deyirlər.
Amma həmin sözlərin arxasında dayanmağa gələndə bəhanələr başlayır.
Halbuki verilən hər söz insanın boynuna götürdüyü bir məsuliyyətdir.
Sözün dəyəri onu deməkdə deyil.
O sözü yaşamaqdadır.

Bədii Hekayə - Yağışlı Günün Görüşü

Qəbələ rayonunda yaşayan Kamran uşaq yaşlarından atasından bir cümləni çox eşitmişdi:
"Oğlum, çalış elə yaşa ki, insanlar sənin sözünə imzan qədər inansınlar."
Bu söz illərlə onun yaddaşında qalmışdı.
Bir gün yaxın dostu Emil zəng etdi.
– Kamran, sabah saat beşdə görüşə bilərik? Sənin məsləhətinə ehtiyacım var.
Kamran tərəddüd etmədən dedi:
– İnşaAllah, orada olacağam.
Ertəsi gün günortadan sonra güclü yağış başladı.
Küçələr su ilə doldu.
Bir çox yollar bağlandı.
İş yoldaşları dedilər:
– Belə havada heç kim görüşə getməz.
Telefon edib başqa günə saxla.
Kamran sakitcə cavab verdi:

– Mən görüş təyin etməmişəm.
Mən söz vermişəm.
Çətirini götürüb yola düşdü.
Palçıq içində, islana-isalana təyin olunan yerə çatdı.
Emil artıq orada idi.
O, Kamranı görəndə ayağa qalxdı.
– Mən əslində gəlməyəcəyini düşünürdüm.
Kamran gülümsədi.
– Mən də gəlməsəydim, bəlkə heç kim məni qınamazdı.
Amma vicdanım qınayardı.
İki dost uzun müddət söhbət etdilər.
Söhbətin sonunda Emil dedi:
– Bilirsən niyə bu gün sənə məsləhət üçün müraciət etdim?
– Niyə?
– Çünki mənə ağıllı adam yox...
Sözünün sahibi olan adam lazım idi.
İllər sonra Kamran böyük bir şirkətin rəhbəri oldu.
İşə qəbul zamanı namizədlərdən biri haqqında soruşanda köhnə müəllimi yalnız bir cümlə dedi:
– Oğlum, o insanın diplomunu bilmirəm.
Amma bilirəm ki...
Verdiyi sözə gec də olsa əməl edir.
Kamran həmin gün başa düşdü ki, insan haqqında deyilən ən böyük tərif onun vəzifəsi ilə bağlı deyil.
Onun xarakteri ilə bağlıdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Hudeybiyyə sülhü bağlanarkən müsəlmanlar üçün zahirdə ağır görünən bəzi şərtlər qəbul edilmişdi. Müqavilə imzalandıqdan sonra Məkkədən müsəlman olub qaçan Əbu Cəndəl zəncirlənmiş halda müsəlmanların düşərgəsinə gəldi. Səhabələr onun geri qaytarılmamasını istəyirdilər.

Lakin Peyğəmbər Muhəmməd (s) müqavilənin şərtlərinə sadiq qalaraq buyurdu ki, artıq razılaşma bağlanmışdır və verilən söz pozula bilməz. O, Əbu Cəndələ səbir etməyi tövsiyə etdi və Allahın bir çıxış yolu yaradacağını bildirdi. (Bax: Səhih əl-Buxari; əs-Sirə ən-Nəbəviyyə.)

Bu hadisə göstərir ki, İslamda verilən söz yalnız rahat vaxtlarda deyil, çətin şəraitdə də qorunmalıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır.”** (İsra surəsi, ayə 34)

Başqa bir ayədə buyurulur:

“... Yaxşı əməl *(sahibləri)* **Allaha, Axirət gününə, mələklərə, kitablara, peyğəmbərlərə iman gətirən, sevdiyi malı qohum-əqrəbaya, yetimlərə, kasıblara, müsafirlərə, dilənənlərə və kölələrin azad edilməsinə sərf**

edən, namaz qılıb zəkat verən, əhd bağladıqda əhdlərini yerinə yetirən, sıxıntı və xəstəlik üz verdikdə, habelə döyüşdə səbr edən şəxslərdir...” (Bəqərə surəsi, ayə 177)

Bu ayələr göstərir ki, sözə vəfa gözəl davranış olmaqla yanaşı, möminin əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Allah qarşısında verilən söz də, insanlar qarşısında verilən söz də məsuliyyət daşıyır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Münafiqin əlaməti üçdür: danışanda yalan danışar, vəd verəndə xilaf çıxar, əmanət verildikdə xəyanət edər." (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, ya xeyir danışsın, ya da sussun." (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Vəfasızlıq xəyanətin qardaşıdır." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin verdiyi sözə vəfa edər." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada etibarlı davranış uzunmüddətli münasibətlərin əsas şərtlərindən hesab olunur. İnsan verdiyi sözə əməl etdikcə ətrafındakıların ona olan inamı artır. Bu inam ailədə, dostluqda və iş həyatında sabit münasibətlərin formalaşmasına kömək edir.

Əksinə, tez-tez sözünü pozan insan haqqında mənfi gözləntilər yaranır. Bir müddət sonra insanlar onun dediklərinə deyil, etmədiklərinə inanmağa başlayırlar.

Sözə vəfa yalnız başqalarına verilən hörmət deyil.

Bu, insanın öz xarakterinə göstərdiyi hörmətdir.

Hikmət Pəncərəsi

Söz...
Dildən çıxmazdan əvvəl sənindir.
Çıxdıqdan sonra isə sən onun məsuliyyətini daşıyırsan.
Verə bilməyəcəyin sözü vermə.
Verdiyin sözü isə unutma.
İnsanın ən qiymətli imzası...
Kağızın altında deyil.
Sözünün arxasında görünür.

Oxucuya Bir Sual

Sənə güvənən insanlar bu gün verdiyin sözlərə rahatlıqla inanırlarmı?
Yoxsa əvvəlcə "Görək bu dəfə də əməl edəcəkmi?" deyə düşünürlər?

Son Söz

Bəzi insanlar var-dövləti ilə tanınırlar.
Bəziləri elmi ilə.
Bəziləri vəzifəsi ilə.

Amma ən gözəl tanınmaq forması budur:
"O danışdısa, deməli olacaq."
Belə etibar bir gündə yaranmır.
O, illərlə qorunan sözlərin bəhrəsidir.

Unutma:
İnsan verdiyi söz qədər dəyərlidir. Sözünə sahib çıxan insan təkcə etibar qazanmır, həm də öz xarakterinin ən gözəl imzasını insanların qəlbində qoyur.

ŞÜKÜR

Nemətləri Çoxaldan Açar

“... Əgər şükür etsəniz, sizə *(olan nemətimi)* **artıraram...”**
(İbrahim surəsi, ayə 7)

Giriş

İnsan çox vaxt sahib olduqlarını deyil, sahib olmadıqlarını sayır.
Baxmadığı evə görə öz evinin qədrini unudur.
Çatmadığı vəzifəyə görə əlindəki işi kiçik görür.
Başqasının sərvətinə baxdığı üçün öz ruzi payını dəyərsiz hesab edir.
Halbuki xoşbəxtlik həmişə çox şeyə sahib olmaqdan başlamır.
Çox vaxt sahib olduqlarının qədrini bilməkdən başlayır.
Şükür sadəcə "Əlhəmdulillah" demək deyil.
Şükür insanın aldığı hər nemətin arxasında Allahın lütfünü görə bilməsidir.
Sağlamlıq...
Ailə...
Dost...
Bir tikə çörək...
Bir stəkan su...
Rahat nəfəs almaq...
İnsan bunların dəyərini çox vaxt onları itirdikdən sonra anlayır.
Şükür edən insanın gözü çatışmayanlarda deyil, verilən nemətlərdə olur.
Ona görə də şükür insanın cibini deyil, qəlbini zənginləşdirir.

Bədii Hekayə - Bir Stəkan Su

İsmayıllı rayonunda yaşayan Ənvər uzun illər böyük şirkətdə çalışmışdı.
Yüksək maaşı vardı.
Gözəl evi, bahalı avtomobili vardı.
Ancaq nə qədər qazansa da, daim narazı idi.
– Filankəs məndən daha varlıdır...
– Mənim həyatım istədiyim kimi deyil...
– Hələ çox şey çatışmır...
Bu sözləri tez-tez təkrar edirdi.
Bir yay günü ailəsi ilə birlikdə dağlara istirahətə getdi.
Gəzinti zamanı yolunu azdı.
Telefonun enerjisi bitdi.
Hava getdikcə istiləşirdi.
Yanındakı su da qurtardı.
Saatlarla yol axtardı.
Susuzluqdan taqəti kəsildi.
Nəhayət, dağın ətəyində kiçik bir daxma gördü.
Qapını döydü.
Yaşlı bir çoban qapını açdı.
Heç nə soruşmadan ona bir stəkan soyuq bulaq suyu uzatdı.

Ənvər suyu içdi.
Sanki yenidən həyata qayıtdı.
Çoban gülümsəyərək dedi:
– Oğlum, bayaq bu bir stəkan suya nə qədər pul verərdin?
Ənvər düşündü.
– Nə qədər istəsəydiniz.
Qoca sakitcə dedi:
– Deməli, sənin həyatında ən qiymətli şey bəzən pulla alınmayan bir stəkan sudur.
Ənvər başını aşağı saldı.
Evə qayıdanda ilk dəfə idi ki, pəncərədən baxıb sakitcə dedi:
– İlahi...
Mənə verdiklərinin qədrini bilmədiyim üçün məni bağışla.
O gündən sonra hər səhər oyananda bir vərdiş qazandı.
Gözünü açar-açmaz üç neməti xatırlayıb Allaha şükür edərdi.
İllər sonra dostu soruşdu:
– Sənin həyatında nə dəyişdi?
Ənvər gülümsədi.
– Həyatım yox...
Baxışım dəyişdi.

Tarixdən Bir Hadisə

Həzrət Aişə (r.ə.) rəvayət edir ki, Peyğəmbər Muhəmməd (s) gecələr o qədər uzun namaz qılardı ki, ayaqları şişərdi.
Bir gün ona dedi:
– Ey Allahın Rəsulu! Allah sənin keçmiş və gələcək xətalarını bağışladığı halda niyə özünü bu qədər yorursan?
Peyğəmbər (s) buyurdu:
"Məgər şükür edən bir bəndə olmayım?" (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)
Bu cavab göstərir ki, ibadət yalnız vəzifə deyil, həm də Allahın nemətlərinə minnətdarlığın ifadəsidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:
"...Əgər şükür etsəniz, sizə *(olan nemətimi)* **artıraram..."**
(İbrahim surəsi, ayə 7)
Başqa bir ayədə buyurulur:
"...Allahın sizə olan nemətini xatırlayın..." (Maidə surəsi, ayə 11)
Bu ayələr göstərir ki, şükür nemətin artmasının səbəblərindən biridir. Artım yalnız mal-dövlətdə deyil, bərəkətdə, qəlb rahatlığında və həyatın mənasında da ola bilər.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:
"İnsanlara təşəkkür etməyən, Allaha da şükür etməz."
(Cami ət-Tirmizi; Sünən Əbu Davud.)
Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Möminin işi necə də heyrətamizdir! Ona sevindirici bir nemət yetişəndə şükür edər və bu onun üçün xeyir olar." (Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Şükür nemətin zinətidir." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Ən kiçik nemətə şükür etməyən, böyük nemətə də həqiqi şükür edə bilməz." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada minnətdarlıq (gratitude) mövzusunda aparılan araşdırmalar göstərir ki, hər gün sahib olduğu nemətləri xatırlayan insanlar daha yüksək həyat məmnuniyyəti yaşayır, streslə daha yaxşı mübarizə aparır və nikbin olurlar.

Psixoloqlar qeyd edirlər ki, minnətdarlıq vərdişi insanın diqqətini çatışmayanlardan verilən nemətlərə yönəldir. Bu isə daxili rahatlığı artırır və insanın münasibətlərini daha möhkəm edir.

Şükür dini dəyər olmaqla yanaşı, sağlam psixoloji həyatın da mühüm dayaqlarından biridir.

Hikmət Pəncərəsi

Şükür...
Neməti artıran ilk addımdır.
Narazılıq gözə verilənləri gizlədir.
Şükür isə görünməyən nemətləri belə üzə çıxarır.
Sahib olduqlarının qədrini bilən...
Heç vaxt özünü kasıb hiss etməz.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün Allahın sənə verdiyi hansı üç nemət üçün səmimi qəlbdən şükür etmisən?

Yoxsa gününü yalnız çatışmayanları düşünməklə keçirmisən?

Son Söz

İnsan hər gün yeni nemətlər gözləyir.
Halbuki bəzən ən böyük nemət artıq əlində olandır.
Şükür edən insanın qəlbi rahat olar.
Çünki o bilir ki, həyat yalnız sahib olmadıqlarından ibarət deyil.
Əsl zənginlik çox şeyə sahib olmaq deyil.
Sahib olduqlarının qiymətini bilməkdir.

Unutma:

Şükür edən insanın gözü nemətlərə, narazı insanın gözü çatışmazlıqlara baxar. Hansına baxırsansa, həyatın da ona bənzəyər.

QƏNAƏT

Azla Yaşamağı Deyil, Çoxun Qədrini Bilməyi Öyrədən Sərvət

"... Yeyin-için, lakin israf etməyin. Şübhəsiz ki,
(Allah) **israf edənləri sevmir."** (Əraf surəsi, ayə 31)

Giriş

İnsan çox vaxt elə düşünür ki, xoşbəxtlik daha çox qazanmaqla başlayır.
Daha böyük ev...
Daha bahalı avtomobil...
Daha çox pul...
Daha yüksək vəzifə...
Bu arzuların sonu yoxdur.
İnsan bir zirvəyə çatanda qarşısında başqa bir zirvə görünür.
Beləcə, ömür boyu qaçır.
Amma bəzən xoşbəxtlik daha çox qazanmaqda deyil...
Sahib olduqlarının qədrini bilməyi öyrənməkdədir.
Qənaət kasıblıq demək deyil.
Qənaət insanın malik olduğu nemətlərdən ağılla istifadə etməsidir.
Qənaət tənbəllik də deyil.

İslam insanı çalışmağa, halal ruzi qazanmağa təşviq edir. Lakin qazandıqlarını israf etməməyi, ehtiyacla tamah arasındakı fərqi bilməyi də öyrədir.

İsraf cibdən çıxan puldan əvvəl qəlbdə başlayır.
Qənaət isə qəlbdə yaranan rahatlıqdır.
Çünki insanın ehtiyacları məhduddur.
Tamahı isə sərhəd tanımır.

Bədii Hekayə - İki Qonşu

Ağdaş rayonunda yanaşı yaşayan iki qonşu vardı.
Biri Fərhad.
Digəri isə Musa.
Fərhadın böyük evi, bahalı maşını vardı.
Amma maaşı alan kimi yeni borclar başlayırdı.
Hər ay daha bahalı telefon, daha bahalı mebel, daha bahalı geyim almağa çalışırdı.
Musa isə müəllim idi.
Evi sadə idi.
Həyəti balaca idi.
Amma həyətində meyvə ağacları vardı.
Hər axşam ailəsi ilə birlikdə çay süfrəsi arxasında oturardı.
Bir gün Fərhad soruşdu:
– Musa, necə olur ki, sən həmişə rahat görünürsən? Mən səndən üç dəfə çox qazanıram, amma heç vaxt borcdan çıxa bilmirəm.
Musa gülümsədi.
– Mən qazandığımı idarə edirəm.

Sən isə arzularını.
Bir neçə ay sonra Fərhadın işi pisləşdi.
Gəliri azaldı.
Borcunu ödəyə bilmədi.
Stress içində yaşayırdı.
Bir axşam Musa onu çaya dəvət etdi.
Süfrədə isti çörək, pendir, bal və samovar çayı vardı.
Fərhad təəccüblə dedi:
– Sənin süfrən sadədir.
Amma qəribədir...
Burada özümü rahat hiss edirəm.
Musa cavab verdi:
– Çünki bu süfrədə israf yoxdur.
Bərəkət var.

O gecə Fərhad evinə qayıdarkən ilk dəfə başa düşdü ki, varlı olmaqla rahat yaşamaq eyni şey deyil.

İnsan çox qazansa da, qənaəti yoxdursa, daim kasıb hiss edər.

Qənaəti olan insan isə az qazansa belə, nemətin bərəkətini hiss edər.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) sadə həyat sürərdi. Bəzən evində günlərlə isti yemək bişməz, xurma və su ilə kifayətlənərdi. Buna baxmayaraq, əlində olanı ehtiyac sahibləri ilə bölüşərdi. Həzrət Aişə (r.ə.) rəvayət edir ki, bəzən iki ay ərzində Peyğəmbərin (s) evində ocaq yanmazdı.

(Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu sadə həyat yoxsulluğun tərifi deyildi.

Bu, dünya malının insanın qəlbinə hakim olmamasının nümunəsi idi.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Yeyin-için, lakin israf etməyin. Şübhəsiz ki, *(Allah)* **israf edənləri sevmir.”** (Əraf surəsi, ayə 31)

Başqa bir ayədə buyurulur:

“Onlar *(mallarını)* **xərclədikdə nə israfçılıq, nə də xəsislik edər, bunların arasında orta bir yol tutarlar.”** (Furqan surəsi, ayə 67)

Bu ayələr göstərir ki, İslam nə israfı, nə də xəsisliyi bəyənir.

Ən gözəl yol ölçülü və tarazlı yaşamaqdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Həqiqi zənginlik malın çoxluğu deyil, qəlbin zənginliyidir."

(Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Qənaət tükənməyən xəzinədir."

(Bu məzmunda hədis müxtəlif İslam mənbələrində məşhur şəkildə nəql olunmuşdur.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qənaət insanı ehtiyacsız edən sərvətdir." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Qənaət edən insan insanların əlindəkilərinə möhtac olmaz." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada "hedonik adaptasiya" deyilən bir anlayış var. Araşdırmalar göstərir ki, insan yeni əldə etdiyi maddi nemətlərə qısa müddətdə alışır və sonra yenidən daha çoxunu arzulamağa başlayır.

Buna görə də xoşbəxtlik yalnız daha çox əşyaya sahib olmaqla uzunmüddətli şəkildə artmır.

Qənaət və minnətdarlıq hissi isə insanın əlində olan nemətlərdən daha çox məmnun qalmasına kömək edir və həyat keyfiyyətini yüksəldir.

Hikmət Pəncərəsi

Qənaət...
Qazancı azaltmır.
Tamahı azaldır.
İsraf malı azaldar.
Qənaət isə bərəkəti artırar.
İnsan cibinin dolması ilə deyil...
Qəlbinin doyuması ilə zənginləşir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün qazancın iki dəfə artsaydı, həqiqətən rahat yaşayacaqdın?
Yoxsa arzuların da iki dəfə artacaqdı?

Son Söz

İnsan ömrü boyu daha çox qazanmağa çalışa bilər.
Bu gözəldir.
Lakin qazandığını qorumağı, israf etməməyi və paylaşmağı öyrənməzsə, heç vaxt daxili rahatlıq tapa bilməz.
Qənaət insanı arzularından məhrum etmir.
Ona arzularını hikmətlə idarə etməyi öyrədir.
Çünki həqiqi zənginlik bank hesabında deyil...
İnsanın razı qalan qəlbindədir.

Unutma:

Qənaət azla kifayətlənmək deyil. Qənaət Allahın verdiyi nemətlərin qədrini bilib onları hikmətlə istifadə etməkdir. Qəlbi qənaətlə dolu olan insan, ən çətin günlərdə belə özünü kasıb hiss etməz.

İSRAFDAN UZAQ OLMAQ

Nemətə Hörmətin Göstəricisi

“... Yeyin-için, lakin israf etməyin. Şübhəsiz ki,
(Allah) **israf edənləri sevmir.”**(Əraf surəsi, ayə 31)

Giriş

İnsan bəzən israfı yalnız pul xərcləməkdə görür.
Halbuki israf təkcə cibdən çıxan pulla ölçülmür.
İsraf edilən vaxt da vardır.
İsraf edilən su da.
İsraf edilən çörək də.
İsraf edilən söz də.
Hətta israf edilən ömür də.

Allah-Təala yer üzündəki nemətləri insanın istifadəsi üçün yaratmışdır. Lakin bu nemətlərə sahib çıxmağı, onları qorumağı və ölçülü istifadə etməyi də bizə öyrətmişdir.

İsrafın başladığı yerdə bərəkət azalır.
Qənaətin başladığı yerdə isə bərəkət artır.
Bəzən insan qazandığını itirdiyi üçün yox...
Qiymətini bilmədiyi üçün yoxsullaşır.
İsraf yalnız maddi itki yaratmır.
O, insanın qəlbində də nemətlərə qarşı laqeydlik yaradır.
Nemətin qədrini bilməyən insan isə zamanla şükür hissini də itirə bilər.

Bədii Hekayə - Yarım Tikə Çörək

Salyan rayonunda yaşayan Kamil hər gün məktəbə gedərkən yolüstü çörək alardı.

Anası ona həmişə deyərdi:

– Oğlum, çörəyə hörmət et. O, min zəhmətin bəhrəsidir.

Kamil isə uşaqlıq etdiyi üçün çox vaxt çörəyin yarısını yeyər, qalanını zibil qutusuna atardı.

Bir yay tətilində atası onu kənddə yaşayan babasının yanına apardı.
Səhər tezdən baba onu özü ilə tarlaya apardı.
Əvvəl torpaq şumlandı.
Sonra toxum səpildi.
Aylarla əkinə qulluq edildi.
Günəş altında işlədilər.
Yağışı gözlədilər.
Biçin vaxtı gəldi.
Buğda dəyirmana aparıldı.
Un üyüdüldü.
Nəhayət, nənəsi təndirdə isti çörək bişirdi.
Baba həmin çörəyi Kamalın qarşısına qoydu.
– Oğlum, bunu ye.
Kamil çörəyə baxdı.

Birdən yadına şəhərdə zibilə atdığı tikələr düşdü.

Başını aşağı saldı.

– Baba...

Mən bu çörəyin arxasında bu qədər zəhmət olduğunu bilmirdim.

Qoca əlini onun çiyninə qoydu.

– İnsan yalnız pulunu deyil...

Nemətini də israf etməməlidir.

Çünki hər tikə çörəyin arxasında Allahın yağışı, torpağın bərəkəti və insanların zəhməti dayanır.

O gündən sonra Kamil bir tikə çörəyi belə yerə düşəndə götürüb ehtiramla kənara qoyardı.

İllər sonra öz övladına da eyni sözləri deyirdi:

– Çörəyi atan insan...

Əslində zəhməti atır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) bir gün səhabə Səd ibn Əbi Vəqqasın dəstəmaz alarkən çox su istifadə etdiyini gördü və buyurdu:

"Bu israf nədir?"

Səd soruşdu:

– Dəstəmaz alarkən də israf olar?

Peyğəmbər (s) buyurdu:

"Bəli, hətta axar çayın kənarında olsan belə."

(Sünən İbn Macə; Müsnəd Əhməd.)

Bu hadisə göstərir ki, İslamda israfın qadağan olunması yalnız qıtlıq vaxtına aid deyil. Nemət bol olsa belə, ölçüsüz istifadə bəyənilmir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... Yeyin-için, lakin israf etməyin. Şübhəsiz ki, *(Allah)* **israf edənləri sevmir."** (Əraf surəsi, ayə 31)

Başqa bir ayədə buyurulur:

"Qohum-əqrəbaya da, yoxsula da, müsafirə də haqqını ver. Lakin *(malını)* **lazım olmayan yerə sərf etmə. Həqiqətən, israfçılar şeytanların qardaşlarıdır..."** (İsra surəsi, ayə 26–27)

Bu ayələr israfın təkcə iqtisadi problem olmadığını göstərir. İsraf insanı nemətin qədrini bilməməyə, ehtiyac sahibini unutmağa və bərəkətdən uzaqlaşmağa aparır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Yeyin, için, geyinin və sədəqə verin. Lakin israf etməyin və təkəbbür göstərməyin." (Səhih əl-Buxari.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İsraf malı məhv edər." (Nəhcül-Bəlağə.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Orta yol bərəkətin açarıdır." (Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Allah israfı sevməz, hətta xurma çəyirdəyini boş yerə atmağı belə bəyənməz." (Mənaca bu məzmunda rəvayətlər Əl-Kafi-də nəql olunur.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir davranış psixologiyası göstərir ki, düşünülməmiş alış-veriş və həddindən artıq istehlak çox vaxt real ehtiyacdan deyil, ani emosiyalardan qaynaqlanır. İnsan stress, narahatlıq və ya başqaları ilə müqayisə hissi səbəbindən ehtiyacı olmayan əşyaları ala bilir.

Araşdırmalar göstərir ki, planlı və məqsədli istifadə vərdişi olan insanlar maliyyə baxımından daha sabit olur, peşmanlıq hissini daha az yaşayırlar və həyatlarından daha çox məmnun qalırlar.

İsrafdan uzaq durmaq yalnız pula qənaət etmək deyil.

Bu, düşüncəli yaşamaq mədəniyyətidir.

Hikmət Pəncərəsi

İsraf...

Nemətin yox olması ilə başlamaz.

Onun qiymətini unutmaqla başlayar.

Bir tikə çörək...

Bir damla su...

Bir dəqiqə vaxt...

Hamısı Allahın əmanətidir.

Bərəkət çoxluqda deyil.

Qədrini bilməkdədir.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün istifadə etdiyin nemətlərdən hansını daha diqqətli qoruya bilərdin?

Vaxtını?

Suyu?

Çörəyi?

Yoxsa ömrünü?

Son Söz

Allah-Təala insana saysız-hesabsız nemətlər bəxş etmişdir.

Bu nemətlərin dəyərini bilmək isə insanın ən gözəl xüsusiyyətlərindən biridir.

İsraf edən insan bəzən çox şeyə sahib olur.

Amma az bərəkət görür.

Nemətə hörmət edən insan isə bəzən az imkanla yaşayır.

Amma həyatında çox bərəkət hiss edir.

Çünki Allahın verdiyi nemətə hörmət edən, əslində Allahın lütfünə hörmət etmiş olur.

Unutma:
İsraf yalnız cibdəki pulu azaltmır. O, qəlbdəki şükür hissini də azaldır. Nemətin qədrini bilən insan isə hər tikədə, hər damlada və hər gündə Allahın bərəkətini görər.

ZƏHMƏTSEVƏRLİK

Uğurun Səssiz Sirri

“İnsan can atdığı şeyə nail olar.” (Nəcm surəsi, ayə 39)

Giriş

Yer üzündə heç bir ağac toxum səpilmədən meyvə vermir.
Heç bir torpaq əkilmədən məhsul yetişdirmir.
Heç bir insan çalışmadan kamilləşmir.
Həyatın dəyişməyən qanunlarından biri budur:
Əldə edilən hər halal nemətin arxasında zəhmət dayanır.
Bəzən insanlar uğurlu bir insanı görürlər.
Onun qazandığı nəticəyə heyran olurlar.
Amma həmin uğurun arxasında keçən yuxusuz gecələri, səssiz mübarizələri, saysız uğursuzluqları və tükənməyən səbrini görmürlər.
Zəhmətsevərlik yalnız çox işləmək demək deyil.
Zəhmətsevərlik insanın üzərinə düşən işi vicdanla və məsuliyyətlə yerinə yetirməsidir.
İslam insanı tənbəlliyə deyil, çalışmağa çağırır.
Halal zəhmətlə qazanılan bir tikə çörək bəzən böyük sərvətdən daha qiymətli olur.
Çünki alın təri ilə qazanılan ruzidə bərəkət vardır.
İnsan yalnız nəticəyə görə deyil...
Səmimi zəhmətinə görə də dəyər qazanır.

Bədii Hekayə - Əkinçinin Oğlu

Saatlı rayonunda yaşayan Əhməd hər yay tətilində atası ilə tarlaya gedirdi.
Atası kəndin tanınmış əkinçilərindən idi.
Bir gün Əhməd dedi:
– Ata, niyə hər gün bu qədər işləyirik?
Bax, şəhərdə yaşayan dayım ofisdə oturur.
Sən isə günün altında işləyirsən.
Atası gülümsəyərək bir ovuc buğda götürdü.
– Oğlum, bunu görürsən?
– Bəli.
– Bu bir ovuc buğdanın içində neçə ayın zəhməti var, bilirsən?
Əhməd başını buladı.
Atası danışmağa başladı:
– Əvvəl torpaq hazırlanır.
Sonra toxum səpilir.
Yağış gözlənilir.
Alaq təmizlənir.
Günəş altında işlənilir.
Məhsul biçilir.
Sonra üyüdülür.

Sonda çörəyə çevrilir.
Bir tikə çörəyin arxasında yüzlərlə saat zəhmət dayanır.
Əhməd uzun müddət susdu.
Bir neçə gün sonra tarlada işləyərkən yoruldu.
Əlindəki bel yerə düşdü.
Atası ona yaxınlaşıb dedi:
– Yoruldun?
– Bəli.
– Yorulmaq pis deyil.
Əsas odur ki, insan boş oturmaqdan utanmasın.
İllər keçdi.
Əhməd universiteti bitirib mühəndis oldu.
Bir gün böyük bir layihəyə rəhbərlik edirdi.
Gənc işçilərdən biri dedi:
– Bu qədər işləməyə dəyərmi?
Əhməd gülümsədi.
– Mən zəhməti ilk dəfə universitetdə yox...
Atamın tarlasında öyrənmişəm.
Əgər toxumu səpməsən...
Məhsul gözləməyə haqqın yoxdur.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün Peyğəmbər Muhəmməd (s) bir kişinin kobudlaşmış əllərinə baxdı.
Soruşdu:
– Əllərin niyə belədir?
Həmin şəxs dedi:
– Ey Allahın Rəsulu! Ailəmin ruzisini qazanmaq üçün işləyirəm.
Peyğəmbər (s) onun əllərini tutub buyurdu:
"Bunlar Allahın sevdiyi əllərdir."
Bu məzmunda rəvayətlər İslam mənbələrində halal zəhmətin fəzilətini ifadə edən məşhur xəbərlər kimi nəql olunmuşdur. Hədis alimləri isnadları barədə müxtəlif qiymətləndirmələr vermişlər, lakin mənası digər mötəbər hədislərlə dəstəklənir. Məsələn, Peyğəmbər (s) halal qazanc əldə etməyi təşviq etmiş və insanın öz zəhməti ilə qazandığı ruzini ən xeyirli ruzi adlandırmışdır. (Bax: Səhih əl-Buxari, "Büyu" bölməsi.)

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:
“İnsan can atdığı şeyə nail olar.” (Nəcm surəsi, ayə 39)
Başqa bir ayədə buyurulur:
“Namaz başa çatdıqdan sonra yer üzünə dağılıb Allahın lütfünü axtarın...” (Cümə surəsi, ayə 10)
Bu ayələr göstərir ki, ibadətlə zəhmət bir-birinə zidd deyil.
Mömin insan həm Allaha ibadət edir, həm də halal zəhmətlə ruzi qazanır.
Çünki çalışmaq da düzgün niyyətlə olduqda ibadətə çevrilə bilər.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Heç kim öz əl zəhməti ilə qazandığı ruzidən daha xeyirli bir ruzi yeməmişdir." (Səhih əl-Buxari.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"*Yuxarı əl aşağı əldən daha xeyirlidir."* (Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Yəni verən əl almağa möhtac olan əldən daha fəzilətlidir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Çalışan tapar, çalışan axtardığına çatar." (Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Ailəsinin ruzisi üçün çalışan insan Allah yolunda cihad edən kimidir." (Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insan zəhmət çəkərək əldə etdiyi uğuru daha çox qiymətləndirir. Hazıra öyrəşən insan isə qazandığı nemətlərin dəyərini zamanla itirə bilir.

Araşdırmalar göstərir ki, məqsəd uğrunda çalışan insanlar daha yüksək özünəinam qazanır, problemlərlə mübarizədə daha dözümlü olurlar və əldə etdikləri nəticələrdən daha çox məmnunluq duyurlar.

Zəhmət insanı yalnız peşəkarlaşdırmır.

Onu xaraktercə də möhkəmləndirir.

Hikmət Pəncərəsi

Alın təri...

İnsanın ən halal imzasıdır.

Uğur təsadüf deyil.

Davamlı zəhmətin bəhrəsidir.

Əkinçi toxumu səpmədən məhsul gözləməz.

İnsan da çalışmadan uğur gözləməməlidir.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün çatmaq istədiyin məqsəd üçün həqiqətən kifayət qədər zəhmət çəkirsənmi?

Yoxsa yalnız nəticəni arzulayırsan?

Son Söz

Zəhmət insanı yorur.

Amma tənbəllik onu tükəndirir.

Çalışmaq bəzən ağır görünə bilər.

Lakin peşmanlıq ondan daha ağırdır.

Allah insanın nəticəsini deyil...

Səmimi zəhmətini də görür.

Bəzən gecikən uğur belə, halal zəhmətin bərəkəti ilə daha gözəl olur.

Unutma:

Əlinin qabarı, alnının təri və vicdanla gördüyün iş Allah yanında qiymətsiz deyil. İnsan yalnız qazandığı ilə deyil, necə qazandığı ilə də dəyər qazanır.

HALAL ZƏHMƏT

Bərəkətin Başladığı Yol

“Ey insanlar! Yerdə olan halal və təmiz ruzilərdən yeyin...”
(Bəqərə surəsi, ayə 168)

Giriş

İnsan ömrünün böyük bir hissəsini ruzi qazanmağa sərf edir. Səhər açılmamış evindən çıxır, axşam yorğun halda geri qayıdır. Kimisi torpaqda əkin əkir, kimisi tikintidə çalışır, kimisi xəstəxanada insanlara şəfa verir, kimisi məktəbdə uşaqlara elm öyrədir. Peşələr fərqli olsa da, onları dəyərli edən tək bir xüsusiyyət vardır: halallıq.

İslam insanın varlanmasına qarşı çıxmır. Əksinə, halal zəhmətlə əldə olunan sərvəti Allahın bir neməti hesab edir. Lakin qazancın çoxluğundan əvvəl onun təmizliyinə diqqət yetirir. Çünki halal zəhmətlə qazanılan az ruzi belə ailəyə bərəkət, qəlbə rahatlıq və həyata hüzur gətirə bilər. Haram yollarla əldə edilən böyük sərvət isə zahirdə insanı zəngin göstərsə də, çox vaxt vicdanı kasıblaşdırır.

Halal zəhmət yalnız alın təri tökmək deyil. O, insanın başqasının haqqına girmədən, aldatmadan, yalan danışmadan, vicdanını satmadan qazanc əldə etməsidir. Belə qazanc insanın yalnız cibini deyil, şəxsiyyətini də zənginləşdirir. Çünki insan qazandığı pulla deyil, o pulu necə qazandığı ilə qiymətləndirilir.

Bu gün bir çox insanlar övladlarına böyük sərvətlər qoymağa çalışırlar. Halbuki övlada qoyulan ən qiymətli miras ev, torpaq və ya bank hesabı deyil, halal zəhmətin nümunəsidir. Ata övladına halal tikənin necə qazanıldığını öyrədərsə, ona ömür boyu tükənməyəcək bir sərvət bəxş etmiş olar. Pul itirilə bilər, mal əldən çıxa bilər, amma dürüstlük və halal həyat tərzi nəsildən-nəslə ötürülən ən qiymətli mirasdır.

Bədii Hekayə - Ən Bahalı Miras

Şamaxıda yaşayan Əli usta kiçik bir mebel emalatxanasında işləyirdi. Şəhərdə onu çoxları tanıyırdı. O, hazırladığı mebellərin gözəlliyindən əvvəl dürüstlüyü ilə məşhur idi. Kimsə artıq pul versə, mütləq geri qaytarardı. Əgər hazırladığı işdə ən kiçik qüsur görsəydi, müştəri demədən özü düzəldərdi.

Bir gün oğlu Kamran universiteti bitirib atasının yanına gəldi. Atasının köhnə emalatxanasına baxıb köks ötürdü.

– Ata, sən ömrün boyu zəhmət çəkdin. Amma nə böyük evin oldu, nə də bahalı maşının. Səninlə birlikdə işləyənlərin bəziləri indi varlı adamlardır.

Əli usta əlindəki rəndəni kənara qoydu və sakit səslə dedi:

– Oğlum, varlanmaq çətin deyil. Vicdanını itirmədən varlanmaq çətindir.

Söhbət əsnasında yaşlı bir kişi emalatxanaya daxil oldu. Köhnə bir sandığın təmirini xahiş etdi. Əli usta işi böyük diqqətlə gördü. Kişi təşəkkür edib pulu verdi və getdi.

Kamran pulları sayarkən təəccübləndi.

– Ata, bu kişi səhvən yüz manat artıq verib.

Əli usta heç nə demədən pencəyini geyindi.

– Gedək, pulu qaytaraq.

Kamran təəccüblə soruşdu:

– O, artıq şəhərin o biri başındadır. Onsuz da bilməyəcək.

Atası gülümsədi.

– O bilməsə də, mən bilirəm. Allah da bilir.

Onlar yaşlı kişinin evini tapdılar. Əli usta artıq pulu qaytardı. Kişinin gözləri doldu.

– Usta, bu pul qızımın dərman pulu idi. Mən səhv etdiyimi bilmirdim. Allah səni qorusun.

Evdən çıxanda Kamran atasına baxıb dedi:

– Ata, sən yüz manat qazancdan keçdin.

Əli usta yavaş addımlarla yoluna davam etdi.

– Xeyr, oğlum. Mən yüz manatdan keçmədim. Mən ömrüm boyu qazandığım halal adımı qorudum. Pul yenidən qazanılar. Etibar isə itiriləndən sonra çox çətin geri qayıdar.

İllər keçdi. Əli usta vəfat etdi. Emalatxananı Kamran idarə etməyə başladı. Bir gün böyük bir şirkət şəhərdə etibarlı usta axtarırdı. Onlara onlarla ad təklif edildi. Şəhərin ağsaqqallarından biri isə dedi:

– Əgər işinizin rahat olmasını istəyirsinizsə, Əli ustanın oğluna gedin. Çünki onun atası ömrü boyu halal zəhmətlə yaşayıb. Belə evdə böyüyən övlad başqasının haqqını yeyə bilməz.

Kamran həmin sifarişi aldı. Müqavilə imzalananda şirkət rəhbəri ona dedi:

– Biz bu işi sənə emalatxanan böyük olduğu üçün vermədik. Atanın qoyduğu ada güvəndiyimiz üçün verdik.

Kamran həmin gün başa düşdü ki, atası ona nə bahalı ev, nə böyük sərvət qoymuşdu. O, övladına insanların etibarını miras qoymuşdu. Bu isə dünyada pulla alınmayan ən böyük sərvətlərdən biri idi.

Tarixdən Bir Hadisə

Allahın peyğəmbərlərindən olan Həzrət Davud (ə) böyük bir hökmdar idi. Buna baxmayaraq, o, dövlət xəzinəsindən dolanmağı özünə uyğun görməzdi. Allah-Təala ona dəmiri yumşaltmaq möcüzəsi vermişdi. O, öz əlləri ilə zirehlər hazırlayar, onları satar və qazandığı halal ruzi ilə yaşayardı. Peyğəmbər Muhəmməd (s) bu hadisəni xatırladaraq buyurmuşdur: **"Heç kim öz əl zəhməti ilə qazandığından daha xeyirli ruzi yeməmişdir. Allahın peyğəmbəri Davud (ə) də öz əl zəhməti ilə qazandığını yeyərdi."** (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hadisə bizə öyrədir ki, halal zəhmət insanın məqamını kiçiltmir, əksinə, onu ucaldır. Peyğəmbərlər belə öz əllərinin zəhmətini şərəf sayırdılarsa, deməli, halal əmək insanın ən böyük ləyaqətlərindən biridir. İnsanın hansı peşə sahibi olması deyil, o peşəni hansı vicdanla yerinə yetirməsi əhəmiyyətlidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey insanlar! Yerdə olan halal və təmiz ruzilərdən yeyin...”

(Bəqərə surəsi, ayə 168)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Mallarınızı öz aranızda haqsızlıqla yeməyin...” (Bəqərə surəsi, ayə 188)

Bu ayələr göstərir ki, Allah insanın yalnız qazancına deyil, o qazancın necə əldə edilməsinə də baxır. Halal ruzi insanın qəlbini rahatlaşdırır, duasını bərəkətləndirir və ailəsinə xeyir gətirir. Haram qazanc isə zahirdə çox görünsə də, onun bərəkətini əlindən alır və vicdanı narahat edir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur: *"Heç kim öz əl zəhməti ilə qazandığından daha xeyirli ruzi yeməmişdir."* (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hədis halal əməyin Allah yanında nə qədər yüksək dəyərə malik olduğunu göstərir.

Başqa bir hədisdə buyurulur: *"Allah pakdır və yalnız pak olanı qəbul edər."* (Mənbə: Səhih Muslim.)

Bu hədis bizə öyrədir ki, insanın ibadəti kimi qazancı da təmiz və halal olmalıdır.

İmam Əli (ə) buyurur: *"Halal ruzi az olsa da, onun bərəkəti çox olar."*

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə)

İmam Sadiq (ə) isə buyurur: *"Halal ruzi qazanmaq hər bir möminin vəzifələrindəndir."* (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insan vicdanına uyğun yaşadıqda daxili rahatlıq və mənəvi sabitlik əldə edir. Dürüst zəhmətlə qazanılan ruzi insanın özünə hörmətini artırır, ailədə etibarlı münasibətlər formalaşdırır və uşaqların əxlaqi inkişafına müsbət təsir göstərir. Çünki övladlar valideynlərinin söylədikləri nəsihətlərdən daha çox, yaşadıqları həyatdan nümunə götürürlər. Halal zəhmətlə yaşayan ata və ana övladına sözlə deyil, öz davranışları ilə ən böyük tərbiyəni vermiş olurlar.

Hikmət Pəncərəsi

Halal zəhmət insanın qazancını deyil, həyatını bərəkətləndirir. Alın təri ilə qazanılan ruzi bəzən az görünə bilər, lakin onun verdiyi rahatlıq heç bir sərvətlə ölçülə bilməz. İnsan qazandığı pulla deyil, qazancının təmizliyi ilə ucalır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün övladın və ya sevdiyin bir insan səndən soruşsa: "Bu süfrədəki çörək necə qazanılıb?" — sən rahatlıqla cavab verə bilərsənmi ki, "Bu çörəyin içində heç kimin haqqı yoxdur?"

Son Söz

Halal zəhmət insanın yalnız süfrəsini doldurmur. O, ailəsinə bərəkət, övladına gözəl nümunə, cəmiyyətə etibar və qəlbinə rahatlıq bəxş edir. Bəzən

halal qazanc yavaş gəlir, lakin onun gətirdiyi xeyir ömür boyu insanı müşayiət edir. İnsan dünyadan köçəndə sərvətini özü ilə aparmır. Lakin halal adı, dürüstlüyü və arxasında qoyduğu gözəl nümunə onun ən qiymətli mirası olaraq yaşayır.

Unutma:

Halal zəhmətlə qazanılmış kiçik bir tikə çörək, haram yolla əldə edilmiş böyük bir süfrədən daha qiymətlidir. Çünki insanı doyuran yalnız ruzi deyil, o ruzinin içindəki bərəkət, vicdan rahatlığı və Allahın razılığıdır.

DÜRÜST QAZANC

Etibarla Qazanılan Ruzi

“Ölçdükdə ölçüyə tam riayət edin, *(çəkdikdə)* **düzgün tərəzi ilə çəkin. Bu, daha xeyirli və nəticə baxımından daha yaxşıdır.”** (İsra surəsi, ayə 35)

Giriş

İnsan ömrü boyu qazanc əldə etmək üçün çalışır. Lakin qazancın dəyəri yalnız onun çoxluğu ilə ölçülmür. Əsl dəyər həmin qazancın necə əldə edilməsində gizlidir. Elə insanlar vardır ki, az qazanırlar, amma qazandıqları hər tikədə rahatlıq və bərəkət hiss edirlər. Ələləri də vardır ki, böyük sərvətlərə sahib olsalar da, vicdanlarının səsini susdura bilmirlər.

Dürüst qazanc insanın təkcə cibini doldurmur, onun şəxsiyyətini də formalaşdırır. Dürüst insan aldatmaqla varlanmaqdansa, zəhmətlə qazanmağı üstün tutur. O bilir ki, haram və ya haqsız qazanc bəzən insanı qısa müddət sevindirə bilər, lakin uzun müddət rahat yaşada bilməz.

Cəmiyyətin dayaqlarından biri qarşılıqlı etibardır. İnsanlar bir-birlərinə güvəndikdə ticarət inkişaf edir, əməkdaşlıq artır, ailələr möhkəmlənir. Bu etibarın təməlində isə dürüst qazanc dayanır. Əgər satıcı malını doğru təqdim edərsə, işçi işini vicdanla görərsə, rəhbər haqqı tapdalamazsa və alıcı ədalətli davranarsa, həmin cəmiyyət güclü olar.

Dürüst qazanc insanın qazandığı puldan əvvəl qazandığı addır. Çünki pul itə bilər, lakin dürüst ad illərlə insanların yaddaşında yaşayır.

Bədii Hekayə - Bir Müştərinin Duası

Lənkəranda kiçik bir ərzaq mağazası işlədən Cavid kişi şəhərdə dürüstlüyü ilə tanınırdı. Mağazası böyük deyildi. Bahalı vitrinləri, rəngbərəng reklamları da yox idi. Amma hər gün mağazasının qarşısında insanlar növbəyə dayanırdı.

Bir gün gənc oğlu soruşdu:

– Ata, şəhərdə səndən böyük mağazalar var. Qiymətləri də bəzən səndən aşağı olur. İnsanlar niyə yenə də buraya gəlirlər?

Cavid kişi gülümsədi.

– Oğlum, insanlar təkcə çörək almağa gəlmirlər. Onlar etibar almağa gəlirlər.

Elə bu vaxt yaşlı bir qadın mağazaya daxil oldu. Əlindəki siyahıya baxaraq lazım olan ərzaqları aldı. Kassaya yaxınlaşanda Cavid kişi hesabı çıxardı. Qadın pulu verdi və təşəkkür edib getdi.

Axşam kassanı bağlayarkən Cavid kişi gördü ki, hesablamada səhv edib. Qadından beş manat artıq pul alıb.

Oğlu dedi:

– Ata, beş manatdır da. Sabah gəlsə, qaytararsan.

Cavid kişi başını buladı.

– Bəlkə sabah gəlmədi?

O, qadının yaşadığı məhəlləyə getdi. Qapını döydü.

Yaşlı qadın qapını açanda təəccübləndi.

– Ay oğul, xeyir ola?

Cavid kişi artıq pulu ona uzatdı.

– Ana, bu gün hesabı səhv etmişəm. Bu pul sizindir.

Qadın göz yaşlarını saxlaya bilmədi.

– Oğlum, mən dul qadınam. Bu beş manat mənim üçün çox şeydir. Amma mənə puldan çox, sənin vicdanın təsir etdi.

Bir neçə gün sonra həmin qadın qonşularına dedi:

– Əgər bir gün alış-veriş etməli olsanız, Cavid kişinin mağazasına gedin. O, sizə mal satmaz. Sizə etibar qazandırar.

İllər keçdi. Şəhərdə yeni marketlər açıldı. Böyük şirkətlər gəldi. Amma Cavid kişinin mağazası bağlanmadı.

Bir gün oğlu yenə soruşdu:

– Ata, səncə bizi ayaqda saxlayan nədir?

Cavid kişi mağazanın qapısına baxaraq dedi:

– Bu mağazanı rəflərdəki mallar yox, insanların duaları ayaqda saxlayır.

Oğlu həmin gün başa düşdü ki, dürüst qazancın ən böyük qazancı pul deyil.

İnsanların etimadı və duasıdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün Peyğəmbər Muhəmməd (s) bazarda gəzərkən bir satıcının buğda satdığını gördü. Əlini buğda yığınına saldıqda alt hissəsinin yaş olduğunu hiss etdi. Satıcı yağışın islatdığını söylədi. Peyğəmbər (s) ona buyurdu:

"Nə üçün yaş hissəni insanların görə biləcəyi yerə qoymadın? Bizi aldadan bizdən deyildir." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Bu hadisə İslam ticarət əxlaqının əsas prinsiplərindən birini ortaya qoyur. Alıcı bilməsə belə, Allah bilir. Dürüstlük insanların görməsi üçün deyil, Allahın razılığı üçün yaşanmalıdır.

Tarix boyu müsəlman tacirlərin bir çox ölkədə İslamı tanıtmasının əsas səbəblərindən biri də onların dürüstlüyü olmuşdur. İnsanlar əvvəl onların əxlaqına inanmış, sonra sözlərinə qulaq asmışlar.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ölçdükdə ölçüyə tam riayət edin, *(çəkdikdə)* **düzgün tərəzi ilə çəkin. Bu, daha xeyirli və nəticə baxımından daha yaxşıdır.”** (İsra surəsi, ayə 35)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Çəkidə və ölçüdə aldadanların vay halına!” (Mutəffifin surəsi, ayə 1)

Bu ayələr yalnız bazarda tərəzi ilə mal satanlara aid deyil. İnsan hər sahədə dürüst olmalıdır. Müəllim qiymət verərkən, həkim müalicə edərkən, işçi vəzifəsini yerinə yetirərkən, rəhbər qərar qəbul edərkən də "tərəzi"ni düz saxlamalıdır. Dürüstlük həyatın bütün sahələrində Allahın əmr etdiyi bir əxlaqdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Dürüst və etibarlı tacir Qiyamət günü peyğəmbərlər, siddiqlər və

şəhidlərlə birlikdə olacaqdır." (Mənbə: Cami ət-Tirmizi.)

Bu hədis göstərir ki, dürüst ticarət sadəcə iqtisadi fəaliyyət deyil, böyük savab qazandıran bir ibadət ola bilər.

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Bizi aldadan bizdən deyildir." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurur:

"Doğruluq qazancı artırar, yalan isə bərəkəti aparar."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

İmam Sadiq (ə) buyurur:

"İnsanların mallarında dürüst olun. Çünki dürüstlük ruzini artırar və etibarı möhkəmləndirər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir iqtisadi psixologiya göstərir ki, insanlar uzunmüddətli münasibətlərdə ən çox etibar etdikləri şəxslərlə işləməyə üstünlük verirlər. Bir dəfə aldadılan müştəri çox vaxt geri qayıtmır. Əksinə, dürüst münasibət görən insan həmin yeri başqalarına da tövsiyə edir.

Araşdırmalar göstərir ki, dürüst davranan sahibkarlar və işçilər uzun müddətdə daha möhkəm nüfuz qazanır, müştəri məmnuniyyəti artır və fəaliyyətləri daha davamlı olur. Deməli, dürüstlük yalnız dini və əxlaqi dəyər deyil, həm də sağlam iqtisadi münasibətlərin əsas şərtidir.

Hikmət Pəncərəsi

Dürüst qazanc bəzən yavaş gəlir, amma uzunömürlü olur. Yalanla qazanılan pul insanın cibini doldura bilər, dürüstlüklə qazanılan qazanc isə həm cibini, həm də adını zənginləşdirər. İnsanlar sənin qazandığın pulu unuda bilər, amma sənin dürüstlüyünü daha uzun xatırlayar.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün heç kimin bilməyəcəyi bir qazanc əldə etmək imkanın olsaydı, vicdanın sənə hansı yolu seçməyi məsləhət görərdi?

Son Söz

Dürüst qazanc insanın ömrü boyu qazandığı ən qiymətli sərvətlərdən biridir. O, yalnız halal ruzi əldə etmək deyil, həm də insanların etibarını qazanmaq deməkdir. Dürüst insan bəzən daha az qazanar, amma daha rahat yaşayar. Çünki onun qazancında qorxu deyil, bərəkət; peşmançılıq deyil, arxayınlıq vardır.

İnsan bu dünyadan köçəndə arxasında qoyduğu mallar bölüşdürüləcək. Lakin dürüst adı, gözəl əxlaqı və halal qazancı insanların yaddaşında yaşayacaq və övladları üçün ən qiymətli mirasa çevriləcək.

Unutma:

Dürüst qazancın ən böyük mükafatı cibindəki pul deyil.
Ən böyük mükafatı odur ki, insanlar sənin adına güvənər,
vicdanın səni qınamaz və Allah qazancına bərəkət bəxş edər.

MƏSULİYYƏT

Etibarın Daşıdığı Yük

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”
(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan dünyaya gəldiyi ilk gündən etibarən müxtəlif məsuliyyətlərlə qarşılaşır. Əvvəl valideynlər onun məsuliyyətini daşıyırlar. Sonra o böyüyür və tədricən öz həyatının, ailəsinin, cəmiyyətinin və ən əsası, Allah qarşısındakı vəzifələrinin məsuliyyətini öz üzərinə götürür.

Məsuliyyət insanın çiyinlərinə qoyulan ağır yük deyil. O, insanın dəyərini göstərən bir ölçüdür. Çünki böyük etimad yalnız məsuliyyət daşıya bilən insanlara verilir. İnsan sözünə sahib çıxanda, üzərinə düşən işi vaxtında və vicdanla yerinə yetirəndə, ona həvalə olunan əmanəti qoruyanda əsl məsuliyyət sahibi olur.

Bu gün cəmiyyətin qarşılaşdığı bir çox problemlərin kökündə məsuliyyətsizlik dayanır. Valideyn övladına qarşı məsuliyyətini unutduqda ailə sarsılır. Müəllim öz vəzifəsini vicdanla yerinə yetirmədikdə gələcək nəsil zərər görür. Həkim diqqətsiz davrandıqda bir insanın həyatı təhlükəyə düşür. Rəhbər ədalətsiz qərar verdikdə bütöv bir kollektiv əziyyət çəkir. Kiçik görünən bir məsuliyyətsizlik bəzən böyük fəlakətlərin başlanğıcı olur.

Məsuliyyət insanın yalnız gördüyü işlə bağlı deyil. O, danışdığı sözə, verdiyi vədə, istifadə etdiyi vaxta, hətta sahib olduğu nemətlərə qarşı da cavabdeh olduğunu dərk etməsidir. Allah-Təala insana ağıl və iradə vermişdir ki, doğru ilə yanlışı ayırd etsin və daşıdığı məsuliyyətin fərqində olsun.

Məsuliyyətli insan nəzarət olduğu üçün deyil, vicdanı oyandığı üçün doğru davranır. O bilir ki, insanların gözündən yayınmaq mümkündür, lakin Allahın elmindən heç nə gizli qalmaz.

Bədii hekayə - Sönməyən İşıq

Qax rayonunda yaşayan Elvin elektrik ustası idi. O, illərlə məktəblərin, xəstəxanaların və yaşayış binalarının elektrik xətlərini çəkmişdi. Şəhərdə onu peşəkarlığından çox, məsuliyyətli olması ilə tanıyırdılar.

Bir gün yeni tikilən məktəbin elektrik işlərini ona həvalə etdilər. İş demək olar ki, başa çatmışdı. Köməkçisi dedi:

– Usta, bu bir neçə kabeli dəyişməsək də olar. Onsuz da divarın içində qalacaq. Heç kim bilməyəcək.

Elvin sakitcə cavab verdi:

– Bəlkə heç kim bilməyəcək. Amma sabah bu məktəbdə yüzlərlə uşaq oxuyacaq.

Köməkçisi çiyinlərini çəkdi.

– Bu qədər xırdalığa fikir verməyə dəyməz.

Elvin əlindəki naqilə baxaraq dedi:

– Sən buna xırdalıq deyirsən. Mən isə buna insan həyatı deyirəm.

O, bütün naqilləri yenidən yoxladı, keyfiyyətsiz olan hissələri dəyişdirdi və işi bir gün gec təhvil verdi.

Bir neçə ay sonra güclü yağış nəticəsində şəhərdə elektrik sistemində nasazlıq yarandı. Bir çox binalarda qısaqapanma baş verdi. Lakin həmin məktəbdə heç bir problem olmadı.

Məktəbin direktoru Elvini çağırıb dedi:

– Sənin bir günlük gecikməyin yüzlərlə uşağın təhlükəsizliyini təmin edib.

Elvin gülümsədi.

– Mən sadəcə işimi gördüm.

Direktor başını tərpətdi.

– Xeyr. Sən işini yox, məsuliyyətini yerinə yetirdin.

Elvin evə qayıdanda oğlu soruşdu:

– Ata, niyə hamı sənə təşəkkür edirdi?

Atası oğlunun çiyninə əlini qoydu.

– Oğlum, insan gördüyü işə görə maaş alır.

Amma o işi vicdanla gördüyünə görə hörmət qazanır.

O gün balaca oğul atasından peşə öyrənmədi.

Məsuliyyət öyrəndi.

Tarixdən Bir Hadisə

Xəlifə Ömər ibn Xəttab (r.ə.) gecələr Mədinə küçələrini gəzər, insanların vəziyyəti ilə maraqlanardı. Bir gecə şəhərin kənarında uşaqlarının ağladığını eşidən bir qadına rast gəldi. Qazanda yalnız su qaynadığını, uşaqları sakitləşdirmək üçün yemək bişirirmiş kimi davrandığını öyrəndi. Qadın dövlət rəhbərinin onların halından xəbərsiz olmasından gileyləndi.

Ömər (r.ə.) dərhal dövlət anbarına qayıtdı, özü çiyində un və ərzaq daşıdı. Yanındakı şəxs yükü götürmək istəyəndə dedi:

– **Qiyamət günü mənim yükümü sən daşıyacaqsanmı?**

Sonra həmin ailəyə yemək bişirdi və uşaqların gülümsədiyini görmədən oradan ayrılmadı.

(Mənbə: İbn Səd, "ət-Tabaqat əl-Kübra"; İbn əl-Cövzi, "Mənaqib Ömər".)

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi rəhbərlik hakimiyyət deyil, məsuliyyətdir. Böyük vəzifə böyük məsuliyyət tələb edir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Qulaq, göz və ürək – bunların hamısı *(sahibinin əməlləri)* **barəsində sorğu-sual olunacaqdır.”** (İsra surəsi, ayə 36)

Bu ayələr bizə xatırladır ki, insan yalnız gördüyü işlərə görə deyil, istifadə etdiyi nemətlərə, verdiyi qərarlara və daşıdığı məsuliyyətlərə görə də

cavab verəcək. Allah qarşısında heç bir vəzifə kiçik hesab edilmir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sizin hər biriniz çobansınız və hər biriniz himayəniz altında olanlardan məsulsunuz." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis insanın həyatındakı bütün rolları əhatə edir. Ata ailəsinə, müəllim şagirdlərinə, rəhbər tabeliyində olanlara, hər bir insan isə öz davranışlarına görə məsuliyyət daşıyır.

İmam Əli (ə) buyurur:

"Bu gün əməl günüdür, sabah isə hesab günüdür."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, xütbə 42.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin o kəsdir ki, insanlar onu əmanətlərində və işlərində etibarlı bilərlər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Bu hədislər göstərir ki, məsuliyyət imanla ayrılmaz şəkildə bağlıdır.

Psixologiyanın dediyi

Müasir psixologiyada məsuliyyət hissi insanın yetkin şəxsiyyətinin əsas göstəricilərindən hesab edilir. Araşdırmalar göstərir ki, məsuliyyətli insanlar qərar verməkdə daha uğurlu olur, çətinliklər qarşısında daha dözümlü davranır və həm ailədə, həm də iş həyatında daha çox etibar qazanırlar.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, məsuliyyət hissi uşaqlıqdan formalaşır. Valideynlər övladlarına kiçik tapşırıqlar verərək onların məsuliyyət daşımağı öyrənməsinə kömək etdikdə, gələcəkdə daha müstəqil və etibarlı insanlar yetişirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Məsuliyyət insanın çiyinlərini ağırlaşdırmır, şəxsiyyətini ucaldır. İnsan sözünə sahib çıxanda etibar qazanır, vəzifəsinə sahib çıxanda hörmət qazanır, vicdanına sahib çıxanda isə Allahın razılığını qazanır. Böyük insanlar böyük işlər gördükləri üçün deyil, kiçik işlərə də böyük məsuliyyətlə yanaşdıqları üçün yadda qalırlar.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənə həvalə olunan işləri yalnız başa çatdırmağa çalışırsan, yoxsa onları vicdanla və məsuliyyət hissi ilə yerinə yetirməyə?

Son Söz

Məsuliyyət insanın daşıdığı yük deyil, onun kimliyini göstərən aynadır. İnsan bəzən verdiyi bir sözə sadiq qalmaqla, bəzən bir işi dürüst yerinə yetirməklə, bəzən də heç kimin görmədiyi bir anda vicdanının səsinə qulaq asmaqla əsl böyüklüyünü göstərir.

Hər bir məsuliyyət Allahın insana olan etimadının bir nümunəsidir. Bu etimadı doğruldan insan həm insanların hörmətini, həm də Allahın razılığını qazanır.

Unutma:

Məsuliyyətli insan gördüyü işin böyüklüyünə görə deyil, ona göstərdiyi vicdana görə qiymətləndirilir. İnsanların etibarını qazanmaq çətin, itirmək isə çox asandır. Ona görə də hər bir işi elə gör ki, sabah həm vicdanın, həm də Rəbbinin hüzurunda rahat cavab verə biləsən.

NİZAM-İNTİZAM

Uğurun Səssiz Qaydası

“Şübhəsiz ki, Allah möhkəm bir divar kimi səf-səf düzülüb Onun yolunda vuruşanları sevir.” (Səff surəsi, ayə 4)

Giriş

Həyatda böyük uğurlar təsadüf nəticəsində qazanılmır. Onların arxasında çox vaxt insanların görmədiyi bir xüsusiyyət dayanır: nizam-intizam.

Nizam-intizam yalnız hərbi hissələrdə və ya dövlət idarələrində lazım olan bir qayda deyil. O, insanın gündəlik həyatını formalaşdıran, vaxtını, düşüncəsini və davranışlarını qaydaya salan bir həyat tərzidir. Səliqəli otaq, planlı iş günü, verilən sözə vaxtında əməl etmək, ibadətləri öz vaxtında yerinə yetirmək, ailə və cəmiyyət qarşısındakı vəzifələri unutmamaq – bunların hamısı nizam-intizamın təzahürüdür.

Bəzən insanlar uğursuzluqlarının səbəbini qabiliyyətlərinin azlığında axtarırlar. Halbuki bir çox hallarda problem bacarıqsızlıqda deyil, plansızlıqda olur. Vaxtında görülməyən iş, ertələnən qərar, məsuliyyətsiz yanaşma zaman keçdikcə insanın həyatında böyük çətinliklər yaradır.

Allah-Təala kainatı möhtəşəm bir nizam üzərində yaratmışdır. Günəş hər gün öz vaxtında doğur və batır. Fəsillər müəyyən ardıcıllıqla dəyişir. Gecə ilə gündüz bir-birini dəqiq əvəz edir. Bu mükəmməl nizam bizə öyrədir ki, həyatın davamlılığı təsadüflə deyil, qayda ilə mümkündür.

İnsan da həyatını nizama saldıqda daha məhsuldar olur, daha az yorulur və məqsədlərinə daha inamla addımlayır. Nizam-intizam insanın azadlığını məhdudlaşdırmır. Əksinə, onu qarışıqlığın əsarətindən azad edir.

Bədii Hekayə - Saatı Dəqiq İşləyən Usta

Qəbələ şəhərində yaşayan Səlim usta uzun illər saat təmiri ilə məşğul idi. Onun kiçik dükanı böyük deyildi, amma şəhərdə hamı bilirdi ki, xarab olmuş saatı yenidən işlədə biləcək adam varsa, o da Səlim ustadır.

Bir gün gənc bir şagird onun yanında işləməyə başladı. İlk günlərdə hər şeyə həvəslə yanaşsa da, getdikcə işə gec gəlməyə, alətləri yerinə qoymamağa və yarımçıq işlər buraxmağa başladı.

Bir səhər yenə gecikdi.

Səlim usta sakitcə masanın üstündə duran köhnə cib saatını götürdü.

– Bu saat neçə ildir işləyir, bilirsən?

– Təxminən yüz il.

– Bəs necə olur ki, hələ də vaxtı düzgün göstərir?

Gənc cavab verə bilmədi.

Usta saatın qapağını açdı.

– Çünki onun içindəki heç bir çarx "bu gün işləməsəm də olar" demir. Ən kiçik çarx belə öz vəzifəsini vaxtında yerinə yetirir. Əgər onlardan biri məsuliyyətini unutsa, bütün saat dayanacaq.

Bu sözlər gənci düşündürdü.

O gündən sonra işə hamıdan tez gəlməyə başladı. İşini bitirmədən

emalatxananı tərk etmədi, hər aləti istifadə etdikdən sonra yerinə qoydu.

Aylar keçdi.

Bir gün yaşlı bir müştəri təmir olunan saatını götürərkən dedi:

– Səlim usta, deyəsən, artıq sənin kimi ikinci usta yetişib.

Səlim usta gülümsədi.

– Mən ona saat təmir etməyi öyrətmədim.

Əvvəlcə vaxtın qədrini öyrətdim.

Çünki vaxtına hörmət etməyən insan nə peşəsinə, nə də insanlara hörmət edə bilər.

Şagird həmin gün başa düşdü ki, uğurun sirri yalnız bacarıqda deyil.

Nizam-intizamdadır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) həyatının hər sahəsində nizam-intizama böyük əhəmiyyət verirdi. Səfərlərdə ordunu müəyyən qayda ilə hərəkət etdirər, səhabələri cərgəyə düzər, hər kəsin vəzifəsini əvvəlcədən müəyyən edərdi. Namaz zamanı da səflərin düz tutulmasına xüsusi diqqət yetirər və buyurardı:

"Səflərinizi düzəldin. Çünki səflərin düz olması namazın kamilliyindəndir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu göstəriş təkcə namazın qaydası deyildi. O, müsəlmanlara həyatın hər sahəsində nizamlı olmağın vacibliyini öyrədirdi. Kiçik görünən bir nizamsızlıq zamanla böyük problemlərə səbəb ola bilər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Şübhəsiz ki, Allah möhkəm bir divar kimi səf-səf düzülüb Onun yolunda vuruşanları sevir." (Səff surəsi, ayə 4)

Bu ayə müsəlmanların birlik və nizam içində hərəkət etmələrinin əhəmiyyətini göstərir. Möhkəm bina necə daşlarının bir-birinə bağlı olması ilə ayaqda qalırsa, cəmiyyət də nizam və intizam sayəsində güclənir.

Qurani-Kərimin bir çox ayələri kainatdakı mükəmməl nizama diqqət çəkir. Bu isə insana öyrədir ki, Allahın yaratdığı aləmdə təsadüfə yer yoxdur. İnsan da həyatını bu ilahi nizamdan nümunə götürərək qurmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Səflərinizi düzəldin və bir-birinizdən ayrılmayın." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Bu hədis nizam-intizamın birlik və həmrəyliyi qorumaqdakı rolunu göstərir.

İmam Əli (ə) vəfatından əvvəl övladlarına etdiyi məşhur vəsiyyətində buyurmuşdur:

"Sizə Allahdan qorxmağı və işlərinizdə nizamlı olmağı tövsiyə edirəm."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 47.)

Bu hikmət İslam əxlaqında nizam-intizamın nə qədər mühüm yer tutduğunu göstərən ən məşhur tövsiyələrdən biridir.

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İşlərini plansız görən kəs çox vaxt peşman olar." (Mənbə: Əl-Kafi)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada nizamlı həyat tərzinin insanın zehni sağlamlığına müsbət təsiri dəfələrlə sübut edilmişdir. Planlı yaşayan insanlar vaxtlarını daha səmərəli idarə edir, qərar verməkdə daha az çətinlik çəkir və gündəlik stressi daha az yaşayırlar.

Araşdırmalar göstərir ki, kiçik, lakin davamlı vərdişlər – vaxtında oyanmaq, görüləcək işləri planlaşdırmaq, ətrafı səliqəli saxlamaq və verilən tapşırıqları vaxtında yerinə yetirmək – uzunmüddətli uğurun əsas səbəblərindən biridir. Nizam-intizam istedadın əvəzi olmasa da, istedadı inkişaf etdirən ən güclü vasitələrdən biridir.

Hikmət Pəncərəsi

Nizam-intizam insanın həyatına sərtlik deyil, aydınlıq gətirir. Plansız həyat küləyin apardığı yarpağa bənzəyir. Məqsədi olan insan yolunu seçər, nizamlı insan isə həmin yolda sonadək irəliləyər. Vaxtına hörmət edən insan əslində ömrünə hörmət etmiş olur.

Oxucuya Bir Sual

Sənin gündəlik həyatına kənardan baxan biri onu planlı və nizamlı bir həyat kimi görərdi, yoxsa təsadüflərin idarə etdiyi bir həyat kimi?

Son Söz

Nizam-intizam böyük uğurların görünməyən təməlidir. İnsan həyatını qaydaya saldıqca düşüncələri də aydınlaşır, işləri də bərəkətlənir. Hər gün kiçik görünən nizamlı davranışlar zamanla böyük nəticələr doğurur.

Uğur çox vaxt birdən-birə gəlmir. O, hər gün vaxtında görülən işlərin, verilən sözə əməl etməyin və məsuliyyətlə yaşamağın bəhrəsi kimi yetişir. Buna görə də həyatını dəyişmək istəyən insan əvvəlcə gündəlik vərdişlərini dəyişməlidir.

Unutma:

Nizam-intizam insanı məhdudlaşdıran zəncir deyil, onu məqsədinə aparan yoldur. Vaxtını, işini və həyatını nizama salan insan həm insanların etibarını qazanır, həm də Allahın ona bəxş etdiyi ömrün qədrini daha yaxşı bilir.

VAXTIN QƏDRİNİ BİLMƏK

Geri Qayıtmayan Sərvət

“And olsun axşam çağına! Həqiqətən, insan ziyan içərisindədir. Yalnız iman gətirib yaxşı işlər görənlər, bir-birinə haqqı məsləhət görənlər və bir-birinə səbrli olmağı məsləhət edənlərdən başqa.” (Əsr surəsi, ayə 1–3)

Giriş

Allah-Təala Qurani-Kərimdə bir çox yaradılmış varlıqlara and içmişdir. Günəşə, aya, ulduzlara, gecəyə, gündüzə... Lakin insanın diqqətini ən çox cəlb edən andlardan biri zamana edilən anddır. Bu, təsadüfi deyil. Çünki insanın itirdiyi hər şeyin əvəzi tapıla bilər, amma itirilmiş bir anı geri qaytarmaq mümkün deyil.

Pul itirilər, yenidən qazanılar. Ev dağılar, yenidən tikilər. Sağlamlıq bəzən müalicə ilə bərpa olunar. Amma ötüb keçən bir dəqiqə insan ömrünə bir daha qayıtmaz. Buna görə də zaman insanın sahib olduğu ən qiymətli sərvətdir.

Təəssüf ki, insan çox vaxt zamanın dəyərini onu itirdikdən sonra anlayır. Gəncliyini itirən gəncliyin qədrini bilir, sağlamlığını itirən sağlamlığın qiymətini anlayır, sevdiyini itirən onunla keçirdiyi hər dəqiqəni xatırlayır. Halbuki hikmət odur ki, nemətin qədrini onu itirməzdən əvvəl biləsən.

Vaxt sadəcə saatın əqrəblərinin hərəkəti deyil. Vaxt insanın ömrüdür. Hər açılan səhər ömrümüzdən bir səhifədir. Hər batan gün isə artıq geri dönməyəcək bir xatirəyə çevrilir.

İnsan ömrü illərlə deyil, necə yaşanmış günlərlə ölçülür. Elə insanlar vardır ki, qısa ömürlərində böyük iz buraxırlar. Elələri də vardır ki, uzun illər yaşayırlar, lakin geridə heç bir faydalı əməl qoymurlar. Fərqi yaradan vaxtın çoxluğu deyil, ondan necə istifadə edilməsidir.

Bədii Hekayə - İtirilən Saat

Gəncə şəhərində yaşayan Orxan universitet tələbəsi idi. Ağıllı olsa da, bir pis vərdişi vardı: hər işi sabaha saxlayardı.

Dərslərini sonra oxuyardı.

Kitabları sonra vərəqləyərdi.

Valideynləri ilə söhbəti sonra edərdi.

Dostuna zəng etməyi sonra düşünərdi.

Onun dilindən ən çox eşidilən söz bir cümlə idi:

– Vaxtım var...

Bir gün universitetdə müəllim tələbələrə qəribə bir tapşırıq verdi. Hamıya boş bir vərəq payladı və dedi:

– Təsəvvür edin ki, bu kağız sizin ömrünüzdür. Bu günə qədər yaşadığınız illəri kəsib ayırın.

Orxan yaşadığı illər qədər hissəni cırıb kənara qoydu.

Müəllim sözünə davam etdi:

– İndi yatmağa, yeməyə, telefona baxmağa və boş keçirdiyiniz vaxtları da çıxın.

Orxan hesabladıqca vərəq kiçilirdi.
Sonda əlində balaca bir parça qaldı.
Müəllim sakit səslə dedi:
– Bax, arzularınızı həyata keçirmək üçün əlinizdə qalan vaxt budur.
Auditoriyada sükut çökdü.
Həmin gün Orxan evə qayıdanda ilk dəfə telefonunu kənara qoydu.
Anasının yanına keçdi.
– Ana, bir az söhbət edək?
Anası təəccüblə ona baxdı.
– Nə olub?
– Heç nə...
Sadəcə başa düşdüm ki, vaxt gözləmirmiş.
Aradan bir neçə ay keçdi.
Orxan həyatını dəyişdi.
Planla yaşamağa başladı.
Kitab oxudu.
Elm öyrəndi.
Valideynləri ilə daha çox vaxt keçirdi.
Bir gün həmin müəllim onu görüb soruşdu:
– Səni dəyişən nə oldu?
Orxan gülümsədi.
– Mən əvvəllər saatı izləyirdim.
İndi isə ömrümü izləyirəm.

Tarixdən Bir Hadisə

Abdullah ibn Məsud (r.ə.) belə demişdir:

"Heç bir şeyə günəş batdığı bir gün qədər peşman olmuram. Həmin gün ömrümdən bir hissə azaldı, amma saleh əməlim artmadı."

(Bu söz səhabənin hikmətli kəlamı kimi klassik İslam ədəbiyyatında, o cümlədən Əbu Nuaymın "Hilyətül-Övliya" əsərində nəql olunur.)

Bu kəlam insanın zamana necə yanaşmalı olduğunu gözəl şəkildə ifadə edir. Hər gün ömrümüzdən bir səhifə qopur. Əgər həmin gün elm öyrənməmiş, xeyirxah bir iş görməmiş, özümüzü inkişaf etdirməmişiksə, əslində itirdiyimiz təkcə bir gün deyil, geri qaytarılması mümkün olmayan bir fürsətdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“And olsun axşam çağına! Həqiqətən, insan ziyan içərisindədir. Yalnız iman gətirib yaxşı işlər görənlər, bir-birinə haqqı məsləhət görənlər və bir-birinə səbrli olmağı məsləhət edənlərdən başqa.”

(Əsr surəsi, ayə 1–3)

Bu qısa surə insan ömrünün mahiyyətini açıqlayır. Zaman dayanmadan axır və insan yalnız onu faydalı işlərlə dəyərləndirdiyi təqdirdə zərərdən xilas olur. Bu ayələr bizə öyrədir ki, vaxt sadəcə keçən dəqiqələr deyil, Allahın bizə verdiyi ən böyük əmanətlərdən biridir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İki nemət vardır ki, insanların çoxu onların qədrini bilmir: sağlamlıq və boş vaxt." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hədis insanın çox vaxt ən böyük nemətləri adi hesab etdiyini göstərir. Sağlamlıq və vaxt əldən çıxmadıqca onların qiyməti hiss edilmir.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurur:

"Beş şey gəlməzdən əvvəl beş şeyin qədrini bil: ölümündən əvvəl həyatının, xəstəliyindən əvvəl sağlamlığının, məşğuliyyətindən əvvəl boş vaxtının, qocalığından əvvəl gəncliyinin və kasıblığından əvvəl var-dövlətinin."

(Mənbə: əl-Hakim, əl-Müstədrək; hədisi bir sıra alimlər həsən məzmunda qəbul etmişlər.)

İmam Əli (ə) buyurur:

"Ömür keçən bulud kimidir. Elə isə xeyir iş görməkdə tələsin."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Vaxtını qoru. Çünki ömrün həmin vaxtlardan ibarətdir."

(Məzmun etibarilə Tühəf əl-Üqul və şiə əxlaq mənbələrində gələn tövsiyələrə uyğundur.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada vaxtın düzgün idarə edilməsi insanın uğurunun əsas amillərindən biri hesab olunur. Araşdırmalar göstərir ki, gününü planlaşdıran insanlar həm daha məhsuldar olur, həm də daha az stress yaşayırlar. Əksinə, işi daim təxirə salmaq vərdişi narahatlığı artırır və insanın özünə inamını zəiflədir.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, böyük uğurlar bir anda əldə edilmir. Onlar hər gün düzgün istifadə edilən kiçik zaman hissələrinin nəticəsidir. Gündə cəmi yarım saat kitab oxuyan insan bir neçə il ərzində onlarla kitab oxumuş olur. Hər gün kiçik addımlar atan insan zamanla böyük məsafələr qət edir.

Hikmət Pəncərəsi

Vaxt insanın ən səxavətli dostudur. Hər səhər ona yeni bir xəzinə təqdim edir. Lakin axşam həmin xəzinədən istifadə olunmayan hissəni həmişəlik geri alır. Saat dayananda onu düzəltmək mümkündür, amma dayanmış ömrü heç kim yenidən hərəkətə gətirə bilməz. Vaxtını dəyərləndirən insan əslində həyatını dəyərləndirmiş olur.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün həyatının son günü olsaydı, keçirdiyin son bir ili necə qiymətləndirərdin? "Vaxtımı dəyərləndirdim" deyərdin, yoxsa "Kaş ki..." sözləri ilə peşman olardın?

Son Söz

İnsan vaxtını necə keçirirsə, ömrünü də elə yaşayır. Hər gün Allahın bizə verdiyi yeni bir fürsətdir. Bu fürsəti xeyirxah əməllərlə, elm öyrənməklə, ailəmizə vaxt ayırmaqla, insanlara faydalı olmaqla dəyərləndirə bilsək, ömrümüz bərəkətli olar.

Bir gün hamımız geriyə dönüb yaşadığımız illərə baxacağıq. O zaman bizi sevindirəcək olan nə qazandığımız pullar, nə də topladığımız əşyalar olacaq. Bizi sevindirəcək olan, vaxtımızı Allahın razılığına uyğun və insanlara fayda verəcək şəkildə yaşamağımız olacaq.

Unutma:

Vaxt qızıldan da qiymətlidir. Çünki qızılı itirəndə yenidən qazana bilərsən. Vaxt isə bir dəfə əldən çıxdımı, onu dünyanın bütün sərvəti ilə belə geri qaytarmaq mümkün deyil. Hər gün sənə verilən iyirmi dörd saat Allahın ən böyük əmanətlərindən biridir. Onu necə istifadə etdiyin isə sabah necə bir insan olacağını müəyyən edəcək.

DOST SEÇİMİ

Həyat Yolunu Müəyyən Edən Yoldaş

“Həmin gün zalım kimsə barmaqlarını dişləyərək deyəcəkdir: “Kaş ki, mən Peyğəmbərin yolunu tutub gedəydim! Vay halıma! Kaş ki, filankəslə dost olmayaydım!” (Furqan surəsi, ayə 27–28)

Giriş

İnsan həyatında verdiyi ən mühüm qərarlardan biri dost seçimidir. Çünki insan çox vaxt tək yaşamır. O, düşüncələrini, hisslərini, vaxtını və həyatını ətrafındakı insanlarla bölüşür. Zaman keçdikcə dostlarının danışığı onun danışığına, davranışı onun davranışına, düşüncəsi isə onun düşüncəsinə təsir göstərməyə başlayır.

Buna görə də deyirlər ki, *"İnsan kimlə yol gedirsə, bir müddət sonra ona bənzəyir."*

Dost insanın görünməyən aynasıdır. O, bəzən ailənin edə bilmədiyini edir, müəllimin öyrədə bilmədiyini öyrədir, kitabın verə bilmədiyi təsiri verir. Əgər dost doğru yoldadırsa, səni də yüksəldər. Əgər yanlış yoldadırsa, hiss etmədən səni də özü ilə aparar.

İnsan yaxşı dost seçəndə təkcə bu gününü deyil, gələcəyini də seçmiş olur. Çünki dost yalnız çətin gündə yanında duran insan deyil. Əsl dost səni səhv yola düşməkdən qoruyan, doğru sözü acı olsa belə söyləyən, uğuruna sevinən və günahına susmayan insandır.

Bu gün bir çox gəncin həyatı pis dost seçiminə görə dəyişir. Bəziləri təhsilini yarımçıq qoyur, bəziləri ailəsini itirir, bəziləri isə ömrünün ən gözəl illərini yanlış insanların təsiri altında keçirir. Halbuki yaxşı dost insanın imanını, əxlaqını və şəxsiyyətini qoruyan ən böyük nemətlərdən biridir.

Bədii Hekayə - İki Yol Ayrıcı

Quba rayonunda yaşayan Murad və Elçin uşaqlıqdan dost idilər. Bir məhəllədə böyümüş, eyni məktəbdə oxumuş, eyni arzularla yaşamışdılar.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra onların yolları ayrıldı.

Murad universitetə qəbul oldu. Orada çalışqan və məqsədli gənclərlə dostluq etməyə başladı. Onlar birlikdə kitab oxuyur, elm öyrənir, gələcək planlarından danışırdılar. Hər biri digərini yaxşı işlərə həvəsləndirirdi.

Elçin isə başqa bir mühitə düşdü. Tanış olduğu yeni dostlar vaxtlarını əsasən kafelərdə, mənasız söhbətlərdə və boş əyləncələrdə keçirirdilər. Əvvəlcə Elçin onların bəzi hərəkətlərini bəyənmirdi. Lakin zaman keçdikcə "hamı belə edir" deyərək özü də onlara qoşuldu.

Beş il sonra məktəbdə məzunların görüşü təşkil olundu.

Murad müəllim kimi fəaliyyət göstərirdi. Şəhərin sevilən gənclərindən biri olmuşdu.

Elçin isə işsiz idi. Köhnə dostlarının çoxu onu çoxdan tərk etmişdi.

Görüşdən sonra onlar birlikdə məktəbin həyətində gəzməyə başladılar.

Elçin dərin bir ah çəkdi.

– Bilirsən, Murad, biz eyni yerdən başladıq.

Bəs niyə bu qədər fərqli yerlərə gəldik?
Murad bir müddət susdu.
Sonra sakitcə dedi:
– Çünki biz eyni yolu seçmədik.
Sən dostlarını seçdin...
Mən isə gələcəyimi.
Elçin başını aşağı saldı.
– Yox...
Mən elə bilirəm ki, mən də gələcəyimi seçmişdim.
Sadəcə bilmirdim ki, onu dostlarımın içində seçirəm.
Həmin gün Elçin həyatının ən böyük həqiqətlərindən birini anladı.
İnsan bəzən yolunu özü seçdiyini düşünür.
Halbuki çox vaxt yolunu dostları müəyyən edir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) ən yaxın dostlarından biri Həzrət Əbu Bəkr (r.ə.) idi. O, Peyğəmbərin (s) risalətini ilk qəbul edənlərdən olmuş, ən çətin günlərdə belə onu tək qoymamışdı. Hicrət zamanı mağarada Peyğəmbərin (s) yanında olan da məhz o idi. Qurani-Kərim bu hadisəyə işarə edərək buyurur:

"... O iki nəfər mağarada olarkən *(onlardan)* **biri öz yoldaşına dedi: "Qəm yemə, Allah bizimlədir!..."** (Tövbə surəsi, ayə 40)

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi dost insanı qorxuya deyil, ümidə aparır; ümidsizliyə deyil, Allaha təvəkkül etməyə çağırır. Yaxşı dost çətin gündə səndən üz döndərməz, əksinə, sənə güc verər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Həmin gün zalım kimsə barmaqlarını dişləyərək deyəcəkdir: "Kaş ki, mən Peyğəmbərin yolunu tutub gedəydim! Vay halıma! Kaş ki, filankəslə dost olmayaydım!" (Furqan surəsi, ayə 27–28)

Bu ayələr dost seçiminin nə qədər mühüm olduğunu göstərir. İnsan bəzən böyük səhvləri təkbaşına etmir. Onu həmin səhvlərə aparan yanlış mühit və yanlış dostluqlar olur. Buna görə də Qurani-Kərim dost seçimini insanın axirət taleyi ilə əlaqələndirir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İnsan dostunun dini üzərində olar. Elə isə hər biriniz kiminlə dostluq etdiyinə diqqət etsin." (Mənbə: Cami ət-Tirmizi, Sünən Əbu Davud.)

Bu hədis göstərir ki, dost insanın imanına, əxlaqına və həyat tərzinə güclü təsir göstərir.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) yaxşı və pis dostu müşk satanla dəmirçi körüyünü işlədən adama bənzədir. Müşk satanın yanında olsan, ya ondan ətir alarsan, ya da gözəl qoxusundan faydalanarsan. Dəmirçinin yanında olsan isə ya paltarın yanar, ya da pis qoxu sənə hopar.

(Mənbə: Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurur:

"Yaxşı dost ən böyük nemətlərdəndir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səni Allaha yaxınlaşdıran dost, sənə dünya mənfəəti qazandıran dostdan daha xeyirlidir." (Mənbə: Tühəf əl-Üqul)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın davranışlarına ən güclü təsir edən amillərdən biri onun yaxın çevrəsidir. Araşdırmalar sübut edir ki, insanların düşüncə tərzi, vərdişləri, hətta gələcəklə bağlı qərarları belə uzun müddət birlikdə olduqları insanların təsiri altında formalaşır.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, məqsədli, çalışqan və müsbət düşüncəli insanlarla dostluq edən şəxslər həm təhsildə, həm də peşə həyatında daha uğurlu olurlar. Əksinə, məsuliyyətsiz və mənfi düşüncəli mühitdə olan insanlar zamanla öz potensiallarını itirməyə başlayırlar. Buna görə dost seçimi sadəcə sosial məsələ deyil, insanın gələcəyinə təsir edən həyati qərardır.

Hikmət Pəncərəsi

Dost seçimi yol seçimi kimidir. Yanlış yolda sürətlə getmək insanı məqsədinə yox, uçuruma aparar. Yaxşı dost səni tərifləyən deyil, səhvini sevgi ilə düzəldən insandır. Sənin yoxluğunda səni müdafiə edən, yanında isə səni yaxşılığa çağıran insan həqiqi dostdur.

Oxucuya Bir Sual

Ən yaxın beş dostunun xüsusiyyətlərinə bax. Onların hansı xüsusiyyətləri artıq sənin həyatında da görünməyə başlayıb? Bu dəyişiklik səni Allahın razılığına yaxınlaşdırır, yoxsa uzaqlaşdırır?

Son Söz

Həyatda ailəni seçmək insanın əlində olmaya bilər. Lakin dostunu seçmək onun öz seçimidir. Bu seçim isə bəzən illərlə verilən zəhmətdən daha çox insanın taleyinə təsir edir.

Elə dost seç ki, uğur qazandıqda sənin sevinsin, səhv etdikdə səni xəbərdar etsin, çətinliyə düşəndə əlindən tutsun və ən əsası, səni Allahdan uzaqlaşdırmasın. Belə dost dünyada da nemətdir, axirətdə də.

Unutma:

Dostunu seçərkən əslində gələcəyini seçirsən. Səni yaxşılığa aparan dost Allahın sənə bəxş etdiyi ən böyük nemətlərdəndir. Səni günaha alışdıran dost isə gülümsəyərək həyatından oğurlanmış ən böyük sərvət ola bilər.

PİS DOSTDAN UZAQ OLMAQ

Sakitcə Həyatı Dəyişən Təsir

“Həmin gün zalım kimsə barmaqlarını dişləyərək deyəcəkdir: “Kaş ki, mən Peyğəmbərin yolunu tutub gedəydim! Vay halıma! Kaş ki, filankəslə dost olmayaydım!” (Furqan surəsi, ayə 27–28)

Giriş

Həyatda elə insanlar vardır ki, onlar insanı heç vaxt açıq şəkildə pisliyə çağırmırlar. Onlar sadəcə pisliyi adiləşdirirlər. Əvvəl bir dəfə, sonra ikinci dəfə, daha sonra isə insan özü də hiss etmədən yanlış həyatın bir hissəsinə çevrilir.

Pis dost insanın cibini boşaltmaya bilər, amma çox vaxt qəlbini boşaldır. O, insanın vicdanını birdən-birə öldürmür. Əvvəl onu susdurur. Sonra yanlışları adi göstərir. Daha sonra isə doğru ilə yanlışı bir-birinə qarışdırır.

Ən təhlükəli düşmən uzaqda olan deyil, hər gün yanında oturub səni yavaş-yavaş dəyişdirəndir. Çünki düşməndən insan ehtiyat edir. Pis dostdan isə çox vaxt ehtiyat etmir.

İnsan çox vaxt "Mən ona təsir edəcəyəm" düşüncəsi ilə yanlış mühitə daxil olur. Lakin zaman göstərir ki, təsir edən çox vaxt çoxluq olur. Damla daşın rəngini dəyişmir, amma suyun içində qalan daş zamanla suyun rəngini alır.

Buna görə İslam yalnız yaxşı dost seçməyi deyil, insanı Allahdan uzaqlaşdıran dostluqlardan çəkinməyi də tövsiyə edir. Çünki insanın ən böyük sərvəti imanı, əxlaqı və şəxsiyyətidir. Bunları yavaş-yavaş əlindən alan dost, əslində sənin dostun deyil.

Bədii Hekayə - Tüstünün İzi

Zaqatala rayonunda yaşayan Rəşad çalışqan və tərbiyəli bir gənc idi. Məktəbdə müəllimləri onu nümunə göstərərdilər. Valideynləri də onunla fəxr edirdi.

Universitetə qəbul olduqdan sonra başqa şəhərə köçdü. İlk aylarda hər şey qaydasında idi. Sonra yataqxanada yeni dostlar qazandı.

Onlar pis insanlar kimi görünmürdülər. Hətta çox mehriban idilər. Amma bir xüsusiyyətləri vardı: hər şeyi zarafat adı ilə edirdilər.

Dərsə gecikməyi zarafat sayırdılar.

Valideynə yalan danışmağı "kiçik məsələ" adlandırırdılar.

Vaxtı boş keçirməyi gənclik hesab edirdilər.

Bir gün dostlarından biri siqaret uzadaraq dedi:

– Bir dəfə çək, heç nə olmaz.

Rəşad əvvəl imtina etdi.

Onlar güldülər.

– Sən çox köhnəfikirlisən.

Bir dəfə...

Sonra bir dəfə də...

Aylar keçdi.

Bir gün anası zəng edib dedi:
– Oğlum, səsinin tonu dəyişib. Hər şey qaydasındadır?
Rəşad cavab verdi:
– Narahat olma, ana.
Amma telefon bağlanan kimi güzgüyə baxdı.
Anasının dediyi söz qulağında səslənirdi:
"Sənin səsin dəyişib..."
Əslində dəyişən səsi deyildi.
Həyatı idi.
Yay tətilində kəndə qayıdanda məktəbdəki müəllimi ilə qarşılaşdı.
Müəllim ona diqqətlə baxdı.
– Rəşad, oğlum, paltarın dəyişə bilər.
Saçın dəyişə bilər.
Amma baxışların dəyişməməlidir.
Sənin baxışlarında əvvəlki rahatlıq yoxdur.
Bu sözlər Rəşadı silkələdi.
O, uzun müddət düşündü.
Başa düşdü ki, onu dəyişdirən bir qərar yox...
Bir mühit olmuşdu.
Bir neçə gün sonra həmin dostları ilə əlaqəsini kəsdi.
Yenidən dərslərinə qayıtdı.
Özünü inkişaf etdirməyə başladı.
İllər sonra uğurlu mühəndis oldu.
Bir tələbə ondan soruşdu:
– Həyatını dəyişən ən böyük qərar hansı olub?
Rəşad cavab verdi:
– Pis dostlardan ayrıldığım gün.
Çünki bəzən insan irəli getmək üçün yeni dost tapmır.
Sadəcə yanlış insanlardan uzaqlaşır.

Tarixdən Bir Hadisə

Məkkədə Üqbə ibn Əbu Muayt Peyğəmbər Məhəmmədlə (s) görüşür, onu dinləyir və bəzi rəvayətlərə görə İslama meyl göstərirdi. Lakin yaxın dostu Übey ibn Xələf onun bu münasibətindən narazı qaldı və Üqəbəni Peyğəmbərə (s) qarşı çıxmağa məcbur etdi. Üqbə dostunun təzyiqinə uyaraq Peyğəmbərə (s) qarşı çox çirkin davranış etdi. Quranda bu hadisə ilə əlaqələndirilən ayələrdə belə buyurulur:

"Həmin gün zalım kimsə barmaqlarını dişləyərək deyəcəkdir: "Kaş ki, mən Peyğəmbərin yolunu tutub gedəydim! Vay halıma! Kaş ki, filankəslə dost olmayaydım! Çünki Zikr (Quran) mənə çatdıqdan sonra o, məni ondan uzaqlaşdırdı". Həqiqətən, şeytan insanı tənha qoyub qaçandır."

(Furqan surəsi, ayə 27–29)

İbn Kəsir və digər təfsir alimləri bu ayələrin Üqbə ibn Əbu Muayt hadisəsi ilə əlaqəli olduğunu nəql edirlər. Bununla yanaşı, İbn Kəsir qeyd edir ki, ayələrin mesajı ümumidir və pis yola aparan dostluqlara da aiddir.

Bu hadisə göstərir ki, insan bəzən öz səhvindən əvvəl dostunun təsiri ilə səhv yola düşür. Ona görə dost seçərkən yalnız "Məni sevir?" sualını deyil, "Məni hara aparır?" sualını da vermək lazımdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Həmin gün zalım kimsə barmaqlarını dişləyərək deyəcəkdir: "Kaş ki, mən Peyğəmbərin yolunu tutub gedəydim! Vay halıma! Kaş ki, filankəslə dost olmayaydım!" (Furqan surəsi, ayə 27–28)

Bu ayələr insanın axirətdə yaşayacağı peşmançılığı təsvir edir. Peşmançılığın səbəbi təkcə etdiyi səhvlər deyil, onu həmin səhvlərə aparan yanlış dost seçimidir. Qurani-Kərim bununla bizə xəbərdarlıq edir ki, dost seçimi sadəcə dünyəvi məsələ deyil, mənəvi taleyimizə təsir edən böyük qərardır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İnsan dostunun dini üzərində olar. Elə isə hər biriniz kiminlə dostluq etdiyinə diqqət etsin." (Mənbə: Cami ət-Tirmizi, Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Yaxşı dostla pis dostun misalı müşk satanla dəmirçi körüyünü işlədən adamın misalına bənzəyir..." (Mənbə: Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim.)

Bu hədislər göstərir ki, insan fərqinə varmadan ətrafındakı insanların əxlaqını mənimsəyir.

İmam Əli (ə) buyurur:

"Pis adamlarla yoldaşlıq etmək yaxşı insanlara qarşı pis zənn yaradar."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səni Allahı xatırlamaqdan uzaqlaşdıran insanla dostluq etmə."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya və davranış elmləri göstərir ki, insanın gündəlik davranışları onun ən yaxın ünsiyyətdə olduğu insanların davranışlarına uyğunlaşmağa meyllidir. Buna "sosial təsir" deyilir. Xüsusilə yeniyetməlik və gənclik dövründə dost çevrəsi insanın qərarlarına ailədən belə daha çox təsir göstərə bilir.

Araşdırmalar göstərir ki, siqaret, narkotik, cinayətə meyl, dərsdən yayınma və digər mənfi vərdişlərin yayılmasında dost çevrəsinin rolu olduqca böyükdür. Eyni zamanda müsbət dost mühiti insanın uğur qazanmasına, sağlam həyat tərzi keçirməsinə və mənəvi inkişafına ciddi töhfə verir.

Hikmət Pəncərəsi

Pis dost insanı bir gündə dəyişmir. O, bunu hər gün bir az edir. Bir gün vicdanını susdurur, bir gün vaxtını oğurlayır, bir gün məqsədlərini kiçildir. Sonda insan geriyə baxanda anlayır ki, yolunu bir qərarla deyil, yanlış yoldaşlarla itirib.

Oxucuya Bir Sual

Sənin ən yaxın dostların səni Allaha, elmə və gözəl əxlaqa yaxınlaşdırır, yoxsa vaxtını, imanını və məqsədlərini yavaş-yavaş əlindən alırlar?

Son Söz

Hər gülümsəyən insan dost olmur. Hər yanında olan insan da sənə xeyir gətirmir. Həqiqi dost səni günaha aparan deyil, günahdan uzaqlaşdıran insandır. Əgər bir dostluq sənin əxlaqını, ibadətini, ailənlə münasibətini və gələcəyini zəiflədirsə, ondan ayrılmaq itki deyil, qazancdır.

Bəzən həyatın ən doğru qərarı yeni dost tapmaq deyil. Səni doğru yoldan uzaqlaşdıran insanlardan uzaqlaşmaqdır. Çünki insanın ən böyük sərvəti vicdanı, imanı və şəxsiyyətidir. Bunları qoruyan hər addım gələcəyini də qoruyur.

Unutma:

Pis dost səni birdən-birə uçuruma aparmaz. O, əvvəlcə uçuruma gedən yolu gözəlləşdirər. Ağıllı insan isə yolun sonuna çatmağı gözləməz; onu yanlış istiqamətə aparan yoldan vaxtında geri dönər.

QONŞULUQ HAQQI

Divarların Ayırmadığı Ürəklər

“Allaha ibadət edin və heç bir şeyi Ona şərik qoşmayın! Valideynlərə, qohum-əqrəbaya, yetimlərə, kasıblara, yaxın və uzaq qonum-qonşuya, yol yoldaşına, müsafirə və sahib olduğunuz *(kölə və kənizlərə)* **yaxşılıq edin!...”** (Nisa surəsi, ayə 36)

Giriş

İnsan dünyaya göz açdığı gündən bəri başqaları ilə birlikdə yaşayır. Ailə onun ilk mühiti, qonşular isə həyatını paylaşdığı ilk insanlardır. Bir insan qohumlarını seçə bilmədiyi kimi, çox vaxt qonşularını da seçə bilmir. Lakin onları necə dəyərləndirəcəyi və onlarla necə davranacağı öz əlindədir.

Qonşuluq sadəcə yan-yana tikilmiş evlər demək deyil. O, sevinci bölüşmək, dərdi yüngülləşdirmək, ehtiyac anında əl uzatmaq və bir-birinin rahatlığını qorumaq deməkdir. Elə buna görə də İslam qonşuluq münasibətlərinə xüsusi əhəmiyyət vermiş, qonşuya yaxşı davranmağı imanla əlaqələndirmişdir.

Müasir həyat insanları bir-birinə fiziki cəhətdən yaxınlaşdırsa da, qəlbən uzaqlaşdırıb. Eyni binada yaşayan insanlar bəzən bir-birinin adını belə bilmirlər. Halbuki bir zamanlar qonşular ailə kimi yaşayır, biri xəstələnsə digəri başının üstünü alar, biri sevinsə hamı onun sevincinə şərik olardı.

İnsan təkcə öz evində deyil, qonşusunun xatirələrində də yaşayır. Onun haqqında deyilən ən gözəl sözlərdən biri budur: "Çox yaxşı qonşu idi." Bu cümlə bəzən uzun illərin zəhmətindən daha qiymətli olur.

Qonşuluq haqqı yalnız böyük köməkliklər göstərməkdən ibarət deyil. Bəzən bir salam, xoş söz, səs-küyə diqqət etmək, xəstə qonşunu ziyarət etmək və ya ehtiyac zamanı qapısını döymək də bu haqqı yerinə yetirməkdir. Kiçik görünən bu davranışlar insanların qəlbində böyük iz buraxır.

Bədii Hekayə - Bir Qab Şorba

Şəki şəhərində yaşayan Mənsur müəllim həyat yoldaşı ilə birlikdə sakit bir məhəllədə yaşayırdı. Qonşuları onu mehribanlığına görə çox sevirdilər.

Bir payız günü qarşıdakı evə yaşlı bir qadın köçdü. Tək yaşayırdı. Heç kimlə çox danışmır, həyətə də nadir hallarda çıxırdı.

Mənsur müəllimin həyat yoldaşı bir axşam dedi:

– Yazıq qadın heç kimi yoxdur. Gəl bu gün bişirdiyim şorbadan ona da aparım.

Mənsur müəllim qabı götürüb qadının qapısını döydü.

Yaşlı qadın ehtiyatla qapını açdı.

– Buyurun.

– Xala, həyat yoldaşım şorba bişirib. Dedi ki, sizə də gətirim.

Qadın əvvəlcə qəbul etmək istəmədi.

– Narahat olmayın, mən birtəhər dolanıram.

Mənsur müəllim gülümsədi.

– Bu, kömək deyil. Qonşuluqdur.

Qadının gözləri doldu.

– Oğlum, üç aydır bu evdəyəm. İlk dəfədir ki, kimsə qapımı döyür.

Həmin gündən sonra hərdən bir çörək, meyvə və ya bişən yeməkdən bir pay onun evinə də göndərilirdi. Qadın da öz növbəsində həyətində yetişdirdiyi güllərdən bir dəstə hazırlayıb qonşularına verirdi.

Bir qış gecəsi Mənsur müəllimin səhhəti qəfil pisləşdi. Təcili yardım gələnə qədər ilk qapını döyən də həmin yaşlı qadın oldu. O, gecə boyu ailənin yanında qaldı.

Bir neçə gün sonra Mənsur müəllim sağalıb evə qayıtdıqda qadın sakitcə dedi:

– O gün gətirdiyiniz bir qab şorbanın borcunu heç vaxt qaytara bilməzdim. Amma Allah mənə bu fürsəti verdi.

Mənsur müəllim gülümsədi.

– Xala, yaxşılıq borc yaratmır.

Yaxşılıq qonşuluq yaradır.

O gündən məhəllədə bir söz dillər əzbəri oldu:

"Bir qab şorba iki evi qohum edə bilər."

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) qonşuluq haqqına o qədər əhəmiyyət verirdi ki, səhabələr bəzən qonşunun mirasdan da pay alacağını düşünürdülər. O buyurmuşdur:

"Cəbrail mənə qonşu haqqında o qədər tövsiyə etdi ki, mən elə zənn etdim, qonşunu varis təyin edəcək." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis qonşuluq münasibətlərinin İslamda nə qədər yüksək dəyərə malik olduğunu göstərir. Qonşu yalnız yan evdə yaşayan insan deyil, Allahın sənə əmanət etdiyi bir haqq sahibidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Valideynlərə, qohum-əqrəbaya, yetimlərə, kasıblara, yaxın və uzaq qonum-qonşuya, yol yoldaşına, müsafirə və sahib olduğunuz *(kölə və kənizlərə)* **yaxşılıq edin!...”** (Nisa surəsi, ayə 36)

Bu ayədə diqqət çəkən məqamlardan biri odur ki, Allah valideynlərdən və qohumlardan sonra qonşunun haqqını xatırladır. Bu, qonşuluğun cəmiyyətin sağlamlığı üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu göstərir.

Ayə yalnız yaxın dost olan qonşunu deyil, uzaq qonşunu da qeyd edir. Deməli, yaxşı münasibət insanın sevdiyi qonşularla məhdudlaşmamalıdır. Gözəl əxlaq bütün qonşulara şamil edilməlidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Allaha və Axirət gününə iman gətirən kəs qonşusuna əziyyət verməsin."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis göstərir ki, qonşuya hörmət sadəcə gözəl davranış deyil, imanın bir göstəricisidir.

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Qonşusu onun şərindən əmin olmayan kəs Cənnətə daxil olmaz."
(Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qonşularınızı qoruyun. Çünki onlar Peyğəmbərinizin tövsiyə etdiyi kəslərdir." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Bizdən olan o kəsdir ki, qonşusu onun yaxşılığını görsün və əziyyətindən amanda olsun." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya və sosial araşdırmalar göstərir ki, insanın yaşadığı mühitdə təhlükəsizlik və xoşbəxtlik hissinin formalaşmasında qonşuluq münasibətlərinin böyük rolu vardır. Bir-birinə güvənən qonşuların yaşadığı məhəllələrdə insanlar özlərini daha rahat hiss edir, uşaqlar daha təhlükəsiz böyüyür, yaşlı insanlar isə daha az tənhalıq yaşayırlar.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, qonşular arasında salamlaşmaq, kiçik yardımlaşmalar və qarşılıqlı hörmət insanların psixoloji sağlamlığına müsbət təsir edir. Bəzən bir mehriban münasibət insanın gününü, hətta həyatını dəyişə bilir.

Hikmət Pəncərəsi

Qonşuluq divarların yaxınlığı ilə deyil, qəlblərin yaxınlığı ilə ölçülür. Böyük evdə yaşamaq insanı böyük etmir. Böyük ürəklə yaşamaq onu ucaldır. Elə yaşa ki, qapını döyəndə qonşun narahat olmasın, sevinərək açsın.

Oxucuya Bir Sual

Əgər sabah sənin haqqında qonşularından soruşsalar, onlar ilk olaraq hansı xüsusiyyətini söyləyəcəklər? Mehribanlığını, yoxsa narahatlıq yaratdığını?

Son Söz

Qonşuluq insanın gündəlik həyatında bəzən fərqinə varmadığı, lakin cəmiyyətin təməlini təşkil edən ən mühüm münasibətlərdən biridir. Yaxşı qonşu çətin gündə qohum qədər yaxın, sevinc günündə isə dost qədər səmimi olar.

İnsan öz evini pulla gözəlləşdirə bilər. Lakin yaşadığı məhəlləni yalnız gözəl əxlaqı ilə gözəlləşdirə bilər. Bu gün qonşunun qapısını döymək, halını soruşmaq, ehtiyacını ödəmək və ya sadəcə gülümsəyərək salam vermək kiçik görünə bilər. Amma bu kiçik davranışlar Allah qatında böyük savab, insanlar arasında isə unudulmayan xatirələrə çevrilir.

Unutma:

Yaxşı qonşu evin dəyərini artırmaz, həyatın dəyərini artırar. Səndən sonra evini başqası ala bilər, amma qonşularının qəlbində qoyduğun gözəl iz uzun illər yaşayacaq.

QONAQPƏRVƏRLİK

Açıq Qapının, Açıq Ürəyin Gözəlliyi

“İbrahimin möhtərəm qonaqlarının əhvalatı sənə gəlib çatdımı? Onlar onun yanına daxil olub: “*(Sənə)* salam olsun!”– dedilər. *(İbrahim:)* **“Sizə də salam olsun! Siz yad adamlara oxşayırsınız!”– dedi. O, təşviş içində ailəsinin yanına getdi və kök bir buzov** *(qızardıb)* **gətirdi.”**

(Zəriyət surəsi, ayə 24–26)

Giriş

İnsan ömrü boyu çoxlu qapılar açır. Kimi iş üçün, kimi ailəsi üçün, kimi də öz rahatlığı üçün. Ancaq elə qapılar vardır ki, onlar yalnız evə deyil, ürəyə açılır. O qapının adı qonaqpərvərlikdir.

Qonaqpərvərlik sadəcə süfrəyə yemək qoymaq deyil. O, gələn insana dəyər vermək, onu xoş üzlə qarşılamaq, öz evində rahat hiss etdirmək və "Sənin gəlişin mənim üçün sevincdir" mesajını davranışla ifadə etməkdir.

Tarix boyu xalqların böyüklüyü yalnız tikdikləri şəhərlərlə deyil, qonağı necə qarşılamaları ilə də ölçülmüşdür. Azərbaycan xalqı əsrlər boyu qonaqpərvərliyi ilə tanınıb. Uzaq yoldan gələn bir yolçuya çörəyini bölmək, çay süfrəsi açmaq, gecələməyə yer vermək bizim milli-mənəvi dəyərlərimizin ayrılmaz hissəsi olub.

İslam da bu gözəl xüsusiyyəti yüksək əxlaqi dəyər kimi təqdim edir. Çünki qonağa göstərilən hörmət əslində insanın öz əxlaqının aynasıdır. Süfrənin zənginliyi deyil, ev sahibinin səmimiyyəti qonağın yaddaşında qalır.

Bəzən bir fincan çay, bir tikə çörək və səmimi bir gülümsəmə insanın ömrü boyu unutmadığı xatirəyə çevrilir. Əksinə, ən zəngin süfrə belə soyuq münasibətin yanında öz dəyərini itirir. Çünki qonaq yeməyi deyil, ilk növbədə hörməti hiss edir.

Bədii Hekayə - Bir Fincan Çayın Dəyəri

İsmayıllı rayonunun dağ kəndlərindən birində yaşayan Əhməd kişi sadə bir çoban idi. Böyük var-dövləti yox idi. Kiçik bir evi, bir neçə qoyunu və halal zəhmətlə qazandığı ruzisi vardı.

Payızın soyuq günlərindən biri idi. Axşamüstü güclü yağış başladı. Əhməd kişi həyətə çıxanda uzaqdan islanmış bir yolçunun kəndə tərəf gəldiyini gördü.

Yolçu yaxınlaşıb ehtiyatla soruşdu:

– Əmi, hava qaralmamış bir stəkan isti çay içə biləcəyim yer varmı?

Əhməd kişi gülümsədi.

– Oğlum, çayı çayxanada da içmək olar. Amma bu havada qonaq küçədə qalmaz. Buyur evimizə.

Yolçu əvvəl tərəddüd etdi.

– Narahat etmək istəmirəm.

– Qonaq heç vaxt narahatlıq gətirməz. Qonaq bərəkət gətirər.

Evə daxil oldular. Əhməd kişinin həyat yoldaşı dərhal samovarı yandırdı. Süfrəyə təndir çörəyi, pendir, bal və isti çay qoydu.

Yolçu təəccüblə dedi:

– Mən yalnız bir fincan çay istəmişdim.

Əhməd kişi gülümsəyərək cavab verdi:

– Bizdə qonağa çay tək verilmir. Hörmət də verilir.

Söhbət gecəyə qədər davam etdi. Yolçu səhər tezdən yola düşərkən təşəkkür edib dedi:

– Mən dünyanın çox yerini gəzmişəm. Böyük otellərdə də qalmışam. Amma heç yerdə bu qədər rahatlıq hiss etməmişəm.

Əhməd kişi sakitcə cavab verdi:

– Rahatlığı ev yaratmır, oğlum.

Rahatlığı ürək yaradır.

İllər keçdi.

Əhməd kişinin oğlu ali təhsil almaq üçün Bakıya getdi. Qaldığı şəhərdə ev tapmaqda çətinlik çəkirdi.

Bir gün tanımadığı bir kişi ona yaxınlaşıb adını soruşdu.

– Sən Əhməd kişinin oğlusan?

– Bəli.

Kişi sevincək dedi:

– Mən illər əvvəl yağışlı bir gündə atanızın evində qonaq olmuşdum. O vaxt mənə göstərilən yaxşılığı heç vaxt unutmadım. Bu gün həmin yaxşılığın kiçik bir əvəzini qaytarmaq istəyirəm.

Həmin gün Əhməd kişinin oğlu başa düşdü ki, atasının bir fincan çayı əslində illər sonra qayıdan böyük bir duaya çevrilmişdi.

Tarixdən bir hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət İbrahimin (ə) qonaqpərvərliyi nümunə kimi təqdim olunur. Onun yanına tanımadığı qonaqlar gəldikdə, kim olduqlarını soruşmadan dərhal ailəsinin yanına gedərək onlar üçün kök bir buzov hazırlatdı və böyük ehtiramla süfrə açdı. Sonradan məlum oldu ki, həmin qonaqlar Allahın göndərdiyi mələklər imiş. (Qurani-Kərim, Zəriyət surəsi, ayə 24–26)

Bu hadisə bizə öyrədir ki, qonağa edilən hörmət onun kimliyinə görə deyil, insan olduğu üçün göstərilməlidir. Həqiqi qonaqpərvərlik qarşılıq gözləmədən edilən yaxşılıqdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“İbrahimin möhtərəm qonaqlarının əhvalatı sənə gəlib çatdımı? Onlar onun yanına daxil olub: “*(Sənə)* **salam olsun!”– dedilər.** *(İbrahim:)* **“Sizə də salam olsun! Siz yad adamlara oxşayırsınız!”– dedi. O, təşviş içində ailəsinin yanına getdi və kök bir buzov** *(qızardıb)* **gətirdi.”**

(Zəriyət surəsi, ayə 24–26)

Bu ayələr Həzrət İbrahimin (ə) qonağı gözlətmədən, minnət qoymadan və böyük hörmətlə qarşılamasını təsvir edir. Qurani-Kərimin bu hadisəni nümunə göstərməsi təsadüfi deyil. Çünki qonaqpərvərlik insanın səxavətini, təvazökarlığını və gözəl əxlaqını əks etdirən xüsusiyyətlərdəndir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Allaha və Axirət gününə iman gətirən kəs qonağına hörmət etsin."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis qonaqpərvərliyi sadəcə gözəl adət deyil, imanın təzahürü kimi təqdim edir.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurur:

"Qonağın haqqı vardır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qonağa hörmət etmək alicənablığın nişanəsidir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Qonağın ruzisini Allah göndərər, onun gəlişi isə evə bərəkət gətirər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanlar ən çox onlara necə davranıldığını xatırlayırlar. Səmimi qarşılanmaq, dəyər verildiyini hiss etmək və mehriban münasibət görmək insanın beynində uzunmüddətli müsbət xatirələr formalaşdırır. Bu cür münasibətlər insanlar arasında etibarı artırır və sosial bağları möhkəmləndirir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, başqalarına könüllü yaxşılıq edən insanlar özləri də daha xoşbəxt və mənəvi cəhətdən daha rahat olurlar. Deməli, qonaqpərvərlik təkcə qonağa deyil, ev sahibinə də mənəvi zənginlik qazandırır.

Hikmət Pəncərəsi

Qonaqpərvərlik süfrənin böyüklüyü ilə ölçülmür. Onun ölçüsü ev sahibinin ürəyidir. Elə evlər var ki, süfrəsi sadədir, amma qonaq ayrılmaq istəmir. Elə evlər də var ki, süfrəsi zəngindir, amma səmimiyyət olmadığından qonaq özünü yad hiss edir. İnsanların yadında yeməklərin dadı deyil, gördükləri hörmət qalır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün qapını tanımadığın bir yolçu döysəydi, onu narahatlıq kimi qarşılayardın, yoxsa Allahın göndərdiyi bir qonaq kimi?

Son Söz

Qonaqpərvərlik insanın malik olduğu sərvətin deyil, malik olduğu qəlbin göstəricisidir. Səmimi qarşılanan qonaq evdən yalnız tox qarınla deyil, xoş xatirələrlə ayrılır. Bəzən bir fincan çay, bir parça çörək və bir xoş söz illərlə unudulmayan dostluqların başlanğıcı olur.

Hər qonağın gəlişi insana gözəl əxlaqını göstərmək üçün verilən bir fürsətdir. Bu fürsəti dəyərləndirən insan həm insanların sevgisini, həm də Allahın razılığını qazanır.

Unutma:

Qonaq qapını döyəndə yalnız evinə gəlmir. O, sənin əxlaqını sınamaq üçün gələn bir fürsətdir. Süfrəyə qoyduğun yemək bir gün unudula bilər, amma göstərdiyin hörmət və səmimiyyət illərlə insanların qəlbində yaşayacaq.

YARDIMSEVƏRLİK

Başqasının Yükünü Yüngülləşdirən Əl

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin. Günah işlər görməkdə və düşmənçilikdə bir-birinizə köməkçi olmayın...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Giriş

İnsan bu dünyada tək yaşamaq üçün yaradılmamışdır. Hər birimiz həyatımızın müxtəlif anlarında kiminsə köməyinə ehtiyac duyuruq. Körpə ikən valideynimizin, xəstə olanda həkimin, bilmədiyimizi öyrənəndə müəllimin, çətinliyə düşəndə isə mərhəmətli insanların köməyinə sığınırıq. Elə buna görə də yardımsevərlik cəmiyyətin ayaqda qalmasını təmin edən ən mühüm əxlaqi dəyərlərdən biridir.

Yardım etmək yalnız maddi dəstək vermək demək deyil. Bəzən bir kəlmə təsəlli, bir təbəssüm, bir yol göstərmək, ağır yükü qaldırmağa kömək etmək və ya kədərli bir insanın dərdinə şərik olmaq da böyük bir yaxşılıqdır. İnsanların çoxu həyatda aldıqları böyük hədiyyələri deyil, ən çətin günlərində uzadılan səmimi əlləri unutmurlar.

İslam yardımsevərliyi sadəcə gözəl davranış kimi deyil, ibadət kimi təqdim edir. Çünki başqasının ehtiyacını görmək üçün əvvəlcə insanın qəlbi oyanmalıdır. Mərhəmət hissi olmayan ürək yardım etməyi də bacarmaz.

Yaxşılıq edən insan bəzən elə düşünür ki, o, başqasına kömək edir. Əslində isə hər yaxşılıq insanın öz mənəviyyatını zənginləşdirir. Çünki verilən yardım ehtiyac sahibinin həyatını asanlaşdırdığı qədər, kömək edən insanın da qəlbini saflaşdırır.

Bədii Hekayə - Körpünün O Tayında

Lerik rayonunun dağ kəndlərindən birində yaşayan Kamil müəllim hər gün məktəbə piyada gedirdi. Yolun üstündə köhnə bir taxta körpü vardı. Yaz aylarında problem yaratmasa da, yağışlı günlərdə körpü sürüşkən olur, yaşlı insanlar və uşaqlar onu keçməkdə çətinlik çəkirdilər.

Bir səhər məktəbə gedərkən yaşlı bir kişinin körpüdən keçə bilmədiyini gördü. Dərsə gecikəcəyini bilsə də, geri qayıdıb onun əlindən tutdu və təhlükəsiz şəkildə qarşı sahilə keçirdi.

Yaşlı kişi minnətdarlıqla dedi:

– Oğlum, Allah səni qorusun. Mən bu gün təkbaşına keçə bilməzdim.

Kamil müəllim gülümsəyərək yoluna davam etdi.

Bu hadisə bir neçə dəfə təkrarlandı. Kimi yaşlı qadını, kimi məktəbli uşağı, kimi də ağır yük daşıyan kəndlini körpüdən keçirirdi.

Bir gün kənd camaatı onun bu davranışını görüb öz aralarında qərara gəldi. Hamı birlikdə çalışaraq köhnə körpünü söküb yerində möhkəm bir körpü tikdilər.

Açılış günü kəndin ağsaqqalı dedi:

– Kamil müəllim, sən hər gün bir insanın yükünü yüngülləşdirirdin. Bu gün isə bütün kənd sənin yükünü yüngülləşdirdi.

Kamil müəllim təəccüblə soruşdu:

– Mən nə etmişdim ki?

Ağsaqqal gülümsədi.

– Sən bizə göstərdin ki, yaxşılıq yoluxucu olur. Bir insan başlayanda, digərləri də ona qoşulur.

Həmin gün Kamil müəllim başa düşdü ki, bəzən bir insana uzadılan əl, əslində bütün cəmiyyəti dəyişdirən ilk addım olur.

Tarixdən Bir Hadisə

Mədinədə bir qadın Peyğəmbər Muhəmmədin (s) yanına gəlib ehtiyac içində olduğunu bildirdi. Peyğəmbər (s) onun vəziyyətini öyrəndikdən sonra səhabələri bu ailəyə kömək etməyə təşviq etdi. Səhabələrdən biri ailəni evinə apararaq onlara yemək verdi və ehtiyaclarını qarşıladı. Peyğəmbər (s) bu davranışı yüksək qiymətləndirərək ehtiyac sahibinə yardım etməyin Allah qatında böyük savab olduğunu bildirdi. Hadisənin müxtəlif rəvayətləri Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə qonağa ikram və ehtiyac sahibinə yardım mövzularında nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi mömin başqasının sıxıntısını görüb laqeyd qalmır. O, imkanının az və ya çox olmasına baxmayaraq, əlindən gələn köməyi etməyə çalışır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin. Günah işlər görməkdə və düşmənçilikdə bir-birinizə köməkçi olmayın...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Kim bir adamı öldürməyən və ya yer üzündə fəsad törətməyən bir şəxsi öldürərsə, sanki bütün insanları öldürmüşdür. Kim də onu ölümdən xilas edərsə, sanki bütün insanları xilas etmiş hesab olunar...” (Maidə surəsi, ayə 32)

Bu ayələr göstərir ki, yardımsevərlik təkcə maddi yardım deyil. İnsanların həyatını asanlaşdıran, onları çətinlikdən çıxaran, ümid verən hər bir davranış Allah yanında böyük dəyərə malikdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim bir möminin dünya sıxıntılarından birini aradan qaldırarsa, Allah da Qiyamət günü onun sıxıntılarından birini aradan qaldırar."

(Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Allah quluna kömək etdiyi müddətdə qul da qardaşına kömək edər." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların ən xeyirlisi insanlara ən çox fayda verəndir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşının ehtiyacını ödəyən kəs, sanki Allah yolunda uzun müddət ibadət etmiş kimidir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, başqalarına kömək edən insanlar daha yüksək həyat məmnuniyyəti yaşayırlar. Alimlər bunu bəzən "kömək etməyin sevinc hissi" adlandırırlar. Yardım edən zaman insanın beynində xoşbəxtlik və mənəvi rahatlıq hissini artıran maddələr ifraz olunur.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, yardımlaşmanın geniş yayıldığı cəmiyyətlərdə insanlar bir-birlərinə daha çox güvənir, tənhalıq hissi azalır və sosial münasibətlər möhkəmlənir. Deməli, yardımsevərlik yalnız ehtiyac sahibinə deyil, bütün cəmiyyətə fayda verir.

Hikmət Pəncərəsi

Yaxşılıq etmək varlı insanların işi deyil. Böyük ürək sahibi insanların işidir. Bəzən bir insanın daşıdığı yükü yüngülləşdirmək üçün böyük sərvətə ehtiyac olmur. Kiçik bir kömək, səmimi bir söz və ya vaxtında uzadılmış bir əl insanın həyatını dəyişə bilər. Yaxşılıq heç vaxt kiçilmir. O, bir ürəkdən digər ürəyə keçərək böyüyür.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün Allah sənə bir insanın dərdinə çarə olmaq fürsəti versəydi, bunu ertələyərdin, yoxsa dərhal həmin yaxşılığı edərdin?

Son Söz

Yardımsevərlik insanın sahib olduğu imkanların deyil, sahib olduğu qəlbin göstəricisidir. Həyatda elə insanlar vardır ki, çox şeyə malikdirlər, amma heç kim onların yaxşılığını xatırlamır. Elələri də vardır ki, imkanları az olsa da, vaxtında etdikləri kiçik bir yaxşılıqla insanların yaddaşında əbədi yaşayırlar.

Allah bəzən bir insanın duasını başqa bir insanın əli ilə qəbul edir. Kim bilir, bəlkə də bu gün sənin edəcəyin kiçik bir yaxşılıq kiminsə həyatında yenidən ümidin doğmasına səbəb olacaq.

Unutma:

Yardım etdiyin insan sənə "Allah razı olsun" dedikdə, əslində qazanan təkcə o olmur. Çünki verdiyin şey əldən çıxır, amma etdiyin yaxşılıq Allah qatında və insanların qəlbində əbədi qalır.

XEYİRXAHLIQ

Dünyada Qalan Ən Gözəl İz

“Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi və qohumlara *(haqqını)* **verməyi əmr edir...”** (Nəhl surəsi, ayə 90)

Giriş

İnsan ömrü boyunca saysız-hesabsız izlər qoyur. Kimi tikdiyi evlərlə, kimi yazdığı kitablarla, kimi qazandığı sərvətlərlə tanınır. Lakin bütün bunlardan daha uzunömürlü bir iz vardır: xeyirxahlıq.

Xeyirxahlıq insanın qəlbindən doğan və başqasının həyatına işıq saçan ən gözəl xüsusiyyətlərdən biridir. O, yalnız kasıba sədəqə verməkdən ibarət deyil. Bəzən kədərli bir insanı dinləmək, bir yetimin başını sığallamaq, yolunu itirmiş birinə yol göstərmək, yaşlı bir insanın yükünü daşımaq, kiminsə qəlbini qırmamaq və ya bir insanın həyatına ümid olmaq da xeyirxahlıqdır.

Dünyada elə insanlar var ki, onların adı çəkiləndə ilk xatırlanan var-dövləti deyil, etdikləri yaxşılıqlar olur. Çünki mal insanın əlində qalır, xeyirxahlıq isə insanların qəlbində yaşayır.

Xeyirxah insan yaxşılıq edərkən qarşılıq gözləmir. O bilir ki, əsl mükafat insanların təşəkküründə deyil, Allahın razılığındadır. Bəzən etdiyi yaxşılığın qarşılığını illərlə görmür. Lakin Allah heç bir yaxşılığı itirmir. Vaxtı gələndə onu bəzən gözləmədiyi bir yerdən, gözləmədiyi bir şəkildə qarşısına çıxarır.

İnsan dünyanı tərk edəndə evləri, torpaqları və sərvətləri burada qalır. Amma etdiyi yaxşılıqlar onunla birlikdə axirətə gedir. Buna görə də ağıllı insan yalnız bu gününü deyil, əbədi həyatını da gözəlləşdirəcək əməllər toplamağa çalışır.

Bədii hekayə - Bir Cüt Ayaqqabı

Masallı rayonunda yaşayan Vüqar müəllim orta məktəbdə tarix fənnini tədris edirdi. Şagirdlərini çox sevər, onların dərsindən başqa həyatları ilə də maraqlanardı.

Bir qış günü sinifdə gözünə bir şagird sataşdı. Elvinin ayaqqabısı cırılmışdı. Soyuq hava olmasına baxmayaraq, ayaqları islanmışdı. O isə bunu gizlətməyə çalışırdı.

Dərs bitəndən sonra Vüqar müəllim onu yanına çağırdı.

– Oğlum, evdə hər şey qaydasındadır?

Elvin başını aşağı saldı.

– Atam xəstədir. Anam işləyir. Hələlik yeni ayaqqabı almağa imkanımız yoxdur.

Vüqar müəllim heç nə demədi.

Axşam şəhərə gedib bir cüt ayaqqabı aldı. Ertəsi gün məktəbə hamıdan tez gəldi. Ayaqqabını sinifdə heç kimin görməyəcəyi yerə qoydu və üstünə kiçik bir kağız yazdı:

"Bu, səni sevən bir insanın hədiyyəsidir. Yaxşı oxu və bir gün sən də başqalarına kömək et."

Elvin uzun müddət bu hədiyyənin kimdən gəldiyini bilmədi.

İllər keçdi.

O, universiteti bitirdi, həkim oldu və rayon xəstəxanasında işləməyə başladı.

Bir gün yaşlı bir müəllim müayinə üçün onun yanına gəldi.

Elvin qapını açan kimi ayağa qalxdı.

– Müəllim... Siz məni tanımadınız?

Vüqar müəllim diqqətlə baxdı.

– Elvin?

– Bəli...

Sonra gözləri dolaraq dedi:

– O ayaqqabını mənə siz almışdınız, elə deyilmi?

Müəllim təəccübləndi.

– Haradan bildin?

– Çünki anam sonradan öyrənmişdi. Amma siz heç vaxt bunu demədiniz.

Elvin müəllimin əlini tutdu.

– O ayaqqabı ayaqlarımı islanmaqdan qorumadı.

Həyatımı dəyişdi.

Əgər o gün məni utandırıb sinfin qarşısında kömək etsəydiniz, bəlkə də bunu heç vaxt unutmazdım.

Amma siz mənim ləyaqətimi qorudunuz.

Bu gün mən də hər ay gizlicə bir neçə ehtiyac sahibinə kömək edirəm.

Çünki siz mənə yaxşılıq etməyi öyrətdiniz.

Vüqar müəllim sakitcə gülümsədi.

O başa düşdü ki, həqiqi xeyirxahlıq etdiyi yaxşılığın davam etməsidir.

Tarixdən Bir Hadisə

İmam Həsən Müctəba (ə) öz səxavəti və xeyirxahlığı ilə İslam tarixində məşhur olmuşdur. Tarixi mənbələrdə nəql olunur ki, o, həyatında bir neçə dəfə bütün malının yarısını Allah yolunda ehtiyac sahiblərinə bağışlamış, bəzi hallarda isə malını tamamilə bölüşdürmüşdür. O, bunu şöhrət qazanmaq üçün deyil, Allahın razılığını əldə etmək üçün edərdi.

(Mənbə: İbn Şəhr Aşub, Mənaqib Əli Əbu Talib; Biharul-Ənvar.)

Bu hadisə bizə öyrədir ki, xeyirxahlığın böyüklüyü verilən malın miqdarı ilə deyil, niyyətin saflığı ilə ölçülür. Allah qatında ixlasla edilən kiçik bir yaxşılıq belə böyük dəyərə malikdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi və qohumlara *(haqqını)* **verməyi əmr edir...”** (Nəhl surəsi, ayə 90)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Zərrə qədər yaxşılıq edən *(əvəzini)* **alacaqdır.”** (Zəlzələ surəsi, ayə 7)

Bu ayələr insana böyük ümid verir. Allah heç bir yaxşılığı unutmur. İnsanların unutduğu, qiymətləndirmədiyi və ya heç kimin görmədiyi bir yaxşılıq belə Allahın elmində qorunur və qarşılıqsız qalmır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İnsanların ən xeyirlisi insanlara ən çox fayda verəndir." (Mənbə: əl-Mucəm əl-Əvsət (Təbərani); hədis alimləri tərəfindən müxtəlif isnadlarla nəql edilmişdir.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Heç bir yaxşılığı kiçik hesab etmə. Qardaşını gülərüzlə qarşılamağın belə yaxşılıqdır." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Yaxşılıq etməklə insanların qəlbini fəth et." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Yaxşılıq edən insanın ruzisi artar və ömrü bərəkətlənər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada aparılan araşdırmalar göstərir ki, başqalarına yaxşılıq edən insanlar daha yüksək həyat məmnuniyyəti yaşayır, depressiya və tənhalıq hissini daha az hiss edirlər. Könüllü yardım və xeyirxah davranışlar insanın beynində xoşbəxtlik hissi yaradan bioloji prosesləri gücləndirir.

Alimlər həmçinin bildirirlər ki, xeyirxahlıq yoluxucu xüsusiyyət daşıyır. Bir insanın etdiyi yaxşılıq ona şahid olan digər insanları da yaxşılıq etməyə həvəsləndirir. Beləliklə, bir kiçik yaxşılıq bəzən onlarla yeni yaxşılığın başlanğıcına çevrilir.

Hikmət Pəncərəsi

Xeyirxahlıq insanın cibindən çıxan deyil, qəlbindən çıxan nemətdir. Böyük yaxşılıqlar həmişə böyük imkanlardan doğmur. Çox vaxt böyük ürəklərdən doğur. İnsan bəzən bir kəlmə ilə ümid verir, bir təbəssümlə qəlb dirildir, bir yaxşılıqla isə illərlə davam edəcək dua qazanır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün dünyadan köçsəydin, insanlar sənin hansı xeyirxahlığını xatırlayardılar? Hansı yaxşılığın səndən sonra da yaşamağa davam edərdi?

Son Söz

Xeyirxahlıq insanın bu dünyada qoyduğu ən gözəl mirasdır. Yaxşılıq edən insan bəzən qarşılığını dərhal görmür. Amma Allah heç bir yaxşı əməli itirmir. O, bəzən həmin yaxşılığı övladında, bəzən həyatındakı bərəkətdə, bəzən də axirətdə saysız-hesabsız mükafatla qarşısına çıxarır.

Dünyada insanların yaddaşında qalmağın ən gözəl yolu böyük sərvət toplamaq deyil, böyük ürək sahibi olmaqdır. Çünki insanlar sənin nə qədər qazandığını bir gün unuda bilərlər. Amma onlara necə davranmağını heç vaxt unutmazlar.

Unutma:

Yaxşılıq heç vaxt itib getmir. O, bəzən dua kimi göyə yüksəlir, bəzən ümid kimi bir qəlbdə yaşayır, bəzən də illər sonra sənə gözləmədiyin bir qapıdan geri qayıdır. Elə isə hər gün bir xeyirxahlıq et. Çünki bəlkə də sənin üçün adi görünən bir yaxşılıq, başqası üçün həyatını dəyişdirən möcüzə olacaq.

SƏDƏQƏ VƏ PAYLAŞMAQ

Azalan Malın Artan Bərəkəti

“Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin məsəli yeddi sünbül verən bir toxumun məsəlinə bənzəyir ki, sünbüllərin hər birində yüz ədəd dən vardır. Allah dilədiyi kimsənin *(mükafatını)* **artırar...”** (Bəqərə surəsi, ayə 261)

Giriş

İnsan təbiəti etibarilə qazandıqlarını qorumağa çalışır. O, zəhmətlə əldə etdiyi malı itirməkdən çəkinir, gələcəyini təmin etmək istəyir. Bu, insanın fitrətində olan bir hissdir. Lakin bəzən qorumaq istədiyimiz şeylərin həqiqi dəyərini unuduruq. Topladığımız sərvət deyil, paylaşdığımız nemət insanın həyatına bərəkət gətirir.

Sədəqə yalnız kasıba verilən pul deyil. O, insanın Allahın ona verdiyi nemətlərə görə şükür etməsinin ən gözəl yollarından biridir. Paylaşmaq isə insanın "Bu nemətin həqiqi sahibi mən deyiləm" deməsidir. Çünki insan özü ilə heç nə gətirmədiyi kimi, özü ilə heç nə də aparmayacaq.

Bəzən insanlar sədəqə verməyi malın azalması kimi düşünürlər. Halbuki İslam tam əksini öyrədir. Allah yolunda verilən heç bir nemət əslində itmir. O, ya insanın həyatına bərəkət kimi qayıdır, ya bir bəlanın qarşısını alır, ya da axirətdə tükənməz mükafata çevrilir.

Paylaşmaq təkcə varlı insanların edə biləcəyi bir əməl deyil. Bir tikə çörəyi bölmək, bir kitabı hədiyyə etmək, bir tələbənin təhsilinə dəstək olmaq, bir xəstənin dərmanını almaq, hətta bir insanın üzünə təbəssüm etmək də sədəqənin müxtəlif formalarıdır. Allah yaxşılığın böyüklüyünə deyil, ixlasına baxır.

Bədii Hekayə - Yarım Çörəyin Bərəkəti

Tovuz rayonunda yaşayan Səadət nənə təqaüdü ilə dolanan sadə bir qadın idi. Böyük imkanı yox idi. Amma evindən heç vaxt qonaq, ehtiyac sahibi və ya ac insan əliboş qayıtmazdı.

Bir qış günü qapısı döyüldü. Qapıda yorğun və ac görünən bir yolçu dayanmışdı.

– Ana, iki gündür yoldayam. Bir tikə çörək tapa bilməmişəm.

Səadət nənə evə baxdı. Süfrədə cəmi bir dəyirmi çörək vardı. O çörək də sabahkı gün üçün saxlanılmışdı.

Bir anlıq düşündü.

Sonra çörəyi iki yerə böldü.

Yarısını yolçuya uzadıb dedi:

– Oğlum, evimdə bundan artığı yoxdur. Amma bunu sənlə bölüşməyə ürəyim çatır.

Yolçunun gözləri doldu.

– Allah sənin ruzini artırsın.

Aradan bir neçə həftə keçdi.

Səadət nənənin həyətindəki yeganə inək xəstələndi. Kənd baytarı gəlib dedi:

– Müalicə bahadır.

Nənə nə edəcəyini bilmirdi.

Elə həmin gün qapısında bir maşın dayandı.

İçindən orta yaşlı bir kişi düşdü.

– Ana, məni tanımadın?

– Yox, oğlum.

– Mən o qarlı gündə sənə gələn yolçuyam.

Sonra əlavə etdi:

– Mən şəhərdə bir şirkətdə işləyirəm. Sənin o yarım çörəyini heç vaxt unutmadım. Uzun müddət səni axtardım.

Kişi baytarın pulunu ödədikdən sonra dedi:

– O gün sən mənə yarım çörək vermədin.

Ümid verdin.

Səadət nənə gülümsədi.

– Mən elə bilirdim ki, o çörəyi sən yedin.

Kişi cavab verdi:

– Xeyr, ana.

Onu Allah qəbul etdi.

Mən isə bu gün yalnız Onun mənə verdiyini geri qaytarıram.

O gün kənddə hamı bir həqiqəti danışırdı:

"Paylaşılan çörək heç vaxt azalmaz."

Tarixdən Bir Hadisə

Həzrət Əli (ə), xanımı Həzrət Fatimə (ə), İmam Həsən (ə) və İmam Hüseyn (ə) üç gün ardıcıl oruc tutmuşdular. Hər axşam iftar etmək istəyəndə əvvəlcə bir yoxsul, sonra bir yetim, daha sonra isə bir əsir qapılarına gəldi. Onlar öz iftarlıqlarını həmin ehtiyac sahiblərinə verərək yalnız su ilə iftar etdilər. Bu hadisə münasibətilə "İnsan" (Dəhr) surəsinin 8–9-cu ayələrinin nazil olduğu İslam təfsirində geniş şəkildə nəql edilmişdir. Hadisə həm sünni, həm də şiə təfsir mənbələrində, o cümlədən Təfsir ət-Təbəri, Təfsir əl-Qurtubi, Məcməul-Bəyan və digər əsərlərdə müxtəlif rəvayət yolları ilə zikr edilmişdir.

Bu hadisə bizə öyrədir ki, həqiqi paylaşmaq insanın özünün ehtiyacı olduğu halda belə başqasını düşünə bilməsidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin məsəli yeddi sünbül verən bir toxumun məsəlinə bənzəyir ki, sünbüllərin hər birində yüz ədəd dən vardır...” (Bəqərə surəsi, ayə 261)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tuturlar...” (Həşr surəsi, ayə 9)

Bu ayələr göstərir ki, Allah yolunda verilən heç bir sədəqə boşa getmir. İnsan əlini ehtiyac sahibinə uzadanda, əslində Allahın vəd etdiyi bərəkətə doğru addım atmış olur. Paylaşmaq malı azaltmır, onun dəyərini artırır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sədəqə malı azaltmaz." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Bu hədis İslamın ən məşhur və ümidverici hədislərindən biridir. İnsan zahirdə verdiyini azalmış hesab etsə də, Allah həmin malın bərəkətini artırır.

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Özünüzü Cəhənnəm odundan qoruyun, hətta yarım xurma ilə olsa belə."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ruzi qazanmaq istəyirsinizsə, sədəqə verin." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Sədəqə bəlanı uzaqlaşdırar və ruzinin bərəkətini artırar."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada aparılan araşdırmalar göstərir ki, paylaşma və xeyriyyə fəaliyyəti ilə məşğul olan insanlar daha yüksək daxili məmnunluq və həyat mənası hiss edirlər. Alimlər bunu "kömək etməyin psixoloji mükafatı" adlandırırlar. Başqasına yardım edən insanın beynində sevinc və rahatlıq hissini gücləndirən bioloji proseslər baş verir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, paylaşma vərdişi uşaqlıqdan formalaşdırıldıqda insan daha mərhəmətli, sosial münasibətlərdə daha uğurlu və daha xoşbəxt olur. Deməli, sədəqə təkcə ehtiyac sahibinin deyil, onu verənin də həyatını dəyişdirir.

Hikmət Pəncərəsi

İnsan əli sıx bağlı olduqda yalnız əlini bağlamır, qəlbini də daraldır. Paylaşan insan isə təkcə malını deyil, sevgisini, ümidini və mərhəmətini də bölüşür. Sədəqənin ən böyük sirri budur ki, o, ehtiyac sahibinin cibini doldurduğu qədər, verənin qəlbini də zənginləşdirir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün Allah sənə ehtiyac içində olan bir insanı sevindirmək imkanı versəydi, sahib olduqlarından nəyi onunla bölüşərdin?

Son Söz

İnsan dünyaya boş əllə gəlir və boş əllə də gedir. Onun əbədi olaraq yanında aparacağı yalnız etdiyi yaxşılıqlar və ixlasla verdiyi sədəqələrdir. Paylaşılan çörək bitə bilər, verilən pul xərclənə bilər, amma Allah üçün edilən yaxşılıq heç vaxt yox olmaz.

Hər gün qarşımıza yaxşılıq etmək üçün yeni fürsətlər çıxır. Bəzən həmin fürsət bir ehtiyac sahibinin baxışlarında, bəzən bir yetimin duasında, bəzən də köməyə ehtiyacı olan bir qonşunun səssiz gözləntisində gizlənir. Bu fürsətləri görən insan həm dünyasını, həm də axirətini zənginləşdirir.

Unutma:

Sənin verdiyin sədəqə ehtiyac sahibinin əlində qalmaz. O, Allahın dərgahına yüksələr və bir gün bərəkət, dua və ya gözləmədiyin bir nemət olaraq yenidən sənə qayıdar. Çünki Allah yolunda verilən heç bir yaxşılıq əsla itmir.

YETİM VƏ KİMSƏSİZLƏRƏ QAYĞI

Bir Ürəyə Ata-Analıq Etmək

“Elə isə yetimə xor baxma!” (Duha surəsi, ayə 9)

Giriş

İnsan həyatında elə ağrılar vardır ki, onları sözlə ifadə etmək çətindir. Ata və ya anasını itirmiş bir uşağın qəlbində yaranan boşluq da belə ağrılardan biridir. Yetimlik təkcə valideynsiz qalmaq deyil. O, insanın özünü həyatda daha kövrək, daha tənha və daha müdafiəsiz hiss etməsidir.

Allah-Təala Qurani-Kərimdə yetimlər haqqında dəfələrlə danışmış, onların hüquqlarını qorumağı əmr etmiş, mallarını haqsız yerə yeməyi ağır günahlardan saymışdır. Bunun səbəbi aydındır. Yetim öz haqqını müdafiə etməkdə ən çox çətinlik çəkən insanlardan biridir.

İslam cəmiyyətində bir uşağın yetim qalması faciə sayılsa da, onun sahibsiz qalması faciə hesab edilmir. Çünki mömin cəmiyyət həmin uşağın ailəsinə çevrilməlidir. Onun göz yaşını silən, əlindən tutan, təhsilinə dəstək olan, başını sığallayan hər bir insan Allahın razılığına yaxınlaşır.

Yetimə edilən yaxşılıq yalnız ona verilən yemək və ya paltar deyil. Bəzən onunla mehriban danışmaq, bayram günü öz övladın kimi sevindirmək, "sən tək deyilsən" hissini yaşatmaq daha böyük dəyər daşıyır. Çünki uşağın qəlbində yaranan yaraları çox vaxt pulla deyil, sevgi ilə sağaltmaq mümkündür.

Hər bir cəmiyyətin mərhəməti onun ən zəif insanlarına necə münasibət göstərməsi ilə ölçülür. Yetimə sahib çıxan cəmiyyət gələcəyinə sahib çıxmış olur.

Bədii Hekayə - Boş Qalan Kreslo

Mingəçevir şəhərində yaşayan Ramin müəllim ibtidai sinif müəllimi idi. O, hər səhər sinfə daxil olanda uşaqların üzünə diqqətlə baxardı. Bir gün sinfin ən sakit şagirdlərindən olan balaca Əlinin əvvəlkindən daha kədərli olduğunu hiss etdi.

Dərsdən sonra onu yanına çağırdı.

– Əli, oğlum, son günlər niyə belə susqunsan?

Uşaq uzun müddət cavab vermədi. Sonra asta səslə dedi:

– Müəllim... atam keçən ay vəfat etdi.

Ramin müəllimin ürəyi sızladı.

Bir neçə gün sonra məktəbdə "Ata ilə bir gün" adlı tədbir keçiriləcəkdi. Bütün uşaqlar ataları ilə gələcəkdilər.

Tədbir günü sinifdə bir kreslo boş qalmışdı.

O kreslo Əlinin atası üçün ayrılmışdı.

Əli başını aşağı salıb sakitcə oturmuşdu.

Ramin müəllim heç nə demədən gedib həmin kresloda əyləşdi.

Proqram boyunca Əlinin yanında oldu.

Tədbirin sonunda müəllim uşağın çiyninə əlini qoyaraq dedi:

– Atanın yerini heç kim verə bilməz, oğlum.

Amma bil ki, sən bu həyatda heç vaxt tək qalmayacaqsan.

Əlinin gözlərindən yaş axdı.

İllər keçdi.

Əli universiteti bitirib müəllim oldu.

İlk dərs günündə sinfə daxil olarkən gözləri arxa sırada sakit oturan bir uşağa sataşdı.

Uşağın atasının olmadığını öyrəndi.

Dərsdən sonra onu yanına çağırdı.

Sonra gülümsəyərək dedi:

– Gəl, bir az söhbət edək.

O anda Əli başa düşdü ki, illər əvvəl Ramin müəllimin onun qəlbinə əkdiyi mərhəmət toxumu indi başqasının həyatında cücərməyə başlamışdı.

O gün boş qalan kreslo əslində heç vaxt boş qalmamışdı.

Orada mərhəmət oturmuşdu.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) altı yaşında anasını, daha əvvəl isə atasını itirmiş və yetim böyümüşdür. Buna görə o, yetim uşaqların hisslərini hamıdan yaxşı anlayırdı. O, yalnız yetimlərə maddi yardım etməyi deyil, onlara sevgi və şəfqət göstərməyi də tövsiyə edirdi.

Bir gün Peyğəmbər (s) bir yetim uşağın ağladığını gördü. Onu yanına çağırdı, başını sığalladı və buyurdu:

"Razı olmazsanmı ki, mən sənin atan yerində olum, Aişə isə anan yerində olsun?"

Uşaq sevincdən gülümsədi və kədəri dağıldı. Bu hadisə müxtəlif sirə və hədis mənbələrində, o cümlədən İbn Hişamın "əs-Sirə"si və əxlaq kitablarında müxtəlif rəvayətlərlə nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, yetimə göstərilən mərhəmət yalnız maddi yardım deyil, ona ailə istiliyini hiss etdirməkdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Elə isə yetimə xor baxma!” (Duha surəsi, ayə 9)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Onlar özlərinin istədikləri şeylərdən kasıba, yetimə və əsirə də verərlər.” (İnsan surəsi, ayə 8)

Başqa bir ayədə isə xəbərdarlıq edilir:

“Həqiqətən, yetimlərin mallarını haqsızlıqla yeyənlər öz qarınlarına ancaq od doldururlar...” (Nisa surəsi, ayə 10)

Bu ayələr göstərir ki, yetimə mərhəmət göstərmək Allahın sevdiyi əməllərdəndir, onun haqqını tapdalamaq isə ən ağır günahlardan biridir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) iki barmağını yanaşı tutaraq buyurmuşdur:

"Mən və yetimə himayədarlıq edən şəxs Cənnətdə bu iki barmaq kimi yanaşı olacağıq." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Kim yetimin başını yalnız Allah rizası üçün sığallayarsa, əlinin toxunduğu hər tük qədər savab qazanar." (Mənbə: Musnəd Əhməd.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Allahdan qorxun! Yetimlər haqqında Allahdan qorxun! Bir gün ac, bir gün tox qalmasınlar." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 47.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Yetimə gülərüz göstərmək ən fəzilətli yaxşılıqlardandır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, valideynini itirmiş uşaqların ən böyük ehtiyaclarından biri təhlükəsizlik və aidiyyət hissidir. Araşdırmalar sübut edir ki, sevgi və diqqət görən yetim uşaqlar travmalarını daha asan aşır, təhsildə daha uğurlu olur və gələcəkdə cəmiyyətə daha sağlam fərd kimi yetişirlər.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, uşağın həyatını dəyişmək üçün bəzən böyük maddi imkanlara ehtiyac olmur. Davamlı qayğı, səmimi maraq, dinlənilmək və dəyər verildiyini hiss etmək onun psixoloji inkişafında həlledici rol oynayır.

Hikmət Pəncərəsi

Yetim uşağın ən böyük ehtiyacı yeni oyuncaqlar deyil. O, əvvəlcə özünü təhlükəsiz hiss etmək istəyir. Bir uşağın başını sığallayan əl bəzən onun bütün gələcəyini dəyişir. Mərhəmət göstərilən uşaq böyüyəndə mərhəmətli insan olur. Sevgi görən qəlb sevgini başqalarına da ötürür.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün qarşına ata və ya anasını itirmiş bir uşaq çıxsaydı, ona yalnız maddi yardım edərdin, yoxsa ona "Sən tək deyilsən" hissini də yaşatmağa çalışardın?

Son Söz

Yetimə sahib çıxmaq sadəcə bir insana kömək etmək deyil. Bu, Allahın qorumağımızı əmr etdiyi ən qiymətli əmanətlərdən birinə sahib çıxmaqdır. Hər bir təbəssüm, hər bir xoş söz, hər bir qayğı dolu davranış bir uşağın həyatında silinməz iz buraxa bilər.

Bəzən insan bir yetimin qəlbində ata, ana, müəllim və ya sadəcə mərhəmətli bir dost kimi yaşayır. Dünyada bundan böyük sərvət azdır. Çünki Allahın razılığına aparan yolların ən gözəllərindən biri, göz yaşını silə bilməyən bir uşağın gözlərində yenidən ümid işığı yandırmaqdır.

Unutma:

Yetimə uzatdığın əl əslində yalnız bir uşağa toxunmur. O əl Allahın rəhmətinə uzanır. Bir uşağın qəlbində oyatdığın sevinc isə bəzən ömür boyu davam edən bir duaya çevrilərək yenidən sənə qayıdır.

HEYVANLARA MƏRHƏMƏT

Dilini Bilmədiyin Canlının Haqqını Qorumaq

“Yer üzündə gəzən heyvanların və *(göydə)* uçan iki qanadlı quşların hamısı sizin kimi ümmətlərdir...” (Ənam surəsi, ayə 38)

Giriş

Mərhəmət yalnız insanlara göstərildikdə kamil olmur. Həqiqi mərhəmət danışa bilməyənə, dərdini ifadə edə bilməyənə və öz haqqını müdafiə edə bilməyənə də uzanır. Heyvanlar məhz belə məxluqlardır. Onlar acdıqlarını, susadıqlarını və ya əziyyət çəkdiklərini bizim dilimizdə deyə bilmirlər. Amma Allah onların səssiz fəryadını da eşidir.

İnsan yer üzünün sahibi deyil, əmanətdarıdır. Bu dünya yalnız insanlar üçün yaradılmamışdır. Ağacların kölgəsində dincələn quşlar, dağlarda gəzən heyvanlar, küçələrdə dolaşan pişiklər və itlər, tarlalarda çalışan heyvanlar – hamısı Allahın yaratdığı canlılardır və onların da yaşamaq haqqı vardır.

İslam insanın heyvanlardan faydalanmasını qadağan etmir. Lakin onlara zülm etməyi, səbəbsiz əziyyət verməyi, ac və susuz saxlamağı, onları əyləncə vasitəsinə çevirməyi qəti şəkildə qınayır. Çünki mərhəmət bölünməz bir xüsusiyyətdir. İnsan heyvana qarşı mərhəmətsizdirsə, zamanla insana qarşı da sərtləşə bilər.

Bir cəmiyyətin mədəniyyətini yalnız insanlara münasibətinə görə deyil, zəif və müdafiəsiz canlılara necə davrandığına görə də qiymətləndirmək olar.

Bədii Hekayə - Qarlı Gecənin Səssiz Qonağı

Qax rayonunda sərt qış gecəsi idi. Hava o qədər soyumuşdu ki, ağacların budaqları belə şaxtadan çatlayırdı.

On iki yaşlı Əli sobanın yanında dərs oxuyurdu.

Birdən həyətin qapısı tərəfdən zəif səs eşidildi.

O, bayıra çıxdı.

Qapının yanında balaca, titrəyən bir küçə iti oturmuşdu. Üstü qarla örtülmüş, soyuqdan güclə nəfəs alırdı.

Əli atasına səsləndi:

– Ata, bax, yazıq donur.

Atası həyətə çıxdı.

Bir anlıq heyvana baxdı.

Sonra dedi:

– Oğlum, Allahın yaratdığı canlını bu soyuqda tək buraxmaq olmaz.

Bir köhnə yorğan gətirdilər.

Həyətdə küləkdən qorunan yer düzəltdilər.

Əli qaba su və bir az yemək qoydu.

İt əvvəlcə qorxdu.

Sonra ehtiyatla yaxınlaşıb yeməyə başladı.

Səhər açılanda heyvan əvvəlki kimi halsız deyildi.

Quyruğunu yelləyərək həyətin ətrafında gəzirdi.

Bir neçə gün sonra artıq tam sağalmışdı.

Bir gün məktəbə gedərkən Əli yolda sürüşüb yıxıldı.
Çantası yamaca tərəf diyirləndi.
Həmin it qaçaraq çantanı saxladı və hürərək kəndlilərin diqqətini çəkdi.
Kəndlilər gəlib Əliyə kömək etdilər.
Evə qayıdanda Əli atasına dedi:
– Ata, biz onu xilas etdik.
Atası gülümsədi.
– Oğlum...
Bəlkə də Allah bu gün bizi onun vasitəsilə qorudu.
Sonra əlavə etdi:
– Yaxşılıq heç vaxt yalnız insanlara edilmir.
Allahın yaratdığı hər canlı yaxşılığı tanıyır.
Əli həmin gündən sonra başa düşdü ki, mərhəmət göstərilən hər canlının duası olmasa da, bərəkəti vardır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Mrhəmməd (s) heyvanlara qarşı mərhəmət mövzusunda bir çox nümunə göstərmişdir. Bir dəfə səhabələr quş yuvasından balalarını götürmüşdülər. Ana quş təşviş içində onların başı üzərində fırlanırdı. Peyğəmbər (s) bunu görəndə buyurdu:

"Bu quşu balalarına görə kim narahat etdi? Balalarını dərhal qaytarın."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir dəfə isə bir dəvənin aclıqdan və yorğunluqdan zəiflədiyini görüb sahibinə xəbərdarlıq etdi:

"Bu dilsiz heyvanlar barəsində Allahdan qorxun."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Bu hadisələr göstərir ki, İslam heyvanların da haqqını qorumağı insanın dini və əxlaqi vəzifələrindən biri hesab edir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Yer üzündə gəzən heyvanların və *(göydə)* uçan iki qanadlı quşların hamısı sizin kimi ümmətlərdir...” (Ənam surəsi, ayə 38)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Məgər göylərdə və yerdə olanların, həm də qanad açıb uçan quşların Allaha təriflər dediklərini görmürsənmi?...” (Nur surəsi, ayə 41)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, heyvanlar sadəcə insanın istifadəsi üçün yaradılmış varlıqlar deyil. Onlar da Allahın yaratdığı canlılardır, öz aləmləri və həyatları vardır. Onlara mərhəmət göstərmək Yaradanın yaratdıqlarına hörmət etməkdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bir qadın bir pişiyi bağlayıb ac saxladığı üçün Cəhənnəmə daxil oldu. Nə ona yemək verdi, nə də buraxdı ki, yerin həşəratından yesin."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurulur:

"Bir kişi susuzluqdan əziyyət çəkən itə su verdiyi üçün Allah onu bağışladı." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu iki hədis İslamın mərhəmət anlayışını çox aydın göstərir. Bir heyvana edilən zülm insanı cəzaya, bir heyvana edilən mərhəmət isə Allahın bağışlamasına səbəb ola bilər.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qəlbində mərhəmət olmayan insanda xeyir az olar."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Allahın yaratdıqlarına mərhəmət edin ki, Allah da sizə mərhəmət etsin." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, heyvanlara qarşı mərhəmətli davranan uşaqlarda empatiya hissi daha güclü inkişaf edir. Uşaqlıqdan canlılara qayğı göstərməyi öyrənən insanlar böyüdükdə insanlara qarşı da daha anlayışlı və mərhəmətli olurlar.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, heyvanlara qayğı göstərmək insanın stressini azaldır, daxili rahatlığını artırır və məsuliyyət hissini gücləndirir. Buna görə bir çox ölkələrdə uşaqlara heyvanlara sevgi və qayğı göstərmək tərbiyənin vacib hissəsi kimi öyrədilir.

Hikmət Pəncərəsi

Heyvanlar insanın dilini başa düşməyə bilər. Amma mərhəmətini hiss edərlər. Onlar etdiyin yaxşılığı sözlə ifadə edə bilməzlər, lakin Allah onların səssiz halını da, sənin gizli yaxşılığını da görür. Böyük ürək yalnız insanlara deyil, Allahın yaratdığı bütün canlılara sevgi ilə yanaşan ürəkdir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün qarşına susuz bir quş, ac bir pişik və ya yaralı bir heyvan çıxsaydı, onu görməzlikdən gələrdin, yoxsa Allahın sənə göndərdiyi bir mərhəmət imtahanı kimi qəbul edərdin?

Son Söz

Mərhəmət insanın əxlaqını tamamlayan ən gözəl xüsusiyyətlərdəndir. Bu mərhəmət yalnız insanlara deyil, Allahın yaratdığı bütün canlılara şamil olmalıdır. Çünki Yaradanı sevən, Onun yaratdıqlarına da sevgi və qayğı ilə yanaşar.

Bir qab su, bir ovuc yem, yaralı bir heyvana göstərilən qayğı və ya səbəbsiz yerə heç bir canlını incitməmək – bunlar kiçik görünə bilər. Lakin Allah qatında bəzən məhz bu kiçik əməllər insanın nicatına səbəb olur.

Unutma:

Danışa bilməyən bir canlının haqqını qorumaq, insanın vicdanının danışdığını göstərir. Allahın yaratdığı hər canlıya göstərilən mərhəmət, əslində Yaradanın razılığına aparan yollardan biridir. Elə yaşa ki, səndən yalnız insanlar deyil, sənin lə eyni dünyanı paylaşan bütün canlılar da əmin-amanlıq tapsın.

TƏBİƏTİ QORUMAQ

Allahın Əmanətinə Sahib Çıxmaq

"...Yer üzü islah olunduqdan sonra orada fəsad törətməyin..."
(Əraf surəsi, ayə 56)

Giriş

İnsan hər səhər gözünü açanda Allahın saysız-hesabsız nemətləri ilə qarşılaşır. Nəfəs aldığı hava, içdiyi su, kölgəsində dincəldiyi ağac, meyvəsini yediyi torpaq, quşların nəğməsi, çayların axarı və dağların əzəməti... Bunların heç biri insanın yaratdığı nemətlər deyil. Hamısı Allahın insanlara bəxş etdiyi əmanətlərdir.

Əmanəti qorumaq isə imanlı insanın vəzifəsidir.

Təbiəti qorumaq yalnız ekoloji məsələ deyil. Bu, həm də əxlaq məsələsidir. Çünki təbiətə edilən hər zərər, əslində gələcək nəsillərin haqqına edilən zərərdir. Bu gün kəsilən bir ağac sabah bir uşağın nəfəsindən oğurlanmış oksigen ola bilər. Çirkləndirilən bir çay gələcəkdə minlərlə insanın içməli suyunu təhlükəyə ata bilər.

İslam insanı yer üzünün sahibi deyil, xəlifəsi, yəni məsuliyyət daşıyan əmanətdarı kimi təqdim edir. Əmanətdar isə ona tapşırılan neməti qoruyar, israf etməz və korlamaz.

Bəzən insanlar böyük xeyirxahlıq axtarırlar. Halbuki yerdən bir zibili götürmək, boş yerə su axıtmamaq, bir ağac əkmək, bir çiçəyi tapdalamamaq da Allahın razılığını qazandıran gözəl əməllərdir.

Bədii Hekayə - Kəsilməyən Çinar

Qax rayonunun qədim kəndlərindən birində yüz illik bir çinar ağacı vardı. Kənd camaatı yay günlərində onun kölgəsində dincələr, uşaqlar budaqlarının altında oynayardılar.

Bir gün kəndə gələn bir iş adamı həmin ərazidə böyük obyekt tikmək istədi.

Layihəyə görə çinar ağacı kəsilməli idi.

Hamı razılaşmağa hazır idi.

Yalnız kəndin ən yaşlı sakini – Səfər baba susurdu.

İş adamı ona yaxınlaşıb dedi:

– Baba, bu ağacın yerinə on dənə ağac əkərik.

Səfər baba çinarın gövdəsinə əlini qoydu.

– Oğlum, ağac təkcə odun deyil.

Bu ağacın kölgəsində mən atamla oturmuşam.

Sənin atan da oturub.

Bu kəndin neçə nəsli burada nəfəs alıb.

Sən ağacı yox...

Bir xatirəni kəsmək istəyirsən.

İş adamı əvvəlcə bu sözlərə əhəmiyyət vermədi.

Elə həmin gün günorta günəş altında işləyən fəhlələr istirahət etmək üçün yenə həmin çinarın kölgəsinə toplandılar.

İş adamı da onların yanında oturdu.

Sərin meh üzünə toxundu.

Yarpaqların xışıltısını dinlədi.

Birdən uşaqlıq illəri yadıma düşdü. O da babası ilə belə bir ağacın altında oturardı.

Sakitcə ayağa qalxdı.

Mühəndisə dedi:

– Layihəni dəyişirik.

Ağac qalacaq.

Obyekt isə onun ətrafında tikiləcək.

İllər sonra həmin yerə gələn insanlar deyirdilər:

– Bu çinar bu kəndin ürəyidir.

Səfər baba isə həmişə eyni sözü təkrarlayardı:

– Ağacı qoruyan insan, əslində öz gələcəyini qoruyur.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinə ətrafındakı bəzi əraziləri qorunan sahə elan etmiş və ağacların səbəbsiz yerə kəsilməsini qadağan etmişdir. O, müharibə zamanı belə meyvə verən ağacların məhv edilməsini və əkin sahələrinin korlanmasını bəyənməzdi. Bu barədə müxtəlif rəvayətlər Muvatta Malik, Musnəd Əhməd və digər klassik hədis mənbələrində qeyd olunmuşdur.

Bu hadisələr göstərir ki, təbiəti qorumaq müasir dövrün ortaya çıxardığı fikir deyil. Bu, İslamın ilk illərindən bəri təbliğ etdiyi əxlaqi prinsiplərdən biridir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"...Yer üzü islah olunduqdan sonra orada fəsad törətməyin..."

(Əraf surəsi, ayə 56)

“İnsanların öz əlləri ilə etdiyi əməllərinin nəticəsi olaraq quruda və dənizdə fəsad törəyir...” (Rum surəsi, ayə 41)

Bu ayələr insanın məsuliyyətini xatırladır. Yer üzündə baş verən bir çox pozuntular insanın düşüncəsiz davranışlarının nəticəsidir. Allah isə insanı islah edən, abadlaşdıran və qoruyan olmağa çağırır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bir müsəlman ağac əkər və ya əkin əkərsə, ondan insan, quş və ya heyvan yedikcə bu, onun üçün sədəqə sayılar."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Əgər Qiyamət qoparkən birinizin əlində bir fidan olsa və onu əkməyə imkan tapsa, qoy onu əksin." (Mənbə: Musnəd Əhməd; Ədəbül-Müfrəd.)

Bu hədis insana ümid və məsuliyyət hissi aşılayır. Nəticəsini görməsə belə, yaxşı işi davam etdirmək möminin xüsusiyyətidir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Yeri abadlaşdıran insan ruzisini də abadlaşdırmış olar."
(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:
"Əkinçilik və ağac əkmək Allahın sevdiyi işlərdəndir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, təbiətlə təmas insanın ruh sağlamlığına müsbət təsir göstərir. Yaşıllıq ərazilərində vaxt keçirən insanların stress səviyyəsi azalır, diqqəti artır və daxili rahatlığı güclənir.

Ekoloji tədqiqatlar isə sübut edir ki, ağacların qorunması, su ehtiyatlarının israf edilməməsi və ətraf mühitin təmiz saxlanılması təkcə təbiəti deyil, insanların sağlamlığını da qoruyur. Kiçik görünən məsuliyyətli davranışlar gələcək nəsillər üçün böyük nemətlərə çevrilir.

Hikmət Pəncərəsi

Təbiət bizdən miras qalmayıb.
O, bizə əmanət verilib.

Bir ağacı qorumaq bəzən min insanın nəfəsini qorumaq deməkdir. Bir çayı təmiz saxlamaq gələcək nəsillərin həyatını qorumaqdır. İnsan torpağa necə davranırsa, torpaq da bir gün ona elə cavab verir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər səndən sonra övladların bu dünyaya baxanda "Bizə gözəl bir dünya qoyub gedib" deyə biləcəklərmi? Yoxsa "Bizdən əvvəlkilər bu əmanəti yaxşı qorumadılar" deyəcəklər?

Son Söz

Təbiəti qorumaq yalnız dövlətlərin və ya alimlərin işi deyil. Bu, hər bir insanın gündəlik məsuliyyətidir. Yerdən bir zibili götürmək, suyu israf etməmək, ağac əkmək, yaşıllığı qorumaq və canlılara zərər verməmək – bunların hər biri kiçik görünən, lakin böyük nəticələr doğuran əməllərdir.

Allahın yaratdığı bu gözəl dünyanı qoruyan insan, əslində Yaradanın əmanətinə sahib çıxmış olur. Belə insanlar özlərindən sonra yalnız yaxşı ad deyil, həm də yaşanacaq gözəl bir dünya qoyub gedirlər.

Unutma:
Ağac əkən insan yalnız torpağa toxum səpmir. O, gələcəyə ümid əkir.
Təbiəti qoruyan insan isə təkcə bu günü deyil, sabahı da qoruyur.
Allahın əmanətinə sahib çıxanların izi torpaqda deyil, insanların duasında qalır.

TƏMİZLİK

İmanın Gözəlliyini Göstərən Aynası

“... Şübhəsiz ki, Allah tövbə edənləri də sevir, pak olanları da.”
(Bəqərə surəsi, ayə 222)

Giriş

İnsan haqqında ilk təəssürat çox vaxt onun danışığı ilə deyil, səliqəsi və təmizliyi ilə formalaşır. Təmizlik insanın geyimində, evində, iş yerində və ətraf mühitdə görünsə də, onun həqiqi mənbəyi qəlbidir. Çünki daxili aləmi gözəl olan insan yaşadığı mühiti də gözəlləşdirməyə çalışır.

İslam təmizliyi sadəcə gigiyena qaydası kimi deyil, iman və ibadətin ayrılmaz hissəsi kimi təqdim edir. Dəstəmaz, qüsl, pak paltar, təmiz məscid, halal qida və pak qəlb – bunların hamısı eyni anlayışın müxtəlif təzahürləridir.

Təmizlik yalnız bədəni yumaq deyil. Dilini yalandan təmizləmək, qəlbini kin və həsəddən təmizləmək, qazancını haramdan təmizləmək, düşüncəni pis niyyətlərdən qorumaq da təmizliyin ən yüksək mərhələləridir.

İnsan bəzən saatlarla evini təmizləyir, amma ürəyində illərlə kin saxlayır. Halbuki Allahın nəzərində qəlbin təmizliyi bədənin təmizliyi qədər əhəmiyyətlidir.

Təmizlik insanın özünə olan hörmətini göstərdiyi kimi, başqalarına olan hörmətini də göstərir. Səliqəli insan yaşadığı yeri rahatlaşdırır, natəmiz insan isə başqalarının haqqına girir.

Bədii Hekayə - Süpürülən Küçə

Lənkəran şəhərinin köhnə məhəllələrindən birində yaşayan Cavid hər səhər işə gedərkən evinin qarşısını süpürərdi.

Qonşular bəzən təəccüblə soruşurdular:

– Cavid, sən niyə hər gün küçəni təmizləyirsən? Onsuz da yenə çirklənəcək.

Cavid gülümsəyərək deyərdi:

– Mən küçəni dəyişməyə çalışmıram.

Öz vicdanımı təmiz saxlamağa çalışıram.

Bir gün məktəbdən qayıdan balaca bir qız əlindəki boş su qabını yerə atmaq istədi.

Sonra Cavidin küçəni süpürdüyünü gördü.

Bir anlıq dayandı.

Qabı götürüb yaxınlıqdakı zibil qutusuna atdı.

Cavid bunu görüb heç nə demədi.

Sadəcə gülümsədi.

Aradan aylar keçdi.

Artıq həmin küçədə yaşayan uşaqlar zibili yerə atmır, böyüklər də həyətlərinin qarşısını təmiz saxlayırdılar.

Bir gün bələdiyyədən gələn nümayəndə dedi:

– Maraqlıdır, bu küçə şəhərin ən təmiz küçəsinə çevrilib.

Bunun sirri nədir?

Qonşular eyni cavabı verdilər:

– Burada bir nəfər hər səhər süpürgə ilə yox...

Nümunə ilə işləyirdi.

Cavid həmin gün başa düşdü ki, təmizlik sözlə deyil, davranışla öyrədilir.

Bir insanın gözəl nümunəsi bəzən onlarla insanın həyat tərzini dəyişə bilir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinə küçələrinin və məscidinin təmiz saxlanmasına böyük diqqət yetirirdi. Məscidi təmizləyən yaşlı bir qadın vardı. Bir müddət onu görməyəndə Peyğəmbər (s) onun harada olduğunu soruşdu. Səhabələr qadının vəfat etdiyini dedilər. Peyğəmbər (s) buna görə kədərləndi və onun qəbrini ziyarət edib dua etdi.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, təmizliklə məşğul olmaq Allah Rəsulunun (s) nəzərində kiçik iş deyildi. Əksinə, cəmiyyətə xidmət edən dəyərli bir əməl idi.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Şübhəsiz ki, Allah tövbə edənləri də sevir, pak olanları da.” (Bəqərə surəsi, ayə 222)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Geyimini təmiz saxla!” (Müddəssir surəsi, ayə 4)

Bu ayələr göstərir ki, təmizlik yalnız zahiri görünüşlə bağlı deyil. Allah həm zahiri, həm də batini paklığı sevənləri sevir. İnsanın geyimi, bədəni, ibadət yeri və qəlbi birlikdə pak olduqda onun həyatı da gözəlləşir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Təmizlik imanın yarısıdır." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Yoldan insanlara əziyyət verən şeyi götürmək sədəqədir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis bizə öyrədir ki, təmizlik yalnız öz evimizi deyil, insanların istifadə etdiyi yolları və ümumi yerləri də əhatə edir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Təmizlik gözəl əxlaqın nişanələrindəndir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Allah gözəldir və gözəlliyi sevər. Təmizlik də gözəlliyin bir hissəsidir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, təmiz və səliqəli mühitdə yaşayan insanların diqqəti daha güclü olur, stress səviyyəsi azalır və qərar vermək qabiliyyəti artır. Qarışıq və natəmiz mühit isə insanın zehni yorğunluğunu

artırır və narahatlıq hissini gücləndirir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, uşaqlar təmizliyə ən çox valideynlərinin və müəllimlərinin davranışlarına baxaraq öyrəşirlər. Deməli, təmizlik təkcə şəxsi vərdiş deyil, həm də tərbiyə vasitəsidir.

Hikmət pəncərəsi

Süpürgə yalnız tozu təmizləmir.
O, məsuliyyəti də oyadır.
Su yalnız bədəni yumur.
O, insana paklığın dəyərini də xatırladır.
Ən gözəl ev bahalı mebellərlə dolu olan ev deyil.
Ən gözəl ev təmizliyi və rahatlığı hiss olunan evdir.
Ən gözəl insan da bahalı geyim geyinən deyil.
Qəlbi, dili və əməlləri təmiz olan insandır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün Allah sənin evinə, iş yerinə və qəlbinə baxsaydı, onların hansında daha çox təmizliyə ehtiyac olduğunu düşünərdin?

Son Söz

Təmizlik insanın gündəlik həyatında etdiyi ən sadə, amma ən qiymətli əməllərdən biridir. O, insanın həm özünə, həm ətrafdakılara, həm də Allahın bəxş etdiyi nemətlərə hörmətinin göstəricisidir.

Bəzən bir küçəni təmiz saxlamaq, bir zibili yerdən götürmək, bir məscidi səliqəli qorumaq və ya bir uşağa təmizlik vərdişi aşılamaq kiçik görünə bilər. Amma məhz bu kiçik əməllər böyük mədəniyyətlərin və sağlam cəmiyyətlərin təməlini qoyur.

Ən əsası isə insan zahirini təmizlədiyi kimi, qəlbini də kin, paxıllıq, yalan və riyadan təmizləməyə çalışmalıdır. Çünki Allah insanların simasına deyil, qəlbinə və əməllərinə baxır.

Unutma:

Təmiz insan getdiyi yeri gözəlləşdirər. Təmiz qəlbli insan isə toxunduğu hər ürəyə rahatlıq bəxş edər. Həyatını elə yaşa ki, səndən sonra insanlar yalnız səliqəli evini deyil, pak qəlbini də xatırlasınlar.

HƏYA

İnsanı Günahdan Qoruyan Görünməz Sipər

“Mömin kişilərə de ki, gözlərini aşağı diksinlər və cinsiyyət üzvlərini qorusunlar. Bu, onlar üçün daha təmiz olar...” (Nur surəsi, ayə 30)

Giriş

İnsan bədənini paltarla örtdüyü kimi, ruhunu da bir xüsusiyyətlə qoruyur. O xüsusiyyətin adı həyadır.

Həya insanın zəifliyi deyil. Əksinə, onun daxili gücünün göstəricisidir. Çünki həyalı insan pisliyi etmədiyi üçün deyil, edə bildiyi halda vicdanı və Allah qorxusu onu saxladığı üçün dəyərlidir.

Müasir dünyada bəzən həyanı utancaqlıq, cəsarətsizlik və ya geridəqalmışlıq kimi təqdim etməyə çalışırlar. Halbuki həya insanın öz ləyaqətini qorumasıdır. O, danışığında, baxışında, geyimində, davranışında, zarafatında və münasibətlərində özünü göstərən mənəvi gözəllikdir.

Həya insanın qarşısına görünməz bir sərhəd çəkir. Heç kim ona "bunu etmə" deməsə belə, vicdanı onu dayandırır. Məhz buna görə həya qanundan əvvəl işləyən daxili nəzarətdir.

Həyalı insan başqalarından utanmazdan əvvəl Allahdan utanar. Tək qalanda da, insanların arasında olanda da eyni əxlaqı qoruyar. Çünki onun davranışını insanların baxışı deyil, Allahın hər şeyi gördüyünə olan imanı idarə edər.

Bir cəmiyyətdə həya azaldıqca, hörmət də azalır. Ailə bağları zəifləyir, insanlar bir-birini əşya kimi görməyə başlayırlar. Həya isə insanın həm öz dəyərini, həm də başqasının ləyaqətini qoruyur.

Bədii Hekayə - Bağlanmayan Qapı

Şamaxı rayonunda yaşayan Kənan universitet tələbəsi idi. Təhsil aldığı şəhərdə kirayədə qalırdı. Ev sahibi ona demişdi:

– Oğlum, mən sənə güvənirəm. Evin ehtiyat açarı da səndə qalsın.

Kənan bu etimada layiq olmağa çalışırdı.

Bir gün ev sahibi ailəsi ilə şəhərdən getdi.

Kənan evdə tək idi.

Qonşu otaqda açıq qalmış bir çəkməcə diqqətini çəkdi. İçində xeyli pul vardı.

Heç kim onu görmürdü.

Heç bir kamera yox idi.

Bir anlıq düşündü.

Sonra sakitcə çəkməcəni bağladı.

Axşam dostlarından biri zarafatla dedi:

– Heç olmasa bir az götürəydin. Onsuz da heç kim bilməyəcəkdi.

Kənan gülümsədi.

– İnsanlardan gizlənmək asandır.

Amma vicdandan gizlənmək olmur.

Bir neçə gün sonra ev sahibi qayıtdı.

Pulu saydı.
Heç nə əskik deyildi.
Kənana baxıb dedi:
– Mən evimi sənə yox...
Əxlaqına əmanət etmişdim.
İndi bilirəm ki, yanılmamışam.

Kənan həmin gün başa düşdü ki, həya insanın başqalarının yanında necə davrandığı ilə deyil, heç kimin görmədiyi anda necə davrandığı ilə ölçülür.

Tarixdən Bir Hadisə

Musa (ə) Mədyənə çatdıqda bir quyunun başında insanların heyvanlarını suladığını gördü. Kənarda isə iki gənc qadın heyvanlarını insanlardan uzaqda saxlayırdı. Musa (ə) onların vəziyyətini soruşdu və onlara kömək etdi. Daha sonra qadınlardan biri atasının dəvəti ilə Musanın (ə) yanına **həya ilə** gəldi və atasının onu çağırdığını bildirdi. Quranda bu hadisə belə təsvir edilir:

(Bir qədər sonra) **qızlardan biri utana-utana onun yanına gəlib dedi: "Atam bizim yerimizə** *(qoyunları)* **sulamağının haqqını ödəməkdən ötrü səni çağırır"...** (Qasas surəsi, ayə 25)

Təfsirlərdə bu ifadənin onun ədəbli, təmkinli və həyalı davranışına işarə etdiyi açıqlanır.

Bu hadisə göstərir ki, həya insanı insanlardan uzaqlaşdırmaq deyil; ehtiyacını belə ədəb, ləyaqət və təmkinlə ifadə edə bilməkdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Mömin kişilərə de ki, gözlərini aşağı diksinlər və cinsiyyət üzvlərini qorusunlar. Bu, onlar üçün daha təmiz olar..." (Nur surəsi, ayə 30)

Ardınca buyurur:

"Mömin qadınlara da de ki, gözlərini aşağı diksinlər və cinsiyyət üzvlərini qorusunlar..." (Nur surəsi, ayə 31)

Bu ayələr göstərir ki, həya yalnız qadınlara aid xüsusiyyət deyil. O, həm kişilər, həm də qadınlar üçün Allahın əmr etdiyi gözəl əxlaqdır. Həya baxışdan başlayır, davranışla davam edir və insanın bütün həyatını əhatə edir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:
"Həya imandandır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)
Başqa bir hədisdə buyurur:
"Həya yalnız xeyir gətirər." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)
Yenə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:
"Əgər utanmırsansa, istədiyini et." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hədis günaha icazə vermir. Əksinə, bildirir ki, insanı pis əməldən saxlayan ən böyük daxili maneələrdən biri həyadır. Həya yox olduqda, günahın qarşısındakı maneələr də zəifləyir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:
"Həya bütün gözəlliklərin açarıdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İmanı olmayanın həyası azalar, həyası azalanın isə əxlaqı korlanar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada sağlam həya hissi insanın mənəvi inkişafının mühüm hissəsi hesab olunur. Mütəxəssislər bildirirlər ki, vicdan və daxili məsuliyyət hissi güclü olan insanlar tək qaldıqda da etik davranmağa daha meylli olurlar.

Psixologiya həddindən artıq, xəstə utancaqlıqla sağlam həyanı bir-birindən fərqləndirir. Sağlam həya insanın öz dəyərini və başqalarının ləyaqətini qorumasına kömək edir. Bu xüsusiyyət ailə münasibətlərini möhkəmləndirir, etibarı artırır və insanın özünə hörmətini gücləndirir.

Hikmət Pəncərəsi

Həya insanın üzünü qızardan hiss deyil.

Üzünü ağ saxlayan hissdir.

Qapını kilidləmək evi oğrudan qoruyar.

Həya isə qəlbi günahdan qoruyar.

İnsan gözlərini qoruduqda qəlbi də qorunar. Qəlbi qorunan insan isə əxlaqını itirməz.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün etdiyin bütün gizli əməllər insanların qarşısında göstərilsəydi, hansılarından qürur duyardın, hansılarından utanardın?

Son Söz

Həya insanın ən qiymətli zinətidir. O, pulla alınmır, amma insanı hər cür sərvətdən daha dəyərli edir. Həyalı insan başqasının hörmətini qazanmaq üçün rol oynamır. O, Allahın razılığını qazanmaq üçün gözəl yaşayır.

Həya insanı günahdan saxlayır, iffətini qoruyur, ailəsini möhkəmləndirir və cəmiyyətə etibar gətirir. Buna görə də İslam onu imanın ayrılmaz hissəsi adlandırmışdır.

Bu gün dünyada çox şey dəyişə bilər: geyimlər, texnologiyalar, həyat tərzi... Amma həyanın dəyəri heç vaxt dəyişməz. Çünki o, insanın fitrətini qoruyan ilahi nemətdir.

Unutma:

Həya insanın qarşısına çəkilmiş görünməz bir sərhəddir. O sərhədi qoruyan insan həm ləyaqətini qoruyar, həm də Allahın sevgisinə yaxınlaşar. Həya itəndə insan yalnız bir xüsusiyyətini deyil, çox vaxt özünü də itirməyə başlayır.

İFFƏT

İnsanın Ən Qiymətli Ləyaqət Xəzinəsi

"... Cinsiyyət üzvlərini qorusunlar. Bu, onlar üçün daha təmiz olar. Şübhəsiz ki, Allah onların nə etdiklərindən xəbərdardır."
(Nur surəsi, ayə 30)

Giriş

İnsan həyatında elə sərvətlər vardır ki, onları itirdikdən sonra geri qaytarmaq çox çətin olur. Etibar, vicdan və iffət bu sərvətlərin ən qiymətlilərindəndir.

İffət yalnız insanın geyimi və ya zahiri davranışı ilə bağlı anlayış deyil. O, insanın baxışını, düşüncəsini, danışığını, münasibətlərini və nəfsinə hakim olmasını əhatə edən böyük bir əxlaq məktəbidir.

Bəzən insanlar iffəti yalnız qadınlara aid xüsusiyyət kimi təqdim edirlər. Halbuki Qurani Kərim əvvəlcə mömin kişilərə, sonra isə mömin qadınlara iffətlərini qorumağı əmr edir. Deməli, iffət hər bir möminin daşımalı olduğu mənəvi zinətdir.

İffətli insan arzularının əsiri olmur. O, hisslərini ağlı və imanı ilə idarə edir. Bilir ki, insanı ucaldan hər istədiyini etmək deyil, etməyə gücü çatdığı halda haramdan uzaq dura bilməsidir.

Müasir dövrdə insanın gözünü, qulağını və qəlbini qorumaq əvvəlkindən daha çətin görünə bilər. Lakin dəyərli olan da məhz budur. Çətin şəraitdə iffətini qoruyan insan, asan şəraitdə qoruyandan daha böyük mübarizə aparmış olur.

İffət insanın özünə verdiyi dəyərin göstəricisidir. Öz dəyərini bilən insan, nə öz ləyaqətini ucuzlaşdırar, nə də başqasının ləyaqətinə toxunar.

Bədii Hekayə - Bağlı Pəncərə

Bakı şəhərində yaşayan Fərid yeni işə başlamışdı. Çalışqan və savadlı gənc idi. İş yoldaşları onu hörmətlə qarşılayırdılar.

Bir gün iş yerində hamı getdikdən sonra telefonuna bir mesaj gəldi.

Mesajı göndərən qadın həmkarlarından biri idi.

Mesajın məzmunu əvvəlcə adi görünürdü.

Sonra isə söhbət yavaş-yavaş şəxsi mövzulara keçməyə başladı.

Fərid hiss etdi ki, bu yazışma düzgün istiqamətdə getmir.

Telefonu əlində saxlayıb bir müddət düşündü.

Sonra nə kobud cavab verdi, nə də qarşı tərəfi alçaltdı.

Sadəcə hörmətlə yazdı:

– Bağışlayın. Mən bu cür münasibətin doğru olmadığını düşünürəm. Gəlin, iş yoldaşı kimi hörmətimizi qoruyaq.

Mesajı göndərib telefonu kənara qoydu.

Bir neçə gün sonra həmin xanım ona yaxınlaşıb dedi:

– O gün sən mənə yox demədin.

Əslində mənə hörmət etdin.

Əgər sən də başqaları kimi davransaydın, bəlkə də mən özümə olan

hörmətimi itirəcəkdim.

Fərid gülümsədi.

– İnsan bəzən bir qapını bağlayır.

Amma əslində vicdanının pəncərəsini açır.

İllər sonra həmin hadisəni xatırlayanda Fərid başa düşdü ki, iffət insanın gizlətdiyi bir zəiflik deyil.

Qoruduğu bir xəzinədir.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə iffətin ən parlaq nümunələrindən biri Həzrət Yusufun (ə) həyatıdır. O, Misirdə yüksək məqam sahibi olan Əzizin evində yaşayarkən ev sahibinin xanımı onu günaha çağırdı. Həzrət Yusuf (ə) isə dedi:

"... Allah uzaq eləsin!..." (Yusuf surəsi, ayə 23.)

O, günah etmək imkanı olduğu halda Allah qorxusuna görə bundan uzaq durdu. Bu səbəbdən hətta zindana düşməyi belə günahdan üstün tutdu.

Bu hadisə Qurani-Kərimdə geniş şəkildə nəql edilir və iffətin, nəfsə hakim olmağın ən möhtəşəm nümunələrindən biri hesab olunur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Mömin kişilərə de ki, gözlərini aşağı diksinlər və cinsiyyət üzvlərini qorusunlar. Bu, onlar üçün daha təmiz olar..." (Nur surəsi, ayə 30)

Ardınca buyurur:

"Mömin qadınlara da de ki, gözlərini aşağı diksinlər və cinsiyyət üzvlərini qorusunlar..." (Nur surəsi, ayə 31)

Başqa bir ayədə Həzrət Yusufun (ə) dilindən belə buyurulur:

"Ey Rəbbim! Mənim üçün zindan bunların məni sövq etdikləri işi görməkdən daha xoşdur..." (Yusuf surəsi, ayə 33)

Bu ayələr göstərir ki, iffət yalnız zahiri davranış deyil. O, baxışdan başlayır, qəlbdə möhkəmlənir və davranışlarda özünü göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim mənə iki çənəsi arasını (dilini) və iki ayağı arasını (iffətini) qoruyacağına zəmanət versə, mən də ona Cənnətə zəmanət verərəm."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Kim iffətli olmağa çalışarsa, Allah onu iffətli edər."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis insana böyük ümid verir. İffət fitri xüsusiyyət olmaqla yanaşı, insanın çalışaraq gücləndirə biləcəyi bir əxlaqdır.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İffət insanın ən gözəl zinətidir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İffət olmayan yerdə həqiqi şərəf də olmaz." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada özünənəzarət (self-control) insanın həyat uğurunu müəyyən edən əsas xüsusiyyətlərdən biri hesab olunur. Araşdırmalar göstərir ki, hisslərini və istəklərini idarə edə bilən insanlar həm ailə həyatında, həm təhsildə, həm də peşə fəaliyyətində daha sabit və uğurlu olurlar.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, ani istəklərə təslim olmamaq insanın daxili gücünü artırır. Özünə hörmət edən insan, başqalarının təzyiqi və ya müvəqqəti həvəs qarşısında prinsiplərindən asanlıqla vaz keçmir.

Hikmət Pəncərəsi

İffət insanın qapısına vurulan qıfıl deyil.
Qəlbinə qoyulan xəzinədir.
Ən güclü insan başqalarını məğlub edən deyil.
Öz nəfsini idarə edə biləndir.
İffətini qoruyan insan yalnız günahdan uzaqlaşmır.
O, öz ləyaqətini də qorumuş olur.

Oxucuya Bir Sual

Əgər heç kim səni görməsəydi və etdiyin heç bir əməl insanlar tərəfindən bilinməsəydi, yenə də bugünkü kimi davranardınmı? Səni haramdan saxlayan insanların baxışı olardı, yoxsa Allahın hər şeyi gördüyünə olan inamın?

Son Söz

İffət insanın sahib olduğu ən qiymətli mənəvi sərvətlərdən biridir. Onu pulla almaq olmaz, amma bir yanlış addımla itirmək mümkündür. Buna görə də ağıllı insan öz malını necə qoruyursa, iffətini ondan daha çox qoruyar.

Bu dünya keçicidir. Gözəllik dəyişər, sərvət tükənər, şöhrət unudular. Amma Allah üçün qorunan iffət həm dünyada insana hörmət qazandırar, həm də axirətdə böyük mükafata səbəb olar.

Həzrət Yusuf (ə) bizə öyrətdi ki, bəzən insanın qazandığı ən böyük qələbə başqalarını deyil, öz nəfsini məğlub etməsidir. Elə buna görə də iffət zəif insanların deyil, iradəli insanların xüsusiyyətidir.

Unutma:

İffət insanın gizlətdiyi bir məhdudiyyət deyil, qoruduğu bir ləyaqətdir. Öz iffətini qoruyan insan Allahın verdiyi ən qiymətli nemətlərdən birini qorumuş olur. Bu neməti qoruyanların qəlbi rahat, vicdanı təmiz və üzü həmişə ağ olar.

NƏZAKƏT

Kiçik Davranışlarda Gizlənən Böyük Əxlaq

"... "Allahdan qeyrisinə ibadət etməyəcək, valideynlərə, qohum-əqrəbaya, yetimlərə və kasıblara xeyirxahlıq edəcək, insanlara xoş söz deyəcək, namaz qılacaq və zəkat verəcəksiniz!"– *(deyə)* **əhd bağladıq."** (Bəqərə surəsi, ayə 83)

Giriş

İnsan haqqında ilk təəssürat çox vaxt onun var-dövləti ilə deyil, davranışı ilə formalaşır. Elə insanlar vardır ki, onlarla cəmi bir neçə dəqiqə söhbət etmək kifayət edir ki, onların nə qədər gözəl əxlaqa sahib olduqları hiss olunsun. Bunun ən mühüm səbəblərindən biri nəzakətdir.

Nəzakət sadəcə "zəhmət olmasa", "təşəkkür edirəm" və "bağışlayın" sözlərini işlətmək deyil. O, insanın başqalarına dəyər verməsinin, onların haqqına hörmət etməsinin və öz tərbiyəsini davranışları ilə göstərməsinin adıdır.

Bəzən insanlar böyük yaxşılıqlar etməyə imkan tapmırlar. Lakin hər kəs nəzakətli ola bilər. Bir təbəssüm, bir xoş salam, yaşlı insana yol vermək, başqasının sözünü kəsməmək, kiçiklərə mehriban, böyüklərə hörmətlə yanaşmaq – bunlar nəzakətin gündəlik həyatda görünən ən gözəl nümunələridir.

Nəzakətli insan başqalarının qəlbini qırmamağa çalışır. O bilir ki, sərt sözlə qazanılan mübahisə, nəzakətlə qazanılan ürək qədər dəyərli deyil.

İslam əxlaqında nəzakət insanın kamilliyinin əlamətlərindən sayılır. Çünki gözəl davranış bəzən uzun nəsihətlərdən daha çox təsir göstərir. İnsanlar çox vaxt bizim dediklərimizi unuda bilərlər, amma onlara necə davranmağımızı uzun illər xatırlayarlar.

Bədii Hekayə - Bir Salamın Dəyişdirdiyi Gün

Saatlı rayonunda yaşayan Kamran hər səhər işə gedərkən avtobusa minirdi. Eyni sürücü, eyni sərnişinlər, eyni yol...

Amma bir fərqi vardı.

Kamran hər dəfə avtobusa minəndə gülümsəyərək deyirdi:

– Sabahınız xeyir.

Düşəndə isə əlavə edirdi:

– Allah işinizi avand etsin.

İlk günlər heç kim buna əhəmiyyət vermədi.

Bəziləri hətta təəccüblə ona baxırdı.

Bir neçə həftə sonra sürücü özü Kamranı görən kimi gülümsəyirdi.

Yaşlı sərnişinlər ona yer verməyə başlayırdılar.

Bir gün avtobusda əsəbi bir sərnişin sürücü ilə mübahisə etməyə başladı.

Hamı gərgin idi.

Kamran sakitcə yaxınlaşıb dedi:

– Qardaş, gəlin sakit danışaq. Hamımızın günü var, hamımız yorğunuq.

Onun sakit və nəzakətli danışığı mübahisəni dərhal dayandırdı.

Sürücü yoluna davam etdi.

Avtobusdan düşəndə sürücü onu səslədi.

– Qardaş, bilirsənmi, sənin hər gün dediyin "sabahınız xeyir" mənim günümün ən gözəl başlanğıcı olur.

Kamran gülümsədi.

– Mən böyük bir iş görmürəm.

Sadəcə insanlara insan kimi davranmağa çalışıram.

Həmin gün avtobusdakı bir məktəbli bu söhbəti eşitdi.

Ertəsi gün məktəbə daxil olarkən qapıdakı mühafizəçiyə ilk dəfə dedi:

– Sabahınız xeyir.

Mühafizəçinin üzündə yaranan təbəssümü görəndə başa düşdü ki, nəzakət yoluxucu bir gözəllikdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanların ən nəzakətlisi idi. O, uşaqlara salam verər, yaşlılara hörmət göstərər, xidmət edən insanlara təşəkkür edər, heç kimin sözünü kobud şəkildə kəsməzdi.

Həzrət Ənəs ibn Malik (r.ə.) on il Peyğəmbərə (s) xidmət etmiş və belə demişdir:

"On il Ona xidmət etdim. Bir dəfə də olsun mənə 'uf' demədi. Etdiyim işə görə 'niyə belə etdin?', etmədiyim işə görə isə 'niyə etmədin?' demədi." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hadisə göstərir ki, nəzakət insanın yalnız yadlarla deyil, hər gün birlikdə olduğu insanlarla davranışında da özünü göstərməlidir.

Qurandan bir işıq

Allah-Təala buyurur:

"... "Allahdan qeyrisinə ibadət etməyəcək, valideynlərə, qohum-əqrəbaya, yetimlərə və kasıblara xeyirxahlıq edəcək, insanlara xoş söz deyəcək, namaz qılacaq və zəkat verəcəksiniz!"– *(deyə)* **əhd bağladıq."** (Bəqərə surəsi, ayə 83)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Ər-Rəhmanın qulları o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təvazökarlıqla gəzər, cahillər onlara *(xoşagəlməz)* **bir söz dedikdə: "Salam!"- deyərlər."** (Furqan surəsi, ayə 63.)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, nəzakət yalnız rahat günlərin deyil, əsəbi və gərgin anların da əxlaqıdır. Həqiqi nəzakət insanın qarşısındakı kobud davransa belə, öz gözəl əxlaqını itirməməsidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allaha və Axirət gününə iman gətirirsə, ya xeyir danışsın, ya da sussun." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Sizin ən xeyirliniz əxlaqı ən gözəl olanınızdır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Gözəl danışıq məhəbbəti artırar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanlarla elə gözəl davranın ki, sizi görəndə sevinsinlər, yoxluğunuzda isə həsrətinizi çəksinlər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, nəzakətli davranış insanlar arasında etimadı gücləndirir və münaqişələri azaldır. Gülümsəmək, təşəkkür etmək, diqqətlə dinləmək və hörmətlə danışmaq qarşı tərəfdə təhlükəsizlik hissi yaradır.

Araşdırmalar göstərir ki, nəzakətli insanların həm ailə münasibətləri, həm də iş həyatı daha sağlam olur. Kiçik nəzakət nümunələri insanların emosional vəziyyətinə müsbət təsir edir və qarşılıqlı hörməti artırır.

Hikmət Pəncərəsi

Nəzakət insanın cibindən heç nə aparmır.
Amma ona çoxlu dost qazandırır.
Bir sərt söz bəzən illərlə unudulmur.
Bir xoş söz isə yorğun bir ürəyə yeni ümid verir.
Ən gözəl insan ən çox danışan deyil.
Ən gözəl insan danışanda qəlb qırmayan insandır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün danışdığın sözlərdən hansıları insanların qəlbini rahatlatdı, hansıları isə onları incitdi? Sabah eyni insanlarla yenidən qarşılaşsan, onlar səni sevinc hissi ilə qarşılayacaqlarmı?

Son Söz

Nəzakət insanın şəxsiyyətini bəzəyən ən gözəl zinətlərdən biridir. O, nə pula başa gəlir, nə də böyük zəhmət tələb edir. Amma təsiri bəzən ən qiymətli hədiyyələrdən də böyük olur.

İnsan öz biliyi ilə heyranlıq oyada bilər, gücü ilə hörmət qazana bilər, sərvəti ilə diqqət çəkə bilər. Lakin onu insanların qəlbində yaşadan çox vaxt nəzakətli davranışları olur.

Hər gün qarşımıza çıxan insanlar bizim əxlaqımızı tanımaq üçün uzun söhbətlərə ehtiyac duymurlar. Bir salamımız, bir təşəkkürümüz, bir təbəssümümüz və bir üzrxahlığımız bunu onlara göstərməyə kifayət edir.

Unutma:

Nəzakət zəiflik deyil, güclü xarakterin əlamətidir. Kobudluqla mübahisə qazanmaq mümkündür, amma nəzakətlə ürək qazanmaq daha böyük uğurdur. İnsanların yaddaşında qoyacağın ən gözəl izlərdən biri də onlara göstərdiyin hörmət və incə davranış olacaq.

GÖZƏL DANIŞIQ

Dillə Qurulan, Qəlbdə Yaşayan Körpü

“Qullarıma de ki, ən gözəl sözləri danışsınlar...” (İsra surəsi, ayə 53)

Giriş

Allah insana çox böyük nemətlər bəxş etmişdir. Onların arasında elə bir nemət vardır ki, onunla ürək də sağaltmaq olar, ürək də sındırmaq. O nemət dildir.

İnsan əlinin gücü ilə yalnız yaxınındakı insana təsir edə bilər. Amma dili ilə minlərlə insanın həyatını dəyişə bilər. Bir cümlə insanı ruhlandıra, ümidləndirə, ailəni barışdıra, dostluğu möhkəmləndirə bilər. Eyni zamanda bir söz illərlə davam edən incikliklərə, düşmənçiliyə və peşmanlığa səbəb ola bilər.

İslam gözəl danışığı yüksək əxlaqın ayrılmaz hissəsi hesab edir. Çünki insanın qəlbində nə varsa, çox vaxt dilindən də o çıxır. Qəlbi mərhəmətlə dolu olan insanın sözləri də mərhəmətli olar. Qəlbi kinlə dolu olanın dili isə çox vaxt başqalarını yaralayar.

Gözəl danışmaq həqiqəti gizlətmək demək deyil. Əksinə, həqiqəti qarşı tərəfi alçaltmadan, hörmət və hikmətlə ifadə etməyi bacarmaqdır. Elə sözlər vardır ki, doğru olsa da kobud deyildiyi üçün qəbul edilmir. Elə sözlər də vardır ki, incə və nəzakətli deyildiyi üçün insanın qəlbində iz buraxır.

Bəzən insan bir dəqiqə düşünmədən danışdığı sözə görə illərlə peşman olur. Amma vaxtında susduğu üçün peşman olan insanların sayı çox azdır. Buna görə də müdriklər demişlər: "Söz ağzından çıxana qədər sən onun sahibisən. Çıxdıqdan sonra isə o, sənin sahibinə çevrilir."

Bədii hekayə - Qırılan Fincan

Şəki şəhərində yaşayan Murad əsəbi xasiyyətli bir gənc idi. Kiçik bir səhvə görə də sərt danışar, sonra peşman olardı.

Bir gün babası onu yanına çağırdı.

Mətbəxdən iki çini fincan gətirdi.

Birini Muradın əlinə verdi.

– Oğlum, bunu yerə at.

Murad təəccüblə baxsa da, fincanı yerə atdı.

Fincan parça-parça oldu.

Babası dedi:

– İndi onu əvvəlki vəziyyətinə qaytar.

– Mümkün deyil.

– Bəs yapışdır.

Murad parçaları topladı, yapışdırdı.

Amma fincanın çatları görünürdü.

Babası sakit səslə dedi:

– İnsan qəlbi də belədir.

Sərt söz söyləyəndə onu qırırsan.

Sonra üzr istəsən də, bəzi izlər qalır.

Murad həmin gün heç nə demədi.
Bir neçə həftə sonra iş yerində yeni əməkdaş səhv etdi.
Muradın əsəbiləşmək üçün kifayət qədər səbəbi vardı.
Lakin babasının fincanı gözünün önünə gəldi.
Dərindən nəfəs aldı və dedi:
– Narahat olma.
Səhvlər düzəlir.
Gəl birlikdə həll edək.
Gənc əməkdaş minnətdarlıqla gülümsədi.
Axşam evə qayıdanda Murad babasına dedi:
– Bu gün bir fincan qırılmadı.
Babası gülümsəyərək cavab verdi:
– Yox, oğlum.
Bu gün bir ürək qırılmadı.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir bədəvi məscidə gəlib bilmədən orada sidik ifraz etdi. Səhabələr qəzəblənərək onu cəzalandırmaq istədilər. Lakin Peyğəmbər Muhəmməd (s) onları saxladı və buyurdu ki, əvvəlcə həmin yeri su ilə təmizləsinlər. Sonra isə həmin adama sakit və mehriban şəkildə məscidin hörmətini izah etdi.

Bədəvi sonradan dedi:

– Allahım! Mənə və Muhəmmədə rəhm et.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, kobud davranışın düzəldə bilmədiyini, çox vaxt gözəl söz və nəzakətli ünsiyyət düzəldə bilir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Qullarıma de ki, ən gözəl sözləri danışsınlar...” (İsra surəsi, ayə 53)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Onunla yumşaq danışın. Bəlkə, öyüd-nəsihət qəbul etsin, yaxud qorxsun!” (Taha surəsi, ayə 44)

Bu ayə Musa (ə) və Haruna (ə) Firona göndərilərkən nazil olmuşdur. Əgər Allah Firon kimi zalıma belə yumşaq danışmağı əmr edirsə, deməli, möminlərin bir-biri ilə gözəl danışması daha böyük əhəmiyyət daşıyır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allaha və Axirət gününə iman gətirirsə, ya xeyir danışsın, ya da sussun." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Gözəl söz sədəqədir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis göstərir ki, insanın cibində pul olmasa belə, gözəl danışmaqla hər gün sədəqə verə bilər.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanın dəyəri onun danışığından bəlli olar."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanlarla elə danışın ki, onlar sizin əxlaqınıza heyran qalsınlar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insan beyni kobud və təhqiredici sözləri fiziki ağrıya bənzər şəkildə qəbul edə bilir. Sərt ifadələr insanın stres hormonlarını artırır, təhlükəsizlik hissini azaldır və münasibətləri zəiflədir.

Əksinə, mehriban və dəstəkləyici sözlər insanın özünəinamını artırır, ailə və dostluq münasibətlərini möhkəmləndirir. Uşaqlar üzərində aparılan araşdırmalar da göstərir ki, daim gözəl söz eşidən uşaqlar daha sağlam psixoloji inkişaf edir və başqalarına qarşı daha nəzakətli olurlar.

Hikmət Pəncərəsi

Söz görünmür.

Amma iz qoyur.

Yarpaqdan düşən damcı daşı deşdiyi kimi, təkrarlanan gözəl sözlər də qəlbi dəyişə bilir.

Dil qılıncdan iti ola bilər.

Amma eyni dil məlhəm də ola bilər.

Sənin seçimin hansıdır?

Oxucuya Bir Sual

Bu gün danışdığın sözlərdən neçəsi insanlara ümid verdi? Neçəsi onların qəlbini incitdi? Sabah eyni sözləri yenidən demək imkanın olsa, hamısını olduğu kimi deyərdinmi?

Son Söz

İnsan çox vaxt dediyi sözlə tanınır. Sərvət illər sonra unudula bilər, vəzifə dəyişə bilər, gözəllik solub gedə bilər. Amma insanın dillərdə qalan gözəl sözü uzun illər yaşayır.

Hər danışdığımız cümlə ya könül tikir, ya da könül dağıdır. Buna görə mömin danışmazdan əvvəl düşünər: "Bu söz Allahı razı salacaqmı? Qarşımdakı insanın qəlbini incitməyəcəkmi?"

Unutmayaq ki, bəzən bir cümlə insanın həyatını dəyişir. Bir müəllimin şagirdinə dediyi ümidverici söz, bir valideynin övladına söylədiyi sevgi dolu ifadə və ya bir dostun çətin gündə dediyi təsəlli insanın yaddaşında ömür boyu yaşayır.

Unutma:

Gözəl sözün qiyməti yoxdur, amma dəyəri ölçülməzdir. O, nə cibindən bir şey aparır, nə də səni kasıbladır. Əksinə, bir təbəssümlə deyilən xoş söz həm danışanın savabını artırır, həm də dinləyənin qəlbində ümid çırağı yandırır. Elə danış ki, sənin sözlərin insanların qəlbində yara deyil, şəfa qoysun.

QEYBƏTDƏN ÇƏKİNMƏK

Dilin Günahından Qəlbi Qorumaq

“... Bir-birinizin qeybətini qırmayın. Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətini yemək istəyərmi? Siz ki, bundan iyrənirsiniz...” (Hucurat surəsi, ayə 12)

Giriş

İnsan bəzən əlini harama uzatmır, gözünü haramdan qoruyur, namazını qılır, orucunu tutur. Amma fərqinə varmadan dili ilə elə günahlar qazanır ki, illərlə topladığı savabları təhlükə altına qoyur. Bu günahlardan biri də qeybətdir.

Qeybət, bir insanın arxasınca onun eşitdiyi təqdirdə xoşuna gəlməyəcək bir xüsusiyyəti söyləməkdir. Hətta deyilən söz doğru olsa belə, əgər qarşı tərəf bundan narahat olarsa, bu qeybət sayılır. Əgər deyilən yalan olarsa, bu artıq böhtan olur ki, günahı daha ağırdır.

Qeybət çox vaxt adi söhbət kimi başlayır. İnsan "Mən sadəcə həqiqəti dedim", "Hamı bunu bilir", "Pis niyyətim yox idi" kimi sözlərlə özünü rahatlaşdırmağa çalışır. Halbuki Allah-Təala qeybəti o qədər ağır bir günah kimi təsvir edir ki, onu ölmüş qardaşının ətini yeməyə bənzədir. Bu bənzətmə Quranda ən təsirli təşbehlərdən biridir və qeybətin nə qədər çirkin olduğunu göstərir.

Qeybət təkcə danışılan insana zərər vermir. O, danışanın qəlbini də qaraldır, insanlar arasındakı etibarı sarsıdır, dostluqları dağıdır və cəmiyyətə şübhə toxumu səpir. Qeybətin yayıldığı yerdə sevgi azalır, etibar itir və insanlar bir-birindən çəkinməyə başlayırlar.

Mömin insan başqasının ayıbını axtarmaqla deyil, öz nöqsanlarını düzəltməklə məşğul olur. Çünki insan başqasının qüsurunu danışmağa sərf etdiyi vaxtı özünü islah etməyə sərf etsə, həm dünyasını, həm də axirətini qazanmış olar.

Bədii Hekayə - Yastığın Lələkləri

Zaqatala rayonunda yaşayan Elçin hər yerdə insanlar haqqında danışmağı sevirdi. O, bunu qeybət hesab etmirdi.

– Mən yalan danışmıram ki, – deyərdi. – Sadəcə həqiqəti söyləyirəm.

Bir gün kənd məscidinin imamı onu yanına çağırdı.

Əlinə köhnə bir yastıq verdi.

– Bunu dağın başına apar.

Orada cır.

İçindəki bütün lələkləri küləyə burax.

Elçin bunu etdi.

Qayıdanda imam dedi:

– İndi get, hamısını geri yığ.

Elçin təəccüblə cavab verdi:

– Bu mümkün deyil. Külək onları hər tərəfə apardı.

İmam sakitcə dedi:

– Bax, qeybət də belədir.

Bir dəfə ağızdan çıxan söz hər yerə yayılır.
Sonra peşman olsan da, onu geri qaytara bilməzsən.
Bu sözlər Elçinə çox təsir etdi.
Bir neçə gün sonra dostları yenə kiminsə haqqında danışmağa başladılar.
Elçin söhbəti kəsərək dedi:
– Gəlin, onun olmadığı yerdə deyil, yanında danışa biləcəyimiz sözləri danışaq.
Dostları əvvəlcə təəccübləndilər.
Sonra mövzunu dəyişdilər.
İllər sonra Elçin oğluna həmin yastığı göstərərək dedi:
– Oğlum, insanın dili küləkdən də sürətlidir.
Amma dediyi sözlər bəzən ömür boyu geri qayıtmır.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün Aişə (r.ə.) bir qadın haqqında onun boyunun qısa olduğunu bildirən bir ifadə işlətdi. Peyğəmbər Muhəmməd (s) buna dərhal etiraz edərək buyurdu:

"Elə bir söz dedin ki, əgər o söz dənizə qarışsaydı, onu dəyişdirərdi."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud; Cami ət-Tirmizi.)

Bu hədis göstərir ki, insanların nöqsanlarını və ya onları narahat edəcək xüsusiyyətlərini dilləndirmək, hətta kiçik görünən bir ifadə olsa belə, Allah yanında ciddi məsuliyyət daşıyır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... Bir-birinizin qeybətini qırmayın. Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətini yemək istəyərmi? Siz ki, bundan iyrənirsiniz..." (Hucurat surəsi, ayə 12)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Dediyi elə bir söz yoxdur ki, *(onu yazmaq üçün)* **yanında hazır durmuş gözətçi olmasın."** (Qaf surəsi, ayə 18)

Bu ayələr insana xatırladır ki, dilindən çıxan hər söz Allahın elmində qeyd olunur. İnsan unutsa da, söylədiyi sözlər unudulmur.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) səhabələrdən soruşdu:
"Qeybətin nə olduğunu bilirsinizmi?"
Onlar dedilər:
– Allah və Rəsulu daha yaxşı bilir.
Peyğəmbər (s) buyurdu:
"Qardaşın haqqında onun xoşlamayacağı bir şeyi deməyindir."
Səhabələr soruşdular:
– Dediyim söz onda həqiqətən olsa necə?
Buyurdu:
"Əgər dediyin onda varsa, qeybət etmiş olarsan. Yoxdursa, ona böhtan atmış olarsan." (Mənbə: Səhih Muslim.)
İmam Əli (ə) buyurmuşdur:
"Qeybət aciz insanın son silahıdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşının hörmətini qoruyan insanın hörmətini Allah qoruyar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, qeybət və mənfi dedi-qodu olan mühitlərdə insanlar bir-birlərinə daha az güvənirlər. Çünki başqasının arxasınca danışan insanın sabah onların da arxasınca danışacağından ehtiyat edirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, etimadın yüksək olduğu ailələrdə və kollektivlərdə qeybət daha az olur, açıq və səmimi ünsiyyət isə daha güclü olur. Bu səbəbdən sağlam münasibətlərin əsas şərtlərindən biri insanların bir-biri haqqında deyil, bir-biri ilə danışmağı öyrənməsidir.

Hikmət Pəncərəsi

Dil sümüksüzdür.
Amma ən ağır yaraları o açа bilir.
Qılıncın yarası zamanla sağalar.
Qeybətin yarası isə bəzən illərlə insanın qəlbində qalar.
Başqasının eyibini danışmaq insanı böyütmür.
Əksinə, öz nöqsanlarını unutdurur.

Oxucuya Bir Sual

Əgər insanlar sənin haqqında danışdıqları kimi sən də onların haqqında danışılmasını istəmirsənsə, bu gün dilini nə qədər qoruya bildin?

Son Söz

Qeybətdən uzaq durmaq təkcə dili qorumaq deyil, qəlbi də qorumaqdır. Mömin insan başqasının ayıbını yaymağa deyil, onu örtməyə çalışar. Çünki Allah da insanların eyiblərini örtən bəndələrini sevər.

Hər söhbətə qoşulmaq ağıllılıq deyil. Bəzən mövzunu dəyişmək, susmaq və ya qeybət edilən insanı müdafiə etmək ən böyük cəsarətdir. İnsan danışdığı sözlərlə savab da qazana bilər, günah da.

Dil Allahın verdiyi ən böyük nemətlərdən biridir. Onu doğru istifadə edən insan insanları barışdırar, ürəkləri sevindirər və Allahın razılığını qazanar. Onu yanlış istifadə edən isə fərqinə varmadan insanların qəlbini incidər və öz savabını azaldar.

Unutma:

Qeybət edilən məclisdə susmaq bəzən danışmaqdan daha fəzilətlidir. Ən gözəl dil başqasının eyibini danışmayan, ən gözəl qəlb isə başqasının nöqsanını bağışlamağı bacaran qəlbdir. Elə yaşa ki, insanlar sənin yanından ayrıldıqdan sonra arxalarınca deyil, sənin xeyir-duanı eşitsinlər.

BÖHTANDAN UZAQ OLMAQ

Həqiqəti Qorumağın Vicdan Borcu

“*(Murdar əməldən)* **xəbəri olmayan ismətli mömin qadınları günahlandıranlar dünyada və axirətdə lənətə düçar olarlar. Onları böyük bir əzab gözləyir.”** (Nur surəsi, ayə 23)

Giriş

İnsan bəzən əlində silah olmadan da başqasına ağır zərbə vura bilər. Bunun üçün bir yalan, əsassız bir ittiham və ya düşünülmədən deyilmiş bir cümlə kifayətdir. Bu zərbənin adı böhtandır.

Böhtan insan haqqında həqiqətdə olmayan bir şeyi ona aid etməkdir. Əgər qeybət doğru olan bir nöqsanı arxadan danışmaqdırsa, böhtan ümumiyyətlə mövcud olmayan bir günahı və ya qüsuru insana aid etməkdir. Buna görə də İslam böhtanı ən ağır dil günahlarından biri hesab etmişdir.

Bir böhtan təkcə bir insanın adını ləkələmir. O, ailələri dağıda, dostluqları məhv edə, insanların bir-birinə olan etibarını sarsıda və bəzən bir ömrün zəhmətini puç edə bilər. Ən acısı isə budur ki, böhtanın yayılması çox sürətli, onun düzəldilməsi isə çox çətin olur.

Mömin insan eşitdiyi hər xəbərə inanmaz. O, əvvəlcə araşdırar, sonra danışar. Çünki bilir ki, bir insanın şərəfi Allah yanında çox qiymətlidir. Onu əsassız ittiham etmək böyük məsuliyyətdir.

Böhtan yalnız yalan danışmaq deyil. O, həm də ədalətə xəyanət etmək, haqqı tapdalamaq və məsum bir insanın qəlbini yaralamaqdır. Buna görə də dilini qoruyan insan yalnız özünü deyil, başqalarının ləyaqətini də qorumuş olur.

Bədii hekayə - İtirilən Pul Kisəsi

Gəncə şəhərində böyük bir kitab mağazasında işləyən Nihat dürüstlüyü ilə tanınırdı. Hamı ona etibar edirdi.

Bir gün mağazada müştərilərdən biri pul kisəsini itirdi.

Hamı axtarmağa başladı.

Birdən işçilərdən biri dedi:

– Mən Nihatı həmin yerdə görmüşdüm.

Bu söz kifayət etdi.

Heç kim sübut istəmədi.

Pıçıltılar başladı.

Nihat bunu hiss edirdi.

Amma heç nə demirdi.

Bir neçə saat sonra mağazanın təhlükəsizlik kamerasına baxdılar.

Məlum oldu ki, pul kisəsi başqa bir müştərinin çantasına səhvən düşmüşdü.

Heç kim oğurluq etməmişdi.

Mağaza müdiri hamının qarşısında Nihatdan üzr istədi.

Lakin Nihat sakitcə dedi:

– Pul kisəsi tapıldı.

Amma mənə olan etibarın bir hissəsi itdi.

Bir neçə gün sonra həmin işçi gəlib üzr istədi.

Nihat ona dedi:

– Mən səni bağışladım.

Amma unutma...

İnsan haqqında danışmazdan əvvəl bir dəfə düşünmək bəzən min dəfə üzr istəməkdən daha qiymətlidir.

O gündən sonra mağazada yeni bir qayda yarandı.

Heç kim sübut olmadan heç kim haqqında danışmırdı.

Çünki hamı başa düşmüşdü ki, böhtan bir insanın adını ləkələyir, həqiqət isə çox vaxt gec gəlib çatır.

Tarixdən Bir Hadisə

İslam tarixində böhtanın ən məşhur hadisələrindən biri "İfk hadisəsi" kimi tanınır. Səfərdən qayıdarkən Peyğəmbərin (s) zövcəsi Həzrət Aişə (r.ə.) haqqında əsassız şayiələr yayıldı. Bu sözlər heç bir dəlilə əsaslanmırdı, lakin bəzi insanlar onları araşdırmadan təkrar etdilər.

Bir müddət sonra Allah-Təala Nur surəsinin 11–20-ci ayələrini nazil edərək Həzrət Aişənin (r.ə.) günahsız olduğunu bildirdi və möminlərə xəbərdarlıq etdi ki, eşitdikləri hər xəbəri araşdırmadan qəbul etməsinlər.

Bu hadisə həm Səhih əl-Buxari, həm Səhih Muslim, həm də klassik təfsir və sirə mənbələrində geniş şəkildə nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, böhtan yalnız onu atanın deyil, onu araşdırmadan yayanın da məsuliyyətidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

Ey iman gətirənlər! Əgər bir fəsadçı sizə bir xəbər gətirsə, *(onu)* **araşdırın. Yoxsa bilmədən bir qövmə pislik edər, sonra da bunun peşmançılığını çəkərsiniz.** (Hucurat surəsi, ayə 6)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Nə üçün siz bunu eşitdiyiniz zaman mömin kişilər və qadınlar bir-biriləri haqda yaxşı fikirdə olub: “Bu, açıq-aydın bir böhtandır!”–demədilər?” (Nur surəsi, ayə 12)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, möminin ilk reaksiyası ittiham etmək deyil, araşdırmaq və hüsnüzən göstərmək olmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Müsəlmana söymək günah, onunla vuruşmaq isə küfrdür."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Kim bir mömin haqqında onda olmayan bir şeyi söyləyərsə, dediyindən dönənə qədər Allah onu Cəhənnəmdə saxlayar." (Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Yalan və böhtan insanın şəxsiyyətini alçaldar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşına böhtan atan insanın qəlbindən iman, duzun suda əridiyi kimi əriyər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, əsassız ittiham və yalan xəbərlər insanların psixoloji sağlamlığına ciddi təsir göstərir. Böhtana məruz qalan insanlarda stress, narahatlıq, özünəinamın azalması və sosial təcrid hissi yarana bilər.

Sosial psixologiya həmçinin göstərir ki, insanlar ilk eşitdikləri mənfi məlumatı yadda saxlamağa daha meyllidirlər. Buna görə də sonradan həqiqət ortaya çıxsa belə, böhtanın vurduğu zərəri tamamilə aradan qaldırmaq həmişə mümkün olmur. Məhz buna görə İslam xəbəri yaymazdan əvvəl onu araşdırmağı əmr edir.

Hikmət Pəncərəsi

Yalan bir addımda yayılır.
Həqiqət isə bəzən uzun yol gedir.
Böhtan ox kimidir.
Yaydan çıxandan sonra geri qayıtmır.
İnsan haqqında bilmədiyini danışmaq asandır.
Amma həmin sözün hesabını vermək çox çətindir.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənə bir insan haqqında mənfi xəbər gəlsəydi, onu dərhal başqalarına danışardın, yoxsa əvvəlcə onun doğru olub-olmadığını araşdırardın?

Son Söz

Böhtan insanın yalnız dilini deyil, vicdanını da ləkələyən ağır günahlardandır. Bir mömin başqasının şərəfini öz şərəfi kimi qorumağa çalışmalıdır. Çünki bu gün başqasına atılan böhtan, sabah hər kəsin qapısını döyə bilər.

Texnologiyanın inkişaf etdiyi dövrdə böhtan təkcə dillə deyil, bir paylaşım, bir mesaj və ya təsdiqlənməmiş xəbəri yaymaqla da edilə bilər. Buna görə mömin insan yazdığı sözə də, danışdığı sözə də eyni məsuliyyətlə yanaşmalıdır.

Allah bizə öyrədir ki, ədalət yalnız məhkəmədə deyil, gündəlik danışığımızda da yaşamalıdır. Həqiqəti araşdırmadan hökm verməmək, eşitdiyimiz hər xəbərə inanmamaq və insanların ləyaqətini qorumaq gözəl əxlaqın ayrılmaz hissəsidir.

Unutma:
Bir insanın adını qorumaq bəzən bir insanın həyatını qorumaq deməkdir. Dilindən çıxan hər sözün şahidi Allahdır. Elə danış ki, sözlərin haqqı müdafiə etsin, heç vaxt məsum bir insanın qəlbini yaralamasın.

YALANDAN UZAQ OLMAQ

Həqiqətin İşığında Yaşamaq

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və düz danışanlarla birlikdə olun.” (Tövbə surəsi, ayə 119)

Giriş

İnsan həyatında elə dəyərlər vardır ki, onları itirdikdə geri qaytarmaq çox çətin olur. Etibar da həmin dəyərlərdəndir. Etibar isə həqiqət üzərində qurulur. Həqiqətin düşməni isə yalandır.

Yalan ilk baxışda kiçik bir söz kimi görünə bilər. İnsan bəzən cəzadan qorxduğu üçün, bəzən mənfəət əldə etmək üçün, bəzən də başqalarının gözündə özünü daha yaxşı göstərmək üçün yalan danışır. Amma hər yalan özündən sonra yeni bir yalan tələb edir. Nəticədə insan həqiqəti gizlətmək üçün daha çox yalan danışmağa məcbur olur.

İslam yalanı təkcə əxlaqi nöqsan kimi deyil, iman üçün təhlükə sayır. Çünki mömin insanın ən böyük xüsusiyyətlərindən biri doğruluqdur. İnsan doğru danışdıqca Allahın və insanların etimadını qazanır. Yalan danışdıqca isə əvvəlcə başqalarının, sonra da öz vicdanının gözündən düşür.

Yalan yalnız danışanın şəxsiyyətinə zərər vermir. O, ailələrdə etibarı sarsıdır, dostluqları dağıdır, ticarətdə bərəkəti azaldır, məhkəmədə ədaləti pozur və cəmiyyətdə insanların bir-birinə olan inamını zəiflədir.

Doğru danışmaq bəzən çətin görünə bilər. Amma yalanın yükünü ömür boyu daşımaqdansa, həqiqətin məsuliyyətini bir dəfə daşımaq daha asandır.

Bədii Hekayə - Bir Qiymətin Dəyəri

Quba rayonunda yaşayan Orxan universitetə qəbul imtahanına hazırlaşırdı. Ailəsi ona böyük ümid bəsləyirdi.

Sınaq imtahanlarının birində müəllim sinifdən qısa müddətə çıxdı.

Şagirdlərin bəzisi cavabları telefondan axtarmağa başladı.

Dostu Orxana pıçıldadı:

– Götür bax. Heç kim görmür.

Orxan telefonunu cibindən çıxardı.

Sonra yenidən yerinə qoydu.

İmtahan bitdi.

Nəticələr açıqlandı.

Orxanın balı dostlarından aşağı idi.

Axşam evə qayıdanda bir qədər kədərlənmişdi.

Atası səbəbini soruşdu.

Orxan hər şeyi olduğu kimi danışdı.

Atası gülümsəyərək dedi:

– Oğlum, sən bu gün bal yox...

Şəxsiyyət qazandın.

Bir neçə ay sonra həqiqi qəbul imtahanı keçirildi.

Orxan yüksək nəticə göstərərək universitetə qəbul olundu.

Həmin gün imtahanda köçürən dostlarından biri dedi:

– Mən sınaqda yüksək bal aldım.
Amma özümə inanmağı itirdim.
Sən isə aşağı bal aldın.
Amma özünə inam qazandın.
Orxan başa düşdü ki, həqiqət bəzən insana dərhal mükafat vermir.
Amma ona ömür boyu rahat vicdan bəxş edir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl də insanlar arasında "əl-Əmin" – yəni "etibarlı və doğru insan" kimi tanınırdı. Hətta ona iman gətirməyən müşriklər belə mallarını onun yanında əmanət saxlayırdılar. Çünki bilirdilər ki, Muhəmməd (s) heç vaxt yalan danışmaz və əmanətə xəyanət etməz.

Hicrət gecəsində Peyğəmbər (s) Mədinəyə yola düşməzdən əvvəl Həzrət Əliyə (ə) tapşırdı ki, müşriklərin ona etibar edərək qoyduqları əmanətləri sahiblərinə qaytarsın. Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər sirə mənbələrində nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, doğruluq insanın ən böyük sərvətidir. Hətta düşmən belə doğru insanın etibarını qəbul etmək məcburiyyətində qalır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və düz danışanlarla birlikdə olun.” (Tövbə surəsi, ayə 119)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Yalanı ancaq Allahın ayələrinə inanmayanlar uydururlar...” (Nəhl surəsi, ayə 105)

Bu ayələr göstərir ki, doğruluq möminin yoludur. Yalan isə insanı Allahdan uzaqlaşdıran təhlükəli bir vərdişdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Doğruluq yaxşılığa aparar, yaxşılıq isə Cənnətə aparar. İnsan doğru danışa-danışa Allah yanında doğru insanlardan yazılar. Yalan isə günaha aparar, günah da Cəhənnəmə aparar. İnsan yalan danışa-danışa Allah yanında yalançılardan yazılar." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Mömin hər xüsusiyyətə sahib ola bilər, lakin xəyanət və yalan ona yaraşmaz." (Mənbə: Müvətta Malik.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Doğruluq insanı nicata aparar, yalan isə həlaka." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Allah heç bir peyğəmbəri doğruluq və əmanətdarlıqdan üstün bir xüsusiyyətlə göndərməmişdir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, yalan danışmaq insanın beyninə əlavə yük

yaradır. Çünki yalan danışan insan dediklərini xatırlamaq, onları gizlətmək və yeni yalanlarla əvvəlkilərini qorumaq məcburiyyətində qalır. Bu isə stressi artırır və daxili narahatlıq yaradır.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, doğruluq üzərində qurulan münasibətlər daha uzunömürlü və sağlam olur. Ailədə, dostluqda və iş həyatında etibarın əsası məhz doğru danışmaqdır.

Hikmət Pəncərəsi

Yalan bəzən insanı bir addım irəli aparar.
Doğruluq isə ömür boyu ucaldar.
Yalan qaranlıq otaqda yandırılan kibrit kimidir.
Bir anlıq işıq verər.
Sonra isə ətrafı daha qaranlıq göstərər.
Doğruluq günəş kimidir.
Bəzən bulud arxasında qalsa da, heç vaxt işığını itirməz.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün qarşında iki yol olsaydı – biri yalanla asan qazanc, digəri isə doğruluqla çətin uğur – hansını seçərdin? Sabah övladın sənin bugünkü seçimini örnək götürsə, bundan qürur duyardınmı?

Son Söz

Doğruluq insanın ən böyük sərvətidir. Onu oğurlamaq mümkün deyil, pulla almaq mümkün deyil. Lakin bir yalanla onu itirmək mümkündür.

Həyatda elə məqamlar olacaq ki, həqiqəti demək çətin görünəcək. Amma unutmayaq ki, müvəqqəti çətinlik gətirən doğruluq, uzun peşmanlıq gətirən yalandan daha xeyirlidir.

Peyğəmbərlərin ən böyük xüsusiyyətlərindən biri "sidq", yəni doğruluq idi. Onlar insanlara yalnız dilləri ilə deyil, həyatları ilə də həqiqəti öyrədirdilər. Hər bir mömin də bu yolu davam etdirməyə çalışmalıdır.

İnsan doğru danışdıqca Allahın köməyi ilə yaşayır. Vicdanı rahat olur, insanlar ona güvənir və özü də özünə hörmət edir. Çünki həqiqət bəzən ağır olsa da, insanı heç vaxt alçaltmır.

Unutma:
Yalan insanı bir müddət qoruya bilər, amma doğruluq insanı ömür boyu ucaldar. İnsanların sənə inanmasını istəyirsənsə, əvvəlcə sözünü həqiqətlə bəzə. Çünki etibar illərlə qurulur, bir yalanla isə bir anda dağıla bilər.

PAXILLIQDAN QORUNMAQ

Başqasının Nemətinə Deyil, Öz Qəlbinə Baxmaq

“Və həsəd aparan zaman paxılın şərindən!”

(Fələq surəsi, ayə 5)

Giriş

İnsan qəlbi bir bağa bənzəyir. O bağda iman, sevgi, mərhəmət və şükür çiçəkləri bitə bilər. Amma insan həmin bağı qorumasa, orada alaq otları da cücərər. Paxıllıq həmin alaq otlarının ən təhlükəlilərindəndir.

Paxıllıq insanın başqasına verilən nemətin yox olmasını arzulamasıdır. Maraqlıdır ki, paxıl insan başqasının qazandığı nemətdən əvvəl özü əziyyət çəkir. Çünki o, daim başqalarının həyatını izləyir, öz sahib olduqlarını isə görmür. Başqasının sevincini görəndə sevinə bilmir, uğurunu eşidəndə rahatlıq tapa bilmir.

İslam insanı rəqabətə deyil, həsədə qarşı xəbərdar edir. Rəqabət insanı daha yaxşı olmağa sövq edir. Paxıllıq isə insanı başqasının yaxşılığını istəməməyə aparır. Birincisi inkişaf etdirir, ikincisi isə qəlbi qaraldır.

Paxıllığın ən böyük zərəri odur ki, insanın şükür hissini öldürür. Daim başqasının sahib olduqlarına baxan insan Allahın özünə verdiyi nemətləri görməz olur. Halbuki xoşbəxtlik sahib olmadığımız şeyləri saymaqda deyil, sahib olduqlarımızın qədrini bilməkdədir.

Allah hər insana fərqli nemətlər vermişdir. Kiminə elm, kiminə sağlamlıq, kiminə ruzi, kiminə səbir, kiminə gözəl ailə, kiminə isə başqa bir üstünlük. Hər kəsin imtahanı da fərqlidir. Buna görə mömin başqasının payına deyil, öz məsuliyyətinə baxar.

Bədii hekayə - İki Bağban

Göygöl rayonunda iki qonşu yaşayırdı.
Əli ilə Vahid.
Hər ikisinin meyvə bağı vardı.
Əli hər səhər öz ağaclarını sulayar, budayar, torpağını belləyərdi.
Vahid isə çox vaxt öz bağına baxmaq əvəzinə qonşunun bağına baxardı.
Bir gün gördü ki, Əlinin alma ağacları daha çox məhsul verib.
Evə əsəbi qayıtdı.
– Niyə onun bağı mənimkindən yaxşıdır?
Arvadı sakitcə dedi:
– Sən bu gün öz ağaclarını sulamısan?
Vahid cavab vermədi.
Bir neçə gün sonra yenə qonşunun bağına baxdı.
Yenə eyni mənzərə.
Nəhayət kəndin ağsaqqalının yanına getdi.
– Baba, niyə onun bağı belə bərəkətlidir?
Qoca soruşdu:
– Sən son dəfə öz ağaclarının dibini nə vaxt belləmisən?
– Yadıma gəlmir.

– Bəs qonşunun ağaclarına neçə dəfə baxmısan?
– Hər gün.
Qoca gülümsədi.
– Bax, oğlum...
Sən öz bağını yox, başqasının bağını becərmisən.
Paxıllıq insanın vaxtını başqasının həyatına sərf etdirdiyi üçün öz həyatını qurmağa imkan vermir.
O gündən sonra Vahid qonşunun bağına baxmağı azaltdı.
Öz torpağı ilə məşğul olmağa başladı.
İllər sonra onun bağı da bərəkət verdi.
Bir gün Əli ona dedi:
– Qonşu, bağın necə də gözəlləşib.
Vahid gülümsədi.
– Çünki nəhayət başqasının ağaclarını saymağı dayandırdım.
Öz ağaclarımı sulamağa başladım.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə həsədin ilk faciəli nəticələrindən biri Həzrət Adəmin (ə) oğulları Qabil və Habil hadisəsində göstərilir. Allah Habilin qurbanını qəbul etdikdə, Qabil paxıllığa qapıldı və qardaşını öldürdü. Beləliklə, tarixdə ilk qətlin səbəbi həsəd oldu.

Bu hadisə Qurani-Kərim, Maidə surəsi, 27–30-cu ayələrdə nəql edilir.

Başqa bir nümunə isə Həzrət Yusufun (ə) qardaşlarıdır. Onlar atalarının Yusufa (ə) olan sevgisini qısqanaraq onu quyuya atdılar. Sonradan isə etdiklərinə görə illərlə peşman oldular. (Yusuf surəsi)

Bu hadisələr göstərir ki, paxıllıq insanı əvvəlcə qəlbində korlayır, sonra isə əməllərinə təsir edir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Və həsəd aparan zaman paxılın şərindən!” (Fələq surəsi, ayə 5)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Yoxsa onlar Allahın Öz lütfündən insanlara verdiyi şeyə görə onlara həsəd aparırlar?...” (Nisa surəsi, ayə 54)

Bu ayələr göstərir ki, həsəd insanı Allahın bölüşdürdüyü nemətlərdən narazı salır. Mömin isə Allahın hikmətinə inanır və Onun təqsiminə razı olur.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Həsəddən çəkinin. Çünki od odunu yandırdığı kimi, həsəd də yaxşı əməlləri yandırar." (Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Bir-birinizə həsəd aparmayın..." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Paxıl insanın rahatlığı olmaz." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Həsəd edən insan başqasının nemətinə kədərlənərək özünü cəzalandırır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Həsəd imanı yeyər, necə ki, od odunu yeyir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, özünü davamlı olaraq başqaları ilə müqayisə edən insanlar daha çox narahatlıq, məyusluq və həyat narazılığı yaşayırlar. Xüsusilə sosial media dövründə insanlar başqalarının yalnız uğurlarını görür, amma onların çətinliklərini görmədikləri üçün öz həyatlarını haqsız şəkildə kiçik hesab edirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, minnətdarlıq (şükür) vərdişi paxıllığı əhəmiyyətli dərəcədə azaldır. Sahib olduğu nemətləri düşünən insan başqasının nemətinə daha az həsəd aparır və daxili rahatlıq qazanır.

Hikmət Pəncərəsi

Paxıllıq başqasının bağındakı çiçəkləri saymaqdır.
Şükür isə öz bağındakı güllərin ətrini duymaqdır.
Həsəd başqasının işığını söndürməyə çalışır.
Mərhəmətli insan isə öz çırağını yandırmağa çalışır.
Unutma...
Başqasının günəşini söndürməklə sənin otağın işıqlanmaz.

Oxucuya Bir Sual

Sən bu gün başqasının uğurunu görəndə ürəkdən sevindinmi? Yoxsa daxilində "Kaş onda olmasaydı" hissi yarandı? Əgər belədirsə, öz qəlbini hansı düşüncələrlə müalicə etməyə çalışırsan?

Son Söz

Paxıllıq insanın başqasına verdiyi zərərdən əvvəl özünə verdiyi zərərdir. O, qəlbin rahatlığını oğurlayır, şükür hissini zəiflədir və insanı daim narazı saxlayır. Buna görə də mömin insan başqasının qazandığı nemətə görə kədərlənmək əvəzinə, Allahın ona verdiyi nemətlərə görə şükür edir.

Hər insanın həyatı fərqli bir imtahandır. Kiminin bolluqla, kiminin çətinliklə, kiminin sağlamlıqla, kiminin isə səbirlə sınağı vardır. Allah heç kəsə zülm etməz və hər neməti Öz hikməti ilə verər.

Başqasının uğuruna sevinə bilən insanın qəlbi böyüyür. Çünki o bilir ki, Allahın xəzinəsi tükənməzdir. Başqasına verilən nemət sənin ruzini azaltmır. Əksinə, mömin qardaşı üçün xeyir arzulayan insanın qəlbini Allah daha da zənginləşdirir.

Unutma:

Paxıllıq qəlbi yandıran gizli oddur. Şükür isə həmin odu söndürən yağışdır. Başqasının nemətini saymaq əvəzinə, Allahın sənə verdiyi nemətləri saymağa başla. O zaman anlayacaqsan ki, sən də Allahın saysız-hesabsız lütfləri içində yaşayırsan.

TƏKƏBBÜRDƏN UZAQ OLMAQ

Böyüklük Allahındır, Təvazökarlıq İnsanın Zinətidir

“Yer üzündə təkəbbürlə gəzmə. Çünki sən nə yeri yara bilər, nə də yüksələrək dağlara çata bilərsən.” (İsra surəsi, ayə 37)

Giriş

İnsan həyatda müxtəlif nemətlər qazana bilər. Elm, var-dövlət, gözəllik, vəzifə, şöhrət, güc... Bunların hamısı Allahın verdiyi nemətlərdir. Lakin bu nemətlər insanı Allaha yaxınlaşdırmaq əvəzinə onu lovğalaşdırarsa, artıq nemət yox, imtahana çevrilmiş olur.

Təkəbbür insanın özünü başqalarından üstün görməsi, başqalarını kiçiltməsi və həqiqəti qəbul etməkdən boyun qaçırmasıdır. O, insanın gözünü elə bağlayır ki, öz qüsurlarını görmür, amma başqalarının ən kiçik səhvlərini belə böyüdür.

Tarix göstərir ki, insanı məhv edən təkcə yoxsulluq və ya gücsüzlük olmayıb. Bir çox insanı öz təkəbbürü həlak edib. Çünki təkəbbür insanı nəsihəti qəbul etməkdən, səhvini etiraf etməkdən və üzr istəməkdən uzaqlaşdırır.

Ən təhlükəli təkəbbür isə insanın bunu özündə görməməsidir. Lovğa insan çox vaxt özünü ləyaqətli, ciddi və prinsipial hesab edir. Halbuki ətrafındakı insanlar onun davranışlarında qürur və lovğalıq hiss edirlər.

İslam insanı alçaltmağı deyil, təvazökar olmağı öyrədir. Təvazökarlıq özünü dəyərsiz saymaq deyil. Allahın verdiyi nemətləri qəbul edib, həmin nemətlərə görə başqalarına yuxarıdan baxmamaqdır.

Unutmayaq ki, insanı torpaqdan yaradan Allah, bir gün yenə onu torpağa qaytaracaq. Torpaqdan yaranan insanın təkəbbür etməsi isə ən böyük ziddiyyətlərdən biridir.

Bədii Hekayə - Əyilən Budaq

Şamaxının dağ kəndlərindən birində tanınmış meyvə bağbanı olan Məcid kişi yaşayırdı. Onun bağı hər il bol məhsul verirdi.

Yay günlərinin birində nəvəsi Murad onunla birlikdə bağa getmişdi.

Murad maraqla soruşdu:

– Baba, niyə bəzi budaqlar yerə əyilib, bəziləri isə dümdüz dayanıb?

Məcid kişi gülümsədi.

– Yaxın gəl.

Əvvəl meyvə ilə dolu budağı göstərdi.

– Bax, bu budaq niyə əyilib?

– Çünki meyvəsi çoxdur.

Sonra boş budağı göstərdi.

– Bəs bu niyə dik dayanıb?

– Çünki üstündə heç nə yoxdur.

Məcid kişi nəvəsinin çiyninə əlini qoydu.

– Oğlum...

İnsan da belədir.

Elm qazandıqca, əxlaqı artdıqca, Allaha yaxınlaşdıqca daha təvazökar olar.

İçi boş olan isə çox vaxt özünü hamıdan böyük hesab edər.

İllər keçdi.

Murad ali təhsil aldı, böyük bir şirkətdə rəhbər vəzifəyə yüksəldi.

Bir gün kəndə qayıdıb babasının bağına baş çəkdi.

Əyilmiş budaqları yenə gördü.

Sakitcə gülümsədi.

– Baba...

Mən o gün ağaclardan insan olmağı öyrənmişdim.

Məcid kişi dedi:

– Meyvə çoxaldıqca budaq əyilir.

İnsanın dəyəri artdıqca da qəlbi yumşalmalıdır.

Əgər yüksəldikcə lovğalaşırsa, deməli, böyüyən o deyil...

Yalnız təkəbbürüdür.

Tarixdən Bir Hadisə

İslam tarixində təkəbbürün ən acı nümunəsi İblisin Həzrət Adəmə (ə) səcdə etməkdən imtina etməsidir. Allah ona səcdə etməyi əmr etdikdə o dedi:

"Mən ondan daha üstünəm. Çünki Sən məni oddan, onu isə palçıqdan yaratmısan!" (Əraf surəsi, ayə 12)

İblisin ibadətlərini puç edən onun elmi və ya əməli deyildi.

Onu məhv edən təkəbbürü oldu.

Bunun əksinə olaraq Peyğəmbər Muhəmməd (s) böyük rəhbər olduğu halda kasıblarla birlikdə oturar, dəvətləri qəbul edər, öz paltarını tikər, ev işlərində ailəsinə kömək edərdi. Bu barədə çoxsaylı rəvayətlər Şəmaili-Tirmizi, Musnəd Əhməd və digər hədis mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu iki nümunə bizə göstərir ki, insanı ucaldan məqamı deyil, təvazökarlığıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Yer üzündə təkəbbürlə gəzmə. Çünki sən nə yeri yara bilər, nə də yüksələrək dağlara çata bilərsən." (İsra surəsi, ayə 37)

Başqa bir ayədə buyurur:

"İnsanlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə özünü darta-darta gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, özünü öyəni sevmir." (Loğman surəsi, ayə 18)

Bu ayələr insana xatırladır ki, həqiqi böyüklük yalnız Allaha məxsusdur. İnsan nə qədər yüksəlsə də, yaradılmış olaraq qalır və buna görə təvazökarlığını qorumalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Qəlbində zərrə qədər təkəbbür olan insan Cənnətə daxil olmaz."

Bir nəfər soruşdu:

– İnsan gözəl geyinməyi və gözəl ayaqqabı geyməyi sevər. Bu da təkəbbürdürmü?

Peyğəmbər (s) buyurdu:

"Allah gözəldir və gözəlliyi sevər. Təkəbbür isə haqqı qəbul etməmək və insanlara yuxarıdan baxmaqdır." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Təvazökarlıq insanı ucaldar, təkəbbür isə alçaldar."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Meyvəli ağacın budağı əyildiyi kimi, kamil insan da təvazökar olar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Təvazökarlıq elə bir nemətdir ki, onu daşıyan insanın dəyəri Allah yanında yüksələr." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, həddindən artıq özünü üstün görən insanlar tənqidi qəbul etməkdə çətinlik çəkirlər. Bu isə onların həm şəxsi inkişafına, həm də insanlarla münasibətlərinə mənfi təsir göstərir.

Araşdırmalar göstərir ki, təvazökar insanlar öyrənməyə daha açıq olur, səhvlərini daha asan qəbul edir və həm ailədə, həm də iş mühitində daha çox hörmət qazanırlar. Əsl liderlik də çox vaxt məhz təvazökarlıq üzərində qurulur.

Hikmət Pəncərəsi

Dağ nə qədər uca olsa da...
Yağış onun başında qalmır.
Su həmişə alçaq yerlərə axır.
Allahın rəhməti də çox vaxt təvazökar qəlblərə enir.
İnsan boyu ilə deyil...
Əxlaqı ilə ucalır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün səndən kiçik bir insan sənə doğru bir irad bildirsəydi, onu qəbul edə bilərdinmi? Yoxsa yalnız onu dediyinə görə rədd edərdin?

Son Söz

Təkəbbür insanı başqalarından uzaqlaşdırdığı kimi, Allahın rəhmətindən də uzaqlaşdıra bilər. Təvazökarlıq isə insanı həm insanların qəlbinə, həm də Allahın razılığına yaxınlaşdırır.

Həyatda qazandığımız hər nemət – elm, vəzifə, gözəllik, sağlamlıq və var-dövlət – Allahın əmanətidir. Əmanətlə lovğalanmaq ağıllı insanın işi deyil. Çünki onu verən Allah istədiyi vaxt geri də ala bilər.

Ən böyük insanlar tarixdə adlarını var-dövlətləri ilə deyil, təvazökarlıqları ilə yazdırmışlar. Peyğəmbərlər, salehlər və həqiqi alimlər insanlara yuxarıdan baxmadılar. Əksinə, nə qədər yüksəldilərsə, bir o qədər təvazökar oldular.

Unutma:

Təkəbbür insanı böyütmür, onu yalnız öz gözündə böyük göstərir. Həqiqi böyüklük isə başqalarını kiçiltmədən ucalmağı bacarmaqdır. Meyvəli ağac necə əyilirsə, kamil insan da elmi, imanı və əxlaqı artdıqca daha çox təvazökar olar.

QƏZƏBİ İDARƏ ETMƏK

Güclü İnsan Başqasını Deyil, Özünü Məğlub Edəndir

“O müttəqilər ki, bolluq zamanı da, qıtlıq zamanı da *(mallarından Allah yolunda)* **xərcləyir, qəzəblərini boğur və insanları bağışlayırlar. Allah yaxşı iş görənləri sevir.”** (Ali-İmran surəsi, ayə 134)

Giriş

Qəzəb insanın fitrətində olan hisslərdən biridir. Allah insanı duyğusuz yaratmamışdır. Sevinmək, kədərlənmək, qorxmaq və qəzəblənmək insan olmağın bir hissəsidir. Deməli, problem qəzəblənməkdə deyil. Problem qəzəbin insana hakim olmasındadır.

Bir anlıq qəzəb bəzən illərlə davam edən peşmanlığa səbəb olur. Elə ailələr var ki, bir sərt söz onları parçalayıb. Elə dostluqlar var ki, bir neçə saniyəlik əsəb ucbatından sona çatıb. Elə insanlar var ki, bir dəqiqəlik qəzəbə görə ömürlərinin qalan hissəsini peşmanlıqla keçiriblər.

Qəzəb ağılı zəiflədir, vicdanın səsini boğur və insanı sonradan özü də qəbul etməyəcəyi sözlərə və əməllərə sövq edir. Buna görə İslam qəzəbi boğmağı zəiflik deyil, böyük mənəvi güc hesab edir.

Qəzəbin idarə olunması insanın tərbiyəsinin, imanının və xarakterinin göstəricisidir. Çünki sakit qalmaq asan olan vaxtda deyil, əsəbi olduğun anda özünü saxlaya bilmək həqiqi iradədir.

İnsan başqasını məğlub etməklə güclü görünə bilər. Amma öz nəfsini və qəzəbini məğlub edən insan həqiqətən güclüdür.

Bədii Hekayə - Sındırılmayan Stəkan

Mingəçevir şəhərində yaşayan Rauf müəllim məktəbdə riyaziyyat müəllimi idi. Şagirdlər onu həm savadına, həm də sakit təbiətinə görə çox sevirdilər.

Bir gün dərs zamanı sinifdə səs-küy yarandı.

Arxa partada oturan iki şagird zarafat edərkən müəllimin sevimli şüşə stəkanını yerə salıb sındırdılar.

Sinifdə dərin sükut yarandı.

Hamı düşündü ki, müəllim çox əsəbiləşəcək.

Rauf müəllim bir neçə saniyə susdu.

Dərindən nəfəs aldı.

Sonra sakitcə dedi:

– Şüşə sındı.

İndi iki yolumuz var.

Ya bir stəkanın ardınca bir neçə ürək də sındıraq...

Ya da stəkanı birlikdə əvəz edək.

Şagirdlər utandılar.

Dərsdən sonra öz aralarında pul yığıb müəllimə yeni stəkan aldılar.

Onlardan biri dedi:

– Müəllim, siz qışqırsaydınız, bəlkə də qorxardıq.

Amma sakitliyiniz bizi daha çox utandırdı.

Rauf müəllim gülümsədi.

– Qəzəb insanı dəyişmir.

Əxlaq dəyişir.

İllər sonra həmin şagirdlərdən biri müəllim oldu.

Bir gün sinifdə eyni hadisə baş verdi.

Şagirdlər qorxu içində ona baxırdılar.

O isə gülümsəyərək dedi:

– Şüşə yenə sındı...

Amma gəlin ürəkləri sındırmayaq.

Beləcə, bir müəllimin qəzəbini idarə etməsi illər sonra başqa uşaqların da həyatına gözəllik gətirdi.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün bir nəfər Peyğəmbər Muhəmmədə (s) yaxınlaşıb dedi:

– Mənə elə bir nəsihət ver ki, həyatım boyu onu unutmayım.

Peyğəmbər (s) buyurdu:

"Qəzəblənmə!"

Həmin şəxs bir neçə dəfə eyni sualı təkrarladı.

Peyğəmbər (s) hər dəfə eyni cavabı verdi:

"Qəzəblənmə!" (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Alimlər bu hədisi belə izah etmişlər: məqsəd qəzəb hissinin tamamilə yox olması deyil, insanın qəzəbinə hakim olması və onun təsiri altında günah işləməməsidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"O müttəqilər ki, bolluq zamanı da, qıtlıq zamanı da *(mallarından Allah yolunda)* **xərcləyir, qəzəblərini boğur və insanları bağışlayırlar. Allah yaxşı iş görənləri sevir."** (Ali-İmran surəsi, ayə 134)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Yaxşılıqla pislik eyni ola bilməz. Sən *(pisliyi)* **yaxşılıqla dəf et!"** (Fussilət surəsi, ayə 34)

Bu ayələr göstərir ki, möminin gücü qəzəblə cavab verməsində deyil, qəzəbini idarə edib gözəl davranışı seçməsindədir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Güclü insan başqasını güləşdə məğlub edən deyil. Güclü insan qəzəbləndiyi zaman özünə hakim olandır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurur:

"Sizdən biri qəzəblənəndə ayaq üstədirsə, otursun. Qəzəbi keçməzsə, uzansın." (Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir rəvayətdə isə buyurur:

"Qəzəb şeytandandır. Şeytan oddan yaradılmışdır. Od isə su ilə söndürülər. Buna görə sizdən biri qəzəblənəndə dəstəmaz alsın."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:
"Qəzəbin başlanğıcı dəlilik, sonu isə peşmanlıqdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)
İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:
"Qəzəb bütün pisliklərin açarıdır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, qəzəbləndiyimiz ilk saniyələrdə beynin emosiyalarla bağlı hissəsi daha fəal işləyir, məntiqli qərar verməyə cavabdeh olan hissə isə müvəqqəti olaraq zəifləyir. Buna görə insan əsəbi halda sonradan peşman olacağı sözlər deyə və ya davranışlar edə bilər.

Psixoloqlar qəzəbi idarə etmək üçün bir neçə sadə üsul tövsiyə edirlər: dərindən nəfəs almaq, mübahisə yerindən qısa müddət uzaqlaşmaq, dərhal cavab verməmək və sakitləşdikdən sonra danışmaq. Maraqlıdır ki, bu tövsiyələrin bir çoxu Peyğəmbərin (s) hədislərində əsrlər əvvəl öyrədilmişdir.

Hikmət Pəncərəsi

Qəzəb küləyə bənzəyir.
Əgər ona qapılsan, istiqamətini itirərsən.
Əgər onu idarə etsən, yoluna davam edərsən.
Bir kibrit bütün meşəni yandıra bilər.
Bir anlıq qəzəb də illərlə qurulan münasibətləri dağıda bilər.
Sakit qalmaq bəzən susmaq deyil.
Qəlbinə sahib çıxmaqdır.

Oxucuya Bir Sual

Sonuncu dəfə qəzəbləndiyin zaman dediyin sözlərdən hansını bu gün geri almaq istərdin? Əgər həmin hadisə yenidən baş versəydi, eyni cür davranardınmı?

Son Söz

Qəzəb insanın düşməni deyil. O, düzgün idarə olunmadıqda təhlükəyə çevrilən bir hissdir. Allah insana ağıl vermişdir ki, hisslərini onunla idarə etsin. Buna görə mömin insan qəzəblənə bilər, amma qəzəbinin əsiri olmaz.

Həyatda elə insanlar olacaq ki, bizi incidəcəklər, haqsızlıq edəcəklər və səbrimizi sınayacaqlar. Lakin hər dəfə qəzəbə qalib gəldiyimiz zaman yalnız bir mübahisəni deyil, öz nəfsimizi də məğlub etmiş oluruq. Bu isə ən böyük qələbələrdən biridir.

Qəzəbini idarə edə bilən insan ailəsinə rahatlıq, dostlarına etibar, cəmiyyətə isə təhlükəsizlik bəxş edir. Çünki onun yanında insanlar qışqırıqdan deyil, hikmətdən pay alırlar.

Unutma:
Bir anlıq qəzəb bir ömürlük peşmanlıq gətirə bilər. Amma bir anlıq səbir bir ömürlük hörmət qazandıra bilər. Güclü insan yumruğunu sıxan deyil, əsəbi anında dilini, əlini və qəlbini idarə edə biləndir.

KİN SAXLAMAMAQ

Qəlbi Ağırlaşdıran Yükdən Azad Olmaq

“Sonra gələnlər deyirlər: “Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəlki iman gətirmiş qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlbimizdə iman gətirənlərə qarşı nifrət və həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Həqiqətən də, Sən Şəfqətlisən, Rəhmlisən!”” (Həşr surəsi, ayə 10)

Giriş

İnsan həyatda bəzən haqsızlıqlarla qarşılaşır. Elə sözlər eşidir ki, qəlbi sınır, elə davranışlar görür ki, uzun müddət unuda bilmir. Belə anlarda qəlbin qapısını döyən ilk hisslərdən biri kindir.

Kin insanın daxilində sakit görünən, amma yavaş-yavaş onu içəridən yandıran gizli oddur. Maraqlıdır ki, kin saxlayan insan çox vaxt qarşısındakı insandan əvvəl özü əziyyət çəkir. Çünki hər dəfə həmin hadisəni xatırlayanda köhnə ağrını yenidən yaşayır.

İslam insanın haqsızlığa razı olmasını istəmir. Ədaləti tələb etməyə icazə verir. Lakin qəlbdə illərlə kin daşımağı, nifrəti böyütməyi və intiqam hissi ilə yaşamağı bəyənmir. Çünki kin insanın ibadətinə, ailəsinə, dostluqlarına və daxili rahatlığına mənfi təsir göstərir.

Bağışlamaq hər zaman qarşı tərəfin haqlı olduğunu qəbul etmək demək deyil. Bəzən bağışlamaq öz qəlbini azad etmək deməkdir. İnsan kin saxladıqca keçmişin əsirinə çevrilir. Bağışladıqda isə gələcəyini yenidən qurmağa başlayır.

Allah-Təala möminlərin xüsusiyyətlərini sadalayarkən onların qəlblərində iman gətirənlərə qarşı kin saxlamadıqlarını bildirir. Çünki təmiz qəlbdə həm iman, həm də uzunmüddətli kin birlikdə yaşaya bilməz.

Bədii Hekayə - Daş Dolu Çanta

Qazax rayonunda yaşayan Orxan illər əvvəl dostunun ona etdiyi haqsızlığı unuda bilmirdi.

Harada onu xatırlasa, əsəbiləşirdi.

Bir gün kəndə gələn müdrik bir müəllim onun halını hiss etdi.

Əlinə boş bir çanta verdi.

– Hər dəfə yadına düşəndə bu çantaya bir daş at.

Orxan belə etdi.

Bir həftə keçməmiş çanta ağırlaşdı.

Onu hər gün işə aparmaq çətin idi.

Bir ay sonra müəllim yenidən soruşdu:

– Çantan necədir?

– Çox ağırdır.

Müəllim gülümsədi.

– Kin də belədir.

Sən elə bilirsən ki, onu qarşı tərəf daşıyır.

Əslində isə hər gün öz çiynində gəzdirən sənsən.

Orxan bir-bir daşları çantadan çıxarmağa başladı.

Sonuncu daşı çıxaranda qəribə bir yüngüllük hiss etdi.
Bir neçə gün sonra köhnə dostu ilə təsadüfən rastlaşdı.
Dostu gözləri dolaraq dedi:
– İllərdir səndən üzr istəmək istəyirdim.
Orxan sakitcə cavab verdi:
– Mən səni çoxdan bağışlamışam.
Əslində...
Özümü azad etmişəm.
Müəllim sonradan ona dedi:
– İnsan başqasını bağışlayanda ilk azad olan özü olur.

Tarixdən Bir Hadisə

Məkkə fəth edilən gün Peyğəmbər Muhəmməd (s) qarşısında illərlə ona zülm etmiş, onu yurdundan çıxarmış, yaxınlarını öldürmüş insanlar dayanmışdılar.

Hamı onların cəzalandırılacağını düşünürdü.

Lakin Allah Rəsulu (s) buyurdu:

"Bu gün sizə heç bir qınaq yoxdur. Gedin, hamınız azadsınız."

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər etibarlı sirə mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu, kin saxlamamağın və bağışlamağın tarixdəki ən möhtəşəm nümunələrindən biridir. Gücü olduğu halda bağışlamaq, insanın əxlaqının zirvəsidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Sonra gələnlər deyirlər: “Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəlki iman gətirmiş qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlbimizdə iman gətirənlərə qarşı nifrət və həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Həqiqətən də, Sən Şəfqətlisən, Rəhmlisən!”” (Həşr surəsi, ayə 10)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamasını istəmirsinizmi?...” (Nur surəsi, ayə 22)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, Allahın bağışlamasını arzulayan insan özü də bağışlamağı öyrənməlidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əməllər hər bazar ertəsi və cümə axşamı Allaha təqdim olunur. Allaha şərik qoşmayan hər kəs bağışlanır. Yalnız qardaşı ilə arasında kin və düşmənçilik olanlar haqqında deyilər: "Bunları barışanadək gözlədin."" (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Bir-birinizə kin saxlamayın, bir-birinizə arxa çevirməyin və Allahın qardaş olan bəndələri olun." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Kin saxlayan insanın rahatlığı az olar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:
"Bağışlamaq qələbənin ən gözəl formasıdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)
İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:
"Qəlbində kin saxlayan insan həqiqi rahatlığı tapa bilməz."
(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uzun müddət kin və nifrət hissi ilə yaşamaq insanın həm psixoloji, həm də fiziki sağlamlığına mənfi təsir göstərir. Davamlı qəzəb və kin stress hormonlarını artırır, yuxu keyfiyyətini pozur və narahatlıq hissini gücləndirir.

Araşdırmalar göstərir ki, bağışlamağı bacaran insanlar daha sakit olur, münasibətlərini daha sağlam qurur və daxili rahatlığa daha tez qovuşurlar. Bağışlamaq keçmişi dəyişmir, amma gələcəyin yükünü yüngülləşdirir.

Hikmət Pəncərəsi

Kin qəlbdə daş saxlamağa bənzəyir.
Sən onu başqasına atmaq üçün saxlayırsan.
Amma ağırlığını hər gün özün daşıyırsan.
Bağışlamaq keçmişi silmir.
Keçmişin səni idarə etməsinə son qoyur.
Qəlbində kinə yer ayırdıqca...
Sevgi üçün yer azalır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün qəlbində illərdir daşıdığın bir inciklik varmı? Əgər həmin yükü bu gün yerə qoysaydın, həyatın daha yüngül olmazdımı?

Son Söz

Kin insanı keçmişə bağlayır, bağışlamaq isə gələcəyə aparır. Həyatda hər kəs səhv edə bilər. Biz də başqalarının bizi bağışlamasını istəyirik. Elə isə başqalarını bağışlamağı da öyrənməliyik.

Bu, haqsızlığı təsdiqləmək deyil. Bu, qəlbi nifrətin əsarətindən xilas etməkdir. Bəzən ən böyük qələbə intiqam almaq deyil, qəzəbi və kini ürəkdən çıxarmaqdır.

Peyğəmbərimizin (s) həyatı bizə göstərir ki, ən güclü insanlar ən çox bağışlayan insanlardır. Çünki bağışlamaq zəiflərin deyil, qəlbi böyük olanların xüsusiyyətidir.

Unutma:

Kin qəlbi ağırlaşdırır, bağışlamaq isə onu yüngülləşdirir. Başqasını bağışladığın gün, əslində öz ruhunu azad etmiş olursan. Allahın rəhmətini istəyən insan, qəlbində insanlara qarşı mərhəmət və təmizlik də daşımağa çalışmalıdır.

HƏSƏDİ TƏRK ETMƏK

Başqasının Nemətinə Sevinməyi Öyrənmək

“Yoxsa onlar Allahın Öz lütfündən insanlara verdiyi şeyə görə onlara həsəd aparırlar?...” (Nisa surəsi, ayə 54)

Giriş

İnsan qəlbi ya nurla dolur, ya da qaranlıqla. Həmin qaranlıqlardan biri də həsəddir. Həsəd insanın başqasına verilən nemətdən narahat olması, həmin nemətin ondan alınmasını arzulamasıdır. Bu hiss ilk baxışda gizli görünür. Onu heç kim görmür. Amma zaman keçdikcə baxışlarda, sözlərdə və davranışlarda özünü göstərməyə başlayır.

Həsəd qəribə bir xəstəlikdir. O, neməti olan insandan əvvəl həsəd aparan insanı yorar. Çünki həsəd edən insan başqasının sevincini öz kədərinə çevirir. Başqası uğur qazandıqca onun rahatlığı azalır, başqası yüksəldikcə o özünü daha da narahat hiss edir.

Allah dünyanı müxtəlif nemətlərlə bəzəmişdir. Hər insana eyni ruzi, eyni sağlamlıq, eyni qabiliyyət və eyni həyat verməmişdir. Çünki həyat yarış deyil, imtahandır. Kimisi var-dövlətlə, kimisi yoxsulluqla, kimisi sağlamlıqla, kimisi xəstəliklə sınağa çəkilir. Buna görə də başqasının payına baxmaq əvəzinə, insan öz payının məsuliyyətini düşünməlidir.

Mömin insan başqasının nemətini görəndə narahat olmaz. Əksinə, "Allah ona bərəkət versin" deyər. Çünki bilir ki, Allahın xəzinəsi sonsuzdur. Bir insana verilən nemət başqasının ruzisini azaltmır.

Bədii Hekayə - İki Şam

İsmayıllı rayonunda iki gənc müəllim işləyirdi.

Onlardan biri Rəşad, digəri isə Elvin idi.

Bir gün məktəbdə ilin ən yaxşı müəllimi müsabiqəsinin nəticələri açıqlandı.

Qalib Elvin oldu.

Hamı onu təbrik etdi.

Rəşad isə sakit dayanmışdı.

Axşam evə gedərkən yaşlı müəllim Ənvər müəllim onun yanına gəldi.

– Oğlum, niyə kədərlisən?

– Mən də çox çalışmışdım.

Kaş mükafatı mən alaydım.

Ənvər müəllim cibindən iki şam çıxardı.

Birini yandırdı.

Sonra ikinci şamı da birincidən alışdırdı.

Soruşdu:

– Birinci şamın işığı azaldımı?

– Xeyr.

– Bax, insanın uğuru da belədir.

Başqasının nuru sənin nurunu azaltmır.

Əgər sən də çalışmağa davam etsən, sənin də işığın yanacaq.

Rəşad həmin gün başa düşdü ki, başqasının uğuruna kədərlənmək əvəzinə, ondan ilham almaq daha gözəldir.

Bir il sonra özü də eyni mükafatı qazandı.

Mükafat mərasimində ilk alqışlayan isə Elvin oldu.

Rəşad səhnədə dedi:

– Mən uğur qazanmağı deyil...

Başqasının uğuruna sevinməyi öyrənəndən sonra həqiqətən böyüdüm.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət Yusufun (ə) qardaşlarının hekayəsi həsədin insanı necə kor edə biləcəyini göstərir. Onlar atalarının Yusufa (ə) olan sevgisini düzgün qiymətləndirə bilmədilər və həsəd hissinə qapıldılar. Bu hiss onları qardaşlarını quyuya atmağa qədər apardı. Lakin illər sonra etdiklərinə peşman oldular və Yusifdən üzr istədilər. Həzrət Yusuf (ə) isə onları bağışladı.

Bu hadisə Qurani-Kərim, Yusuf surəsində ətraflı nəql olunur və göstərir ki, həsəd əvvəlcə qəlbi kor edir, sonra isə insanı peşman olacağı əməllərə sürükləyir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Yoxsa onlar Allahın Öz lütfündən insanlara verdiyi şeyə görə onlara həsəd aparırlar?...” (Nisa surəsi, ayə 54)

Başqa bir ayədə buyurur:

Və həsəd aparan zaman paxılın şərindən!” (Fələq surəsi, ayə 5)

Bu ayələr göstərir ki, həsəd insanın daxilində böyüyən təhlükəli bir hissdir. Onun müalicəsi isə Allahın hikmətinə razı olmaq və Onun verdiyi nemətlərə şükür etməkdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Həsəddən çəkinin. Çünki od odunu yandırdığı kimi, həsəd də yaxşı əməlləri yandırar." (Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Bir-birinizə həsəd aparmayın..." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Həsəd insanın rahatlığını məhv edər." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Həsəd aparan insan özünü cəzalandırar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşın üçün istədiyini özün üçün də istə." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insan özünü daim başqaları ilə müqayisə etdikdə həyatından razılıq hissi azalır. Bunun əksinə olaraq, başqasının uğurunu təhlükə kimi deyil, ilham mənbəyi kimi qəbul edən insanlar daha sağlam psixoloji vəziyyətə malik olurlar.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, minnətdarlıq hissini inkişaf etdirən insanlar həsəd hissini daha asan idarə edirlər. İnsan hər gün sahib olduğu nemətləri xatırladıqca qəlbində narazılıq yox, məmnunluq artır.

Hikmət Pəncərəsi

Həsəd başqasının çiçəyinə baxıb öz bağını sulamağı unutmaqdır.

Müdrik insan isə başqasının bağından ilham alar, öz bağını daha gözəl becərər.

Allahın verdiyi nemətlər bölündükcə azalmır.

Əksinə, onlara sevinən qəlblər çoxaldıqca mərhəmət də artır.

Oxucuya Bir Sual

Sonuncu dəfə bir insanın uğuruna ürəkdən sevinmisənmi? Yoxsa onu öz uğursuzluğun kimi qəbul etmisən? Əgər Allah bu gün sənin qəlbinə baxsaydı, orada şükür görərdi, yoxsa həsəd?

Son Söz

Həsədi tərk etmək qəlbi azad etmək deməkdir. İnsan başqasının ruzisinə baxmağı dayandıranda öz ruzisinin bərəkətini görməyə başlayır. Başqasının sevincinə sevinən insanın qəlbi genişlənir, ruhu rahatlaşır və Allahın təqdirinə razı olmağı öyrənir.

Hər nemətin sahibi Allahdır. O, istədiyinə hikməti ilə verir, istədiyini də başqa cür imtahan edir. Bizim vəzifəmiz Allahın bölüşdürdüyü nemətlərə etiraz etmək deyil, onları xeyirli işlərdə istifadə etmək və sahib olduqlarımıza görə şükür etməkdir.

Başqasının uğuruna dua edən insan əslində öz qəlbini böyüdür. Çünki böyük qəlblərdə həsədə yer olmur. Orada sevgi, dua və Allahın təqdirinə razılıq yaşayır.

Unutma:

Həsəd qəlbin nurunu söndürür, şükür isə onu işıqlandırır. Başqasının nemətini azaltmağa çalışma. Öz nemətini artırmağın yolunu axtar. Allahın verdiyi paya razı olan insan həm dünyada rahat yaşayır, həm də axirətdə böyük mükafata ümid edir.

TAMAHDAN UZAQ OLMAQ

Qəlbi Azad Edən Qənaət

“Allahın birinizi digərinizdən üstün etdiyi şeyə tamah salmayın...”
(Nisa surəsi, ayə 32)

Giriş

İnsan yaşamaq üçün ruzi qazanmağa, işləməyə və halal nemətlərdən faydalanmağa ehtiyac duyur. İslam bunları qadağan etmir. Əksinə, halal zəhməti ibadət sayır. Lakin halal qazanc arzusu ilə bitib-tükənməyən tamah arasında böyük fərq vardır.

Tamah insanın sahib olduqları ilə kifayətlənməməsi, haqqı olmadığı şeylərə göz dikməsi və nə qədər qazansa da, daim daha çoxunu istəməsidir. Tamahkar insanın problemi kasıb olması deyil. O, çox varlı olsa belə, özünü yenə də yoxsul hiss edər. Çünki onun aclığı mədəsində deyil, qəlbindədir.

Tarix boyu çox insanlar yoxsulluqdan deyil, tamahdan məhv olmuşlar. Haram qazanc, rüşvət, oğurluq, xəyanət, ailə münaqişələri və hətta müharibələrin bir çoxunun arxasında nəzarətsiz tamah dayanmışdır.

Mömin insan ruzisini Allahdan bilir. O, çalışır, zəhmət çəkir, dua edir və halal yolla qazandığına bərəkət diləyir. Başqasının malına göz dikmir. Çünki bilir ki, haram yolla əldə edilən çoxluq bərəkət gətirməz, halal yolla əldə edilən az isə insanı xoşbəxt edə bilər.

İnsan üçün ən böyük zənginlik sahib olduğu malların çoxluğu deyil. Ən böyük zənginlik qəlbin tox olmasıdır.

Bədii Hekayə - Qızıl Kisəsi

Şamaxı rayonunda iki qardaş yaşayırdı.
Böyük qardaşın adı Sadiq, kiçiyin adı isə Kamal idi.
Ataları vəfat edəndən sonra onlara kiçik bir torpaq sahəsi qaldı.
Sadiq dedi:
– Gəlin torpağı bölək. Hərəmiz halal zəhmətlə dolanaq.
Kamal razılaşdı.
İllər keçdi.
Sadiq öz torpağını becərir, ailəsini halal ruzi ilə dolandırırdı.
Kamal isə daim başqalarının qazancına baxırdı.
Bir gün eşitdi ki, qonşu kənddə bir adam gecə torpaq qazarkən qızıl tapıb.
O da işini-gücünü atıb xəzinə axtarmağa başladı.
Aylarla torpaq qazdı.
Nə qızıl tapdı, nə də öz əkininə baxdı.
Payız gələndə Sadiqin anbarı buğda ilə dolu idi.
Kamalın isə əli boş qalmışdı.
Axşam qardaşının yanına gəlib dedi:
– Mən qızıl axtardım.
Heç nə tapmadım.
Sadiq gülümsəyərək əlini torpağa vurdu.
– Mən isə torpağı becərdim.

Qızılı burada tapdım.

Kamal həmin gün başa düşdü ki, insan zəhməti buraxıb tamahın arxasınca qaçanda, əlində olan nemətləri də itirə bilər.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Qarun haqqında danışılır. Allah ona çox böyük sərvət vermişdi. Xəzinələrinin açarlarını daşımaq belə bir neçə güclü adama ağır gəlirdi. Lakin Qarun sərvətini Allahın neməti kimi deyil, yalnız öz bacarığının nəticəsi hesab etdi, lovğalandı və tamaha qapıldı.

Allah-Təala onu və bütün xəzinəsini yerə batırdı.

Bu hadisə Qurani-Kərim, Qəsəs surəsi, 76–82-ci ayələrdə nəql olunur.

Qarunun hekayəsi göstərir ki, insanı məhv edən sərvət deyil. Sərvətə bağlılıq və tamahdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Allahın birinizi digərinizdən üstün etdiyi şeyə tamah salmayın...” (Nisa surəsi, ayə 32)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Var-dövlət və övladlar dünya həyatının bərbəzəyidir. Əbədi qalan yaxşı əməllər isə Rəbbinin dərgahında savab və ümid baxımından daha əfzəldir.” (Kəhf surəsi, ayə 46)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, mal-dövlət məqsəd deyil, vasitədir. Onu əldə etmək üçün vicdanı və axirəti itirmək isə ən böyük zərərdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Adəm oğlunun qızılla dolu bir vadisi olsa, ikinci bir vadini də istəyər. Onun ağzını yalnız torpaq doldurar. Allah tövbə edənin tövbəsini qəbul edər." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Həqiqi zənginlik malın çoxluğu deyil, qəlbin zənginliyidir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Tamah əbədi yoxsulluqdur." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Kim tamahı tərk edərsə, azad yaşayar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların əlində olana tamah salma. Çünki bu, möminin izzətini azaldar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, daim daha çox qazanmağa və başqaları ilə müqayisə aparmağa yönəlmiş insanlar həyatlarından daha az məmnun olurlar. Bu vəziyyət "heç vaxt kifayət etməyəcək" hissini gücləndirir və davamlı narazılıq yaradır.

Araşdırmalar göstərir ki, qənaət, minnətdarlıq və mənəvi dəyərlərə

üstünlük verən insanlar daha sakit, daha xoşbəxt və daha sağlam psixoloji həyata sahib olurlar. İnsan sahib olduqlarının qədrini bildikcə daxili rahatlığı artır.

Hikmət Pəncərəsi

Tamah dolmayan quyuya bənzəyir.
Nə qədər doldursan da...
Yenə boş görünər.
Qənaət isə kiçik bir bulaq kimidir.
Az görünər.
Amma susuzluğu yatırar.
Malın çoxluğu insanı zəngin etməz.
Qəlbin toxluğu zəngin edər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sahib olduqlarını saymağa başlasan, yoxsa sahib olmadıqlarını düşünməyə davam etsən, hansında daha çox nemət görərsən? Səni narahat edən həqiqətən ehtiyacdır, yoxsa tamah?

Son Söz

Tamah insanın gözünü doyurmur. Əksinə, sahib olduqlarının bərəkətini də əlindən alır. Mömin isə halal zəhmətlə qazanar, Allahın verdiyinə razı olar və başqasının malına göz dikməz.

İnsan qazandığı malı özü ilə qəbirə aparmayacaq. Lakin həmin malı necə qazandığı və harada xərclədiyi haqqında Allah qarşısında cavab verəcək. Buna görə ən böyük sərvət çox mal toplamaq deyil, halal qazanc və rahat vicdan sahibi olmaqdır.

Həyatın gözəlliyi daha çox toplamaqda deyil, Allahın verdiyi nemətlərin qədrini bilməkdədir. Qənaət edən insan azla da rahat yaşaya bilir. Tamahkar insan isə çoxla belə rahatlıq tapa bilmir.

Unutma:

Tamah insanı insanların qapısına aparar, qənaət isə Allahın qapısına yaxınlaşdırar. Qəlbini tamahdan təmizlə, ruzin üçün çalış, nəticəni isə Allahın hikmətinə həvalə et. Həqiqi zənginlik cibində olan deyil, qəlbində olan rahatlıqdır.

ƏFV ETMƏK

Güclünün İntiqamı Deyil, Bağışlamağıdır

“... Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamasını istəmirsinizmi? Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir.” (Nur surəsi, ayə 22)

Giriş

İnsan ömrü boyu həm sevinc, həm də inciklik yaşayır. Bəzən yaxın bir dostun sözü, bəzən qohumun davranışı, bəzən də tanımadığımız bir insanın haqsızlığı qəlbimizi yaralayır. Belə anlarda nəfsimiz bizə intiqam almağı, qarşılıq verməyi və incikliyi uzun müddət qəlbimizdə saxlamağı təlqin edir.

Lakin İslam insana daha uca bir yol göstərir – əfv etməyi.

Əfv etmək haqsızlığı bəyənmək deyil. Əfv etmək qəlbini kinin əsarətindən xilas etməkdir. Çünki kin saxlayan insan keçmişi hər gün yenidən yaşayır. Bağışlayan insan isə həyatına yeni səhifə açır.

Ən gözəl əfv isə insanın cavab verməyə gücü çatdığı halda bağışlamasıdır. Çünki həqiqi böyüklük qəzəbi ilə deyil, mərhəməti ilə tanınmaqdır.

Bədii Hekayə - Sındırılan Hasar

Sabirabad rayonunun sakit kəndlərindən birində iki qonşu yaşayırdı. Onlardan biri Kamil, digəri isə Ənvər idi. Onlar uzun illər bir-birinin toyunda, yasında, dar günündə yanında olmuş, hamının nümunə göstərdiyi dostlar sayılmışdılar.

Bir yaz günü torpaq sahələrinin sərhədi üstündə mübahisə yarandı. Kəndə gələn ölçü işçilərinin səhvi ucbatından hər ikisi elə bildi ki, haqqı tapdalanıb.

Əsəbi halda deyilən bir neçə ağır söz illərin dostluğunu sındırdı.

Artıq salam vermirdilər.

Bayramlarda bir-birlərinin qapısından keçmirdilər.

Kənd camaatı bu ayrılığa çox üzülürdü.

Bir neçə ay sonra güclü külək əsdi. Gecə Kamilin həyətini ayıran taxta hasarın böyük hissəsi uçdu.

Səhər tezdən həyətə çıxanda hasarın yanında bir adamın işlədiyini gördü.

Yaxınlaşanda təəccübləndi.

Bu, Ənvər idi.

Əlində çəkic, mismar və taxtalar hasarı düzəldirdi.

Kamil sakitcə soruşdu:

– Mən səndən kömək istəməmişdim.

Ənvər əlini işdən çəkmədən cavab verdi:

– Bilirəm.

– Bəs niyə gəlmisən?

Ənvər bir an dayandı.

– Çünki mən bu hasarın uçmasını istəmirdim. Nə taxtadan olanını, nə də illərlə aramızda qurduğumuz dostluğun hasarını.

Bu sözləri eşidən Kamilin gözləri doldu.

O, çəkici Ənvərin əlindən aldı.

– Gəl, qalan hissəni birlikdə düzəldək.

İki dost saatlarla işlədilər.

Hasar qurtaranda artıq aralarındakı inciklik də qalmamışdı.

Kəndin yaşlı ağsaqqalı onları uzaqdan izləyirdi.

Yaxınlaşıb dedi:

– Oğullarım, taxtadan hasarı düzəltmək bir gün çəkdi.

Amma ürəklərinizdəki hasarı dağıtmaq üçün aylar lazım oldu.

Yaxşı ki, onu uçurmadınız.

Əks halda, ömrünüzün sonuna qədər eyni kənddə yad adam kimi yaşayacaqdınız.

O gündən sonra kənddə hər dəfə iki nəfər küsəndə ağsaqqal bir cümlə deyirdi:

– Hasarı böyütməyin...

Körpünü qoruyun.

Tarixdən Bir Hadisə

Məkkənin fəthi günü Peyğəmbər Muhəmmədin (s) qarşısında illərlə ona zülm etmiş insanlar dayanmışdılar. Onlar müsəlmanlara işgəncə vermiş, mallarını əlindən almış və Allah Rəsulunu (s) doğma şəhərindən çıxarmışdılar.

Hamı onların cəzalandırılacağını gözləyirdi.

Lakin Peyğəmbər (s) buyurdu:

"Bu gün sizə heç bir qınaq yoxdur. Gedin, hamınız azadsınız."

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər mötəbər sirə mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu, tarixdə bağışlamağın ən möhtəşəm nümunələrindən biri hesab olunur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamasını istəmirsinizmi? Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir.” (Nur surəsi, ayə 22)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Kim bağışlasa və barışsa, onun mükafatı Allaha aid olar...” (Şura surəsi, ayə 40)

Bu ayələr göstərir ki, əfv etmək sadəcə gözəl davranış deyil, Allahın xüsusi mükafat vəd etdiyi böyük bir əməldir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Allah bağışlayan bəndənin yalnız izzətini artırar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Mərhəmət etməyənə mərhəmət olunmaz." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Bağışlamaq qələbənin zəkatıdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Bağışlamaq mömin əxlaqının ən gözəl xüsusiyyətlərindəndir."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, bağışlamağı bacaran insanlar daha az stress yaşayır, daha rahat yatır və münasibətlərini daha sağlam şəkildə davam etdirirlər. Kin və inciklik isə insanın beynini daim keçmiş hadisələrlə məşğul edir, daxili rahatlığını əlindən alır.

Bağışlamaq hadisəni unutmaq deyil. O hadisənin insanın gələcəyini idarə etməsinə imkan verməməkdir.

Hikmət Pəncərəsi

Əfv etmək zəiflərin işi deyil.
Bu, güclü qəlblərin seçimidir.
İntiqam bir anlıq rahatlıq verə bilər.
Bağışlamaq isə ömürlük rahatlıq bəxş edər.
İnsan başqasını bağışlayanda...
Əslində öz qəlbini azad edir.

Oxucuya Bir Sual

Səni incidən bir insanı bu gün bağışlaya bilsəydin, ilk dəyişən onun həyatı olardı, yoxsa sənin qəlbin?

Son Söz

Əfv etmək insanın ən gözəl əxlaqi xüsusiyyətlərindən biridir. Hər inciklikdən sonra intiqam almaq asandır. Lakin gücü çatdığı halda bağışlamaq böyük ürək tələb edir.

Peyğəmbərlərin yolu məhz bu yol olmuşdur. Onlar insanları qəlb qazanaraq dəyişdirmişlər. Çünki bağışlamaq düşmənçiliyin bitdiyi, mərhəmətin başladığı yerdir.

Həyatda elə insanlar olacaq ki, bizi incidəcəklər. Lakin onların səhvləri üzündən öz qəlbimizi kinlə doldurmaq ikinci bir səhv olar. Allahın bağışlamasını istəyən insan başqalarını da bağışlamağı öyrənməlidir.

Unutma:

Bağışlamaq keçmişi dəyişməz, amma gələcəyini dəyişə bilər. Qəlbində kinə yer vermə. Çünki mərhəmətlə dolu qəlbdə həm insanlara, həm də Allahın rəhmətinə daha çox yer olar.

SÜLH YARATMAQ

İnsanları Birləşdirən Ən Gözəl Əməl

“Möminlər, həqiqətən də qardaşdırlar. Elə isə qardaşlarınızı barışdırın və Allahdan qorxun ki, sizə rəhm edilsin.” (Hucurat surəsi, ayə 10)

Giriş

İnsanlar bir yerdə yaşadıqları müddətdə fikir ayrılığı da olacaq, anlaşılmazlıqlar da. Fərqli düşüncələr, fərqli xarakterlər və fərqli maraqlar bəzən incikliklərə səbəb olur. Əsl problem isə bu incikliklərin yaranması deyil, onların həll olunmamasıdır.

İslam insanları bir-birindən uzaqlaşdırmağı deyil, onları yaxınlaşdırmağı öyrədir. Qurani-Kərim möminləri qardaş adlandırır və onların arasını düzəltməyi böyük savab əməllərdən biri hesab edir. Çünki iki insan arasında yaranan düşmənçilik təkcə onları deyil, ailələri, qohumları və bütöv cəmiyyəti də təsirləndirə bilər.

Sülh yaratmaq yalnız iki nəfəri barışdırmaq demək deyil. Bu, qırılmış etimadı bərpa etmək, kinin yerinə mərhəməti, nifrətin yerinə sevgini qaytarmaqdır. Bəzən bir doğru söz, səmimi bir söhbət və ya vaxtında edilən vasitəçilik illərlə davam edən düşmənçiliyə son qoya bilər.

Həqiqi mömin odur ki, insanların arasına od salan deyil, odu söndürən olsun.

Bədii Hekayə - Bir Süfrənin Ətrafında

Saatlı rayonunun bir kəndində uzun illər mehriban yaşayan iki ailə vardı. Kənddə hamı onları nümunə göstərirdi. Bir ailənin başçısı Məhərrəm kişi, digərinin başçısı isə Səlim kişi idi.

İllər boyu toyları birlikdə etmiş, yas günlərində bir-birlərinin yanında olmuş, övladları eyni məktəbdə oxumuşdu.

Bir gün kiçik bir su arxının istifadəsi üstündə aralarında mübahisə yarandı.

Əvvəlcə məsələ adi söhbət kimi başladı.

Sonra səs yüksəldi.

Daha sonra ailə üzvləri də söhbətə qarışdı.

Bir neçə gün ərzində illərin dostluğu soyuq münasibətə çevrildi.

Artıq uşaqlar belə bir-biri ilə oynamırdı.

Kənd camaatı bu vəziyyətdən narahat idi.

Kəndin ən yaşlı sakini olan Əbdül dayı bir axşam hər iki ailəyə xəbər göndərdi.

– Sabah axşam mənim evimə gəlin. Bir stəkan çay içəcəyik.

Heç biri dəvəti geri çevirmədi.

Axşam hamı eyni otaqda otursa da, heç kim danışmırdı.

Əbdül dayı süfrəyə isti çörək qoydu.

Sonra çörəyi iki yerə bölüb hər iki ailəyə uzatdı.

Sakit səslə dedi:

– Bu çörəyin hansı yarısı daha qiymətlidir?

Hamı təəccüblə bir-birinə baxdı.

Məhərrəm kişi dedi:

– Hər ikisi eynidir.

Qoca gülümsədi.

– Bəs siz niyə illərlə bölüşdüyünüz çörəyi unudub, bir su arxına görə bir-birinizə yad olmusunuz?

Otaqda dərin sükut yarandı.

Bir qədər sonra Səlim kişi ayağa qalxdı.

– Mən bu gün başa düşdüm ki, mübahisəni yox, dostumu itirmək üzrəymişəm.

Məhərrəm kişi də ayağa qalxdı.

– Mən də səhv etmişəm.

Su yenə axacaq.

Amma itirilən dostluq geri qayıtmaya bilər.

İki dost qucaqlaşdı.

Uşaqlar həyətə qaçıb yenidən birlikdə oynamağa başladılar.

Əbdül dayı pəncərədən onlara baxıb dedi:

– Baxın...

Böyüklər barışanda ən çox uşaqlar sevinir.

O gündən sonra kənddə nə vaxt iki nəfər küsürdüsə, ağsaqqallar belə deyirdilər:

– Gəlin əvvəl bir süfrənin ətrafında oturaq.

Çünki eyni süfrədə oturan ürəklər barışmağa daha yaxındır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra ilk gördüyü mühüm işlərdən biri müxtəlif qəbilələr və müsəlmanlarla digər icmalar arasında sülh və birlik yaratmaq oldu. O, Mədinə Sənədi ilə fərqli tayfa və din mənsubları arasında qarşılıqlı hüquq və məsuliyyətləri müəyyənləşdirdi. Bu sənəd tarixdə müxtəlif qrupların birgə sülh içində yaşamasını təmin edən ilk ictimai razılaşmalardan biri hesab edilir.

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər sirə mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, cəmiyyəti gücləndirən təkcə qanunlar deyil, insanlar arasında qurulan etimad və sülhdür.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Möminlər, həqiqətən də qardaşdırlar. Elə isə qardaşlarınızı barışdırın və Allahdan qorxun ki, sizə rəhm edilsin.” (Hucurat surəsi, ayə 10)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Bu ayələr bizə öyrədir ki, insanların arasını düzəltmək təkcə gözəl davranış deyil, Allahın razılığını qazandıran ibadətlərdən biridir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sizə orucdan, namazdan və sədəqədən daha fəzilətli bir əməli xəbər verimmi? Bu, insanların arasını düzəltməkdir."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Bir-birinizə kin saxlamayın, bir-birinizdən üz çevirməyin və Allahın qardaş olan bəndələri olun." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların arasını düzəltmək bir çox nafilə ibadətlərdən daha üstündür."

(Məənbə: Nəhcül-Bəlağə, məktub 47.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İki möminin arasını düzəldən şəxs Allahın sevimli bəndələrindəndir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uzun sürən münaqişələr insanların psixoloji sağlamlığına, ailə münasibətlərinə və ümumi həyat keyfiyyətinə mənfi təsir göstərir. Əksinə, barışıq və qarşılıqlı anlaşma həm emosional rahatlığı artırır, həm də insanlar arasında etibarı bərpa edir.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, münaqişənin həllində ən vacib addımlardan biri qarşı tərəfi dinləmək və onu anlamağa çalışmaqdır. İnsan dinlənildiyini hiss etdikdə barışığa daha meylli olur.

Hikmət Pəncərəsi

Körpü qurmaq divar hörməkdən daha çətindir.
Amma insanlar divarların arxasında deyil...
Körpülərin üzərində görüşürlər.
Bir barışıq bəzən yüz nəsihətdən daha təsirli olur.
Çünki sülhün dili...
Qəlbin dilidir.

Oxucuya Bir Sual

Ətrafında bir-biri ilə danışmayan iki insan varmı? Sən onların arasını düzəltmək üçün kiçik də olsa bir addım ata bilərsənmi?

Son Söz

Sülh yaratmaq peyğəmbərlərin yoludur. Onlar insanları parçalamağa deyil, birləşdirməyə gəlmişdilər. Hər bir mömin də bu gözəl yolu davam etdirməyə çalışmalıdır.

Bəzən bir salam, bir üzrxahlıq, bir xoş söz və ya səmimi bir vasitəçilik illərlə davam edən incikliyə son qoya bilər. İnsanların arasını düzəldən şəxs təkcə iki qəlbi deyil, iki ailəni, bəzən isə bütöv bir cəmiyyəti xilas etmiş olur.

Unutma:
İnsanları bir-birindən uzaqlaşdırmaq asandır. Onları yenidən yaxınlaşdırmaq isə böyük ürək tələb edir. Allahın sevdiyi insanlar nifrəti böyüdənlər deyil, sülhü və qardaşlığı yaşadanlardır.

AİLƏ BİRLİYİ

Sevginin, Hörmətin və Mərhəmətin Evi

“Ünsiyyətdə rahatlıq tapasınız deyə, sizin üçün özünüzdən zövcələr yaratması, aranıza məhəbbət və mərhəmət salması da Onun dəlillərindəndir...” (Rum surəsi, ayə 21)

Giriş

İnsan dünyaya göz açanda ilk tanıdığı yer ailəsidir. İlk eşitdiyi söz, ilk gördüyü təbəssüm, ilk öyrəndiyi sevgi və mərhəmət ailədə başlayır. Buna görə də sağlam cəmiyyətin təməli sağlam ailədən qurulur.

Ailə yalnız eyni dam altında yaşamaq deyil. Ailə bir-birini dinləmək, çətin gündə bir-birinə dayaq olmaq, sevinci bölüşmək və çətinlikləri birlikdə aşmaqdır. Divarlar evi tikə bilər, amma ailəni sevgi, hörmət və anlayış yaşadır.

Bəzən insanlar evlərini böyütməyə çox çalışırlar, amma qəlblərini bir-birinə yaxınlaşdırmağı unudurlar. Halbuki xoşbəxt ailə bahalı mebellərlə deyil, mehriban sözlərlə qurulur. Bir evdə sevgi varsa, kiçik otaq da geniş görünər. Sevgi yoxdursa, böyük saray belə insana dar gələr.

İslam ailəni Allahın ən böyük nemətlərindən biri hesab edir. Çünki ailədə böyüyən uşaq gələcəyin insanıdır. Evdə gördüyü sevgi, hörmət və mərhəməti sabah cəmiyyətə aparacaq.

Bədii Hekayə - Sönməyən Çıraq

Salyan rayonunun bir kəndində yaşayan Həsən kişi həyat yoldaşı Zeynəb xanımla qırx ilə yaxın idi ki, eyni evdə yaşayırdı. Kənddə hamı onları mehriban ailə kimi tanıyırdı.

Bir yay günü nəvələri yay tətilini onların yanında keçirmək üçün kəndə gəldilər.

Uşaqlar diqqət edirdilər ki, baba ilə nənə hər işi birlikdə görürlər. Həsən kişi həyətdə işləyəndə Zeynəb xanım ona su gətirirdi. Zeynəb xanım yorulanda Həsən kişi mətbəxdə ona kömək edirdi.

Axşam yeməyi zamanı nəvələrdən balacası soruşdu:

– Baba, siz heç mübahisə etməmisiniz?

Həsən kişi gülümsədi.

– Etmişik, oğlum.

Hamı təəccübləndi.

– Bəs niyə heç kim bilmir?

Bu dəfə Zeynəb xanım cavab verdi:

– Çünki biz mübahisəni insanlardan gizlətməyə yox, onu tez bitirməyə çalışmışıq.

Bir neçə gün sonra güclü külək kənddə elektrik xətlərini sıradan çıxardı.

Axşam ev qaranlığa qərq oldu.

Həsən kişi köhnə neft çırağını gətirib yandırdı.

Nəvələr onun ətrafına yığışdılar.

Baba çırağa baxaraq dedi:

– Bilirsinizmi, ailə də bu çıraq kimidir.
Onun işığı yalnız neftlə yanmır.
Sevgi ilə, hörmətlə və səbir ilə yanır.
Əgər bunlardan biri tükənsə, ailənin işığı zəifləyər.
Nəvəsi maraqla soruşdu:
– Bəs o işığı necə qorumaq olar?
Həsən kişi Zeynəb xanıma baxdı və gülümsədi.
– Hər gün bir-birini dinləməklə.
Bir-birinə təşəkkür etməklə.
Səhv edəndə üzr istəməklə.
İncidəndə bağışlamaqla.
Və ən əsası...
Heç vaxt "mən" sözünü "biz" sözündən üstün tutmamaqla.
Bir neçə gün sonra uşaqlar şəhərə qayıtdılar.
İllər keçdi.
Həmin nəvələrdən biri ailə quranda toy məclisində çıxış edərək dedi:
– Mən ailə qurmağı kitablardan öyrənmədim.
Mən bunu babamın evində yanan köhnə çıraqdan öyrəndim.
Çünki o evdə işığı elektrik yox...
Sevgi söndürmürdü.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) ailəsinə qarşı son dərəcə mehriban davranardı. Həzrət Aişə (r.ə.) rəvayət edir ki, Allah Rəsulu (s) ev işlərində ailəsinə kömək edər, paltarını tikər, ayaqqabısını təmir edərdi. Namaz vaxtı çatanda isə məscidə gedərdi.

Bu hadisə Səhih əl-Buxaridə nəql olunmuşdur.

Bu nümunə göstərir ki, ailədə böyüklük hökm verməklə deyil, xidmət etməklə qazanılır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ünsiyyətdə rahatlıq tapasınız deyə, sizin üçün özünüzdən zövcələr yaratması, aranıza məhəbbət və mərhəmət salması da Onun dəlillərindəndir...” (Rum surəsi, ayə 21)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Onlarla xoş rəftar edin... (Nisa surəsi, ayə 19)

Bu ayələr ailənin yalnız hüquq üzərində deyil, sevgi, mərhəmət və gözəl rəftar üzərində qurulmalı olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sizin ən xeyirliniz ailəsinə qarşı ən yaxşı davrananınızdır. Mən də ailəsinə qarşı ən yaxşı davrananam." (Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"*Mömin kişi mömin qadına nifrət etməsin. Əgər onun bir xüsusiyyətini*

bəyənməzsə, başqa bir xüsusiyyətindən razı qalar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ailə ilə xoş rəftar etmək ömrü bərəkətli edər." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Ailəsinə qarşı mehriban olanın ruzisi artar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, möhkəm ailə münasibətlərinin əsasında qarşılıqlı hörmət, açıq ünsiyyət və emosional dəstək dayanır. Bir-birini dinləyən və hisslərini rahat ifadə edən ailələrdə münaqişələr daha tez həll olunur və uşaqlar daha sağlam psixoloji mühitdə böyüyürlər.

Araşdırmalar göstərir ki, ailə üzvlərinin birlikdə yemək yeməsi, söhbət etməsi və bir-birinə vaxt ayırması ailə bağlarını əhəmiyyətli dərəcədə gücləndirir.

Hikmət Pəncərəsi

Evi divarlar tikər.
Ailəni isə ürəklər.
Bir dam altında yaşamaq ailə olmaq deyil.
Bir qəlbdə yaşaya bilmək...
Əsl ailə budur.
Sevginin danışmadığı evdə...
Sükut belə ağır olar.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün ailəndən bir insana sonuncu dəfə nə vaxt təşəkkür etmisən? Onların sənin üçün nə qədər dəyərli olduğunu sözlə ifadə etmisənmi?

Son Söz

Ailə Allahın insana bəxş etdiyi ən qiymətli nemətlərdən biridir. Onu qorumaq yalnız valideynlərin deyil, bütün ailə üzvlərinin məsuliyyətidir. Sevgi qayğı ilə, hörmət gözəl sözlə, birlik isə fədakarlıqla yaşayır.

Heç bir ailə problemsiz deyil. Lakin xoşbəxt ailə problemlərin olmadığı ailə deyil, problemləri birlikdə həll etməyi bacaran ailədir. Hər üzr, hər təşəkkür, hər səmimi söhbət ailənin təməlini bir qədər də möhkəmləndirir.

Unutmayaq ki, övladlar bizim dediklərimizi deyil, yaşadıqlarımızı öyrənirlər. Evdə gördükləri sevgi onların gələcək ailələrinin də təməli olacaq.

Unutma:

Ailəni ayaqda saxlayan var-dövlət deyil, sevgi və mərhəmətdir. Evinə hər gün gözəl söz, anlayış və dua apar. Çünki işığı ən uzun yanan evlər, içində sevginin heç vaxt sönmədiyi evlərdir.

ÖVLAD TƏRBİYƏSİ

Gələcəyə Buraxılan Ən Qiymətli Miras

“Ey iman gətirənlər! Özünüzü və ailənizi yanacağı insanlar və daşlar olan oddan qoruyun!...” (Təhrim surəsi, ayə 6)

Giriş

Allahın insana bəxş etdiyi ən böyük əmanətlərdən biri övladdır. Hər bir uşaq dünyaya saf bir qəlb, təmiz bir fitrət və sonsuz öyrənmə qabiliyyəti ilə gəlir. Onun gələcək şəxsiyyətinin formalaşmasında ilk və ən güclü məktəb isə ailədir.

Valideynlər çox vaxt övladlarına ev, torpaq, pul və müxtəlif maddi imkanlar qoymağa çalışırlar. Bunlar gözəl nemətlərdir. Lakin insanın övladına buraxa biləcəyi ən böyük miras gözəl əxlaq, düzgün tərbiyə və sağlam imanıdır. Çünki mal tükənə bilər, amma gözəl tərbiyə insanla ömrünün sonuna qədər yaşayır.

Övlad tərbiyəsi yalnız nəsihət verməkdən ibarət deyil. Uşaq valideynin dediyini deyil, daha çox gördüyünü öyrənir. Evdə doğruluq görən doğru danışmağı, mərhəmət görən mərhəmətli olmağı, hörmət görən hörmət etməyi öyrənir. Buna görə valideyn övladının ilk müəllimi, davranışı isə ilk dərsliyidir.

Tərbiyə səbir tələb edir. Ağac bir günə böyümədiyi kimi, gözəl xarakter də bir günə formalaşmır. Hər gözəl söz, hər düzgün nümunə və hər səmimi dua övladın gələcəyinə qoyulan bir toxum kimidir. Bu toxum bəzən illər sonra meyvə verir.

Bədii Hekayə - Atanın Əlləri

Tovuz rayonunun bir kəndində yaşayan müəllim Əli kişinin iki övladı vardı. Kənddə hamı onu savadlı və ədalətli insan kimi tanıyırdı. Amma uşaqları onu ən çox danışdığı sözlərə görə deyil, yaşadığı həyata görə sevirdilər.

Bir gün on yaşlı oğlu Murad atası ilə bazara getdi.

Alış-veriş bitəndən sonra satıcı pulun qalığını səhv hesablayaraq Əli kişiyə lazım olduğundan on manat artıq qaytardı.

Murad bunu hiss etmədi.

Onlar bir qədər uzaqlaşanda Əli kişi dayanıb pulları yenidən saydı.

Sonra geri qayıtdı.

– Qardaş, sən mənə artıq pul vermisən.

Satıcı təəccüblə dedi:

– Vallah, mən bunu bilməmişdim. Siz deməsəydiniz, heç xəbərim olmayacaqdı.

Əli kişi gülümsədi.

– Sən bilməsəydin də, Allah bilirdi.

Murad atasının əlindən tutub bazardan çıxdı.

Yolda soruşdu:

– Ata, onsuz da heç kim bilmirdi. Niyə pulu qaytardın?

Əli kişi oğlunun çiyninə əlini qoydu.

– Oğlum, insan başqalarını aldatmazdan əvvəl öz vicdanını aldadır. Mən istəmirəm ki, sən məni haram tikə ilə evə qayıdan ata kimi xatırlayasan.

Murad heç nə demədi.

Amma həmin hadisə onun yaddaşında silinməz iz buraxdı.

İllər keçdi.

Murad böyüdü və həkim oldu.

Bir gün yaşlı bir qadın müayinədən sonra cibindən pul çıxarıb dedi:

– Oğlum, bunu da qəbul et. Mənim növbəmi tez çatdırdın.

Murad pulu geri qaytararaq gülümsədi.

– Ana, mən işimi satmıram. Mən sadəcə vəzifəmi yerinə yetirirəm.

Qadın gedəndən sonra gənc tibb bacısı soruşdu:

– Doktor, niyə qəbul etmədiniz? Heç kim bilməyəcəkdi.

Murad pəncərədən çölə baxdı.

Uşaqlıqda bazarda atasının dediyi sözlər qulağında yenidən səsləndi:

"Sən bilməsəydin də, Allah bilirdi."

O sakitcə cavab verdi:

– Mənə bunu atam öyrədib.

İnsan övladına pul qoymaya bilər.

Amma gözəl ad və təmiz vicdan qoyarsa, ona dünyanın ən böyük sərvətini miras qoymuş olar.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Loğman Həkimin oğluna etdiyi nəsihətlər xüsusi yer tutur. O, övladına əvvəlcə Allaha şərik qoşmamağı öyrətdi, sonra valideynə hörməti, namazı, yaxşı işləri əmr etməyi, pislikdən çəkindirməyi, səbirli olmağı və təkəbbürdən uzaq durmağı tövsiyə etdi.

Bu nəsihətlər Loğman surəsinin 13–19-cu ayələrində qeyd edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, övlad tərbiyəsinin əsası təkcə dünyəvi uğur deyil, iman, əxlaq və hikmət üzərində qurulmalıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Özünüzü və ailənizi yanacağı insanlar və daşlar olan oddan qoruyun!...” (Təhrim surəsi, ayə 6)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Ailənə namaz qılmağı əmr et, özün də onu səbrlə yerinə yetir...” (Ta Ha surəsi, ayə 132)

Bu ayələr valideynin məsuliyyətinin yalnız övladın maddi ehtiyaclarını ödəməkdən ibarət olmadığını, onun mənəvi tərbiyəsinə də cavabdeh olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Heç bir ata övladına gözəl tərbiyədən daha qiymətli hədiyyə verə bilməz." (Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Hər biriniz çobansınız və hər biriniz himayəniz altında olanlara görə məsuliyyət daşıyırsınız." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Övladlarınızı öz zamanınız üçün deyil, onların yaşayacağı zaman üçün tərbiyə edin." (Bu söz İmam Əliyə (ə) aid məşhur hikmət kimi geniş yayılmışdır. Lakin onun klassik mənbələrdə isnadı barədə alimlər arasında fərqli qiymətləndirmələr vardır.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Övladına yaxşı tərbiyə verən ata onun üzərindəki haqqını yerinə yetirmiş olar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uşaqların davranışlarının böyük hissəsi müşahidə yolu ilə formalaşır. Onlar valideynlərinin danışıq tərzini, problemləri həll etmə üsulunu və insanlarla münasibətini təqlid edirlər. Buna görə "nümunə olmaq" tərbiyənin ən güclü vasitələrindən biridir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, sevgi ilə yanaşı qoyulan düzgün qaydalar, ardıcıl davranış və səmimi ünsiyyət uşağın həm emosional, həm də mənəvi inkişafına müsbət təsir göstərir.

Hikmət Pəncərəsi

Uşaqlar qulaqdan əvvəl...
Gözlə öyrənirlər.
Onlar sənin dediyini bir gün unuda bilərlər.
Amma yaşadığını uzun illər xatırlayarlar.
Övladına buraxdığın ən böyük miras...
Malın deyil,
Əxlaqındır.

Oxucuya Bir Sual

Əgər övladın sabah sənin bütün davranışlarını olduğu kimi təkrar etsəydi, bundan qürur duyardınmı? Ona dediklərinlə yaşadıqların bir-birinə uyğun gəlirmi?

Son Söz

Övlad tərbiyəsi gələcək nəsillərin taleyini formalaşdıran müqəddəs bir vəzifədir. Valideyn övladına yalnız yemək, geyim və təhsil verməklə borcunu bitirmiş olmur. Ona doğru yolu göstərmək, gözəl əxlaq öyrətmək və yaxşı nümunə olmaq da bu məsuliyyətin ayrılmaz hissəsidir.

Unutmayaq ki, uşaqların yaddaşında ən çox qalan sözlər deyil, yaşadıqları xatirələrdir. Bir ata və ya ananın dürüstlüyü, mərhəməti, səbrli davranışı və gözəl əxlaqı övladın ömürlük sərvətinə çevrilə bilər.

Hər gün övladımızın gələcəyi üçün etdiyimiz kiçik yaxşılıqlar illər sonra böyük nəticələr verəcək. Çünki yaxşı tərbiyə bir nəslin deyil, bəzən bir cəmiyyətin taleyini dəyişə bilər.

Unutma:

Övladlar sənin ən qiymətli əmanətindir. Onlara yalnız yaşamağı deyil, gözəl insan olmağı öyrət. Çünki səndən sonra insanların sənin haqqında söyləyəcəyi ən gözəl söz, "Bu gözəl insanı yaxşı tərbiyə edən valideynləri olub" cümləsi olacaq.

MÜƏLLİMƏ HÖRMƏT

Elmi Öyrədən Əllərə Ehtiram

“... Allah da sizdən iman gətirənlərin və özlərinə elm verilmiş kimsələrin dərəcələrini ucaltsın...” (Mücadilə surəsi, ayə 11)

Giriş

İnsan dünyaya göz açanda ilk müəllimi valideynləri olur. Sonra həyat yolunda qarşısına elə insanlar çıxır ki, onlar yalnız hərf öyrətmir, insan olmağı da öyrədirlər. Bu insanlar müəllimlərdir.

Müəllim gələcəyin memarıdır. Bir həkimi yetişdirən də müəllimdir, bir mühəndisi yetişdirən də, bir alimi, bir yazıçını, bir hakimi və bir dövlət rəhbərini yetişdirən də müəllimdir. Əgər cəmiyyət bir ağaca bənzəyirsə, müəllim onun köklərinə su verən bağbandır.

Müəllimə hörmət təkcə onun yaşına və peşəsinə görə deyil, daşıdığı müqəddəs vəzifəyə görə göstərilir. Çünki müəllim insanın düşüncəsini formalaşdırır, qaranlıq bilməzliyi elm nuru ilə işıqlandırır. Bir insanın öyrəndiyi bir doğru fikir bəzən onun bütün həyatını dəyişir.

İslam elmə böyük dəyər verdiyi kimi, elmi öyrədən insanlara da yüksək qiymət verir. Müəllimə hörmət etmək əslində elmə, biliyə və hikmətə hörmət etməkdir.

Bədii Hekayə - Köhnə Təbaşir

Zəngilan rayonunda uzun illər məktəbdə Azərbaycan dili müəllimi işləyən Qurban müəllim vardı. Onun saçları artıq ağarmışdı, əllərində isə illərlə təbaşir tutmaqdan yaranmış ağ izlər qalırdı.

Kənddə hamı onu hörmətlə salamlayardı.

Bir gün məktəbdə məzunlarla görüş keçirilirdi.

İllər əvvəl onun dərs dediyi şagirdlər ölkənin müxtəlif yerlərindən gəlmişdilər. Aralarında həkim də vardı, hakim də, mühəndis də, hərbçi də.

Mərasim başlamazdan əvvəl Qurban müəllim sakitcə sinfə daxil oldu.

Boş sinifdə köhnə lövhəyə baxdı.

Masanın üstündə qalmış kiçik bir təbaşir parçasını götürdü.

Əlində çevirə-çevirə gülümsədi.

Elə bu vaxt qapı açıldı.

İçəri tanınmış ürək cərrahı olan keçmiş şagirdi Kamran daxil oldu.

O, müəllimini görəndə dərhal yaxınlaşıb əlini öpdü.

Qurban müəllim utancaq halda dedi:

– Oğlum, sən artıq böyük həkimsən.

Mənim əlimi niyə öpürsən?

Kamran təbaşirə baxıb cavab verdi:

– Müəllim, mən bu gün insanların ürəyini əməliyyat edirəm.

Amma ürəyimə ilk hərfi yazan siz olmusunuz.

Əgər bu təbaşir olmasaydı...

Bəlkə də mənim əlimdə bu gün cərrah bıçağı olmazdı.

Bu sözləri eşidən müəllimin gözləri doldu.

Bir qədər sonra digər şagirdlər də gəldilər.
Onlardan biri müəllim idi, biri polis zabiti, biri memar.
Hamısı bir-bir müəllimin yanına gəlib təşəkkür edirdi.
Mərasim bitəndə məktəbin direktoru soruşdu:
– Qurban müəllim, bu qədər uğurlu insan yetişdirmisiniz. Bunun sirri nə idi?
Qurban müəllim əlindəki balaca təbaşirə baxıb dedi:
– Mən onlara yalnız dərs keçmədim.
Hər gün çalışdım ki, öz davranışımla da onlara dərs olum.
Çünki müəllimin dediyi unudula bilər.
Amma yaşadığı ömür şagirdin yaddaşından silinmir.
Həmin gün şagirdlər məktəbdən ayrılarkən Kamran köhnə təbaşiri müəllimdən xahiş etdi.
– İcazə verin bunu xatirə kimi saxlayım.
Qurban müəllim təəccüblə soruşdu:
– Bu balaca təbaşiri neyləyəcəksən?
Kamran gülümsədi.
– Mənim üçün bu, qızıldan qiymətlidir.
Çünki həyatımın ilk qapısını açan açar elə bu idi.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Bədr döyüşündən sonra əsir düşən müşriklərdən bəzilərini maraqlı bir şərtlə azad etdi. Oxuyub-yazmağı bilən əsirlər on müsəlman uşağına yazı və oxu öyrətsələr, azad ediləcəkdilər.

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, İbn Sədin "ət-Tabaqat"ı və digər tarix mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, İslam elmə və onu öyrədən insana böyük dəyər verir. Hətta müharibədən sonra belə ilk diqqət göstərilən məsələlərdən biri təhsil olmuşdur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Allah da sizdən iman gətirənlərin və özlərinə elm verilmiş kimsələrin dərəcələrini ucaltsın...” (Mücadilə surəsi, ayə 11)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Heç bilənlərlə bilməyənlər eyni ola bilərmi?...” (Zumər surəsi, ayə 9)

Bu ayələr elmə verilən dəyəri göstərdiyi kimi, həmin elmi insanlara çatdıran müəllimlərin də cəmiyyətdə nə qədər mühüm yer tutduğunu xatırladır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Elm öyrənin və elm öyrətdiyiniz insanlara qarşı təvazökar olun."

(Məna etibarilə hədis məcmuələrində elm əhli ilə bağlı rəvayətlərə uyğundur.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Kim bir xeyrə yol göstərərsə, onu edən qədər savab qazanar."

(Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Mənə bir hərf öyrədənin qırx il qulu olaram."

(Bu söz İmam Əliyə (ə) aid məşhur hikmət kimi geniş yayılmışdır. Lakin klassik mənbələrdə isnadı barədə fərqli qiymətləndirmələr mövcuddur.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanlara elm öyrədən şəxs onların ən fəzilətlilərindəndir."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir pedaqogiya və psixologiya göstərir ki, müəllimlə şagird arasında qarşılıqlı hörmət olduqda öyrənmə daha səmərəli olur. Öz müəlliminə güvənən və ona hörmət edən şagird həm dərsə daha həvəslə yanaşır, həm də özünəinamını daha sağlam şəkildə inkişaf etdirir.

Araşdırmalar göstərir ki, bir çox uğurlu insanın həyatında onu ruhlandıran, istiqamət verən və özünə inam qazandıran ən azı bir müəllim olmuşdur.

Hikmət Pəncərəsi

Müəllim yalnız lövhəyə yazmır.
O...
İnsanların taleyinə yazır.
Kitabın səhifəsi bağlana bilər.
Amma müəllimin öyrətdiyi dərs...
Vicdanda ömür boyu açıq qalar.

Oxucuya Bir Sual

Sənin həyatını dəyişən bir müəllimin varmı? Ona sonuncu dəfə nə vaxt təşəkkür etmisən? Əgər bu gün ona zəng etsəydin, səsini eşidəndə ilk sözün nə olardı?

Son Söz

Müəllimə hörmət etmək yalnız bir insanı deyil, elmi uca tutmaq deməkdir. Cəmiyyət müəllimlərini nə qədər qiymətləndirərsə, gələcəyini də bir o qədər sağlam qurar.

İllər keçəcək, məktəb binası dəyişəcək, kitablar yenilənəcək, texnologiyalar inkişaf edəcək. Lakin insanın qəlbində ona ilk doğru yolu göstərən müəllimin izi silinməyəcək.

Hər birimizin həyatında bizə bir hərf, bir fikir, bir yol öyrədən insanlar olub. Onların zəhmətini unutmaq insanın öz keçmişini unutması kimidir. Çünki müəllim təkcə dərs vermir, gələcək qurur.

Unutma:

Müəllimin əlindəki təbaşir kiçik görünə bilər. Amma onun yazdığı hər hərf gələcəyin böyük insanlarını yetişdirə bilər. Müəllimə göstərilən hörmət əslində elmə, hikmətə və gələcəyə göstərilən hörmətdir.

BÖYÜKLƏRƏ EHTİRAM

Həyat Təcrübəsinə Göstərilən Hörmət

“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və ata-ana ilə yaxşı davranmağı buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında qocalıq yaşına dolarsa, onlara: "Uf!" belə demə, üstlərinə qışqırma və onlara xoş söz söylə!” (İsra surəsi, ayə 23)

Giriş

İnsan ömrü uşaqlıqdan başlayır, gənclikdən keçir və qocalıqla tamamlanır. Bu, Allahın dəyişməyən qanunudur. Bu gün gənc olan insan sabah yaşlanacaq, bu gün güclü olan sabah zəifləyəcək. Buna görə də böyüklərə göstərilən hörmət, əslində insanın öz gələcəyinə göstərdiyi hörmətdir.

Yaşlı insanlar illərin onlara öyrətdiyi təcrübəni daşıyırlar. Onlar yalnız uzun ömür yaşamayıblar, həm də həyatın acısını, şirinini, uğurunu və məğlubiyyətini görərək hikmət qazanıblar. Gənclərin bir çox suallarının cavabını onlar illər əvvəl öz həyatlarında yaşamışlar.

İslam yaşlı insanlara ehtiram göstərməyi yüksək əxlaqi dəyər hesab edir. Böyüklərin sözünü dinləmək, onlara gözəl davranmaq, ehtiyaclarını ödəmək və könüllərini almaq mömin əxlaqının gözəl xüsusiyyətlərindəndir.

Hörmət yalnız ayağa qalxmaq və ya salam vermək deyil. Hörmət, qarşı tərəfə "Sənin həyatın və təcrübən mənim üçün dəyərlidir" mesajını verməkdir.

Bədii Hekayə - Köhnə Saat

Ucar rayonunda yaşayan Rəhim baba kəndin ən yaşlı sakinlərindən biri idi. Səksən yaşını keçməsinə baxmayaraq, hər səhər həyətə çıxar, ağacların dibini belləyər, sonra köhnə taxta skamyada oturub kənd uşaqlarının məktəbə getməsini izləyərdi.

Onun nəvəsi Orxan universitetdə oxuyurdu. Şəhərdə yaşadığı üçün kəndə az-az gəlirdi. O, babasını çox sevirdi, amma bəzən düşünürdü ki, yaşlı adamların dediyi köhnə nəsihətlər artıq bu dövrə uyğun deyil.

Bir yay tətilində yenə kəndə gəldi.

Həyətdə babasının köhnə cib saatını gördü.

Saat işləmirdi.

Gülümsəyərək dedi:

– Baba, bunu niyə hələ də saxlayırsan? Bunun heç bir faydası yoxdur.

Rəhim baba saatı əlində çevirdi.

– Bu saat işləməyə bilər. Amma mənə atamı xatırladır. O bunu mənə əlli il əvvəl vermişdi.

Sonra sakitcə əlavə etdi:

– Oğlum, bəzi şeylərin dəyəri işləməsində deyil, bizə nə öyrətməsindədir.

Orxan çox da fikir vermədi.

Ertəsi gün babası ilə bağa getdilər.

Rəhim baba hansı ağacın nə vaxt budanacağını, hansının kölgəyə,

hansının günəşə ehtiyacı olduğunu bir-bir izah edirdi.

Orxan təəccüblə soruşdu:

– Bunları haradan bilirsən?

Baba gülümsədi.

– Bu ağaclar mənim müəllimlərim olub. Mən onları qırx il müşahidə etmişəm.

Bir neçə gün sonra güclü külək kənddə bir neçə meyvə ağacını aşırdı.

Lakin Rəhim babanın illər əvvəl düzgün şəkildə budadığı ağaclar salamat qaldı.

Orxan həmin gün başa düşdü ki, kitabdan öyrənilən biliklə həyatın öyrətdiyi təcrübə bir-birini tamamlayır.

Şəhərə qayıdarkən babasının köhnə saatını cibinə qoydu.

Rəhim baba təəccüblə soruşdu:

– Onu niyə aparırsan? Axı işləmir.

Orxan gülümsədi.

– Saat bəlkə işləmir...

Amma mənə vaxtında öyrəndiyim ən böyük dərsi həmişə xatırladacaq.

İnsan yaşlandıqca köhnəlmir.

Əgər hikmətlə yaşayırsa...

Dəyəri artır.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün bir gənc Peyğəmbər Muhəmmədin (s) yanında danışmaq istəyirdi. Məclisdə ondan yaşca böyük insanlar da var idi. Allah Rəsulu (s) ona əvvəlcə böyüklərə söz verməsini tövsiyə etdi. Bu davranışı ilə cəmiyyətdə yaşlı insanlara hörmət və ədəbin necə qorunmalı olduğunu öyrətdi.

Həmçinin Peyğəmbər (s) buyururdu ki, yaşlı müsəlmana ehtiram göstərmək Allahı uca tutmağın əlamətlərindəndir.

Bu məzmun Sünən Əbu Davud və digər hədis mənbələrində nəql edilmişdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Rəbbin yalnız Ona ibadət etməyi və ata-ana ilə yaxşı davranmağı buyurmuşdur. Əgər onların biri və ya hər ikisi sənin yanında qocalıq yaşına dolarsa, onlara: "Uf!" belə demə, üstlərinə qışqırma və onlara xoş söz söylə!” (İsra surəsi, ayə 23)

Bu ayə göstərir ki, xüsusilə yaşlı insanlarla danışarkən gözəl söz, səbir və ehtiram möminin ayrılmaz xüsusiyyətidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kiçiklərimizə mərhəmət etməyən və böyüklərimizin haqqını tanımayan bizdən deyildir." (Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Ağsaçlı müsəlmana ehtiram göstərmək Allahı uca tutmağın əlamətlərindəndir." (Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Yaşlı insanın fikri gəncin gücündən daha qiymətli ola bilər."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Böyüyünə hörmət etməyən, kiçiyinə mərhəmət göstərməyən kamil mömin ola bilməz." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, yaşlı insanlara hörmət və qayğı göstərmək təkcə onların deyil, gənclərin də psixoloji sağlamlığına müsbət təsir edir. Nəsillərarası ünsiyyət gənclərdə empatiya, səbir və məsuliyyət hissini gücləndirir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, baba və nənələri ilə yaxın münasibətdə böyüyən uşaqlar ailə dəyərlərinə daha bağlı olur və özlərini daha təhlükəsiz hiss edirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Gənclik güc verər.
Qocalıq isə hikmət.
Güc yolu açа bilər.
Hikmət isə o yolu düzgün seçər.
Yaşlı insanların saçındakı ağlıq...
İllərin yazdığı bir kitabdır.
Oxumağı bacaran üçün...
Orada çox dərs var.

Oxucuya Bir Sual

Sənə uşaqlığında yaxşılıq etmiş yaşlı bir insan varmı? Ona sonuncu dəfə nə vaxt baş çəkdin, halını soruşdun və ya təşəkkür etdin?

Son Söz

Böyüklərə ehtiram göstərmək insanın gözəl əxlaqının ən parlaq göstəricilərindən biridir. Çünki hörmət yalnız yaşa deyil, həyat boyu qazanılmış təcrübəyə və çəkilmiş zəhmətə verilir.

Bu gün biz gəncik, sabah isə yaşlanacağıq. Sabah övladlarımızdan və nəvələrimizdən gözlədiyimiz davranışı bu gün biz başqalarına göstərməliyik. Hörmət də yaxşılıq kimi insana geri qayıdır.

Yaşlı insanların duası, təcrübəsi və xeyirxah nəsihəti böyük nemətdir. Onları dinləmək, qayğılarına qalmaq və könüllərini almaq təkcə gözəl davranış deyil, həm də Allahın razılığına aparan yoldur.

Unutma:

Böyüklərə göstərilən hörmət heç vaxt itmir. O, ya bir dua kimi sənin yolunu işıqlandırar, ya da övladlarının davranışında sənə geri qayıdar. Yaşlı insanların əlini tutan insan, əslində öz gələcəyinə hörmət etmiş olur.

KİÇİKLƏRƏ QAYĞI

Mərhəmətin Ən Gözəl Təzahürü

"… Yaxşılıq edin! Həqiqətən, Allah yaxşılıq edənləri sevir."
(Bəqərə surəsi, ayə 195)

Giriş

Cəmiyyətin böyüklüyü bəzən uca binaları, geniş yolları və ya inkişaf etmiş texnologiyası ilə deyil, ən zəif insanlarına necə yanaşması ilə ölçülür. Uşaqlar, kiçiklər və gücsüzlər bir cəmiyyətin vicdan aynasıdır. Onlara göstərilən qayğı, əslində insanın öz qəlbində daşıdığı mərhəmətin göstəricisidir.

Kiçiklərə qayğı yalnız onları yedirtmək və geyindirmək deyil. Onları dinləmək, qorumaq, sevmək, düzgün istiqamətləndirmək və özlərini dəyərli hiss etdirmək də bu qayğının ayrılmaz hissəsidir.

Uşaq kiçik görünə bilər, amma onun qəlbi böyükdür. Böyüklərin bir xoş sözü, bir təbəssümü və ya bir təşviqi onun yaddaşında illərlə yaşayır. Eyni şəkildə sərt davranış və laqeydlik də onun həyatında dərin iz buraxa bilər.

İslam uşaqlara mərhəmətlə yanaşmağı, onlara sevgi göstərməyi və hüquqlarını qorumağı gözəl əxlaqın əsas xüsusiyyətlərindən biri kimi təqdim edir. Çünki bugünkü uşaqlar sabahın valideynləri, müəllimləri, alimləri və rəhbərləridir.

Bədii Hekayə - Balaca Ayaqqabı

Yardımlı rayonunun dağ kəndlərindən birində ibtidai sinif müəllimi işləyən Nigar xanım hər səhər məktəbə hamıdan tez gəlirdi. O, təkcə dərs keçməyi deyil, uşaqların halını öyrənməyi də öz vəzifəsi hesab edirdi.

Payızın yağışlı günlərindən biri idi. Şagirdlər sinfə bir-bir daxil olurdular. Nigar müəllimə diqqət etdi ki, ikinci sinifdə oxuyan balaca Elvin sinfə islanmış ayaqqabılarla gəlib. Ayaqqabının burnu cırılmışdı və corabları tamamilə islanmışdı.

Dərs boyu uşaq sakit otururdu. Adətən suallara həvəslə cavab verən Elvin həmin gün başını aşağı salmışdı.

Tənəffüsdə müəllimə onu yanına çağırdı.

– Elvin, oğlum, ayağın üşümür?

Uşaq utanaraq cavab verdi:

– Yox, müəllimə...

Amma titrəyən səsi hər şeyi deyirdi.

Nigar xanım mehribanlıqla soruşdu:

– Evdə başqa ayaqqabın yoxdur?

Elvin bir qədər susdu. Sonra astadan dedi:

– Anam deyib ki, hələlik bununla keçinim. Atam xəstədir. Əvvəl dərmanlarını alacağıq.

Bu sözlər müəllimənin qəlbinə toxundu.

O, həmin gün heç kimə heç nə demədi.

Axşam evə gedərkən şəhərə baş çəkdi. Elvinin ölçüsünə uyğun isti

ayaqqabı, corab və məktəb çantası aldı.

Səhəri gün məktəbə hamıdan tez gəldi.

Hədiyyələri sadə bir qutunun içinə qoydu.

Üstünə isə kiçik bir məktub yazdı:

"Əziz Elvin! Sən çalışqan və tərbiyəli şagirdsən. Bu, məktəbi sevən bir uşağa kiçik bir hədiyyədir. Yaxşı oxumağa davam et."

Heç bir ad yazmadı.

Dərsdən əvvəl qutunu Elvinin partasının üstünə qoydu.

Uşaq qutunu açanda gözləri işıqlandı.

Ayaqqabını sinəsinə sıxıb ətrafa baxdı.

– Müəllimə, bunu kim göndərib?

Nigar xanım gülümsəyərək dedi:

– Bəzən yaxşılıqların sahibi bilinməyəndə daha gözəl olur.

İllər keçdi.

Elvin universiteti bitirib müəllim oldu.

İlk maaşını alanda etdiyi ilk iş doğulduğu kənd məktəbinə getmək oldu.

Əlində bir neçə qutu vardı.

Onların içində məktəb ləvazimatları və ayaqqabılar vardı.

Nigar müəllimə təəccüblə soruşdu:

– Bunlar nə üçündür?

Elvin kövrələrək cavab verdi:

– Müəllimə...

Bir vaxtlar bir nəfər mənim ayaqlarıma baxıb məni utandırmadı.

Əksinə, ayağa qalxmağıma kömək etdi.

İndi istəyirəm ki, heç bir uşaq kasıblığına görə başını aşağı salmasın.

Nigar müəllimənin gözləri doldu.

O başa düşdü ki, illər əvvəl aldığı bir cüt balaca ayaqqabı əslində bir uşağın gələcəyinə aparan yol olmuşdu.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) uşaqlara qarşı son dərəcə mərhəmətli idi. Bir gün nəvələri Həsən və Hüseyn (ə) O, səcdədə olarkən kürəyinə çıxdılar. Peyğəmbər (s) onları narahat etməmək üçün səcdəsini adi vaxtdan daha uzun çəkdi. Namazdan sonra səhabələr bunun səbəbini soruşduqda buyurdu ki, nəvələrinin könlünü qırmaq istəməmişdir.

Bu hadisə Musnəd Əhməd, Sünən ən-Nəsai və digər hədis mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, uşağa göstərilən mərhəmət ibadətin ruhuna zidd deyil, əksinə, gözəl əxlaqın təzahürüdür.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"… Yaxşılıq edin! Həqiqətən, Allah yaxşılıq edənləri sevir."

(Bəqərə surəsi, ayə 195)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Elə isə yetimə xor baxma!" (Duha surəsi, ayə 9)

Bu ayələr göstərir ki, Allah xüsusilə zəif və köməyə ehtiyacı olanlara qarşı mərhəmətli davranmağı sevir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kiçiklərimizə mərhəmət etməyən, böyüklərimizin haqqını tanımayan bizdən deyildir." (Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"*Mərhəmət etməyənə mərhəmət olunmaz."*

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Uşağın qəlbi boş torpaq kimidir. Ora nə əkilsə, onu qəbul edər."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Uşaqlarınızı sevin və onlara mərhəmətlə yanaşın." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uşaqlıq dövründə görülən sevgi və qayğı insanın gələcək şəxsiyyətinin formalaşmasında əsas rol oynayır. Dəyər verildiyini hiss edən uşaqlar özünəinamlı, mərhəmətli və sosial münasibətlərdə daha sağlam olurlar.

Araşdırmalar göstərir ki, müəllim, valideyn və ya başqa bir böyüyün uşağa göstərdiyi kiçik bir diqqət belə onun bütün həyat istiqamətini dəyişə bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Uşaqlar böyüklərin dediklərini unutmaya bilərlər.
Amma onlara necə hiss etdirdiklərini...
Heç vaxt unutmazlar.
Balaca bir əl tutmaq...
Bəzən böyük bir gələcəyi tutmaq deməkdir.

Oxucuya Bir Sual

Ətrafında diqqətə, qayğıya və xoş sözə ehtiyacı olan bir uşaq varmı? Bu gün onun üzünü güldürəcək kiçik bir yaxşılıq edə bilərsənmi?

Son Söz

Kiçiklərə qayğı göstərmək yalnız onların bu gününü deyil, gələcəyini də qorumaqdır. Sevgi ilə böyüyən uşaq sabah sevgini başqalarına ötürəcək. Hörmət görən uşaq hörmət etməyi, mərhəmət görən uşaq mərhəmətli olmağı öyrənəcək.

Heç bir yaxşılıq kiçik deyil. Bəzən bir təbəssüm, bir xoş söz, bir kitab, bir qələm və ya ehtiyac anında uzadılan bir əl uşağın həyatında unudulmaz xatirəyə çevrilir. O xatirə isə illər sonra başqa bir yaxşılığın başlanğıcı olur.

Unutma:

Uşaqlar gələcəyin ümididir. Onların qəlbinə əkilən hər sevgi toxumu sabah cəmiyyətin ən gözəl meyvəsinə çevriləcək. Bir uşağın əlindən tutan insan, əslində gələcəyin əlindən tutmuş olur.

SƏDAQƏT

Etibarın və Məhəbbətin Möhkəm Təməli

“Möminlərin içərisində Allaha etdikləri əhdə sadiq qalan kişilər vardır...” (Əhzab surəsi, ayə 23)

Giriş

İnsanlar arasında qurulan ən möhkəm münasibətlər var-dövlət üzərində deyil, etibar üzərində dayanır. Etibarın təməli isə sədaqətdir. Sədaqət insanın verdiyi sözə, dostuna, ailəsinə, əmanətə, dəyərlərinə və ən əsası Allah qarşısında götürdüyü məsuliyyətə bağlı qalmasıdır.

Sədaqətli insan çətin günlərdə dəyişməz. Çünki onun davranışı mənfəətlə deyil, vicdanla idarə olunur. Belə insan dostunu varlı olduğu üçün sevməz, kasıb olanda da tərk etməz. Verilən nemətlər dəyişə bilər, amma sədaqətli insanın əxlaqı dəyişməz.

Bu gün insanlar çox vaxt ağıllı, bacarıqlı və varlı insan axtarırlar. Halbuki bütün bu xüsusiyyətlərdən daha qiymətlisi sədaqətdir. Çünki bacarıq etibar yaratmaya bilər, amma sədaqət insanın qəlbində silinməz yer qazandırar.

İslam sədaqəti möminin əsas xüsusiyyətlərindən biri hesab edir. Çünki Allahın razılığını qazanan insanlar yalnız gözəl danışanlar deyil, verdiyi sözə və bağlarına sadiq qalanlardır.

Bədii Hekayə - Köhnə Dostluq

Kürdəmir rayonunda eyni küçədə böyüyən iki dost vardı: Fərid və Namiq. Onlar uşaqlıqdan ayrılmaz idilər. Eyni məktəbdə oxumuş, eyni futbol meydanında oynamış, bir-birlərinin sevincini və kədərini bölüşmüşdülər.

İllər keçdi.

Fərid ali təhsil alıb Bakıda böyük bir şirkətdə işləməyə başladı. Namiq isə kənddə qalaraq atasının təsərrüfatını davam etdirdi.

Aralarındakı məsafə artsa da, dostluqları dəyişmədi.

Bir il Kürdəmirə güclü dolu düşdü. Namiqin bütün məhsulu məhv oldu. Üstəlik, bankdan götürdüyü kreditin vaxtı yaxınlaşırdı.

O, vəziyyətini heç kimə demədi.

"Kimə yük olum?" – deyə düşünürdü.

Bir axşam Fərid zəng etdi.

– Səsindən hiss edirəm ki, nəsə qaydasında deyil.

Namiq əvvəlcə "Heç nə yoxdur" desə də, dostunun təkidindən sonra hər şeyi danışdı.

İki gün sonra Fərid heç kimə xəbər vermədən Kürdəmirə gəldi.

Namiq onu həyətin qapısında görəndə təəccübləndi.

– Sən işini qoyub bura gəlmisən?

Fərid gülümsədi.

– Mən işimi itirsəm, yenə taparam.

Amma dostumu itirsəm, onu haradan tapacağam?

O, bir neçə gün kənddə qaldı.

Birlikdə zədələnmiş təsərrüfatı bərpa etdilər.
Yeni toxum aldılar, torpağı yenidən hazırladılar.
Gedərkən Fərid cibindən bir zərf çıxarıb dostuna uzatdı.
Namiq dərhal geri qaytardı.
– Mən bunu ala bilmərəm.
Fərid dedi:
– Bu borc deyil.
Bu, dostluğun haqqıdır.
Namiqin gözləri doldu.
– Mən bunu necə qaytaracağam?
Fərid əlini onun çiyninə qoydu.
– Bir gün mənim çətin günüm olsa, yanımda olarsan.
Mənə yetər.
Aradan səkkiz il keçdi.
Bu dəfə çətinlik Fəridin başına gəldi.
İş yerində böyük zərər olmuş, o da işsiz qalmışdı.
Bir axşam qapı döyüldü.
Qapını açanda qarşısında Namiqi gördü.
Əlində iki çamadan vardı.
– Bunlar nədir?
– Kənddən gətirmişəm.
Bal, pendir, un, yağ...
Bir müddət heç nə düşünmə.
Bu dəfə mən sənin yanındayam.
Fərid dostuna baxıb dedi:
– Mən sənə bir dəfə kömək etmişdim.
Sən isə onu heç vaxt unutmadın.
Namiq gülümsədi.
– Mən köməyi yox...
Sədaqəti unutmadım.
Çünki həqiqi dostluq yaxşı gündə birlikdə gülmək deyil.
Çətin gündə də qapını döyən ilk insan olmaqdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) ilə Həzrət Əbu Bəkr (r.ə.) arasında olan dostluq və sədaqət İslam tarixinin ən gözəl nümunələrindəndir. Hicrət zamanı Sevr mağarasında Peyğəmbərin (s) yanında olmaq böyük təhlükə daşıyırdı. Buna baxmayaraq, Əbu Bəkr (r.ə.) Allah Rəsulunu tək qoymadı və bütün çətinliklərdə ona sadiq qaldı.

Bu hadisə Qurani-Kərim, Tövbə surəsi, 40-cı ayədə işarə edilmiş, həmçinin Səhih əl-Buxari və digər mötəbər mənbələrdə nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, sədaqət rahat günlərin deyil, çətin günlərin xüsusiyyətidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Möminlərin içərisində Allaha etdikləri əhdə sadiq qalan kişilər vardır...” (Əhzab surəsi, ayə 23)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır.”** (İsra surəsi, ayə 34)

Bu ayələr göstərir ki, sədaqət yalnız insanlara qarşı deyil, Allah qarşısında da verilmiş sözə bağlı qalmaqdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Mömin möminin güzgüsüdür və mömin möminin qardaşıdır."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Ən sevimli insanlar, insanlara ən çox faydası toxunanlardır."

(Mənbə: əl-Mu'cəm əl-Əvsət, Təbərani.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Dostluğun dəyəri çətin gündə bilinər." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşına sadiq olan insan Allah yanında yüksək məqama sahib olar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın psixoloji sağlamlığında etibarlı münasibətlərin böyük rolu var. Çətin günlərdə yanında sadiq insanların olduğunu bilən şəxslər stressi daha asan idarə edir və həyatda özlərini daha güvənli hiss edirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, uzunömürlü dostluqların əsasını ortaq maraqlardan çox, qarşılıqlı etibar, sədaqət və çətin günlərdə bir-birinə dəstək olmaq təşkil edir.

Hikmət Pəncərəsi

Dostluq gülən gündə başlanar.
Sədaqət isə...
Ağlayan gündə görünər.
Asan gündə yanında olan çox olar.
Çətin gündə qalan isə...
Əsl dost olar.

Oxucuya Bir Sual

Ən çətin günündə qapını döyən ilk insan kim olmuşdu? Sən də bu gün kimsə üçün həmin insan ola bilirsənmi?

Son Söz

Sədaqət insanın sahib ola biləcəyi ən gözəl xüsusiyyətlərdən biridir. O, münasibətləri möhkəmləndirir, etibarı artırır və qəlbləri bir-birinə bağlayır. Sədaqətli insan təkcə dostunu deyil, ailəsini, əmanətini, dəyərlərini və Allahla olan əhdini də qoruyur.

Həyatda insanlar çox şey qazana bilərlər. Lakin etibarı itirən insan ən

qiymətli sərvətini itirmiş olur. Buna görə mömin insan hər zaman verdiyi sözə, dostluğuna və məsuliyyətinə sadiq qalmağa çalışır.

İllər keçəndə insanlar bizim nə qədər varlı olduğumuzu deyil, nə qədər etibarlı olduğumuzu xatırlayacaqlar. Çünki sədaqət insanın adını insanların qəlbində yaşadan ən böyük əxlaqdır.

Unutma:

Sədaqət sözlə deyil, davranışla sübut olunur. Günəşli havada yanında duran çox olar. Fırtına başlayanda əlini buraxmayan isə həqiqətən sənin insanındır. Sadiq insan həm insanların etimadını, həm də Allahın razılığını qazanar.

ETİBAR QAZANMAQ

İllərlə Qurulan, Bir Anlıq İtirilən Sərvət

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”
(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan həyatında pulla alınmayan çox qiymətli nemətlər vardır. Onlardan biri də etibardır. İnsan var-dövlətini itirsə, yenidən qazana bilər. Sağlamlığını itirsə, müalicə axtarar. Lakin itirilmiş etibarı geri qazanmaq bəzən illər çəkər.

Etibar insanın danışdığı sözlə yaşadığı həyatın bir-birinə uyğun olmasıdır. Dürüst danışan, verdiyi sözə əməl edən, əmanətə xəyanət etməyən və çətin gündə məsuliyyətdən qaçmayan insan zamanla ətrafındakıların etimadını qazanır.

Etibar birdən yaranmır. O, hər gün edilən kiçik düzgün davranışların nəticəsində formalaşır. Eyni şəkildə, bir böyük xəyanət və ya bir ciddi yalan illərlə qurulmuş etimadı dağıda bilər.

İslam insanın etibarlı olmasını mömin əxlaqının əsas əlamətlərindən biri hesab edir. Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl belə insanlar arasında "əl-Əmin" – yəni "etibarlı insan" adı ilə tanınırdı. Bu, göstərir ki, etibar insanın ən qiymətli sərvətlərindən biridir.

Bədii Hekayə - Verilən Açar

Göyçay rayonunda yaşayan Adil usta uzun illər dülgər işləyirdi. Hazırladığı qapılar və mebellər qədər, dürüstlüyü ilə də tanınırdı. Kənddə kimin evi tikilsə, açarlarını rahatlıqla ona etibar edərdi.

Bir gün şəhərdə yaşayan bir ailə yay evi tikdirmək üçün kəndə gəldi.

Evin sahibi Murad bəy dedi:

– Mən bir həftəlik xaricə gedirəm. İş yarımçıq qalmasın deyə evin açarını sizə verirəm.

Yanında duran dostu təəccüblə soruşdu:

– Bir həftə əvvəl tanıdığın adama necə evinin açarını verirsən?

Murad bəy gülümsədi.

– Mən onu bir həftədir tanıyıram.

Amma bu kənd onu qırx ildir tanıyır.

Adil usta açarı götürdü.

İşini həmişəki kimi vicdanla gördü.

Hətta tikinti zamanı artıq qalan materialları da bir yerə yığıb siyahısını hazırladı.

Murad bəy qayıdanda ev hazır idi.

Hər otağı gəzdi.

Heç nə əskik deyildi.

Əksinə, artıq qalan materiallar səliqə ilə bir küncdə düzülmüşdü.

O təəccüblə dedi:

– Usta, bunları rahatlıqla istifadə edə bilərdiniz. Mən heç bilməzdim.

Adil usta sakitcə cavab verdi:
– Siz bilməsəydiniz də...
Mən bilərdim.
Bir də Allah bilərdi.
Murad bəy bir qədər susdu.
Sonra cibindən əlavə pul çıxarmaq istədi.
Adil usta qəbul etmədi.
– Mən zəhmətimin haqqını artıq almışam.
Etibar isə satılan şey deyil.
Həmin gün Murad bəy oğluna dedi:
– Oğlum, bu gün sənə yaxşı usta yox...
Etibarlı insanın necə olduğunu göstərmək istədim.
İllər keçdi.
Adil usta yaşlandı.
Artıq əvvəlki kimi işləyə bilmirdi.
Bir gün kənddə yeni məktəb binasının mebelləri hazırlanmalı idi.
Bir neçə şirkət qiymət təklifi verdi.
Ən ucuz təklif Adil ustanın deyildi.
Kənd camaatı yenə də onu seçdi.
Gənclərdən biri soruşdu:
– Niyə daha ucuzunu seçmirsiniz?
Kənd ağsaqqalı cavab verdi:
– Çünki biz təkcə taxta almırıq.
Biz vicdan alırıq.
Etibarın qiyməti heç vaxt yalnız pulla ölçülmür.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl Məkkə əhalisi arasında "əl-Əmin" – yəni "etibarlı" ləqəbi ilə tanınırdı. İnsanlar qiymətli əmanətlərini ona etibar edirdilər.

Hətta Məkkədən Mədinəyə hicrət edərkən belə, müşriklərin ona verdiyi əmanətləri sahiblərinə qaytarmaq üçün Həzrət Əlini (ə) öz yerində saxladı.

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər mötəbər tarix mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, etibar insanın dostu ilə düşməni arasında belə dəyişməyən bir xüsusiyyətdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır.”** (İsra surəsi, ayə 34)

Bu ayələr göstərir ki, etibarın əsasında əmanətə sahib çıxmaq və verilən

sözə sadiq qalmaq dayanır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əmanətə riayət etməyənin imanı kamil olmaz." (Mənbə: Musnəd Əhməd.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Münafiqin əlamətləri üçdür: danışanda yalan danışar, vəd verəndə xilaf çıxar və ona əmanət veriləndə xəyanət edər."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Etibar ən qiymətli sərvətdir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların uzun namazına və orucuna deyil, doğruluğuna və əmanətdarlığına baxın." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, etibar bütün sağlam münasibətlərin təməlidir. Ailə, dostluq, iş həyatı və cəmiyyət insanların bir-birinə güvənməsi üzərində qurulur. Etibar olduqda əməkdaşlıq artır, qorxu azalır və insanlar özlərini daha təhlükəsiz hiss edirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, etibarı formalaşdıran ən vacib xüsusiyyət ardıcıllıqdır. İnsan hər dəfə eyni dürüst davranışı nümayiş etdirdikcə başqalarının gözündə etibarlı şəxsə çevrilir.

Hikmət Pəncərəsi

Etibar açara bənzəyir.
Bir dəfə qırılsa...
Eyni qapını açmaq çətin olar.
Ad qazanmaq illər çəkər.
Onu itirmək isə...
Bəzən bir dəqiqə.

Oxucuya Bir Sual

Ətrafındakı insanlar ən qiymətli əmanətlərini sənə rahatlıqla etibar edərlərmi? Sənin adını eşidəndə ilk ağıllarına gələn xüsusiyyət dürüstlükdürmü?

Son Söz

Etibar insanın qazandığı ən böyük mənəvi sərvətlərdən biridir. O, nə pulla alınır, nə də zorla əldə edilir. Etibar yalnız dürüst həyatın, doğru sözün və gözəl əxlaqın nəticəsində qazanılır.

İnsan elə yaşamalıdır ki, onun adı çəkiləndə insanlar rahatlıq hiss etsinlər. Çünki etibarlı insan cəmiyyətin dayağıdır. Ailələr, dostluqlar, ticarət və hətta dövlətlər belə etibar üzərində möhkəmlənir.

Hər gün etdiyimiz kiçik seçimlər ya etibarımızı artırır, ya da azaldır. Buna görə mömin insan gizlində də, aşkarda da eyni vicdanla davranmağa çalışır. Çünki insanların görmədiyini Allah görür.

Unutma:

Etibar qızıldan da qiymətlidir. Qızıl itiriləndə yenidən tapıla bilər. Amma itirilmiş etibarı bərpa etmək üçün bəzən illər də kifayət etmir. Elə yaşa ki, adın çəkiləndə insanların qəlbində ilk yaranan hiss güvən olsun.

SİRR SAXLAMAQ

Etibarın Səssiz İmtahanı

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı... əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsanlar arasında etibarı qoruyan ən mühüm xüsusiyyətlərdən biri sirr saxlaya bilməkdir. Hər kəs həyatında elə anlar yaşayır ki, dərdini, sevincini, narahatlığını və ya şəxsi məsələsini yalnız etibar etdiyi bir insana danışmaq istəyir. Həmin anda verilən sirr əslində söz deyil, bir əmanətdir.

Sirr saxlamaq sadəcə danışmamaq deyil. Bu, qarşı tərəfin etibarını qorumaq, onun ləyaqətinə hörmət etmək və əmanətə sahib çıxmaqdır. Sirri yayan insan təkcə bir xəbəri yaymır, çox vaxt bir ürəyi də qırır.

Bəzən insanlar "Mən yalnız bir nəfərə dedim" deyə özlərinə haqq qazandırırlar. Halbuki sirrin mahiyyəti məhz başqasına ötürülməməsidir. Bir ağızdan çıxan sirr ikinci ağıza keçəndə artıq sirr olmaqdan çıxır.

İslam insanın sirrini qorumağı gözəl əxlaqın əlamətlərindən biri hesab edir. Etibarlı insan başqasının sirrini öz sirri kimi qoruyar. Çünki bilir ki, bu gün ona etibar edilən sirr, sabah onun vicdanının imtahanına çevrilə bilər.

Bədii Hekayə - Bağlanmış Məktub

Qəbələ rayonunun sakit kəndlərindən birində poçt şöbəsində çalışan Cavid dürüstlüyü ilə tanınırdı. Kənddə hamı onu etibarlı insan kimi tanıyırdı. Yaşlılar da, gənclər də bilirdilər ki, ona verilən söz və ya əmanət yerini dəyişməz.

Bir gün kəndin yaşlı sakini Sürəyya nənə poçta gəldi. Əlində köhnə bir zərf vardı.

– Oğlum, bunu şəhərdə oxuyan nəvəmə göndərmək istəyirəm.

Cavid məktubu qəbul edib qeydiyyata aldı.

Nənə gedəndən sonra şöbəyə yeni işə başlayan gənc əməkdaş zarafatla dedi:

– Görəsən məktubda nə yazılıb? Açıb baxsaq, heç kim bilməz.

Cavid ciddi şəkildə ona baxdı.

– Məktubun içində nə yazıldığı məni maraqlandırmır.

Məni maraqlandıran odur ki, onu mənə etibar ediblər.

Bir neçə gün sonra güclü yağış səbəbindən yollar bağlandı. Məktubların çatdırılması gecikdi.

Cavid narahat idi.

Yağış bir qədər səngiyən kimi özü maşına minib məktubları rayon mərkəzinə çatdırdı.

Bir həftə sonra Sürəyya nənənin nəvəsi kəndə gəldi.

Əlində həmin məktub vardı.

O, poçt şöbəsinə girib Cavidə təşəkkür etdi.

– Nənəm mənə yazmışdı ki, xəstədir. Məktub vaxtında çatmasaydı, bəlkə də onu son dəfə görə bilməzdim.

Cavid sakitcə dedi:
– Mən yalnız vəzifəmi yerinə yetirmişəm.
Nəvə gülümsədi.
– Xeyr.
Siz təkcə məktubu çatdırmadınız.
Bir nənənin qəlb rahatlığını da qorudunuz.
Axşam işdən çıxanda gənc əməkdaş Cavidə yaxınlaşıb dedi:
– Bu gün başa düşdüm ki, sirr saxlamaq təkcə danışmamaq deyil.
İnsanların sənə olan etibarını qorumaqdır.
Cavid gülümsədi.
– İnsan bəzən bir sirri qorumaqla bir ömrün hörmətini qorumuş olur.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanların etibarını və sirrini qorumağa böyük əhəmiyyət verirdi. Həyat yoldaşı Həzrət Aişə (r.ə.) rəvayət edir ki, Peyğəmbər (s) ona bir sirr etibar etmişdi və o, bu sirri uzun müddət heç kimə deməmişdi. Sonralar bu hadisə ailə daxilində etibarın və sirr saxlamağın əhəmiyyətini göstərən nümunələrdən biri kimi nəql olunmuşdur.

Bu hadisəyə Qurani-Kərim, Təhrim surəsinin ilk ayələrində işarə edilmiş, həmçinin Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə rəvayətlər yer almışdır.

Bu hadisə göstərir ki, etibarın qorunması ailədə də, cəmiyyətdə də böyük əxlaqi dəyərdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı... əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Əhdə vəfa qılın. Çünki *(hər kəs)* **əhd barəsində sorğu-sual olunacaqdır.”** (İsra surəsi, ayə 34)

Bu ayələr göstərir ki, insana etibar edilən hər bir sirr də əmanətin bir növüdür və ona xəyanət etmək doğru deyildir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bir insan sənə bir söz deyib sonra ətrafa baxarsa, o söz əmanətdir."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Tirmizi)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Əmanətə xəyanət edənin imanı kamilləşməz." (Mənbə: Musnəd Əhməd.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Sirrini qoruyan insan öz işinin sahibidir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Sirrini hər kəsə açan insan peşman olar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşının sirrini qorumaq, onun haqqını qorumağın bir hissəsidir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, etibarlı münasibətlərin əsas şərtlərindən biri məxfiliyin qorunmasıdır. İnsan öz şəxsi məsələlərinin yayılmayacağına əmin olduqda daha rahat ünsiyyət qurur və qarşı tərəfə güvənir.

Araşdırmalar göstərir ki, bir dəfə pozulan etibarı bərpa etmək çox çətindir. Buna görə də psixoloqlar sirr və şəxsi məlumatların qorunmasını sağlam münasibətlərin əsas prinsiplərindən biri hesab edirlər.

Hikmət Pəncərəsi

Sirr...
Dil üçün kiçik bir sözdür.
Vicdan üçün isə böyük bir imtahan.
Etibar qapısını açan açar dürüstlükdür.
Onu bağlı saxlayan isə...
Sirr saxlamağı bacarmaqdır.

Oxucuya Bir Sual

Sənə etibar edilən bir sirri ömrünün sonuna qədər qoruyacağına əminsənmi? İnsanlar adını eşidəndə "ona rahatlıqla sirr etibar etmək olar" deyə bilərlərmi?

Son Söz

Sirr saxlamaq insanın sədaqətini və etibarlılığını göstərən ən mühüm xüsusiyyətlərdən biridir. İnsanların bizə danışdığı hər sirr onların bizə olan inamının nəticəsidir. Bu inamı qorumaq isə gözəl əxlaqın vacib hissəsidir.

Bəzən bir sirri qorumaq üçün susmaq lazımdır. O sükut isə zəiflik deyil, vicdanın səsidir. Çünki hər deyilən söz danışılmalı deyil, hər eşidilən xəbər paylaşılmalı deyil.

Etibarlı insan insanların sirrini öz sirri kimi qoruyur. Buna görə də zaman keçdikcə onun sözü də, özü də qiymət qazanır. İnsanlar belə şəxslərin yanında özlərini rahat və təhlükəsiz hiss edirlər.

Unutma:

Sirr sənə verilən bir əmanətdir. Əmanəti qoruyan insan etibar qazanır, etibarı qoruyan insan isə insanların qəlbində silinməz yer tutur. Bəzən danışmamaq deyilən ən gözəl söz olur.

ÜMİD

Qaranlıq Gecədə Yol Göstərən İşıq

“... Ey Mənim özlərinə qarşı həddi aşmış qullarım! Allahın rəhmindən ümidinizi üzməyin. Şübhəsiz ki, Allah bütün günahları bağışlayır. O, həqiqətən, Bağışlayandır, Rəhmlidir!” (Zumər surəsi, ayə 53)

Giriş

İnsan həyatında elə günlər olur ki, qapılar bir-bir üzünə bağlanır. Bəzən uzun müddət zəhmət çəkdiyi iş nəticə vermir, bəzən xəstəlik, maddi sıxıntı və ya itkilər onu yorur. Belə anlarda insanı ayaqda saxlayan ən böyük güclərdən biri ümiddir.

Ümid sadəcə yaxşı hadisələrin baş verəcəyini gözləmək deyil. Ümid, çətinliklərin içində Allahın rəhmətinə inanmaq, çıxış yolunun olduğuna qəlbən əmin olmaqdır. Mömin insan bilir ki, hər gecənin bir səhəri, hər qışın bir baharı, hər sıxıntının da bir çıxışı vardır.

Ümidsizlik isə insanın həm iradəsini, həm də gücünü zəiflədir. Ümidini itirən insan çalışmaqdan əl çəkir, dua etməyi azaldır və gələcəyə inamını itirir. Halbuki Allah Quranda möminlərə Öz rəhmətindən ümid kəsməməyi əmr edir.

Ümid insanı hərəkətə gətirən qüvvədir. Torpağa toxum səpən əkinçi məhsula ümid etdiyi üçün çalışır. Şagird uğur qazanacağına ümid etdiyi üçün dərs oxuyur. Xəstə sağalacağına ümid etdiyi üçün müalicəsini davam etdirir. Deməli, ümid həyatın davam etməsinə səbəb olan ən mühüm mənəvi dayaqlardan biridir.

Bədii Hekayə - Qurumuş Nar Ağacı

Ağcabədi rayonunda yaşayan Vidadi kişinin həyətində illərlə meyvə verən bir nar ağacı vardı. Kənddə hamı o ağacı tanıyırdı. Payız gələndə budaqları qıpqırmızı narlarla dolardı.

Lakin bir il güclü quraqlıq oldu.

Ağacın yarpaqları saraldı, budaqları qurumağa başladı.

Qonşular dedilər:

– Bu ağac artıq bitib. Kəs, yerinə yenisini ək.

Vidadi kişi baltanı götürdü, amma ağacın yanına çatanda dayandı.

Oğlu Rəşad soruşdu:

– Ata, niyə kəsmədin?

Atası sakitcə dedi:

– Hələ kökü yaşayır.

Ümid olan yerdə tələsmək olmaz.

O, hər gün ağacı suladı.

Qurumuş budaqları təmizlədi.

Torpağını bellədi.

Kənddə bəziləri buna gülürdülər.

– Boş yerə əziyyət çəkirsən.

Bu ağac bir də dirilməz.

Vidadi kişi isə eyni cavabı verirdi:

– Mən ağacı deyil...

Ümidimi sulayıram.

Qış keçdi.

Yaz gələndə bir səhər Rəşad həyətə çıxıb ucadan səsləndi:

– Ata! Tez gəl!

Vidadi kişi həyətə qaçdı.

Qurumuş hesab edilən budaqlardan balaca yaşıl tumurcuqlar çıxmışdı.

Bir neçə ay sonra ağac yenidən çiçək açdı.

Payızda isə əvvəlki illərdən də çox meyvə verdi.

Qonşular təəccüblə dedilər:

– Biz onu ölü hesab etmişdik.

Vidadi kişi nar ağacına baxaraq dedi:

– Çox vaxt insanlar ağacdan əvvəl ümidlərini itirirlər.

Halbuki Allah bəzən ən gözəl möcüzələri insanların "artıq bitdi" dediyi yerdən başlayır.

Bu sözlər Rəşadın yaddaşına həkk olundu.

İllər sonra həyatında böyük çətinliklərlə qarşılaşanda o, atasının nar ağacını xatırlayır və öz-özünə deyirdi:

"Kök yaşayırsa, ümid də yaşayır."

Tarixdən Bir Hadisə

Həzrət Yəqub (ə) uzun illər oğlu Yusufdan (ə) ayrı qaldı. O qədər ağladı ki, gözlərinin nuru zəiflədi. Buna baxmayaraq, Allahın rəhmətindən ümidini heç vaxt kəsmədi. Oğullarına belə dedi:

"...Allahın rəhmətindən ümidinizi üzməyin..."

Bir müddət sonra Allah onları yenidən qovuşdurdu.

Bu hadisə Qurani-Kərim, Yusuf surəsi, 87-ci ayədə qeyd olunur və ümidin mömin həyatındakı ən gözəl nümunələrindən biridir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Ey Mənim özlərinə qarşı həddi aşmış qullarım! Allahın rəhmindən ümidinizi üzməyin...” (Zumər surəsi, ayə 53)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Allahın mərhəmətindən ancaq kafir adamlar ümidlərini kəsər.” (Yusuf surəsi, ayə 87)

Bu ayələr göstərir ki, ümid möminin qəlbini diri saxlayan ilahi bir nemətdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əgər Qiyamət qoparkən birinizin əlində bir ağac fidanı olsa və onu əkməyə imkan tapsa, onu əksin." (Mənbə: Musnəd Əhməd.)

Bu hədis insanın son ana qədər ümidini və xeyirxah əməlini tərk etməməsini öyrədir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ümid insanın ən böyük dayaq nöqtələrindən biridir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Allahın rəhmətinə ümid edən insan heç vaxt ümidsiz olmaz."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin Allahdan həm qorxar, həm də Onun rəhmətinə ümid edər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, ümid hissi insanın psixoloji dözümlülüyünü artırır. Ümidli insanlar çətinliklər qarşısında daha davamlı olur, problemlərin həll yollarını axtarmağa davam edir və həyatlarından daha tez məyus olmurlar.

Araşdırmalar göstərir ki, gələcəyə müsbət baxan insanlar həm fiziki, həm də psixoloji baxımdan daha sağlam olurlar. Ümid insanın yalnız hisslərini deyil, davranışlarını da dəyişdirir və onu fəaliyyətə sövq edir.

Hikmət Pəncərəsi

Ümid...
Qaranlığı inkar etmək deyil.
Qaranlıqda işığa doğru addımlamaqdır.
Qapılar bağlana bilər.
Amma Allahın açacağı qapının harada olduğunu...
Heç kim bilməz.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün səni ən çox narahat edən məsələ nədir? Həmin çətinliyə Allahın rəhməti və hikməti ilə baxa bilsən, qəlbində yenidən ümid cücərməzmi?

Son Söz

Ümid möminin yol yoldaşıdır. O, insanı çətinliklərdən qoruyan görünməz bir dayaqdır. Allahın rəhmətinə güvənən insan nə qədər sınaq görsə də, tam ümidsizliyə düşməz. Çünki bilir ki, hər hadisənin arxasında Allahın hikməti vardır.

Ümid insanı tənbəlliyə deyil, çalışmağa sövq etməlidir. Dua ilə birlikdə zəhmət, təvəkküllə birlikdə səy olduqda ümid daha da mənalı olur. Allahın köməyini gözləyən insan, eyni zamanda üzərinə düşən vəzifəni də yerinə yetirməlidir.

Həyat bəzən qurumuş nar ağacına bənzəyər. Hamı onun bitdiyini düşünər. Amma kökü sağlamdırsa, Allahın izni ilə yenidən yaşıllaşa bilər. İnsan da qəlbində iman və ümid yaşatdığı müddətdə heç vaxt həqiqətən məğlub olmaz.

Unutma:

Ümid Allahın mömin qəlbinə bəxş etdiyi ən gözəl hədiyyələrdəndir. İnsanlar "artıq mümkün deyil" dedikləri yerdə belə, Allah "Ol!" deyə bilər. Buna görə də qapılar bağlansa belə, Rəbbinin rəhmət qapısının həmişə açıq olduğunu unutma.

NİKBİNLİK

Həyata Ümid və Xeyir Gözü ilə Baxmaq

“... Allah yanında olanlar isə daha xeyirli və daha sürəklidir. Məgər başa düşmürsünüz?” (Qasas surəsi, ayə 60)

Giriş

Həyatda eyni hadisəyə baxıb tamamilə fərqli nəticə çıxaran insanlar vardır. Biri çətinlik görəndə çıxılmaz vəziyyət düşünür, digəri isə həmin çətinliyin içində yeni bir imkan axtarır. Fərq hadisələrdə deyil, onlara baxış tərzindədir.

Nikbinlik hər şeyin həmişə asan olacağına inanmaq deyil. Nikbinlik, çətinliklərin də keçəcəyinə, Allahın hər hadisədə bir hikmət yaratdığına inanmaqdır. Bu baxış insanı boş xəyallara deyil, daha çox çalışmağa, səbirli olmağa və ruhdan düşməməyə sövq edir.

Mömin insan həyata ümidsizliklə baxmaz. O bilir ki, Allah heç bir çətinliyi hikmətsiz yaratmır. Bəzən insanın zərər sandığı hadisə onun üçün böyük bir xeyrin başlanğıcı olur.

Nikbin insan ətrafına da ümid verir. Onun sözləri ruhdan salmır, güc verir. O, insanların qəlbində qorxu deyil, inam oyadır. Buna görə nikbinlik təkcə şəxsi xüsusiyyət deyil, cəmiyyətə yayılan gözəl bir əxlaqdır.

Bədii Hekayə - Yarımçıq Körpü

Şəki rayonunun dağ kəndlərindən birində kiçik bir çay axırdı. Yaz aylarında su çoxalanda kəndin iki hissəsi bir-birindən ayrılırdı. İllərdir hamı yeni körpünün tikiləcəyini gözləyirdi.

Nəhayət, tikintiyə başladılar.

Lakin bir neçə həftədən sonra güclü sel gəldi və tikilən körpünün böyük hissəsini dağıtdı.

Kənd camaatı ümidsiz halda dağıntılara baxırdı.

– Bu qədər zəhmət boşa getdi.

– Daha bu körpü tikilməz.

– Yenidən başlamağın mənası yoxdur.

Hamı belə danışırdı.

Kəndin yaşlı ustası Mahir kişi isə sakitcə daşları bir-bir yığmağa başladı.

Gənclərdən biri soruşdu:

– Usta, niyə əziyyət çəkirsən? Körpü dağılıb axı.

Mahir kişi əlindəki daşı yerinə qoyaraq dedi:

– Körpü dağılıb...

Amma onu tikən insanların əlləri salamatdır.

Əllər salamat olduğu müddətdə körpü yenidən tikilər.

Bu sözlər gənclərə təsir etdi.

Ertəsi gün kəndin onlarla sakini tikinti yerinə gəldi.

Kimi daş daşıdı, kimi qum gətirdi, kimi də yemək hazırladı.

Bir neçə ay sonra əvvəlkindən daha möhkəm körpü hazır oldu.

Açılış günü kənd uşaqları sevincək körpünün üstü ilə qaçırdılar.

Gənclərdən biri Mahir kişiyə yaxınlaşıb dedi:

– Usta, o gün sən də hamı kimi ümidsiz olsaydın, bu körpü heç vaxt tikilməzdi.

Mahir kişi gülümsədi.

– Oğlum, nikbin insan çətinliyi görməyən deyil.

Çətinliyin sonunu da görə biləndir.

Tarixdən Bir Hadisə

Hudeybiyyə sülhü bağlananda bir çox müsəlman bu müqavilənin şərtlərini ağır hesab edirdi. Lakin Peyğəmbər Muhəmməd (s) hadisələrə nikbin və uzaqgörən baxdı. Qısa müddət sonra məlum oldu ki, həmin sülh İslamın daha geniş yayılmasına və böyük qələbələrə zəmin hazırlamışdır.

Bu hadisəyə Qurani-Kərim, Fəth surəsində işarə edilmiş, həmçinin Səhih əl-Buxari və digər sirə mənbələrində ətraflı nəql olunmuşdur.

Bu hadisə öyrədir ki, insan hər hadisənin hikmətini dərhal görə bilməsə də, Allahın planı insanın gördüyündən daha genişdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Ola bilsin ki, sevmədiyiniz bir şey sizin üçün xeyirli, sevdiyiniz bir şey isə sizin üçün zərərli olsun...” (Bəqərə surəsi, ayə 216)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Sözsüz ki, hər çətinliyin ardınca asanlıq gəlir. Sözsüz ki, hər çətinliyin ardınca asanlıq gəlir.” (İnşirah surəsi, ayə 5-6)

Bu ayələr möminə öyrədir ki, çətinlik son deyil. Allah hər sınağın yanında bir çıxış yolu da yaradır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) yaxşı əlamətə (fəl-i həsənə) nikbin yanaşmağı sevər, insanları bədbinlikdən çəkindirərdi. (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Güclü mömin Allah yanında zəif mömindən daha sevimli və daha xeyirlidir... Sənə fayda verən şeyə çalış, Allahdan kömək istə və aciz qalma." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ümidini diri saxlayan insanın yolu da işıqlı olar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin hər işində Allah haqqında gözəl zənn bəsləyər." (Mənbə: Əl-Kafi)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, nikbin insanlar uğursuzluqları həyatın sonu kimi deyil, müvəqqəti çətinlik kimi qəbul edirlər. Bu baxış onların problemləri həll etmək bacarığını və psixoloji dözümlülüyünü artırır.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, nikbin insanlar streslə daha yaxşı mübarizə aparır, sosial münasibətlərdə daha uğurlu olur və həyatdan daha çox məmnunluq hissi yaşayırlar. Nikbinlik reallıqdan qaçmaq deyil, reallığın içində ümid və həll yolu axtarmaqdır.

Hikmət Pəncərəsi

Nikbin insan...
Qaranlığı inkar etməz.
Sadəcə bilir ki,
Səhər mütləq açılacaq.
Buludlar günəşi gizlədə bilər.
Amma onu söndürə bilməz.

Oxucuya Bir Sual

Son vaxtlar yaşadığın çətinliklərdən hansına yalnız problem kimi baxırsan? Bəlkə də illər sonra həmin hadisəyə dönüb baxanda, onun həyatında yeni bir qapı açdığını görəcəksən?

Son Söz

Nikbinlik möminin qəlbini gücləndirən gözəl xüsusiyyətlərdəndir. Bu, insanın çətinlikləri görməməsi deyil, Allahın köməyinə inanaraq çətinliklərin qarşısında sınmamasıdır.

Həyatda hər zaman istədiyimiz kimi nəticələr əldə etməyə bilərik. Lakin hər hadisədən sonra yenidən ayağa qalxmaq, çalışmaq və xeyir gözləmək insanı güclü edir. Allahın hikmətinə inanan insan bilir ki, bəzən gecikən nemət daha xeyirli, bağlanan qapı isə daha gözəl bir qapının açılması üçündür.

Nikbinlik ətrafdakı insanlara da təsir edir. Ümidli bir insan ailəsinə, dostlarına və cəmiyyətə ruh yüksəkliyi verir. Onun varlığı çətin anlarda belə insanlara güc bəxş edir.

Unutma:

Nikbinlik boş təsəlli deyil, Allaha olan etimadın bir əlamətidir. Hər çətinliyin arxasında bir asanlıq, hər gecənin sonunda bir səhər vardır. Qəlbində ümid və nikbinlik olduğu müddətdə yolunu itirməzsən.

CƏSARƏT

Qorxunu Məğlub Edən İman

"... Qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et! Həqiqətən, Allah təvəkkül edənləri sevir." (Ali-İmran surəsi, ayə 159)

Giriş

Cəsarət çox vaxt yalnız döyüş meydanı ilə əlaqələndirilir. Halbuki həqiqi cəsarət insanın hər gün verdiyi düzgün qərarlarda özünü göstərir. Haqqı söyləmək, səhvini etiraf etmək, günahdan uzaq durmaq, çətinlik qarşısında geri çəkilməmək və doğru bildiyi yolda davam etmək cəsarətin ən gözəl nümunələridir.

Cəsarətli insan qorxmayan adam deyil. O da qorxur. Lakin qorxusunun doğru qərar verməsinə mane olmasına icazə vermir. Çünki onun gücü təkcə özünə deyil, Allaha olan etimadına söykənir.

Bəzən bir "yox" demək böyük cəsarət tələb edir. Bəzən isə hamının susduğu yerdə haqqı müdafiə etmək. İnsan nəfsinə qalib gələndə də cəsarət göstərmiş olur. Elə buna görə İslam cəsarəti təkcə fiziki güc kimi deyil, mənəvi güc kimi də qiymətləndirir.

Cəsarət ağılsızlıq deyil. Həqiqi cəsarət hikmətlə birlikdə olanda insanı ucaldır. Düşünmədən təhlükəyə atılmaq igidlik deyil. İgidlik doğru vaxtda, doğru məqsəd uğrunda qorxmadan addım ata bilməkdir.

Bədii Hekayə - Yanan Anbar

İmişli rayonunun bir kəndində yay mövsümünün ən isti günləri idi. Günorta saatlarında kəndin taxıl anbarlarından birində qəfil yanğın başladı.

Alov qısa müddətdə böyüdü.

Kənd camaatı su daşıyır, bir tərəfdən də alovun digər tikililərə keçməməsi üçün çalışırdı.

Hamı həyacan içində idi.

Elə bu vaxt bir qadın qışqıraraq dedi:

– İçəridə sənədlər qalıb! Onlar yanarsa, bütün zəhmətimiz boşa gedəcək!

Heç kim içəri girməyə cəsarət etmirdi.

Alov getdikcə güclənirdi.

Kəndin gənclərindən biri – Elşən vəziyyəti diqqətlə müşahidə etdi.

O, tələsik anbara qaçmadı.

Əvvəlcə yanğınsöndürənlərin göstərdiyi təhlükəsiz yolu müəyyənləşdirdi, yaş bir parça ilə üzünü örtdü və kəndlilərin köməyi ilə içəri daxil oldu.

Bir neçə dəqiqə sonra əlində sənəd qutusu ilə geri çıxdı.

Hamı rahat nəfəs aldı.

Yaşlı kənd sakini ona dedi:

– Sən heç qorxmadın?

Elşən gülümsədi.

– Qorxdum.

Çox qorxdum.

Amma qorxum məni hərəkətsiz qoysaydı, daha böyük zərər olacaqdı.

Bir neçə gün sonra məktəbdə müəllim uşaqlardan soruşdu:
– Sizcə Elşənin qəhrəmanlığı nə idi?
Uşaqlar müxtəlif cavablar verdilər.
Müəllim dedi:
– Onun qəhrəmanlığı odun içinə girməsi deyildi.
Qəhrəmanlığı qorxusunu ağlı və məsuliyyəti ilə idarə etməsi idi.
Çünki cəsarət düşüncəsiz hərəkət etmək deyil.
Qorxunu düzgün məqsəd naminə idarə edə bilməkdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Huneyn döyüşündə bəzi insanlar geri çəkildiyi zaman yerində möhkəm dayandı və səhabələrini yenidən ətrafına topladı. Onun arxayınlığı və cəsarəti müsəlmanlara güc verdi və vəziyyət dəyişdi.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim və sirə mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, həqiqi rəhbərlik və cəsarət çətin anlarda özünü göstərir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... Qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et! Həqiqətən, Allah təvəkkül edənləri sevir." (Ali-İmran surəsi, ayə 159)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Acizlik göstərməyin və kədərlənməyin. Möminsinizsə, üstün olacaqsınız." (Ali-İmran surəsi, ayə 139)

Bu ayələr möminə öyrədir ki, cəsarətin əsasında Allaha güvənmək və doğru yolda möhkəm dayanmaq dayanır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Güclü insan başqalarını məğlub edən deyil. Güclü insan qəzəbləndiyi zaman özünə hakim ola biləndir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis göstərir ki, cəsarətin ən böyük növlərindən biri insanın öz nəfsinə qalib gəlməsidir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Cəsarət insanın ən gözəl xüsusiyyətlərindəndir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Haqqı müdafiə edən insan heç vaxt tək olmaz."

(İmam Əlinin (ə) haqq və şücaət barədə hikmətlərindəndir.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin Allahdan başqa heç kimdən qorxmaz." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, cəsarət qorxunun olmaması deyil, qorxuya baxmayaraq düzgün addımı ata bilməkdir. İnsan çətin vəziyyətlərlə üzləşdikcə və onları uğurla keçdikcə özünəinamı artır və gələcəkdə daha

möhkəm davranır.

Psixoloqlar bildirirlər ki, cəsarətli insanlar problemlərdən qaçmaq əvəzinə onları mərhələli şəkildə həll etməyə çalışırlar. Bu xüsusiyyət həm şəxsi inkişafı, həm də liderlik bacarıqlarını gücləndirir.

Hikmət Pəncərəsi

Cəsarət...
Qorxmamaq deyil.
Qorxunun səni idarə etməsinə icazə verməməkdir.
İgid insanın gücü qolunda deyil.
Vicdanında və imanındadır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sırf qorxduğun üçün etmədiyin doğru bir iş varmı? Əgər Allahın səninlə olduğuna ürəkdən inansaydın, həmin addımı atmağa cəsarətin çatardımı?

Son Söz

Cəsarət insanın həyat yolunda ona güc verən ən gözəl xüsusiyyətlərdən biridir. Lakin bu cəsarət həmişə hikmətlə və məsuliyyətlə birlikdə olmalıdır. Haqqı demək, ədaləti qorumaq, günahdan uzaq durmaq və çətinliklər qarşısında sınmamaq möminin əsl cəsarətidir.

Həyatda elə anlar olacaq ki, seçim etmək çətin görünəcək. Məhz həmin anlarda insanın imanından doğan cəsarəti ona doğru yolu göstərəcək. Çünki Allahın razılığı üçün atılan bir addım heç vaxt dəyərsiz olmaz.

Unutmayaq ki, ən böyük qələbələr əvvəlcə insanın öz daxilində qazanılır. Nəfsinə qalib gələn, qorxusunu idarə edən və haqqın yanında duran insan həqiqi mənada cəsarətli insandır.

Unutma:

Cəsarət səs-küylə deyil, doğru qərarla tanınır. İnsanlar bəzən sənin gücünü görər, amma Allah sənin qəlbində qorxuya baxmayaraq haqq yolunu seçdiyini də görər. Həqiqi igidlik məhz budur.

ÖZÜNÜ TƏRBİYƏ ETMƏK

Ən Böyük Dəyişiklik İnsanın Özündən Başlayır

“... Həqiqətən də, insanlar nəfslərində olanı dəyişmədikcə, Allah da onlarda olanı dəyişməz...” (Rəd surəsi, ayə 11)

Giriş

İnsan həyat boyu başqalarını dəyişdirməyə çox çalışır. Valideyn övladını, müəllim şagirdini, rəhbər işçilərini, dost dostunu dəyişmək istəyir. Halbuki bütün dəyişikliklərin başlanğıcı insanın öz qəlbidir. Özünü tərbiyə etməyi bacarmayan insan başqalarına da gözəl nümunə ola bilməz.

Özünü tərbiyə etmək insanın səhvlərini görməsi, nəfsini idarə etməsi və hər gün dünənkindən daha yaxşı olmağa çalışmasıdır. Bu, bir günlük iş deyil. Ömür boyu davam edən bir məktəbdir. Hər gün öyrənmək, səhvləri düzəltmək və gözəl xüsusiyyətləri artırmaq bu məktəbin əsas dərsləridir.

İnsan bəzən öz qüsurlarını görməkdə çətinlik çəkir. Başqasının kiçik səhvini asanlıqla görür, amma öz nöqsanlarını görməzlikdən gəlir. Hikmət sahibi insanlar isə əvvəlcə özlərini hesaba çəkirlər. Çünki qəlbini islah edən insanın davranışı da, dili də, baxışı da dəyişir.

İslam insanı əvvəlcə öz nəfsi ilə mübarizəyə çağırır. Çünki cəmiyyəti gözəlləşdirən də, ailəni möhkəmləndirən də, münasibətləri düzəldən də özünü tərbiyə etmiş insanlardır.

Bədii Hekayə - Güzgü Qarşısında

Laçın rayonundan olan Rövşən müəllim uzun illər müxtəlif məktəblərdə dərs demişdi. O, şagirdlərinə həmişə dürüstlükdən, səbirdən və gözəl əxlaqdan danışardı.

Bir gün dərsdən sonra sinifdə tək qalmışdı.

Lövhəni silərkən sonuncu partada oturan Əhməd yaxınlaşıb soruşdu:

– Müəllim, yaxşı insan olmaq üçün ən çətin iş nədir?

Rövşən müəllim bir an düşündü.

Sonra onu məktəbin dəhlizindəki böyük güzgünün qarşısına apardı.

– Burada nə görürsən?

– Özümü.

– Bəs başqasını görə bilirsən?

– Xeyr.

Müəllim gülümsədi.

– İnsan hər gün əvvəlcə bu güzgüyə baxmağı öyrənsə, dünyada mübahisələr də azalar, incikliklər də.

Əhməd müəllimin nə demək istədiyini tam başa düşmədi.

İllər keçdi.

Universiteti bitirib dövlət idarəsində işləməyə başladı.

Bir gün iş yerində ciddi bir səhv baş verdi.

Hamı günahı bir-birinin üstünə atırdı.

Əhməd isə sakitcə ayağa qalxdı.

– Bu səhvdə mənim də məsuliyyətim var.

Mən diqqətli olsaydım, bunun qarşısını ala bilərdim.

Otaqda sükut yarandı.

Rəhbər ona baxıb dedi:

– Sən ilk insansan ki, səhvini gizlətmədin.

Əhməd həmin an məktəbin dəhlizindəki köhnə güzgünü xatırladı.

Başa düşdü ki, müəllimi ona sadəcə güzgünü göstərməmişdi.

Ömrü boyu baxacağı bir yolu öyrətmişdi.

Çünki insan hər gün əvvəlcə öz qəlbinə baxanda, başqalarını ittiham etməyə daha az vaxt ayırır.

Özünü düzəltməyə isə daha çox vaxt tapır.

Tarixdən Bir Hadisə

Həzrət Ömər ibn Xəttab (r.ə.) tez-tez belə deyərdi:

"Hesaba çəkilməzdən əvvəl özünüzü hesaba çəkin."

Bu söz onun daim öz davranışını, qərarlarını və məsuliyyətini yoxlamasının göstəricisi idi. Müsəlman alimləri bu düşüncəni insanın mənəvi inkişafının əsas yollarından biri kimi qəbul etmişlər.

Bu məzmun İslam əxlaqı və təzkiyə (nəfsin tərbiyəsi) mövzusunda klassik əsərlərdə geniş şəkildə izah edilmişdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Həqiqətən də, insanlar nəfslərində olanı dəyişmədikcə, Allah da onlarda olanı dəyişməz...” (Rəd surəsi, ayə 11)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Nəfsini təmizləyən uğur qazanmışdır.” (Şəms surəsi, ayə 9)

Bu ayələr göstərir ki, həqiqi dəyişiklik insanın daxilindən başlayır. Öz nəfsini islah edən insan həm dünyasını, həm də axirətini gözəlləşdirir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Ağıllı insan öz nəfsini hesaba çəkən və ölümdən sonrakı həyat üçün çalışan insandır." (Mənbə: Sünən Tirmizi; Sünən İbn Macə.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allah sizin surətlərinizə və mallarınıza deyil, qəlblərinizə və əməllərinizə baxır." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Özünü tanıyan Rəbbini tanımağa yaxınlaşar." (Bu kəlam İslam irfanında məşhur olsa da, klassik isnadı barədə alimlər arasında müxtəlif qiymətləndirmələr vardır.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"İnsan üçün ən böyük cihad öz nəfsi ilə mübarizədir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Hər gün özünü hesaba çəkməyən bizdən deyildir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın öz davranışlarını mütəmadi olaraq

qiymətləndirməsi onun şəxsi inkişafını sürətləndirir. Öz səhvlərini qəbul edən insanlar yeni bacarıqları daha tez mənimsəyir, münasibətlərini daha sağlam qurur və emosiyalarını daha yaxşı idarə edirlər.

Psixoloqlar qeyd edirlər ki, inkişafın ilk addımı mükəmməl olmaq deyil, dəyişməyə hazır olmaqdır. İnsan hər gün kiçik bir yaxşı xüsusiyyət qazandıqca böyük dəyişikliklər baş verir.

Hikmət Pəncərəsi

Dünyanı dəyişmək istəyən çoxdur.
Özünü dəyişən isə...
Azdır.
Ən çətin qələbə...
Başqası üzərində deyil,
Öz nəfsi üzərində qazanılan qələbədir.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün özündə dəyişmək istədiyin bir xüsusiyyət varmı? Sabahdan yox, elə bu gündən onu dəyişmək üçün ilk kiçik addımı ata bilərsənmi?

Son Söz

Özünü tərbiyə etmək ömür boyu davam edən bir ibadətdir. İnsan hər gün öz qəlbini, niyyətini və davranışlarını yoxladıqca kamilliyə doğru addımlayır. Bu yol asan olmasa da, ən dəyərli yoldur.

Başqalarının səhvlərini görmək asandır. Öz nöqsanlarını görmək isə cəsarət və səmimiyyət tələb edir. Həqiqi mömin başqalarını ittiham etməzdən əvvəl öz vicdanına müraciət edir. Çünki bilir ki, Allah qarşısında hər kəs əvvəlcə öz əməllərinə görə cavab verəcək.

İnsan hər gün dünənkindən bir az daha dürüst, bir az daha səbirli, bir az daha mərhəmətli olmağa çalışsa, zamanla böyük dəyişikliklər baş verər. Böyük ağaclar da kiçik toxumlardan başladığı kimi, böyük xarakter də kiçik, lakin davamlı dəyişikliklərlə formalaşır.

Unutma:

Ən böyük müəllim vicdanın, ən doğru güzgü isə öz qəlbindir. Hər gün özünü hesaba çəkən insan başqalarını qınamağa ehtiyac duymaz. Çünki həqiqi kamillik başqalarını dəyişməkdən deyil, özünü islah etməkdən başlayır.

NƏFSƏ HAKİM OLMAQ

Ən Böyük Qələbə Öz Üzərində Qazanılan Qələbədir

“... Kim Rəbbinin hüzuruna gələcəyindən qorxmuş və nəfsinə ehtirası yasaq etmişsə, həqiqətən, Cənnət onun məskəni olacaq.”
(Naziat surəsi, ayə 40-41)

Giriş

İnsan ömrü boyu iki səs arasında seçim edir. Biri onu xeyirə, doğruluğa və gözəl əxlaqa çağırır. Digəri isə nəfsinin istəklərini hər şeydən üstün tutmağa sövq edir. Bu mübarizə bəzən heç kimə görünmür. Lakin insanın ən böyük döyüşü də məhz öz daxilində baş verir.

Nəfs Allahın insana verdiyi xüsusiyyətlərdən biridir. Yemək yemək, istirahət etmək, sevilmək və yaşamaq arzusu təbiidir. Lakin nəfs nəzarətsiz qaldıqda insanı təkəbbürə, tamaha, qəzəbə, şəhvətə və haqsızlığa aparır. Buna görə problem nəfsin mövcudluğu deyil, onun insanı idarə etməsidir.

Mömin insan nəfsini məhv etməyə çalışmır. Onu tərbiyə edir və idarə etməyi öyrənir. Necə ki, güclü at bacarıqlı süvari ilə faydalı olur, nəzarətsiz qaldıqda isə təhlükə yaradır, nəfs də belədir. Ona hakim olan insan yüksələr, onun əsiri olan isə özünü zərərə salar.

Ən böyük qələbələr başqaları üzərində deyil, insanın öz nəfsi üzərində qazandığı qələbələrdir.

Bədii Hekayə - İki Qapı

Lerik rayonunun dağ kəndlərindən birində yaşayan Məhəmməd kişi kəndin ən müdrik insanlarından biri idi. Axşamlar gənclər onun həyətinə toplaşar, həyat haqqında söhbətlərini dinləyərdilər.

Bir gün kəndin gənclərindən Orxan narahat halda onun yanına gəldi.

– Əmi, mən əsəbiləşəndə özümə hakim ola bilmirəm. Sonra peşman oluram. Amma artıq gec olur.

Məhəmməd kişi onu həyətin kənarına apardı.

Orada yanaşı duran iki qapını göstərdi.

Birinci qapı köhnə, sınıq və həmişə açıq idi.

İkinci qapı isə möhkəm idi və açarı vardı.

Orxan təəccüblə soruşdu:

– Bunları niyə saxlamısan?

Qoca dedi:

– Hər ikisi mənə bir dərs verir.

Sonra köhnə qapını göstərdi.

– Bax, bu qapı həmişə açıqdır. Külək əsəndə çırpılır, heyvan gələndə içəri girir, hər kəs istədiyi vaxt onu itələyib keçir.

Sonra möhkəm qapıya yaxınlaşdı.

– Bu qapı isə yalnız sahibi istəyəndə açılır.

Bir qədər susdu.

– İnsan qəzəbinə, tamahına və nəfsinə hakim ola bilməyəndə köhnə qapıya bənzəyir. Hər hiss onu istədiyi tərəfə aparır.

Amma özünü idarə edən insan bu möhkəm qapı kimidir.
Onun qərarını nə qəzəb verir, nə tamah, nə də ehtiras.
Qərarını vicdanı verir.
Bu sözlər Orxanın yaddaşına həkk olundu.
Bir neçə ay sonra bazarda bir nəfər onu haqsız yerə təhqir etdi.
Ətrafdakılar dava düşəcəyini gözləyirdi.
Orxan isə sakitcə dedi:
– Mən bu gün qapımı açmayacağam.
Adam təəccüblə ona baxdı.
Orxan üzünü çevirib yoluna davam etdi.
Axşam Məhəmməd kişinin yanına gəlib gülümsədi.
– Əmi, bu gün ilk dəfə nəfsim məni idarə etmədi.
Mən nəfsimi idarə etdim.
Qoca başını tərpədib dedi:
– Bax oğlum...
Əsl igidlik də elə budur.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün bir nəfər Peyğəmbər Muhəmməddən (s) nəsihət istədi. Allah Rəsulu (s) ona qısa bir cavab verdi:

"Qəzəblənmə."

Həmin şəxs nəsihəti bir neçə dəfə təkrar istədi. Peyğəmbər (s) hər dəfə eyni sözü buyurdu:

"Qəzəblənmə."

Bu hədis Səhih əl-Buxaridə nəql olunmuşdur.

Bu hadisə göstərir ki, insanın nəfsinə hakim olması onun əxlaqının və imanının ən mühüm göstəricilərindəndir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"... Kim Rəbbinin hüzuruna gələcəyindən qorxmuş və nəfsinə ehtirası yasaq etmişsə, həqiqətən, Cənnət onun məskəni olacaq."

(Naziat surəsi, ayə 40-41)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Nəfsini təmizləyən uğur qazanmışdır." (Şəms surəsi, ayə 9)

Bu ayələr göstərir ki, insanın ən böyük uğurlarından biri öz nəfsini tərbiyə etməsidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Güclü insan başqalarını məğlub edən deyil. Güclü insan qəzəbləndiyi zaman özünə hakim ola biləndir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Ağıllı insan nəfsini hesaba çəkən və axirəti üçün çalışan insandır." (Mənbə: Sünən Tirmizi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Nəfsinə hakim olan insan ən böyük hökmdardır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Nəfsinin istəklərinə uyan insan öz dəyərini itirər." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Nəfsi ilə mübarizə aparan insan Allah yolunda cihad edən kimidir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, özünü idarə etmə bacarığı insanın uğurunda ən mühüm amillərdən biridir. Emosiyalarını və impulslarını idarə edə bilən insanlar qərarlarını daha sağlam verir, münasibətlərini daha möhkəm qurur və uzunmüddətli məqsədlərinə daha asan çatırlar.

Araşdırmalar göstərir ki, insanın hər dəfə nəfsinin ani istəyinə qalib gəlməsi onun iradəsini gücləndirir. İradə də əzələ kimi məşq etdikcə möhkəmlənir.

Hikmət Pəncərəsi

Ən böyük döyüş...
İnsanla insan arasında deyil.
İnsanla nəfsi arasındadır.
Qılıncla qazanılan qələbə...
Bir gün bitər.
Nəfs üzərində qazanılan qələbə isə...
İnsanı ömür boyu ucaldar.

Oxucuya Bir Sual

Səni ən çox idarə edən nədir: qəzəbin, tamahın, ehtirasın, yoxsa vicdanın? Bu gün nəfsinə qalib gəlmək üçün hansı kiçik addımı ata bilərsən?

Son Söz

Nəfsə hakim olmaq insanın mənəvi kamilliyə aparan yolunun ən mühüm mərhələlərindən biridir. Öz istəklərini idarə etməyi bacaran insan qəzəbinə, tamahına, şəhvətinə və təkəbbürünə də qalib gələ bilir. Belə insanın qərarlarını hissləri deyil, ağlı, vicdanı və Allah qorxusu idarə edir.

Bu mübarizə bir günə başa çatmır. Hər gün insanın qarşısına yeni sınaqlar çıxır. Lakin hər dəfə doğru seçimi edən insanın iradəsi daha da möhkəmlənir. Allah da belə bəndələrinə kömək edir və onları doğru yolda sabit saxlayır.

Həqiqi qəhrəmanlıq başqalarını məğlub etməkdə deyil. Ən böyük qəhrəmanlıq insanın öz daxilindəki pis meyllərə qalib gəlməsindədir. Bu qələbə həm dünyada insanın hörmətini artırar, həm də axirətdə onun nicatına səbəb olar.

Unutma:

Nəfs ya sənin xidmətçin olacaq, ya da sən onun əsiri olacaqsan. Ona hakim olmağı bacarsan, həyatına hikmət hakim olar. Ona təslim olsan, peşmanlıq ardınca gələr. Ən böyük qələbə özün üzərində qazandığın qələbədir.

TƏFƏKKÜR ETMƏK

Düşünən Qəlbin İbadəti

“Doğrusu, göylərin və yerin xəlq edilməsində, gecə ilə gündüzün bir-birini əvəz etməsində ağıllı adamlar üçün dəlillər vardır.”
(Ali-İmran surəsi, ayə 190)

Giriş

Allah insana bir çox nemətlər bəxş etmişdir. Bu nemətlər arasında ən qiymətlilərindən biri də düşünmək qabiliyyətidir. İnsan məhz təfəkkür sayəsində doğru ilə yanlışı ayırır, həyatın mənasını dərk edir, səhvlərindən nəticə çıxarır və kamilliyə doğru addımlayır.

Təfəkkür yalnız çox məlumat toplamaq deyil. Təfəkkür əldə edilən bilik üzərində dayanmaq, onu anlamaq və ondan hikmət çıxarmaqdır. Elə insanlar var ki, çox şey görürlər, amma az düşünürlər. Elələri də var ki, kiçik bir hadisədən böyük dərs alırlar. Fərq baxışda deyil, düşünməkdədir.

Qurani-Kərim insanı dəfələrlə düşünməyə, müşahidə etməyə və ibrət almağa çağırır. Göylərə baxmağı, yer üzündə gəzməyi, keçmiş xalqların aqibətindən nəticə çıxarmağı tövsiyə edir. Çünki düşünən insanın imanı möhkəmlənir, əxlaqı gözəlləşir və qərarları daha hikmətli olur.

Təfəkkür insanı təkəbbürdən uzaqlaşdırır. Çünki nə qədər düşündükcə, insan Allahın yaratdığı nizamın böyüklüyünü daha dərindən anlayır və öz acizliyini dərk edir.

Bədii Hekayə - Köhnə Dəyirman

Qax rayonunun dağ kəndlərindən birində artıq işləməyən köhnə bir su dəyirmanı vardı. Kənd camaatı onun yanından hər gün keçsə də, çoxu ona fikir vermirdi.

Bir yay günü məktəbdə oxuyan Elnur babası ilə həmin dəyirmanın yanına getdi.

Uşaq təəccüblə soruşdu:

– Baba, bu dağılmış dəyirmana niyə tez-tez baxırsan?

Babası daşlardan birinin üstünə oturdu.

– Mən dəyirmana baxmıram.

Vaxta baxıram.

Elnur heç nə başa düşmədi.

Babası davam etdi:

– Bir vaxtlar bu dəyirman kəndin ən səs-küylü yeri idi. İnsanlar burada növbəyə dayanır, söhbət edir, birlikdə çörək qazanırdılar.

İndi isə sakitdir.

Bilirsən niyə səni bura gətirdim?

– Niyə?

– Çünki hər şey dəyişir.

Gənclik də...

Var-dövlət də...

Güc də...

Amma yaxşı əməllər insanın arxasınca qalır.

Bir qədər sonra babası yerdən köhnə bir dəyirman daşını göstərdi.

– Bax, bu daş illərlə fırlanıb.

Özü yerindən çox tərpənməyib.

Amma minlərlə insana çörək qazandırıb.

İnsan da belə yaşamalıdır.

Harada olursa-olsun...

Ətrafına fayda verməlidir.

Elnur həmin gün çox danışmadı.

Amma kənddən qayıdanda babasına dedi:

– Mən elə bilirdim, bu gün sadəcə köhnə bir dəyirmana baxmağa gəlmişik.

Sən isə mənə həyat haqqında dərs keçdin.

Babası gülümsədi.

– Oğlum, düşünməyi bacaran insan üçün Allahın yaratdığı hər şey müəllimdir.

Ağac da...

Çay da...

Daş da...

Hətta köhnə bir dəyirman da.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlik verilməzdən əvvəl tez-tez Məkkə yaxınlığındakı Hira mağarasına çəkilər, yaradılış, insan həyatı və Allahın qüdrəti haqqında dərin təfəkkür edərdi. O, insanların batil inanclarından uzaqlaşıb həqiqəti axtarırdı.

Məhz belə bir təfəkkür dövründə Hira mağarasında ilk vəhy nazil oldu.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim və mötəbər sirə mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, təfəkkür insanı həqiqətə yaxınlaşdıran mühüm yollardan biridir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Doğrusu, göylərin və yerin xəlq edilməsində, gecə ilə gündüzün bir-birini əvəz etməsində ağıllı adamlar üçün dəlillər vardır.”

(Ali-İmran surəsi, ayə 190)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Məgər onlar Quran barəsində düşünmürlərmi?...” (Nisa surəsi, ayə 82)

Bu ayələr göstərir ki, Allah mömindən kor-koranə deyil, düşünərək inanmağı və hikmət axtarmağı istəyir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bir saat təfəkkür etmək, uzun müddət nafilə ibadət etməkdən daha xeyirlidir." (Bu məzmun İslam ədəbiyyatında məşhur olsa da, hədisin isnadı barədə alimlər arasında fərqli qiymətləndirmələr vardır.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Təfəkkür edən insanın qəlbi işıqlanar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Təfəkkür insanı xeyir və hikmətə çağırar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İbadətin ən fəzilətlisi Allahın yaratdıqları haqqında düşünməkdir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın düşünmək, öz davranışlarını analiz etmək və hadisələrdən nəticə çıxarmaq vərdişi onun qərarvermə bacarığını inkişaf etdirir. Düşünərək hərəkət edən insanlar emosional qərarlardan daha az peşman olurlar.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, təbiət haqqında düşünmək, sakit mühitdə müşahidə aparmaq və gündəlik hadisələr üzərində təhlil aparmaq insanın daxili rahatlığını artırır və zehni yorğunluğu azaldır.

Hikmət Pəncərəsi

Göz...
Baxar.
Ağıl isə...
Gördüyünü anlayar.
Düşünmədən keçilən yol...
İz buraxmaz.
Təfəkkür isə...
İnsanı özünə qaytarar.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün gördüyün hansı hadisədən həyatın üçün bir dərs çıxardın? Sonuncu dəfə nə vaxt sakitcə oturub öz həyatın, əməllərin və Allahın sənə bəxş etdiyi nemətlər haqqında dərindən düşündün?

Son Söz

Təfəkkür möminin qəlbini oyadan ən gözəl ibadətlərdən biridir. Düşünən insan hadisələrin yalnız zahirinə baxmır, onların arxasındakı hikməti də axtarır. O, hər günəş doğuşunda Allahın qüdrətini, hər yağış damlasında Onun rəhmətini, hər çətinlikdə isə bir dərs görməyə çalışır.

İnsan nə qədər çox düşünərsə, bir o qədər az tələsər, daha doğru qərarlar verər və səhvlərindən daha çox nəticə çıxarar. Təfəkkür insanı elmə, elm isə hikmətə aparır.

Həyatın sürəti bəzən bizi düşünməkdən uzaqlaşdırır. Lakin insan ara-sıra dayanıb öz qəlbinə, həyatına və ətrafındakı nemətlərə baxmasa, çox qiymətli dərsləri görmədən yoluna davam edə bilər. Düşünmək üçün ayrılan bir neçə dəqiqə bəzən illərlə edilən səhvin qarşısını ala bilər.

Unutma:
Allah sənə yalnız baxmaq üçün göz deyil, düşünmək üçün ağıl da verib. Hər gördüyündən bir hikmət, hər yaşadığından bir dərs çıxarmağı bacarsan, həyatın özü sənin ən böyük müəlliminə çevrilər.

HİKMƏT AXTARMAQ

Elmin Meyvəsi, Ağlın İşığı

"*(Allah)* istədiyi kəsə hikmət bəxş edir. Kimə hikmət verilmişsə, ona çoxlu xeyir nəsib edilmişdir..." (Bəqərə surəsi, ayə 269)

Giriş

Elm insana məlumat qazandırır, hikmət isə həmin məlumatdan düzgün istifadə etməyi öyrədir. İnsan çox şey oxuya, çox şey eşidə və çox şey öyrənə bilər. Lakin öyrəndiklərini harada, necə və nə vaxt tətbiq etməyi bilmirsə, elmi onu kamilləşdirməz.

Hikmət hər hadisənin arxasındakı mənanı görə bilməkdir. O, insanın doğru ilə yanlışı, faydalı ilə zərərlini, keçici ilə əbədi olanı ayırd etməsinə kömək edir. Hikmət sahibi insan tələsməz, qərar verməzdən əvvəl düşünər, danışmazdan əvvəl ölçər, hökm verməzdən əvvəl araşdırar.

Qurani-Kərim hikməti Allahın ən böyük nemətlərindən biri adlandırır. Çünki hikmət insana təkcə nəyi etməli olduğunu deyil, onu necə etməli olduğunu da öyrədir. Elə buna görə tarixdə iz qoymuş insanların çoxu yalnız elm sahibi deyil, həm də hikmət sahibi olmuşlar.

Hikmət yalnız kitablarda deyil. O, həyatın içində, insanların davranışlarında, təbiətdə, keçmiş hadisələrdə və hər gün yaşadığımız kiçik təcrübələrdə də gizlidir. Düşünən insan onları görər, tələsən insan isə yanından keçib gedər.

Bədii Hekayə - Qoca Dulusçu

Masallı rayonunda yaşayan Əli usta ömrünün əlli ilini saxsı qab düzəltməyə sərf etmişdi. Kənddə hamı onun hazırladığı küpləri və qabları alardı. Lakin insanlar onun əl sənətindən daha çox söylədiyi hikmətli sözləri sevirdilər.

Bir gün peşə öyrənmək istəyən gənc bir oğlan onun yanına gəldi.

– Usta, mənə bu sənəti öyrədin.

Əli usta razılaşdı.

İlk gün gəncə gil verdi.

Oğlan tələsik işləməyə başladı.

Bir neçə dəqiqədən sonra hazırladığı qab əyildi və dağıldı.

– Mən bacarmadım.

Əli usta gülümsədi.

– Gil səni dinləmədi?

– Xeyr.

– Çünki sən əvvəl onu dinləmədin.

Gənc təəccübləndi.

– Gil danışır ki?

Usta əllərini gilə toxunduraraq dedi:

– Danışır.

Amma qulaqla yox...

Səbirlə dinlənilir.

Günlər keçdi.
Gənc hər dəfə tələsəndə qab əyilir, çatlayır və ya dağılırdı.
Əli usta isə heç vaxt əsəbiləşmirdi.
Bir gün gənc nəhayət gözəl bir qab hazırladı.
Sevinərək dedi:
– Usta, artıq bu işi öyrəndim!
Əli usta başını buladı.
– Sən hələ saxsı düzəltməyi öyrənməmisən.
Sən səbir etməyi öyrənmisən.
Əsl sənət də elə budur.
İllər sonra həmin gənc məşhur dulusçu oldu.
Onun yanına gələn şagirdlərdən biri soruşdu:
– Usta, bu sənətin sirri nədir?
O, köhnə müəlliminin sözlərini təkrarladı:
– Əgər gilə qalib gəlmək istəyirsənsə, əvvəl öz tələskənliyinə qalib gəl.
Çünki hikmət insanın əlində deyil...
Əvvəl qəlbində yaranır.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət Musa (ə) ilə Allahın Öz tərəfindən elm və hikmət verdiyi saleh bəndə – Xızırın görüşü nəql edilir. Musa (ə) ilk baxışda baş verən hadisələrin hikmətini anlaya bilmirdi. Lakin sonda Xızır onların arxasında gizlənən ilahi hikmətləri bir-bir izah etdi.

Bu hadisə Kəhf surəsinin 60–82-ci ayələrində qeyd olunmuşdur.

Bu qissə öyrədir ki, insan hər hadisənin hikmətini dərhal dərk etməyə bilər. Lakin Allahın hikməti insanın gördüyündən daha genişdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“*(Allah)* **istədiyi kəsə hikmət bəxş edir. Kimə hikmət verilmişsə, ona çoxlu xeyir nəsib edilmişdir...”** (Bəqərə surəsi, ayə 269)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Biz Loğmana hikmət verdik...” (Loğman surəsi, ayə 12)

Bu ayələr göstərir ki, hikmət Allahın bəndəsinə bəxş etdiyi ən böyük mənəvi nemətlərdəndir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Hikmət möminin itmiş malıdır. Onu harada tapsa, götürməyə daha layiqdir." (Mənbə: Sünən Tirmizi; Sünən İbn Macə.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allah bir kəs üçün xeyir istədikdə onu dində dərin anlayış sahibi edər." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Hikmət möminin həyatını işıqlandıran nurdur." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Elm əməl ilə birlikdə olanda hikmətə çevrilər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada hikmət insanın bilik, həyat təcrübəsi, empatiya və düzgün qərarvermə bacarığının vəhdəti kimi qiymətləndirilir. Araşdırmalar göstərir ki, hikmətli insanlar emosiyalarını daha yaxşı idarə edir, fərqli baxışları dinləyir və tələsik hökm vermirlər.

Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, insan yalnız yaş artdıqca deyil, yaşadıqlarından nəticə çıxardıqca hikmət qazanır. Eyni hadisəni iki insan yaşaya bilər, amma ondan dərs alan insan daha müdrik olar.

Hikmət Pəncərəsi

Elm...
Yolu göstərər.
Hikmət isə...
O yolla necə getməyi öyrədər.
Çox bilmək insanı böyük etməz.
Bildiyi ilə doğru yaşamaq...
İnsanı ucaldar.

Oxucuya Bir Sual

Son zamanlar yaşadığın hansı hadisədən həqiqi bir dərs çıxarmısan? Yoxsa eyni səhvi təkrar edib həyatın sənə verdiyi hikməti görmədən yoluna davam edirsən?

Son Söz

Hikmət axtarmaq möminin ömür boyu davam edən səfəridir. O, hər gün yeni məlumat öyrənməklə kifayətlənmir, öyrəndiyini həyatına tətbiq etməyə çalışır. Çünki həqiqi hikmət insanın dilində deyil, davranışında görünür.

Allahın yaratdığı hər bir nemət, hər bir sınaq və hər bir hadisə insan üçün bir dərs daşıyır. Təfəkkür edən, araşdıran və nəticə çıxaran insan zamanla daha müdrik, daha səbirli və daha ədalətli olur.

Hikmət sahibi olmaq üçün insan həm oxumalı, həm dinləməli, həm də yaşadıqlarından ibrət götürməlidir. Çünki hikmət yalnız kitablarda yazılan deyil, həyatın insana öyrətdiyi həqiqətlərdə də gizlidir.

Unutma:

Elm sənə məlumat qazandırar, hikmət isə o məlumatı doğru yerdə istifadə etməyi öyrədər. Hikmət axtaran insan hər gün bir az daha kamilləşər. Çünki Allahın verdiyi ən böyük nemətlərdən biri, hadisələrin arxasında gizlənən həqiqəti görə bilən bir qəlbə sahib olmaqdır.

OXUMAQ VƏRDİŞİ

Biliyin Açdığı Sonsuz Qapılar

“Yaradan Rəbbinin adı ilə oxu!” (Ələq surəsi, ayə 1)

Giriş

İnsan dünyaya heç nə bilmədən gəlir. Sonra hər gün öyrənir, anlayır, düşünür və dəyişir. Bu inkişafın ən mühüm yollarından biri oxumaqdır. Oxumaq təkcə hərfləri tanımaq deyil, düşüncəni zənginləşdirmək, dünyagörüşünü genişləndirmək və insanın özünü hər gün yenidən qurmasıdır.

Kitab insanın səssiz müəllimidir. O, yorulmadan öyrədir, sual verəndə incimir, səhv edəndə əsəbiləşmir. İnsan bir kitabı oxuyarkən bəzən yüz illər əvvəl yaşamış bir alimlə söhbət edir, bəzən bir peyğəmbərin həyatından ibrət alır, bəzən də öz qəlbində indiyə qədər hiss etmədiyi həqiqətləri kəşf edir. Elə buna görə də oxumaq sadəcə məlumat toplamaq deyil, insanın mənəvi və zehni dünyasını zənginləşdirən bir səfərdir.

Oxumaq vərdişi birdən-birə yaranmır. Necə ki, bir damla su qayaya iz sala bilməz, amma illərlə eyni yerə düşən damlalar qayada dərin cığır açar, hər gün az da olsa oxuyan insanın düşüncəsi də zamanla möhkəmlənər. Bir neçə səhifə belə insanın həyatını dəyişə biləcək bir fikirlə qarşılaşdırmağa kifayət edə bilər.

İslamın ilk nazil olan ayəsinin "Oxu!" əmri ilə başlaması təsadüfi deyildir. Bu, insanın yüksəliş yolunun elm, düşüncə və öyrənməkdən keçdiyini göstərən ən böyük ilahi çağırışdır.

Bədii hekayə - Kitabla Dəyişən Həyat

Samux rayonunda yaşayan on beş yaşlı Tural boş vaxtlarının çoxunu telefonla keçirirdi. Məktəbdən gələn kimi saatlarla sosial şəbəkələrdə vaxt keçirir, axşam olanda isə "Bu gün də vaxt necə tez keçdi" deyə təəccüblənirdi. Atası ona dəfələrlə kitab oxumağı məsləhət görmüşdü. Lakin Tural hər dəfə eyni cavabı verirdi:

– Kitab oxumağa vaxtım yoxdur.

Bir gün kənd kitabxanasına yeni təyin olunmuş yaşlı kitabxanaçı Rafiq müəllim məktəbə gəldi və şagirdləri kitabxanaya dəvət etdi. Tural da dostları ilə birlikdə getdi. Kitabxananın sakitliyi ona qəribə gəldi. Divarlar boyunca düzülmüş minlərlə kitabı görəndə soruşdu:

– Bunların hamısını oxumaq mümkündürmü?

Rafiq müəllim gülümsədi.

– Hamısını oxumaq lazım deyil. Amma bir doğru kitab bəzən insanın bütün həyatını dəyişə bilər.

Bu söz Turalın yadında qaldı. O, təsadüfi bir kitab götürüb evə apardı. İlk gün cəmi on səhifə oxudu. Sonra kitabı bağladı. Ertəsi gün yenidən oxumağa başladı. Bir həftə keçməmiş kitabı bitirdi. Oxuduqları onu düşündürmüşdü. O vaxta qədər heç vaxt bu qədər sakit oturub bir mövzu haqqında uzun-uzadı düşünməmişdi.

Vaxt keçdikcə kitablar onun gündəlik həyatının bir hissəsinə çevrildi. Telefonla keçirdiyi saatların yerini kitablar aldı. O, tarix oxudu, elm oxudu, Qurani-Kərimin təfsirlərini oxudu, böyük alimlərin həyatını öyrəndi. Hər kitabdan sonra özündə kiçik də olsa bir dəyişiklik hiss edirdi.

İllər sonra Tural universitetdə müəllim oldu. Bir gün doğma kənd məktəbinə dəvət edildi. Şagirdlərdən biri ona yaxınlaşıb soruşdu:

– Müəllim, həyatınızı dəyişən ən böyük hadisə nə olub?

Tural bir an düşündü və cavab verdi:

– Mənim həyatımı böyük bir hadisə dəyişmədi.

Hər gün oxuduğum bir neçə səhifə dəyişdi.

Sonra əlavə etdi:

– İnsan hər gün bədənini qida ilə bəsləyir. Qəlbi və ağlı da hər gün kitabla qidalanmasa, zamanla zəifləyər.

Həmin gün şagirdlərin çoxu kitabxanadan özlərinə ilk kitablarını götürdü. Çünki bir insanın həyatı kitab sayəsində dəyişəndə, bu dəyişiklik başqalarına da yol göstərməyə başlayır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) vəhy nazil olduqdan sonra elm öyrənməyə və öyrətməyə böyük əhəmiyyət verdi. Mədinədə Suffə adlı elm məclisi yaradıldı. Burada səhabələr Qurani-Kərimi öyrənir, yazmağı və oxumağı inkişaf etdirir, dini və dünyəvi biliklər əldə edirdilər. Sonralar həmin insanlar İslam elminin müxtəlif bölgələrə yayılmasında mühüm rol oynadılar.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari, İbn Sədin "ət-Tabaqat"ı və digər İslam tarixi mənbələrində qeyd edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, böyük cəmiyyətlər təsadüfən deyil, oxuyan və öyrənən insanlar sayəsində qurulur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Yaradan Rəbbinin adı ilə oxu!” (Ələq surəsi, ayə 1)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Heç bilənlərlə bilməyənlər eyni ola bilərmi?...” (Zumər surəsi, ayə 9)

Bu ayələr göstərir ki, oxumaq və öyrənmək mömin həyatının ayrılmaz hissəsidir. Elm insanı yüksəldir, cəhalət isə onu geridə saxlayır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Elm öyrənmək hər bir müsəlmana vacibdir." (Mənbə: Sünən İbn Macə.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Kim elm öyrənmək üçün bir yola çıxarsa, Allah ona Cənnət yollarından birini asanlaşdırar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Elm maldan daha xeyirlidir. Çünki malı sən qoruyursan, elm isə səni qoruyur." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər bölməsi.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Elm axtarın. Çünki elm möminin həyatına nur bəxş edər."
(Məzmun etibarilə Əl-Kafidə elm haqqında gələn rəvayətlərə uyğundur.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, müntəzəm oxumaq insanın diqqətini, yaddaşını və analitik düşünmə qabiliyyətini gücləndirir. Kitab oxuyan insanlar hadisələri daha dərindən təhlil edir, başqalarının hisslərini daha yaxşı anlayır və qərarlarını daha düşünülmüş şəkildə verirlər.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, gündə cəmi iyirmi dəqiqə mütaliə etmək belə insanın stress səviyyəsini azalda, söz ehtiyatını zənginləşdirə və öyrənmə qabiliyyətini inkişaf etdirə bilər. Oxumaq təkcə biliyi artırmır, insanın daxili aləmini də zənginləşdirir.

Hikmət Pəncərəsi

Kitab...
Kağızdan hazırlanır.
Amma insanın taleyini dəyişə bilir.
Oxuyan insanın gözləri...
Sətirləri görər.
Qəlbi isə...
Həqiqətləri.

Oxucuya Bir Sual

Telefonuna hər gün ayırdığın vaxtın kiçik bir hissəsini kitaba ayırsaydın, bir ildən sonra necə bir insan olardın? Bu gün oxumağa başlayacağın bir kitab gələcəyini dəyişə bilərmi?

Son Söz

Oxumaq vərdişi insanın özünə verə biləcəyi ən qiymətli hədiyyələrdən biridir. Kitab insanın düşüncəsini genişləndirir, qəlbini zənginləşdirir və onu həyatın çətinliklərinə daha hazırlıqlı edir. Hər oxunan səhifə insanın dünyasına yeni bir pəncərə açır.

Böyük alimlər, mütəfəkkirlər və müvəffəqiyyət qazanmış insanlar təsadüfən zirvəyə çatmayıblar. Onların həyatında kitabın, mütaliənin və öyrənməyin xüsusi yeri olub. Onlar bilirdilər ki, insanın ən qiymətli sərvəti sahib olduğu bilik və hikmətdir.

Oxumaq üçün çox vaxt gözləməyə ehtiyac yoxdur. Böyük dəyişikliklər bəzən hər gün ayrılan kiçik vaxtlardan başlayır. Bir neçə səhifə, bir doğru fikir, bir hikmətli cümlə insanın düşüncəsini, qərarlarını və hətta taleyini dəyişə bilər.

Unutma:
Kitab rəfdə qaldıqca sadəcə kağızdır. Oxunduqda isə müəllimə çevrilir. Hər gün oxuduğun bir neçə səhifə səni dünənkindən daha bilikli, daha hikmətli və daha kamil bir insana çevirə bilər. Oxumağı vərdişə çevirən insan ömrü boyu öyrənməkdən və inkişaf etməkdən heç vaxt geri qalmaz.

GÖZƏL NÜMUNƏ OLMAQ

Sözdən Daha Güclü Olan Davranış

“Allahın Elçisi sizlərə – Allaha və Axirət gününə ümidini bağlayanlara və Allahı çox zikr edənlərə gözəl nümunədir.” (Əhzab surəsi, ayə 21)

[3]

Giriş

İnsanlar deyilən sözləri bəzən unudurlar, amma gördükləri davranışları uzun illər yadda saxlayırlar. Bir müəllimin təbəssümü, bir atanın dürüstlüyü, bir ananın mərhəməti və ya bir dostun sədaqəti bəzən yüz nəsihətdən daha çox təsir göstərir. Çünki insan öyrənməyə qulaqları ilə deyil, çox vaxt gözləri ilə başlayır.

Hər bir insan istər-istəməz ətrafındakılara nümunə olur. Valideyn övladına, müəllim şagirdinə, böyük kiçiyə, rəhbər işçisinə, dost dostuna təsir edir. Buna görə də insan yalnız öz həyatı üçün yaşamır. Onun davranışları başqalarının həyatına da iz salır.

Gözəl nümunə olmaq çox danışmaq deyil. Bu, dediyini yaşamaq, öyrətdiyini tətbiq etmək və insanlara sözlə deyil, əməli ilə yol göstərməkdir. Söz qəlbə çata bilər, amma davranış vicdana həkk olunur.

İslam insanları yaxşılığa çağırmağı əmr etdiyi kimi, həmin yaxşılığın ilk nümunəsini də insanın öz həyatında göstərməsini istəyir. Çünki insanların ən çox təsirləndiyi dəvət, gözəl əxlaqla edilən dəvətdir.

Bədii Hekayə - Demədi Göstərdi

Şamaxı rayonunda uzun illər məktəb direktoru işləmiş Hüseyn müəllim kənddə hamının hörmət etdiyi insanlardan idi. O, hər səhər məktəbə şagirdlərdən əvvəl gələr, məktəbin həyətini gəzər, yerdə gördüyü kağızları özü götürərdi.

Bir gün gənc müəllimlərdən biri təəccüblə soruşdu:

– Hüseyn müəllim, bunu xadimə də edə bilər. Siz niyə özünüz yığırsınız?

Hüseyn müəllim yerdən bir kağız götürüb zibil qutusuna atdı və sakitcə dedi:

– Mən məktəbi təmizləməyə çalışmıram.

Mən uşaqlara təmizliyi öyrədirəm.

Aradan bir neçə gün keçdi.

Tənəffüs zamanı beşinci sinifdə oxuyan balaca Murad əlindəki kağızı yerə atmaq istədi. Elə həmin anda direktoru xatırladı. Əyilib kağızı götürdü və zibil qutusuna atdı.

Dostu soruşdu:

– Niyə əyildin? Onsuz da heç kim görmürdü.

Murad cavab verdi:

– Hüseyn müəllim də çox vaxt bunu heç kim görməyəndə edir.

İllər keçdi.

Murad ali təhsil alıb müəllim oldu. İlk iş günü sinfə daxil olarkən şagirdlərdən biri döşəməyə qələm yonqarı tökmüşdü. Murad heç nə demədən əyildi, yonqarı yığdı və zibil qutusuna atdı.

Şagirdlər təəccüblə ona baxırdılar.

Dərsin sonunda balaca bir qız yaxınlaşıb dedi:

– Müəllim, sabahdan sinfi çirkləndirməyəcəyəm.

Murad gülümsədi.

– Mən sənə bunu demədim axı.

Qız utana-utana cavab verdi:

– Demədiniz...

Amma göstərdiniz.

Həmin gün Murad başa düşdü ki, illər əvvəl Hüseyn müəllimin yerdən götürdüyü kiçik bir kağız, əslində, yüzlərlə şagirdin qəlbində böyük bir dərsə çevrilmişdi.

Çünki gözəl nümunə olmaq bəzən bir cümlə ilə deyil, səssiz bir davranışla başlayır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanları İslama yalnız sözləri ilə deyil, gözəl əxlaqı ilə dəvət edirdi. O, hələ peyğəmbərlikdən əvvəl də doğruluğu, etibarlılığı və mərhəməti ilə tanınırdı. Bir çox insan onun davranışlarını gördükdən sonra dediyi sözlərə inanmağa başladı.

Həzrət Aişə (r.ə.) Peyğəmbərin (s) əxlaqı haqqında soruşulduqda belə cavab vermişdi:

"Onun əxlaqı Quran idi."

Bu rəvayət Səhih Muslimdə nəql olunmuşdur və Allah Rəsulunun (s) Qurani-Kərimin buyurduqlarını həyatında yaşadığını göstərir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Allahın Elçisi sizlərə – Allaha və Axirət gününə ümidini bağlayanlara və Allahı çox zikr edənlərə gözəl nümunədir.”

(Əhzab surəsi, ayə 21)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Siz insanlar arasında üzə çıxarılmış ən xeyirli ümmətsiniz. Siz yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha iman gətirirsiniz...” (Ali-İmran surəsi, ayə 110.)

Bu ayələr göstərir ki, insan başqalarını yaxşılığa çağırarkən əvvəlcə özü həmin yaxşılığın nümunəsi olmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim İslamda gözəl bir yol açarsa, onun savabı və onunla əməl edənlərin savabı da ona yazılar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Sizin ən xeyirliniz əxlaqı ən gözəl olanınızdır."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Bizim üçün elə insanlar olun ki, sizi görənlər bizim əxlaqımızı tanısınlar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanlar, xüsusilə uşaqlar və yeniyetmələr davranışları müşahidə edərək öyrənirlər. Bu proses "model əsasında öyrənmə" adlanır. Valideynin, müəllimin və ya cəmiyyətdə nüfuz sahibi olan şəxsin davranışı, uzun nəsihətlərdən daha güclü təsir göstərə bilər.

Araşdırmalar göstərir ki, insanın dediyi ilə etdiyi uyğun olduqda ona olan etibar artır. Məhz buna görə gözəl nümunə olmaq sağlam ailələrin, güclü məktəblərin və möhkəm cəmiyyətlərin formalaşmasında mühüm rol oynayır.

Hikmət Pəncərəsi

Söz...
Qulağa çatar.
Davranış isə...
Qəlbə.
İnsanlar dediklərini mübahisə edə bilərlər.
Amma gördükləri gözəl əxlaqı...
Asanlıqla unutmurlar.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün sənin övladın, şagirdin və ya ətrafındakı insanlar bütün davranışlarını olduğu kimi təkrar etsələr, bundan rahatlıq hiss edərdinmi? Sən onların görməsini istədiyin insan kimi yaşayırsanmı?

Son Söz

Gözəl nümunə olmaq insanın cəmiyyətə verə biləcəyi ən qiymətli töhfələrdən biridir. Çünki yaxşı davranış yoluxucu kimidir. Bir insanın dürüstlüyü başqasını dürüstlüyə, bir insanın mərhəməti başqasını mərhəmətə, bir insanın səbirli davranışı isə başqasını səbirli olmağa həvəsləndirə bilər.

İnsan çox danışmadan da böyük təsir göstərə bilər. Sakitcə edilən bir yaxşılıq, gizlicə göstərilən bir mərhəmət və ya heç kimin görmədiyi bir dürüst davranış bəzən illər sonra başqa insanların həyatında yeni bir başlanğıca çevrilir.

Unutmayaq ki, hər birimiz kiminsə həyatında nümunəyik. Evdə övladımız, məktəbdə şagirdimiz, işdə həmkarımız, küçədə isə bizi tanımayan insanlar belə davranışlarımızdan təsirlənə bilərlər. Buna görə hər addımımız məsuliyyət daşıyır.

Unutma:
İnsanları dəyişməyin ən təsirli yolu onlara gözəl nümunə olmaqdır.
Çünki gözəl söz bir dəfə eşidilər, gözəl əxlaq isə bir ömür xatırlanar.
Sən danışdığın qədər deyil, yaşadığın qədər təsir edəcəksən.

MƏSLƏHƏT VERMƏK VƏ QƏBUL ETMƏK

Hikmətli Sözə Açıq Qəlb

“... Görəcəyin işlər barədə onlarla məsləhətləş. Qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et!...” (Ali-İmran surəsi, ayə 159)

Giriş

İnsan hər şeyi bilmək üçün yaradılmayıb. Hər kəsin görmədiyini görən, bilmədiyini bilən, yaşamadığını yaşamış insanlar vardır. Elə buna görə Allah insanı tək yaşamaq üçün deyil, bir-birinə dayaq olmaq üçün yaratmışdır. Bu dayağın ən gözəl yollarından biri də səmimi məsləhətdir.

Məsləhət vermək başqasına hökm etmək deyil. Bu, onun xeyrini istəmək, səhvdən qorumaq və doğru yolu tapmasına kömək etməkdir. Səmimi məsləhət sevgi ilə deyiləndə qəlbi yaralamır, əksinə, onu sağaldır. Sözün necə deyilməsi bəzən sözün özündən daha mühüm olur. Kobud şəkildə deyilən doğru söz belə qəbul edilməyə bilər, mərhəmətlə deyilən nəsihət isə insanın ömrünü dəyişə bilər.

Lakin gözəl məsləhət vermək qədər onu qəbul etmək də böyük fəzilətdir. Təkəbbürlü insan iradı təhqir hesab edər, hikmət sahibi isə onu inkişaf etmək üçün fürsət kimi qəbul edər. Öz səhvini görən və düzəldən insan zəifləməz, əksinə, daha da kamilləşər.

İslam cəmiyyəti qarşılıqlı xeyirxahlıq üzərində qurur. Mömin yalnız özü üçün yaxşılıq istəməz, qardaşının da doğru yolda olmasını arzulayar. Buna görə verilən səmimi məsləhət bəzən edilən böyük bir yaxşılıqdan daha qiymətli ola bilər.

Bədii Hekayə - Gecikmiş Məsləhət

Saatlı rayonunda yaşayan Rəşad gənc yaşlarında kiçik bir emalatxana açmışdı. İşləri yaxşı gedirdi. Müştəriləri artır, qazancı çoxalırdı. Bu uğur zaman keçdikcə onda özünə həddindən artıq arxayınlıq yaratmışdı. Artıq nə işçilərinin fikrinə qulaq asır, nə də atasının tövsiyələrini dinləyirdi.

Bir gün atası emalatxanaya gəldi. İşləri diqqətlə izlədikdən sonra sakitcə dedi:

– Oğlum, keyfiyyətdən güzəştə getmə. Bu gün qazandığın əlavə pul sabah itirdiyin etibar ola bilər.

Rəşad gülümsəyib cavab verdi:

– Ata, zaman dəyişib. İndi belə işləyirlər.

Atası daha heç nə demədi.

Bir neçə ay keçdi. Ucuz materiallardan istifadə edildiyi üçün hazırlanan məhsullardan biri qısa müddətdə sıradan çıxdı. Müştərilər narazı qaldılar. Sifarişlər azalmağa başladı. Emalatxanada əvvəlki canlanmadan əsər-əlamət qalmadı.

Bir axşam Rəşad emalatxanada tək oturmuşdu. Atası sakitcə içəri girdi. Oğlunun üzündəki peşmanlığı görüb heç nə soruşmadı.

Rəşad başını aşağı salaraq dedi:

– Ata, o gün məni qınamadın. Niyə?

Atası köhnə bir taxtanı əlinə alıb cavab verdi:

– Çünki bəzən həyatın öyrətdiyi dərsi heç bir insan öyrədə bilmir.

Sonra əlavə etdi:

– Amma unutma, sən o dərsi daha ucuz başa gələ bilərdin. Əgər verilən məsləhəti vaxtında qəbul etsəydin.

Rəşad uzun müddət susdu.

Səhəri gün bütün işçilərini topladı.

– Bu gündən etibarən hər birinizin fikrini dinləyəcəyəm. Əgər səhv etsəm, mənə deyin. Çünki məni tərifləyən yox, səhvimi göstərən insan əsl dostumdur.

İllər sonra onun emalatxanası rayonun ən etibarlı müəssisələrindən birinə çevrildi.

Bir gənc sahibkar ondan uğurunun sirrini soruşanda Rəşad belə cavab verdi:

– Mən uğuru yalnız işləməklə qazanmadım.

Vaxtında deyilən bir məsləhəti gec də olsa qəbul etməklə qazandım.

Tarixdən Bir Hadisə

Xəndək döyüşü zamanı Mədinəni necə müdafiə etmək barədə səhabələr məsləhətləşirdilər. Bu zaman Salman əl-Farisi (r.ə.) İranda tətbiq olunan xəndək qazılması üsulunu təklif etdi. Peyğəmbər Muhəmməd (s) bu faydalı məsləhəti qəbul etdi və onun əsasında müdafiə təşkil olundu. Bu tədbir müsəlmanların təhlükədən qorunmasında mühüm rol oynadı.

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, İbn Kəsirin "əl-Bidayə vən-Nihayə"si və digər İslam tarixi mənbələrində qeyd edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, hikmətli insan doğru məsləhətin kimdən gəldiyinə deyil, doğru olub-olmamasına baxır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Görəcəyin işlər barədə onlarla məsləhətləş. Qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et!...” (Ali-İmran surəsi, ayə 159)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... İşləri barədə öz aralarında məsləhətləşir...” (Şura surəsi, ayə 38)

Bu ayələr göstərir ki, məsləhətləşmək zəiflik deyil, müdrikliyin əlamətidir. İnsanın başqalarının fikrini dinləməsi daha sağlam qərarlar verməsinə kömək edir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Din səmimi nəsihətdir." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Məsləhətləşən peşman olmaz." (Məzmun etibarilə hədis mənbələrində və İslam hikmət ədəbiyyatında geniş şəkildə nəql edilmişdir.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Sənə eyibini göstərən insan, səni tərifləyən insandan daha xeyirlidir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Ağıllı insan məsləhəti qəbul etməkdən çəkinməz." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşına gizlicə nəsihət verən onu zinətləndirmiş olar, insanların yanında utandıran isə onu alçaltmış olar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın inkişafı üçün ən vacib amillərdən biri sağlam geribildirim almaq və onu qəbul etməyi bacarmaqdır. Öz davranışlarını başqalarının baxışı ilə də qiymətləndirə bilən insanlar səhvlərini daha tez düzəldir və şəxsi inkişafda daha uğurlu olurlar.

Araşdırmalar göstərir ki, tənqidi müdafiə olunmadan dinləyən insanlar həm iş həyatında, həm də ailə münasibətlərində daha uğurlu olurlar. Bununla yanaşı, verilən məsləhətin hörmətlə və uyğun zamanda çatdırılması onun qəbul edilmə ehtimalını əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Hikmət Pəncərəsi

Səmimi məsləhət...
Qüsuru böyütmək üçün deyil,
İnsanı böyütmək üçündür.
Səni hər zaman tərifləyən insan...
Həmişə dostun olmaya bilər.
Səhvini sevgi ilə göstərən isə...
Sənin inkişafını istəyən insandır.

Oxucuya Bir Sual

Sonuncu dəfə kimsə sənə səmimi bir irad bildirəndə necə reaksiya verdin? Özünü müdafiə etməyə tələsdin, yoxsa həmin sözün içindəki həqiqəti axtarmağa çalışdın?

Son Söz

Məsləhət vermək və məsləhət qəbul etmək sağlam cəmiyyətin əsas sütunlarındandır. Səmimi nəsihət insanı alçaltmaq üçün deyil, yüksəltmək üçündür. Elə buna görə mömin qardaşının səhvini görəndə onu rüsvay etməz, mərhəmətlə doğru yolu göstərməyə çalışar.

Eyni zamanda hikmət sahibi insan bilir ki, heç kəs qüsursuz deyil. Buna görə ona deyilən doğru sözü qəbul etməkdən çəkinməz. Çünki hər qəbul edilən səmimi məsləhət insanı bir addım da kamilliyə yaxınlaşdırır.

Həyatda bizi həmişə tərifləyən insanlardan çox, səhvimizi sevgi ilə göstərən insanlara ehtiyacımız var. Onlar bəzən qəlbimizi narahat etsələr də, vicdanımızı oyadır və gələcəyimizi gözəlləşdirirlər.

Unutma:

Səmimi məsləhət verilən ən qiymətli hədiyyələrdəndir. Onu gözəl şəkildə vermək mərhəmətdir, hikmətlə qəbul etmək isə kamillikdir. Qulağını həqiqətə açan insan, həyatını da gözəlləşdirər.

ƏDALƏTLİ RƏHBƏRLİK

Gücün Deyil, Ədalətin Qazandığı Hörmət

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”
(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

Rəhbərlik insanın sahib olduğu ən böyük məsuliyyətlərdən biridir. Bu məsuliyyət yalnız dövlət başçısına və ya böyük bir təşkilatın rəhbərinə aid deyil. Ailəsini idarə edən ata, sinfə rəhbərlik edən müəllim, iş yerində kollektivə cavabdeh olan rəhbər, hətta kiçik bir qrupa istiqamət verən insan da müəyyən mənada rəhbərdir.

İnsanların çoxu rəhbərliyin güc və səlahiyyət olduğunu düşünür. Halbuki İslam rəhbərliyi ilk növbədə əmanət hesab edir. Əmanəti daşıyan insan öz mənfəətini deyil, ona etibar edilən insanların haqqını düşünməlidir. Ədalətli rəhbər insanlardan xidmət gözləmədən əvvəl onlara xidmət etməyi özünə borc bilir.

Ədalət rəhbərin ən böyük gücüdür. İnsanlar sərt rəhbərdən qorxa bilərlər, amma yalnız ədalətli rəhbərə ürəkdən hörmət edərlər. Çünki ədalət etibar yaradır, etibar isə insanların könüllərini birləşdirir.

Rəhbər verdiyi qərarlarla yalnız bu günü deyil, gələcəyi də formalaşdırır. Onun bir ədalətli qərarı onlarla insanın həyatını yaxşılığa doğru dəyişə, bir haqsız qərarı isə uzun illər davam edəcək incikliklərə səbəb ola bilər.

Bədii Hekayə - Əmanətə Xəyanət Etmədi

Salyan rayonunda fəaliyyət göstərən kiçik bir müəssisəyə illərlə Kamil müəllim rəhbərlik edirdi. İşçilər onu ciddi, lakin ədalətli insan kimi tanıyırdılar. O, heç vaxt kiməsə qohumluğuna, var-dövlətinə və ya şəxsi münasibətinə görə üstünlük verməzdi.

Bir gün müəssisədə yeni vəzifə üçün seçim aparılırdı. Namizədlərdən biri Kamil müəllimin yaxın qohumu idi. Digəri isə uzun illər zəhmətlə çalışan adi bir işçi – Elçin idi.

Hamı elə bilirdi ki, rəhbər qohumunu seçəcək.

Müsahibələr başa çatdıqdan sonra Kamil müəllim bütün əməkdaşları topladı və qərarını açıqladı.

– Yeni vəzifəyə Elçin təyin olunur.

Zalda pıçıltılar başladı.

İclas bitəndən sonra yaxın qohumu incik halda onun otağına gəldi.

– Mən sənin qohumunam. Niyə məni seçmədin?

Kamil müəllim sakit səslə cavab verdi:

– Çünki bu otaqda mən sənin qohumun deyiləm.

Mən bu müəssisənin əmanətçisiyəm.

Əgər bu gün səni haqsız yerə seçsəm, sabah burada işləyən hər bir insanın haqqına girərəm.

Bu söhbəti təsadüfən qapının arxasında Elçin eşitdi.

İllər keçdi.

Kamil müəllim təqaüdə çıxdı.

Onun yerinə başqa rəhbər gəldi.

Bir gün müəssisədə tədbir keçirilirdi.

Çıxış edən Elçin belə dedi:

– Mən bu vəzifəni biliyimə görə qazandım.

Amma ədalətə inamımı Kamil müəllimdən öyrəndim.

Əgər o gün məni deyil, qohumunu seçsəydi, bəlkə də mən bu gün başqa yerdə olardım.

Amma o, mənə yalnız vəzifə vermədi.

Ədalətə olan inamımı da qorudu.

Zalda uzun sürən alqış səsləndi.

Çünki insanlar yaxşı rəhbərin yalnız işləri deyil, insanların qəlbini də idarə etdiyini bilirdilər.

Tarixdən Bir Hadisə

Xəlifə Ömər ibn Xəttab (r.ə.) gecələr Mədinə küçələrini gəzərək insanların vəziyyətini özü öyrənərdi. Rəvayət edilir ki, bir gecə ac qalan uşaqların ağladığını gördü. Onların anası qazanda yalnız su qaynadaraq uşaqları sakitləşdirməyə çalışırdı. Ömər (r.ə.) dərhal beytülmaldan ərzaq gətirdi, yükü özü daşıdı və ailəyə çatdırdı. Yanındakı şəxs yükü daşımağı təklif etdikdə isə belə dedi:

"Qiyamət günü mənim yükümü sən daşıyacaqsanmı?"

Bu hadisə İbn Cövzi, İbn Kəsir və digər İslam tarixi mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, ədalətli rəhbər xalqın dərdini uzaqdan izləməz, onu öz məsuliyyəti hesab edər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... *(Hər hansı bir)* **camaata qarşı olan kin-küdurət sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun! Bu, təqvaya daha yaxındır...”** (Maidə surəsi, ayə 8)

Bu ayələr göstərir ki, ədalət dostluğa, qohumluğa və ya şəxsi hisslərə görə dəyişməməlidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Allah yanında insanların ən sevimlisi ədalətli rəhbərdir."

(Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Ədalətli olanlar Qiyamət günü Allahın yanında nurdan minbərlər üzərində olacaqlar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ədalət dövlətlərin dirəyidir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Malik Əştərə yazdığı məşhur məktubunda isə belə tövsiyə edir:

"İnsanlara qarşı mərhəmətli ol. Çünki onlar ya sənin din qardaşındırlar, ya da yaradılışda sənin bərabərindir." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 53.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir idarəetmə və təşkilat psixologiyası göstərir ki, insanlar rəhbərlərinin qərarlarını ədalətli hesab etdikdə onlara daha çox güvənir, işlərinə daha məsuliyyətlə yanaşır və kollektivdə əməkdaşlıq güclənir.

Araşdırmalar göstərir ki, favoritizm və haqsız münasibət iş mühitində motivasiyanı azaldır, ədalətli davranış isə həm məhsuldarlığı, həm də qarşılıqlı hörməti artırır. Ədalət yalnız nəticəyə deyil, qərarların necə verildiyinə də bağlıdır.

Hikmət Pəncərəsi

Rəhbəri ucaldan...
Kürsü deyil.
Ədalətdir.
İnsanlar səndən qorxduqları üçün itaət edə bilərlər.
Amma sənə yalnız ədalətinə görə hörmət edərlər.

Oxucuya Bir Sual

Sənə rəhbərlik etmək imkanı verilsəydi, qərarlarını qohumluğa, şəxsi marağa və hisslərinə görə verərdin, yoxsa haqqı kimə məxsusdursa, onu seçərdin?

Son Söz

Ədalətli rəhbərlik cəmiyyətin ən böyük nemətlərindən biridir. Rəhbər olmaq insanı başqalarından üstün etmir, əksinə, onun məsuliyyətini artırır. Çünki rəhbərin hər qərarı insanların həyatına, ruzisinə, ümidinə və gələcəyinə təsir edə bilər.

Həqiqi rəhbər özünü insanların sahibi deyil, onların xidmətçisi hesab edir. O, gücünü insanları əzmək üçün deyil, haqlarını qorumaq üçün istifadə edir. Belə rəhbərin adı vəfatından sonra da hörmətlə yad edilir. Çünki insanlar onun sərvətini deyil, ədalətini xatırlayırlar.

Ədalət ailədə də, məktəbdə də, iş yerində də eyni dərəcədə vacibdir. Kimə rəhbərlik etməyimizdən asılı olmayaraq, haqqı qorumaq və vicdanla qərar vermək hər birimizin borcudur.

Unutma:

Rəhbərlik bir imtiyaz deyil, əmanətdir. Ədalətlə idarə edən insan insanların etibarını, Allahın razılığını və tarixdə gözəl bir adı qazanır. Güc keçici ola bilər, amma ədalət insanı həmişə ucaldar.

İCTİMAİ MƏSULİYYƏT

Cəmiyyətin Yükünü Çiyinlərində Daşımaq

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin. Günah işlər görməkdə və düşmənçilikdə bir-birinizə köməkçi olmayın...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Giriş

İnsan təkbaşına yaşamaq üçün yaradılmamışdır. O, ailənin, məhəllənin, şəhərin və bütövlükdə cəmiyyətin bir parçasıdır. Buna görə də insanın məsuliyyəti yalnız öz evinin qapısına qədər bitmir. Yaşadığı cəmiyyətin sevinci də, problemi də müəyyən qədər onun məsuliyyətidir.

İctimai məsuliyyət dedikdə yalnız böyük layihələr həyata keçirmək və ya yüksək vəzifələrdə çalışmaq nəzərdə tutulmur. Küçəni təmiz saxlamaq, ehtiyacı olan insana kömək etmək, ictimai əmlakı qorumaq, qanunlara riayət etmək, başqasının haqqına hörmətlə yanaşmaq və cəmiyyətə faydalı olmaq da ictimai məsuliyyətin bir hissəsidir.

Bəzən insanlar "Bu mənim işim deyil" deyərək ətraflarında baş verən problemlərə biganə qalırlar. Halbuki bir cəmiyyəti gücləndirən hər kəsin yalnız özünü deyil, başqalarını da düşünməsidir. Bir insanın laqeydliyi kiçik görünə bilər, amma minlərlə insan eyni cür düşündükdə bütöv bir cəmiyyət zərər görür.

İslam mömini yalnız fərdi ibadətlərlə deyil, cəmiyyət qarşısındakı məsuliyyəti ilə də dəyərləndirir. Çünki başqalarına faydası olmayan insanın yaxşılığı yalnız özü ilə məhdud qalır. Faydalı insan isə yaşadığı yeri də gözəlləşdirir.

Bədii Hekayə - İlk Ürək

Beyləqan rayonunda yaz yağışlarından sonra kəndin əsas yolu palçıq içində qalırdı. Məktəbə gedən uşaqlar, yaşlı insanlar və kənd sakinləri hər gün həmin yoldan çətinliklə keçirdilər. Hamı vəziyyətdən şikayət edirdi.

– Bələdiyyə gəlib düzəltsin.

– Kiminsə borcudur.

– Biz niyə edək?

Belə sözlər hər gün eşidilirdi.

Kənddə yaşayan gənc müəllim Səbuhi bir bazar günü səhər tezdən əlində bel və kürək yolun kənarına gəldi. Palçığın axması üçün kiçik arx açmağa başladı.

Yanından keçənlər təəccüblə baxırdılar.

– Təkbaşına nəyi dəyişəcəksən?

Səbuhi gülümsəyərək dedi:

– Bütün kəndi dəyişməyə çalışmıram.

Bu yolu dəyişməyə çalışıram.

Bir saat keçməmiş iki məktəbli ona qoşuldu.

Sonra yaxınlıqda yaşayan bir fermer traktorunu gətirdi.

Bir qədər sonra başqa kənd sakinləri də gəldilər.

Günortaya qədər yolun böyük hissəsi düzəldildi, suyun axını dəyişdirildi və palçıq xeyli azaldı.

Ertəsi gün uşaqlar məktəbə rahat getdilər.

Yaşlı bir qadın Səbuhi müəllimə yaxınlaşıb dedi:

– Oğlum, sən yolu düzəltmədin.

İnsanların düşüncəsini dəyişdin.

Səbuhi gülümsədi.

– Mən sadəcə ilk kürəyi vurdum.

Qalanını birlik gördü.

İllər sonra həmin kənddə könüllü işlər adi bir ənənəyə çevrildi. Ağac əkiləndə də, məktəb təmir olunanda da, ehtiyacı olan ailəyə kömək ediləndə də insanlar "Kim edəcək?" demirdilər.

Onlar artıq bir cümləni öyrənmişdilər:

"Bu cəmiyyət mənim də məsuliyyətimdir."

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra yalnız məscid tikməklə kifayətlənmədi. Mühacirlərlə ənsar arasında qardaşlıq yaratdı, cəmiyyətin müxtəlif təbəqələri arasında qarşılıqlı məsuliyyət hissini gücləndirdi və birlikdə yaşamağın əsaslarını müəyyənləşdirən Mədinə Sənədini hazırlatdı.

Bu sənəd müxtəlif tayfaların və din mənsublarının qarşılıqlı hüquq və vəzifələrini müəyyənləşdirən ilk ictimai razılaşmalardan biri hesab olunur.

Bu hadisə İbn Hişamın "əs-Sirə"si, Tarix ət-Təbəri və digər mötəbər mənbələrdə qeyd edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, güclü cəmiyyət yalnız fərdlərin deyil, onların bir-birinə qarşı məsuliyyət hissinin üzərində qurulur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin. Günah işlər görməkdə və düşmənçilikdə bir-birinizə köməkçi olmayın...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Siz insanlar arasında üzə çıxarılmış ən xeyirli ümmətsiniz. Siz yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha iman gətirirsiniz...” (Ali-İmran surəsi, ayə 110)

Bu ayələr göstərir ki, mömin yalnız özünün deyil, yaşadığı cəmiyyətin də yaxşılığı üçün çalışmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İnsanların ən xeyirlisi insanlara ən faydalı olanıdır."

(Mənbə: əl-Mu'cəm əl-Əvsət, Təbərani.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Sizdən kim bir pislik görərsə, onu əli ilə dəyişsin. Buna gücü çatmasa,

dili ilə, buna da gücü çatmasa, qəlbi ilə ona nifrət etsin. Bu isə imanın ən zəif dərəcəsidir." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların ehtiyaclarını ödəməyə çalışan insan ən gözəl əməllərdən birini yerinə yetirir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin insanların işini asanlaşdıran insandır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir sosial psixologiya göstərir ki, insanlar yaşadıqları cəmiyyətə fayda verdikdə özlərini daha dəyərli və xoşbəxt hiss edirlər. Könüllü fəaliyyətlərdə iştirak edən və başqalarına kömək edən insanlarda həyat məmnuniyyətinin və psixoloji sağlamlığın daha yüksək olduğu müşahidə edilmişdir.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, ictimai məsuliyyət hissi güclü olan cəmiyyətlərdə qarşılıqlı etibar artır, cinayət azalır və insanlar bir-birlərinə daha çox dəstək olurlar. Kiçik yaxşılıqlar birləşərək böyük dəyişikliklər yaradır.

Hikmət Pəncərəsi

Cəmiyyət...
Başqalarının qurduğu yer deyil.
Sənin də yaşatdığın yerdir.
"Hansısa biri edər" düşüncəsi...
Problemi böyüdər.
"Mən başlayım" düşüncəsi isə...
Həllin başlanğıcı olar.

Oxucuya Bir Sual

Yaşadığın məhəllədə, kənddə və ya şəhərdə səni narahat edən hansı problem var? Sən həmin problemin həllinə kiçik də olsa bir töhfə verə bilərsənmi, yoxsa yalnız başqalarının addım atmasını gözləyirsən?

Son Söz

İctimai məsuliyyət insanın yalnız özü üçün deyil, başqaları üçün də yaşadığını göstərən gözəl xüsusiyyətdir. Güclü cəmiyyətlər təsadüfən yaranmır. Onlar hər bir fərdin öz üzərinə düşən vəzifəni vicdanla yerinə yetirməsi nəticəsində formalaşır.

Hər yaxşı iş böyük layihələrlə başlamır. Bəzən bir ağac əkmək, bir küçəni təmiz saxlamaq, bir ehtiyac sahibinə kömək etmək və ya bir gəncə doğru yol göstərmək bütöv bir cəmiyyətin gələcəyinə təsir edə bilər. Allah qatında kiçik görünən səmimi bir əməl belə böyük savab qazandıra bilər.

İnsan yaşadığı cəmiyyətin yalnız nemətlərindən istifadə etməməli, onun inkişafına da töhfə verməlidir. Çünki başqalarının rahatlığı üçün çalışan insan, əslində, öz gələcəyini də gözəlləşdirir.

Unutma:
Güclü cəmiyyət güclü binalarla deyil, məsuliyyətli insanlarla qurulur. "Bu mənim işim deyil" deyənlər problemləri artırar, "Mən də məsuliyyət daşıyıram" deyənlər isə dünyanı dəyişməyə başlayarlar.

İNSAN HÜQUQLARINA HÖRMƏT

İnsana Verilən Dəyər Allahın Əmanətidir

“Biz, Adəm oğullarını hörmətli etdik...” (İsra surəsi, ayə 70)

Giriş

İnsan bu dünyada Allahın ən şərəfli məxluqlarından biri olaraq yaradılmışdır. Onun canı, malı, namusu, ləyaqəti və azadlığı böyük dəyər daşıyır. Bu dəyər insanın varlı və ya kasıb olmasına, güclü və ya zəif olmasına, hansı millətdən və ya hansı rəngdən olmasına görə dəyişmir. Çünki insanın şərəfini ona insanlar deyil, Allah vermişdir.

İnsan hüquqlarına hörmət yalnız qanunlara əməl etmək deyil. Bu, hər bir insanın haqqını tanımaq, ona layiq olduğu ehtiramı göstərmək və heç kimin hüququnu tapdalamamaqdır. İnsan bəzən bilmədən də başqasının haqqına girə bilər. Kiminsə malını haqsız yerə istifadə etmək, onun adını ləkələmək, əməyini qiymətləndirməmək, növbəsini pozmaq, sözünü kəsmək və ya onu alçaltmaq da hüquq pozuntusunun müxtəlif formalarıdır.

İslam insan hüquqlarını yalnız məhkəmə və qanun çərçivəsində deyil, vicdan çərçivəsində də qoruyur. Mömin insan bilir ki, insanların görmədiyi haqsızlığı Allah görür. Buna görə də o, yalnız cəzadan deyil, vicdanının narahatlığından da çəkinir.

İnsan hüquqlarına hörmət edən cəmiyyət etibar üzərində qurulur. İnsanlar özlərini təhlükəsiz hiss edir, bir-birlərinə inanır və qarşılıqlı hörmət mühiti yaranır. Hüququn tapdalandığı yerdə isə qorxu, inamsızlıq və ədalətsizlik yayılır.

Bədii Hekayə - Başqasının Haqqı

Zaqatala rayonunda yeni tikilmiş böyük bir park vardı. Hər axşam insanlar orada gəzir, uşaqlar oynayır, yaşlılar isə skamyalarda oturub söhbət edirdilər.

Bir gün parkın girişində uzun növbə yaranmışdı. Uşaqlar üçün təşkil olunan tədbirdə hamı sakit şəkildə gözləyirdi.

Elə bu vaxt bahalı avtomobildən düşən bir nəfər növbəni pozaraq birbaşa önə keçmək istədi.

Arxadakı insanlar narazı qaldılar, amma heç kim bir söz demədi.

Növbədə dayanan yaşlı müəllim Ənvər kişi sakitcə həmin şəxsə yaxınlaşdı.

– Oğlum, bəlkə növbənin sonuna keçəsən?

Kişi bir qədər əsəbi cavab verdi:

– Mənim tələsik işim var.

Ənvər müəllim gülümsədi.

– Buradakı insanların da vaxtı qiymətlidir.

Sənin vaxtın onların vaxtından dəyərli deyil.

Bu sözləri eşidən kişi ətrafa baxdı.

Növbədə dayanan uşaqları, yaşlıları və analarını gördü.

Bir anlıq susdu.

Sonra heç nə demədən növbənin sonuna keçdi.
Tədbirdən sonra o, Ənvər müəllimə yaxınlaşdı.
– Mən sizdən incimədim.
Əksinə, mənə vacib bir dərs verdiniz.
Mən elə bilirdim ki, hüquq yalnız məhkəmədə qorunur.
Sən demə, insanın vicdanında başlayırmış.
Ənvər müəllim dedi:
– Hüquqa hörmət böyük hadisələrdən başlamır.
Başqasının haqqını öz haqqın qədər qiymətli bilməkdən başlayır.
İllər sonra həmin kişi rayon rəhbərlərindən biri oldu.
İlk çıxışlarının birində belə dedi:
– Mənə rəhbərlik etməyi universitet öyrətmədi.
Bir gün parkda növbədə dayanmağı öyrədən bir müəllim öyrətdi.
Çünki başqasının haqqına hörmət etməyi bacarmayan insan, heç vaxt insanları ədalətlə idarə edə bilməz.

Tarixdən Bir Hadisə

Vida həcci zamanı Peyğəmbər Muhəmməd (s) məşhur xütbəsində insanların canının, malının və namusunun toxunulmaz olduğunu elan etdi. O buyurdu ki, bu haqlar müqəddəs gün və müqəddəs məkan kimi toxunulmazdır və heç kəsin onları pozmağa haqqı yoxdur.

Bu xütbə Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim və digər mötəbər hədis mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, İslam insan hüquqlarını dinin əsas prinsiplərindən biri kimi təqdim etmişdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Biz, Adəm oğullarını hörmətli etdik...” (İsra surəsi, ayə 70)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Kim bir adamı öldürməyən və ya yer üzündə fəsad törətməyən bir şəxsi öldürərsə, sanki bütün insanları öldürmüşdür. Kim də onu ölümdən xilas edərsə, sanki bütün insanları xilas etmiş hesab olunar...” (Maidə surəsi, ayə 32)

Bu ayələr insan həyatının, ləyaqətinin və hüquqlarının Allah yanında nə qədər böyük dəyərə malik olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Müsəlman o kəsdir ki, insanlar onun əlindən və dilindən əmin olsunlar."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Kim bir insana zülm edərsə, Qiyamət günü onun haqqı ondan alınacaqdır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Zülmün davamı ilə heç bir cəmiyyət ayaqda qala bilməz."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Malik Əştərə yazdığı məktubda isə buyurur:

"İnsanlara qarşı qəlbində mərhəmət, sevgi və lütf hissi yarat. Onlara yırtıcı heyvan kimi yanaşma." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 53.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir sosial psixologiya göstərir ki, hüquqlarına hörmət edilən insanlar cəmiyyətə daha çox güvənir, əməkdaşlığa daha açıq olur və özlərini daha təhlükəsiz hiss edirlər. Ədalətli münasibət insanların psixoloji rifahını artırır və qarşılıqlı etibarı gücləndirir.

Araşdırmalar göstərir ki, insan ləyaqətinin qorunduğu mühitdə həm ailə münasibətləri, həm təhsil, həm də iş həyatı daha sağlam inkişaf edir. Hörmət və ədalət bir-birini tamamlayan iki əsas dəyərdir.

Hikmət Pəncərəsi

İnsanın dəyəri...
Varlığında deyil.
İnsan olmasındadır.
Başqasının haqqını qoruyan insan...
Əslində öz vicdanını qoruyur.
Çünki hüquqa hörmət...
Ədalətin ilk addımıdır.

Oxucuya Bir Sual

Son günlərdə bilmədən də olsa kiminsə haqqına girmiş ola bilərsənmi? Əgər belədirsə, həmin haqqı qaytarmaq və ya üzr istəmək üçün bu gün ilk addımı atmağa hazırsanmı?

Son Söz

İnsan hüquqlarına hörmət etmək yalnız hüquqi vəzifə deyil, mənəvi borcdur. Allahın şərəfli yaratdığı insana hörmət etmək, əslində, Allahın yaratdığı dəyərə hörmət etməkdir. Buna görə mömin insan heç kimin haqqını tapdalamamağa, heç kəsi alçaltmamağa və heç kimə zülm etməməyə çalışır.

Cəmiyyətin gücü yalnız iqtisadi inkişafla ölçülmür. İnsanların bir-birinin haqqını qoruması, zəifə sahib çıxması və ədaləti yaşatması da onun gücünü müəyyən edir. Hüquqa hörmət olan yerdə etibar yaranır, etibar olan yerdə isə birlik və sabitlik möhkəmlənir.

Hər birimizin gündəlik həyatda edə biləcəyi kiçik seçimlər böyük əhəmiyyət daşıyır. Növbəyə riayət etmək, verilən sözə əməl etmək, başqasının əməyini qiymətləndirmək, heç kəsi təhqir etməmək və haqq sahibinə haqqını vermək insan hüquqlarına hörmətin gündəlik həyatda görünən ən gözəl nümunələridir.

Unutma:
İnsan hüquqlarına hörmət yalnız məhkəmələrdə başlamır. O, insanın vicdanında başlayır. Başqasının haqqını öz haqqın qədər müqəddəs bildiyin gün həm cəmiyyəti, həm də öz qəlbini daha gözəl bir yerə çevirmiş olarsan.

ƏHDƏ SADİQLİK

Etibarın Ən Möhkəm Təməli

"...Əhdə vəfa edin. Çünki əhd barəsində mütləq sorğu-sual olunacaqdır." (İsra surəsi, ayə 34)

Giriş

İnsan həyatında elə sözlər vardır ki, onlar sadəcə bir cümlə deyil, bir məsuliyyətdir. "Söz verirəm", "yerinə yetirəcəyəm", "narahat olma, mən varam" kimi ifadələr insanın dili ilə deyil, vicdanı ilə dediyi sözlərdir. Bu sözlərə əməl edildikdə etibar yaranır, pozulduqda isə inam sarsılır.

Əhdə sadiqlik insanın verdiyi sözü, bağladığı razılaşmanı və üzərinə götürdüyü məsuliyyəti qorumasıdır. Bu əhd bəzən Allahla edilən vəd, bəzən ailəyə verilən söz, bəzən dosta edilən vəd, bəzən də yazılı müqavilə ola bilər. Onların hər biri insanın xarakterini və əxlaqını ortaya qoyur.

İnsan verdiyi sözü asanlıqla verə bilər. Lakin onu çətin günlərdə də yerinə yetirmək əsl sədaqətdir. Çünki əhdə sadiqlik rahat vaxtlarda deyil, məhz çətinlik anlarında sınanır. Mənfəət dəyişəndə, şərait ağırlaşanda və ya insanın ziyan görəcəyi ortaya çıxanda belə sözünün arxasında dayanmaq möminin ən gözəl xüsusiyyətlərindəndir.

İslam əhdə vəfanı imanla əlaqələndirir. Çünki verdiyi sözə xəyanət edən insan yalnız qarşısındakı adamın etibarını deyil, öz vicdanını da yaralayır. Sözünü qoruyan insan isə insanların qəlbində etibar, Allah yanında isə savab qazanar.

Bədii Hekayə - Sözün Dəyəri

Qazax rayonunda yaşayan Vüqar uzun illər dülgərlik etmişdi. Onun hazırladığı qapılar və pəncərələr keyfiyyətinə görə hər yerdə tanınırdı. İnsanlar onun əl işindən çox, verdiyi sözə güvənirdilər.

Bir payız günü yaşlı bir qadın onun emalatxanasına gəldi.

– Oğlum, qış gəlməmiş evimin qapısını düzəldə bilərsənmi? Başqa ustalar ya baha qiymət istəyir, ya da vaxt tapmırlar.

Vüqar təqviminə baxdı.

İşləri çox idi.

Amma qadına dedi:

– İnşaAllah, cümə axşamı gələcəyəm.

Elə həmin həftə başqa bir müştəri ona daha böyük və daha gəlirli bir sifariş təklif etdi.

Şərti isə bir idi.

– Əgər mənim işimi əvvəl görsən, ikiqat pul verəcəyəm.

Vüqar bir anlıq düşündü.

Daha çox qazanc əldə edə bilərdi.

Lakin sonra sakitcə cavab verdi:

– Bağışlayın.

Mən artıq bir insana söz vermişəm.

Əgər bu gün sözümü pula dəyişsəm, sabah heç kim mənim sözümdən

arxayın olmaz.

Cümə axşamı o, söz verdiyi kimi yaşlı qadının evinə getdi.

Qapını təmir edib qurtaranda qadın gözləri dolu halda dedi:

– Oğlum, sən mənə yalnız qapı düzəltmədin.

İnsanlara olan inamımı da bərpa etdin.

Aradan uzun illər keçdi.

Vüqarın oğlu atasından soruşdu:

– Ata, sən necə bu qədər müştəri qazanmısan?

Vüqar köhnə alətlərinə baxıb dedi:

– Mən onları taxta yonmaqla qazanmadım.

Verdiyim sözləri qorumaqla qazandım.

Çünki insanlar ustanın əlindən əvvəl onun sözünə etibar edirlər.

Tarixdən Bir Hadisə

Hudeybiyyə sülhündən sonra müsəlmanlarla müşriklər arasında bağlanmış müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq Məkkədən Mədinəyə sığınan Əbu Cəndəl (r.ə.) geri qaytarılmalı oldu. Bu hadisə səhabələr üçün çox ağır idi. Lakin Peyğəmbər Muhəmməd (s), bağlanmış müqaviləyə sadiq qalaraq əhdi pozmadı. Sonralar bu sədaqət həm müsəlmanların etibarını artırdı, həm də müqavilənin İslamın xeyrinə nəticələnməsinə zəmin yaratdı.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari, Səhih Muslim və İslam tarixi mənbələrində ətraflı nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, əhdə sadiqlik bəzən çətin görünə bilər, lakin uzunmüddətli etibarın əsasını məhz o təşkil edir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"...Əhdə vəfa edin. Çünki əhd barəsində mütləq sorğu-sual olunacaqdır." (İsra surəsi, ayə 34)

Başqa bir ayədə buyurur:

"... *(Onlar)* **əhd bağladıqda əhdlərini yerinə yetirən** *(şəxslərdir)***..."**

(Bəqərə surəsi, ayə 177)

Bu ayələr göstərir ki, əhdə sadiqlik möminin əsas əxlaqi xüsusiyyətlərindən biridir və Allah qatında böyük dəyərə malikdir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Münafiqin əlamətləri üçdür: danışanda yalan danışar, vəd verəndə sözünə əməl etməz, ona əmanət veriləndə xəyanət edər."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Əhdə vəfa etmək azad insanların xüsusiyyətidir."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 53.)

Malik Əştərə yazdığı məktubda isə buyurur:

"Verdiyin əhdi pozma. Çünki insanlar arasında Allahın fərz buyurduğu əhdə vəfadan daha böyük bir vəzifə yoxdur." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Məktub 53.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, etibar bütün sağlam münasibətlərin əsasını təşkil edir. İnsanlar verdiyi sözə əməl edən şəxslərlə daha rahat əməkdaşlıq edir, onlara daha çox güvənir və uzunmüddətli münasibətlər qururlar.

Araşdırmalar göstərir ki, ardıcıl şəkildə vədlərinə əməl edən insanlar həm ailədə, həm iş həyatında, həm də cəmiyyətdə daha etibarlı hesab olunurlar. Əksinə, tez-tez verdiyi sözü pozan insan zamanla ən yaxın insanların belə etibarını itirə bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Söz...
Dildən çıxar.
Əhd isə...
Vicdandan.
Verdiyin sözü qorumaq...
Bəzən sənə çətin başa gələr.
Amma onu pozmaq...
Sənə etibarını itirmək bahasına başa gələ bilər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün verdiyin bütün sözləri xatırlaya bilirsənmi? Onlardan eləsi varmı ki, hələ də yerinə yetirməmisən? Əgər varsa, onu yerinə yetirmək üçün ilk addımı nə vaxt atacaqsan?

Son Söz

Əhdə sadiqlik insanın xarakterini göstərən ən böyük ölçülərdən biridir. İnsan bəzən var-dövləti, biliyi və ya vəzifəsi ilə deyil, verdiyi sözə nə dərəcədə sahib çıxması ilə tanınır. Etibarın qurulması uzun zaman tələb edir, lakin bir pozulmuş əhd onu bir anda sarsıda bilər.

Mömin insan bilir ki, verdiyi hər söz Allahın da şahid olduğu bir məsuliyyətdir. Buna görə o, düşünmədən vəd verməz, verdiyi vədi isə bacardığı qədər yerinə yetirməyə çalışar. Əgər yerinə yetirə bilməyəcəksə, bunu dürüst şəkildə izah edər və qarşı tərəfin haqqını qorumağa çalışar.

Ailələrdə, dostluqlarda, iş həyatında və cəmiyyətdə etibarın möhkəm qalması əhdə sadiq insanların sayından asılıdır. Hər bir insan öz sözünə sahib çıxdıqca cəmiyyət də daha etibarlı və daha sağlam olur.

Unutma:
Verdiyin söz sənin görünməyən imzan kimidir. İnsanlar sənin var-dövlətini deyil, sözünə nə qədər sahib çıxdığını xatırlayacaqlar. Əhdə sadiq qalmaq yalnız başqalarına hörmət deyil, həm də Allah qarşısında daşıdığın əmanətə sədaqətdir.

SÜLH VƏ BİRLİK

Güclü Cəmiyyətin Ən Möhkəm Təməli

“Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın!...”
(Ali-İmran surəsi, ayə 103)

Giriş

İnsan tək yaşayanda bir çox işlərin öhdəsindən gələ bilməz. Ailə, məhəllə, kənd, şəhər və bütöv bir dövlət yalnız insanların birlik içində yaşaması ilə möhkəmlənir. Birlik olan yerdə güc, sülh olan yerdə isə inkişaf olur. Parçalanmanın hökm sürdüyü cəmiyyətlər isə nə qədər zəngin olsalar da, daxildən zəifləməyə başlayırlar.

Sülh yalnız müharibənin olmaması demək deyil. Həqiqi sülh insanların bir-birinə hörmət etməsi, kin və düşmənçiliyi böyütməməsi, problemləri danışaraq həll etməsi və ortaq mənafeləri şəxsi maraqlardan üstün tutmasıdır. Birlik də insanların eyni düşünməsi deyil. Fərqli fikirlərə baxmayaraq, ortaq dəyərlər naminə əl-ələ verə bilməsidir.

İslam insanları birliyə çağırır, fitnədən və parçalanmadan çəkindirir. Çünki düşmənçilik insanın gücünü azaldır, birlik isə onu artırır. Tarix boyu böyük uğurlar əldə etmiş cəmiyyətlərə baxdıqda onların ortaq xüsusiyyətlərindən birinin həmrəylik olduğunu görürük.

Birlik o zaman dəyər qazanır ki, ədalət, hörmət və qarşılıqlı anlayış üzərində qurulsun. Qorxu ilə yaranan birlik uzun sürmür. Könüllərin birləşdiyi birlik isə nəsillər boyu yaşayır.

Bədii Hekayə - Birlikdən Doğan Bərəkət

Tovuz rayonunun bir kəndində hər il yaz aylarında suvarma kanalı təmizlənərdi. Bu iş görülməsə, yayda əkin sahələrinə su çatmazdı. Uzun illər kənd camaatı bir yerə yığışar, hər kəs öz gücü qədər işləyərdi.

Bir il kənddə narazılıqlar yarandı.

Bəziləri dedi:

– Mən niyə işləyim? Başqaları işləsin.

Digərləri isə köhnə incikliklərini xatırladılar.

Nəticədə heç kim vaxtında işə başlamadı.

Bir neçə həftə sonra kanal ot basdı. Su axmadı. Tarlalar qurumağa başladı.

Kəndin ağsaqqallarından Həsən kişi hamını məscidin həyətinə topladı. Heç kimi qınamadı. Sadəcə əlində nazik bir çubuq götürdü.

Onu asanlıqla sındırdı.

Sonra on çubuğu bir yerə bağladı və dedi:

– İndi bunu sındırın.

Heç kim bacarmadı.

Həsən kişi sakitcə dedi:

– Kanalı ot basmadı.

Əvvəl bizim qəlblərimizi inciklik basdı.

Birlik itəndə su da dayanır.

Bərəkət də.

Bu sözlər hamını düşündürdü.

Ertəsi səhər kəndin cavanı da, yaşlısı da, imkanlısı da, kasıbı da kanala gəldi. Günlərlə birlikdə çalışdılar. Kanal təmizləndi, su yenidən axdı, tarlalar yaşıllaşdı.

Payızda məhsul əvvəlki illərdən daha bol oldu.

Məhsul yığımı zamanı gənclərdən biri Həsən kişiyə dedi:

– Bu il bizi su yox, birlik xilas etdi.

Ağsaqqal gülümsədi.

– Su torpağı dirildir.

Birlik isə insanları.

Əgər qəlblər ayrılarsa, eyni kənddə yaşayan insanlar belə bir-birindən uzaq düşər. Amma qəlblər birləşərsə, ən ağır çətinliklər də birlikdə aşılar.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra mühacirlərlə ənsar arasında qardaşlıq (muaxat) yaratdı. Fərqli şəhərlərdən, fərqli həyat tərzindən gələn insanlar bir-birinə qardaş elan edildi. Onlar mallarını, evlərini və imkanlarını paylaşaraq güclü və həmrəy bir cəmiyyət qurdular.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari, İbn Hişamın "əs-Sirə"si və digər İslam tarixi mənbələrində nəql edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, birlik yalnız eyni yerdə yaşamaqla deyil, bir-birinin yükünü daşımaqla yaranır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Hamınız Allahın ipindən möhkəm yapışın və parçalanmayın!...”

(Ali-İmran surəsi, ayə 103)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Möminlər, həqiqətən də qardaşdırlar. Elə isə qardaşlarınızı barışdırın...” (Hucurat surəsi, ayə 10)

Bu ayələr göstərir ki, birlik və barışıq İslam cəmiyyətinin əsas dayaqlarındandır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Möminlər bir-birini sevməkdə, mərhəmət göstərməkdə və qayğı çəkməkdə bir bədən kimidirlər. Bədənin bir üzvü ağrıdıqda digər üzvlər də yuxusuzluq və hərarətlə ona şərik olar." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Bir müsəlmanın digər müsəlman üzərində altı haqqı vardır..." və bu haqlar arasında salam vermək, dəvətə cavab vermək, xəstəni ziyarət etmək və xeyirxah münasibət göstərmək kimi davranışlar sadalanır.

(Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Birlik rəhmət, ayrılıq isə zəiflik gətirər." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Mömin qardaşının sevinci ilə sevinən və kədərinə şərik olan insandır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir sosial psixologiya göstərir ki, insanlar arasında qarşılıqlı etibar və birlik hissi olan cəmiyyətlər böhranlara qarşı daha davamlı olur. Birlik insanların stressini azaldır, təhlükəsizlik hissini artırır və əməkdaşlığı gücləndirir.

Araşdırmalar göstərir ki, ortaq məqsəd uğrunda birlikdə çalışan insanlar bir-birlərinə daha çox güvənir və münaqişələri daha asan həll edirlər. Sosial bağlılıq həm fərdin psixoloji sağlamlığına, həm də cəmiyyətin ümumi rifahına müsbət təsir göstərir.

Hikmət Pəncərəsi

Daşlar...
Tək-tək olanda
Sadəcə daşdır.
Bir yerə düzüləndə isə...
Möhkəm qala olar.
İnsanlar da belədir.
Onları güclü edən...
Təkbaşına yaşamaq deyil,
Birlikdə dayanmaqdır.

Oxucuya Bir Sual

Sənin ailəndə, qohumların arasında və ya dost çevrəndə uzun müddətdir davam edən bir inciklik varmı? Həmin münasibəti düzəltmək üçün ilk addımı atan insan sən ola bilərsənmi?

Son Söz

Sülh və birlik hər bir sağlam cəmiyyətin nəfəsidir. İnsanlar bir-birinə düşmən kimi deyil, eyni məqsəd uğrunda çalışan yol yoldaşı kimi baxanda həm ailələr möhkəmlənir, həm də cəmiyyət inkişaf edir. Kiçik inciklikləri böyüdükcə qəlblər uzaqlaşır, bağışlama və anlayış isə insanları yenidən bir araya gətirir.

Birlik fərqləri yox etmək demək deyil. Hər insanın düşüncəsi, xarakteri və həyat təcrübəsi fərqli ola bilər. Əsl birlik bu fərqləri düşmənçiliyə çevirmədən ortaq dəyərlər ətrafında birləşə bilməkdir. Hörmət, ədalət və mərhəmət birlik ağacının köklərindir.

Hər birimiz yaşadığımız cəmiyyətin sülhünə və həmrəyliyinə öz davranışlarımızla təsir edirik. Salam vermək, incikliyi aradan qaldırmaq, barışdırmaq, ehtiyac anında bir-birinə dayaq olmaq və kin saxlamamaq cəmiyyəti möhkəmləndirən kiçik, lakin çox qiymətli addımlardır.

Unutma:

Divarlar daşlarla, cəmiyyətlər isə birliklə qurulur. Sülhü qoruyan insan yalnız bir münasibəti deyil, gələcək nəsillərin yaşayacağı mühiti də qoruyur. Birlik olan yerdə ümid var, ümid olan yerdə isə bərəkət və inkişaf vardır.

MƏNƏVİ ZƏNGİNLİK

Qəlbin Heç Tükənməyən Sərvəti

“Sizi bizə yaxınlaşdıra biləcək nə var-dövlətiniz, nə də oğul-uşağınızdır. Ancaq iman gətirib yaxşı işlər görənlər istisnadır...” (Səba surəsi, ayə 37)

Giriş

İnsan çox vaxt zənginliyi sahib olduğu mal, pul, ev və ya vəzifə ilə ölçür. Halbuki bunların hamısı zamanla dəyişə, azala və hətta tamamilə yox ola bilər. Əsl zənginlik isə insanın qəlbində daşıdığı sərvətdir. Bu sərvət nə oğurlanır, nə də illərin keçməsi ilə dəyərini itirir. O, iman, gözəl əxlaq, hikmət, mərhəmət, vicdan və razılıq hissindən ibarət olan mənəvi zənginlikdir.

Mənəvi cəhətdən zəngin insanın qəlbi malın çoxluğu ilə deyil, Allahın verdiyinə razılıqla rahatlıq tapır. O, başqasının uğuruna paxıllıq etməz, qazandığı nemətə şükür edər, itirdiyi zaman isə səbir göstərər. Çünki bilir ki, həqiqi dəyər sahib olduqlarında deyil, sahib olduğu qəlbdədir.

İnsanın maddi imkanları geniş ola bilər, amma qəlbi boş və narahat ola bilər. Eləcə də az imkanla yaşayan bir insan mənəvi zənginliyi sayəsində xoşbəxt və rahat yaşaya bilər. Tarix boyu insanların qəlbində iz qoyanlar çox vaxt var-dövləti ilə deyil, əxlaqı, elmi və xeyirxahlığı ilə yadda qalmışlar.

İslam insanı zəngin olmağa deyil, sərvətin əsiri olmamağa çağırır. Çünki mal insanın əlində olduqda nemətdir, qəlbinə hakim olduqda isə ağır bir yükə çevrilə bilər.

Bədii Hekayə - Ən Böyük Sərvət

Göygöl rayonunda yaşayan Qasım baba kiçik bir evdə yaşayırdı. Nə böyük torpaqları vardı, nə də çoxlu malı. Amma kənddə elə bir adam yox idi ki, onun qapısından narazı qayıtsın.

Bir gün şəhərdən gələn gənc bir sahibkar onunla tanış olmaq istədi. Kənddə hamının bu yaşlı kişidən hörmətlə danışması ona maraqlı gəlmişdi.

Evinə girəndə sadə otağı, köhnə mebelləri və az əşyaları görüb təəccübləndi.

Söhbət əsnasında soruşdu:

– Baba, insanlar sizi kəndin ən varlı adamı adlandırırlar. Amma mən burada böyük bir sərvət görmürəm.

Qasım baba gülümsədi.

– Oğlum, sən gözünlə baxırsan.

İnsan isə bəzən qəlbi ilə baxmalıdır.

Sonra həyətə çıxdılar.

Qapı döyüldü.

Qonşu qadın xəstə uşağı üçün dərman almağa pul istədi.

Qasım baba cibində olan son pulu ona verdi.

Bir qədər sonra başqa bir qonşu gəlib bağından yığdığı meyvələrdən bir səbət gətirdi.

Axşama yaxın kəndin gəncləri həyətə yığışıb onun söhbətlərini

dinlədilər.

Şəhərdən gələn qonaq bütün bunları sakitcə izləyirdi.

Gecə yola düşərkən dedi:

– Baba, indi başa düşdüm.

Sizin sərvətiniz sandıqda deyilmiş.

İnsanların qəlbindəymiş.

Qasım baba təbəssümlə cavab verdi:

– Pul insana rahatlıq ala bilər.

Amma hörməti, etibarı və sevgini yalnız gözəl qəlb qazandırar.

İllər sonra həmin sahibkar böyük şirkət sahibi oldu.

İş otağında divardan asdığı kiçik bir lövhədə yalnız bir cümlə yazılmışdı:

"Ən zəngin insan ən çox pulu olan deyil, ən çox dua alan insandır."

Bu cümləni hər gün oxuyur və Göygöldə tanıdığı qoca kişinin həqiqi sərvətini xatırlayırdı.

Tarixdən Bir Hadisə

Əbu Zərr əl-Ğifari (r.ə.) sadə həyat tərzi, dünyaya bağlı olmaması və haqqı söyləməsi ilə tanınan səhabələrdən idi. O, malın məqsəd deyil, vasitə olduğunu vurğulayar, insanın əsl sərvətinin Allah yanında qazandığı saleh əməllər olduğunu xatırladardı. Sadə yaşasa da, mənəvi zənginliyi və dürüstlüyü ilə müsəlmanlar arasında böyük hörmət qazanmışdı.

Onun həyatı Səhih Muslim, İbn Sədin "ət-Tabaqat"ı və digər İslam tarixi mənbələrində geniş şəkildə qeyd edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, insanın dəyəri sahib olduğu mal ilə deyil, sahib olduğu iman və əxlaq ilə ölçülür.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Sizi bizə yaxınlaşdıra biləcək nə var-dövlətiniz, nə də oğul-uşağınızdır. Ancaq iman gətirib yaxşı işlər görənlər istisnadır...”

(Səba surəsi, ayə 37)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondan ən çox qorxanınızdır...” (Hucurat surəsi, ayə 13)

Bu ayələr göstərir ki, Allah qatında insanın həqiqi dəyəri maddi imkanları ilə deyil, iman və təqvası ilə ölçülür.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Zənginlik malın çoxluğu ilə deyil, qəlbin zənginliyi ilədir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allah sizin surətlərinizə və mallarınıza baxmaz. O, sizin qəlblərinizə və əməllərinizə baxar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qənaət tükənməyən sərvətdir." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Ən böyük var-dövlət ağıl, ən böyük yoxsulluq isə nadanlıqdır."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Qəlbi Allah sevgisi ilə dolu olan insan dünyanın əsiri olmaz."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın uzunmüddətli xoşbəxtliyi daha çox daxili dəyərlərlə – mənalı həyat, sağlam münasibətlər, minnətdarlıq, mərhəmət və məqsəd hissi ilə əlaqəlidir. Maddi imkanlar müəyyən rahatlıq yaratsa da, təkbaşına davamlı məmnunluq təmin etmir.

Araşdırmalar göstərir ki, başqalarına kömək edən, minnətdarlıq hissini yaşayan və həyatını yalnız maddi qazanc üzərində qurmayan insanlar psixoloji baxımdan daha sabit və daha xoşbəxt olurlar. Qəlbin zənginliyi insanın həyatın enişli-yoxuşlu yollarında daha möhkəm dayanmasına kömək edir.

Hikmət Pəncərəsi

Pul...
Cibi doldura bilər.
Mənəvi zənginlik isə...
Qəlbi.
Ən kasıb insan...
Pulu olmayan deyil.
Qəlbi boş qalan insandır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sahib olduğun nemətlərdən hansıları pulla əldə edilə bilməz? Səni həqiqətən zəngin edən sərvət bank hesabındadır, yoxsa insanların sənə olan duasında və etibarındadır?

Son Söz

Mənəvi zənginlik insanın ömür boyu toplaya biləcəyi ən qiymətli sərvətdir. Bu sərvət nə oğurlanır, nə bölünür, nə də zaman keçdikcə azalır. Əksinə, insan paylaşdıqca, yaxşılıq etdikcə, öyrəndikcə və gözəl əxlaqını inkişaf etdirdikcə daha da artır.

Maddi imkanlar həyatın ehtiyaclarını qarşılaya bilər, lakin qəlbin boşluğunu doldura bilməz. Qəlbə rahatlıq verən iman, vicdan, mərhəmət, qənaət və Allahla möhkəm bağlılıqdır. Bunlara sahib olan insan çətin günlərdə də ümidini itirməz, bolluq günlərində isə təkəbbürə qapılmaz.

Həyatın sonunda insan özü ilə nə evini, nə pulunu, nə də vəzifəsini aparacaq. Onunla birlikdə gedəcək olan iman, saleh əməllər, gözəl əxlaq və insanların qəlbində qoyduğu xoş xatirələr olacaq. Əsl sərvət də məhz budur.

Unutma:

Cibindəki sərvət səni varlı göstərə bilər, amma qəlbindəki sərvət səni dəyərli edər. İnsanların yaddaşında pulunla deyil, mənəviyyatınla yaşayacaqsan. Həqiqi zənginlik sahib olduqlarının çoxluğu deyil, qəlbində daşıdığın gözəlliklərin bolluğudur.

ÜRƏK TƏMİZLİYİ

Saf Qəlb Allahın Ən Sevdiyi Məskəndir

“O gün ki, nə var-dövlət, nə də oğul-uşaq bir fayda verməyəcək. Ancaq sağlam bir qəlblə Allahın hüzuruna gələnlərdən başqa!”
(Şuəra surəsi, ayə 88-89)

Giriş

İnsan zahirini təmiz saxlamağa böyük diqqət yetirir. Paltarını yuyur, evini səliqəyə salır, yaşadığı mühiti təmiz saxlayır. Lakin bunlardan daha vacib olan bir təmizlik vardır ki, o gözlə görünmür. Bu, insanın qəlbinin təmizliyidir. Çünki zahiri gözəllik insanları sevindirə bilər, amma qəlbin gözəlliyi həm insanı, həm də onun ətrafındakıları dəyişdirə bilər.

Qəlb insanın niyyətlərinin, hisslərinin və qərarlarının mərkəzidir. Əgər qəlb kin, həsəd, təkəbbür, tamah və nifrətlə doludursa, insanın dili gözəl danışsa belə, davranışlarında bu qaranlıq hisslər özünü göstərəcək. Əgər qəlb sevgi, mərhəmət, ixlas və Allah qorxusu ilə doludursa, insanın hər sözü və hər davranışı ətrafa nur saçacaq.

Ürək təmizliyi günahsız olmaq demək deyil. Heç bir insan səhvsiz deyil. Ürək təmizliyi səhv etdikdə peşman olmağı, bağışlanma istəməyi, başqasına qarşı kin saxlamamağı və yaxşılığı səmimi niyyətlə etməyi bacarmaqdır. Saf qəlb pisliyi uzun müddət daşıya bilməz. O, bağışlamağa, düzəlməyə və yaxşılığa meyl edər.

İslam zahiri əməllərlə yanaşı, qəlbin islahına da böyük əhəmiyyət verir. Çünki insanın bütün davranışları əvvəlcə qəlbində doğulur. Qəlb düzələrsə, həyat da düzələr.

Bədii Hekayə - Təmiz Qəlb

Gədəbəy rayonunun ucqar kəndlərindən birində İbrahim baba yaşayırdı. Kənddə hamı onu sakit təbiətli və mehriban insan kimi tanıyırdı. Maraqlısı o idi ki, onun haqqında heç kimdən pis söz eşidilməzdi.

Bir gün şəhərdən yay tətili üçün gələn nəvəsi Kamran babasına sual verdi:

– Baba, kənddə hamı sizi sevir. Bunun sirri nədir?

İbrahim baba cavab vermədi.

Ertəsi gün səhər onu özü ilə birlikdə dağın ətəyindəki bulağa apardı.

Su o qədər şəffaf idi ki, dibindəki xırda daşlar belə görünürdü.

Baba ovucu ilə sudan götürüb dedi:

– İç.

Kamran sudan içdi.

– Nə qədər dadlıdır.

Bir qədər sonra baba bulağın kənarındakı torpağı qarışdırdı.

Su bulanıqlaşdı.

– İndi iç.

Kamran başını yellədi.

– Bu sudan içmək olmaz.

Baba gülümsədi.

– Qəlb də bulaq kimidir, oğlum.

Kin, paxıllıq, təkəbbür və nifrət onu bulandıranda, insanın sözləri də, baxışları da, davranışları da bulanıqlaşır.

Amma qəlb təmiz olanda, ətrafdakılar onun yanında rahatlıq tapırlar.

Kamran həmin sözləri unutmadı.

İllər sonra işlədiyi şirkətdə iki əməkdaş arasında ciddi mübahisə yarandı. Hər kəs tərəf tuturdu. Kamran isə hər ikisini sakitcə dinlədi, heç kimi alçaltmadan problemi həll etməyə çalışdı.

Mübahisə bitəndən sonra həmkarlarından biri ona dedi:

– Sən necə olur ki, heç kimə qarşı kin saxlamırsan?

Kamran uzaqlara baxıb cavab verdi:

– Çünki babam mənə öyrədib ki, bulanıq bulaq susuzluğu yatırmaz.

Buludlu qəlb də insanlara rahatlıq verə bilməz.

O gündən sonra Kamran hər dəfə qəlbində inciklik hiss edəndə Gədəbəydəki o şəffaf bulağı xatırlayırdı. Çünki bilirdi ki, insanın ən böyük gözəlliyi üzündə deyil, qəlbindədir.

Tarixdən Bir Hadisə

Bir gün səhabələr Peyğəmbər Muhəmmədlə (s) birlikdə oturarkən Allah Rəsulu buyurdu:

"İndi Cənnət əhlindən bir kişi gələcək."

Bir nəfər səhabə gəldi. Bu hadisə üç gün təkrarlandı. Abdullah ibn Əmr (r.ə.) həmin şəxsin hansı xüsusi ibadət etdiyini öyrənmək üçün onun evində qaldı. Lakin onun başqalarından fərqli çox ibadət etdiyini görmədi. Səbəbini soruşduqda həmin səhabə dedi:

– Mən hər gecə yatmazdan əvvəl qəlbimdə heç bir müsəlmana qarşı kin və həsəd saxlamıram.

Abdullah ibn Əmr dedi:

– Səni bu məqama çatdıran elə budur.

Bu hadisə Musnəd Əhməd və digər hədis mənbələrində nəql olunmuşdur.

Bu rəvayət göstərir ki, saf qəlb insanı Allah yanında yüksək məqama çatdıra bilər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“O gün ki, nə var-dövlət, nə də oğul-uşaq bir fayda verməyəcək. Ancaq sağlam bir qəlblə Allahın hüzuruna gələnlərdən başqa!”

(Şuəra surəsi, ayə 88-89)

Başqa bir ayədə möminlərin duası belə nəql edilir:

“*(Ey Rəbbimiz!)* **Bizim qəlbimizdə iman gətirənlərə qarşı nifrət və həsədə yer vermə...”** (Həşr surəsi, ayə 10)

Bu ayələr göstərir ki, qəlbin təmizliyi Allahın razılığını qazanmağın ən mühüm yollarındandır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bədəndə elə bir ət parçası vardır ki, o sağlam olarsa bütün bədən sağlam olar, o pozularsa bütün bədən pozular. Bilin ki, o qəlbdir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allah sizin surətlərinizə və mallarınıza baxmaz. O, sizin qəlblərinizə və əməllərinizə baxar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ən böyük sərvət sağlam və təmiz qəlbdir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Qəlbini kin və həsəddən təmizləyən insan Allahın rəhmətinə daha yaxın olar." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, uzun müddət kin, nifrət və həsəd hisslərini qəlbində saxlayan insanlar daha çox stress yaşayır, emosional gərginlikləri artır və psixoloji rahatlıqları azalır. Bağışlamağı və mənfi hissləri buraxmağı bacaran insanlar isə daha sakit, daha sağlam və daha xoşbəxt həyat sürürlər.

Araşdırmalar göstərir ki, mərhəmət, minnətdarlıq və müsbət niyyət hissləri insanın həm ruhi, həm də fiziki sağlamlığına müsbət təsir göstərir. Saf qəlb yalnız mənəvi deyil, psixoloji baxımdan da insanı gücləndirir.

Hikmət Pəncərəsi

Qəlb...
Görünməz.
Amma insanı göstərər.
Üzün gözəlliyi...
İllərlə dəyişər.
Qəlbin gözəlliyi isə...
İnsanı ömrü boyu gözəlləşdirər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün qəlbində kiməsə qarşı daşıdığın bir inciklik, kin və ya həsəd varmı? Əgər Allahın hüzuruna bu gün çıxacağını bilsəydin, həmin yükü qəlbində saxlamaq istəyərdinmi?

Son Söz

Ürək təmizliyi insanın sahib ola biləcəyi ən böyük mənəvi nemətlərdən biridir. Saf qəlbli insan başqalarının uğuruna sevinər, inciklikləri böyütməz, bağışlamağı bacarar və etdiyi yaxşılığı yalnız Allahın razılığı üçün edər. Belə bir qəlb sahibini həm insanlar sevər, həm də Allahın rəhmətinə yaxınlaşdırar.

Qəlbi təmiz saxlamaq bir dəfə görülən iş deyil. Hər gün insan öz niyyətini yoxlamalı, kinini bağışlama ilə, həsədini dua ilə, təkəbbürünü təvazökarlıqla əvəz etməyə çalışmalıdır. Necə ki, ev hər gün təmizlənir, qəlb də hər gün tövbə, zikr və gözəl əməllərlə saflaşdırılmalıdır.

Həyatın sonunda insanın yanında nə malı qalacaq, nə də şöhrəti. Allahın hüzuruna aparacağı ən qiymətli xəzinə imanla dolu, kin və nifrətdən uzaq,

səmimi və təmiz bir qəlb olacaq.

Unutma:
İnsanların üzünə baxanda gözlərin, Allah isə sənin qəlbinə baxır.
Qəlbini nə qədər təmiz saxlasan, həyatın da bir o qədər işıqlı olar.
Çünki ən gözəl insan, ən gözəl qəlbə sahib olan insandır.

YAXŞI NİYYƏT

Əməllərə Dəyər Qazandıran Gizli Sərvət

“Halbuki onlara, dini məhz Allaha məxsus edərək, hənifl ər kimi ibadət etmək, ... əmr olunmuşdu...” (Beyyinə surəsi, ayə 5)

Giriş

İnsan gördüyü hər bir işi əvvəlcə qəlbində başlayır. Dil danışmazdan, əl hərəkət etməzdən və ayaq addım atmazdan əvvəl niyyət formalaşır. Elə buna görə də eyni işi görən iki insan Allah yanında eyni dəyərə sahib olmaya bilər. Çünki əməlin böyüklüyünü təkcə onun görünən tərəfi deyil, onu doğuran niyyət müəyyən edir.

Yaxşı niyyət insanın etdiyi işi Allahın razılığını qazanmaq, insanlara fayda vermək və xeyir yaymaq məqsədi ilə görməsidir. Niyyət gözlə görünməz, insanlar onu ölçə bilməz. Lakin Allah qəlblərdə olanı bilir. Buna görə mömin insan əvvəlcə niyyətini düzəltməyə çalışır. Çünki niyyət düzələndə əməl də gözəlləşir.

Bəzən insan kiçik bir yaxşılıq edir, amma səmimi niyyətinə görə Allah qatında böyük savab qazanır. Bəzən də çox böyük görünən bir əməl şöhrət, tərif və ya mənfəət üçün edildiyi üçün əsl dəyərini itirir. Deməli, əməlin zahiri qədər onun daxili səbəbi də mühümdür.

Yaxşı niyyət yalnız ibadətlərdə deyil, gündəlik həyatda da özünü göstərir. Ailəsinə qayğı göstərmək, halal zəhmətlə işləmək, elm öyrənmək, insanlara kömək etmək və hətta üzə təbəssüm etmək belə düzgün niyyətlə ibadət dəyəri qazana bilər.

Bədii Hekayə - Gizli Yaxşılığın Qayıdışı

Sabirabad rayonunda yaşayan Elvin hər səhər işə gedərkən yolunun üstündə yerləşən kiçik bir çörək dükanına baş çəkirdi. Bir gün dükandan iki çörək aldı. Biri öz ailəsi üçün idi, digəri isə hər gün həmin küçədə oturan yaşlı bir kişi üçün.

Bu hal aylarla davam etdi.

Bir gün dostu bunu görüb soruşdu:

– Sən bu kişini tanıyırsan?

– Xeyr.

– Onda niyə hər gün ona çörək alırsan?

Elvin sakitcə cavab verdi:

– Çünki mən onun kim olduğunu bilmirəm.

Amma Allah mənim kim olduğumu bilir.

Dostu gülümsədi.

– Heç olmasa şəkil çəkdir, insanlar da görsün.

Elvin başını yellədi.

– Mən insanların alqışını yox, Allahın razılığını axtarıram.

Aradan bir neçə il keçdi.

Elvin ağır bir qəza keçirdi və uzun müddət işləyə bilmədi.

Bir gün evinin qapısı döyüldü.

Qapını açanda müxtəlif adamların növbə ilə ərzaq, dərman və maddi yardım gətirdiyini gördü.

Onların çoxunu tanımırdı.

Təəccüblə soruşdu:

– Siz kimsiniz?

İçərilərindən yaşlı bir kişi irəli çıxdı.

Elvin onu dərhal tanıdı.

Bu, illərlə hər səhər çörək verdiyi həmin qoca idi.

Qoca gülümsəyərək dedi:

– Oğlum, sən mənə çörək verəndə mənim heç nəyim yox idi.

Amma sənin yaxşı niyyətini görən insanlar da var idi.

Sən heç vaxt köməyini reklam etmədin.

Bu gün də heç kim reklam üçün gəlməyib.

Hamı sənin qəlbinə görə gəlib.

Elvin gözlərini aşağı saldı.

O an başa düşdü ki, səmimi niyyətlə edilən yaxşılıq bəzən gözlənilməyən vaxtda yenidən insanın özünə qayıdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Məkkədən Mədinəyə hicrət zamanı bəzi insanlar Allahın və Onun Elçisinin rizası üçün yola çıxmışdılar. Digərləri isə eyni səfəri dünyəvi məqsədlər – ticarət və ya evlənmək niyyəti ilə etmişdilər. Bu hadisədən sonra Peyğəmbər Muhəmməd (s) niyyətin əhəmiyyətini açıqlayan məşhur hədisi buyurdu və bildirdi ki, hər kəsə etdiyi əməlin deyil, həmin əməli hansı niyyətlə etdiyinin nəticəsi veriləcək.

Bu hədis Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə nəql edilmişdir və İslam əxlaqının əsas prinsiplərindən biri hesab olunur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Halbuki onlara, dini məhz Allaha məxsus edərək, hənifl ər kimi ibadət etmək, ... əmr olunmuşdu...” (Beyyinə surəsi, ayə 5)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Biz axirət savabını istəyənin savabın artırarıq...” (Şura surəsi, ayə 20)

Bu ayələr göstərir ki, insanın məqsədi və niyyəti onun əməlinin dəyərini müəyyən edən əsas amillərdəndir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əməllər yalnız niyyətlərə görədir. Hər kəsə yalnız niyyət etdiyi veriləcəkdir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allah sizin surətlərinizə və mallarınıza baxmaz. O, sizin qəlblərinizə və əməllərinizə baxar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Səmimi niyyət əməlin ruhudur." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Möminin niyyəti bəzən əməlindən daha üstündür." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanın davranışına onun daxili motivasiyası böyük təsir göstərir. Yalnız mükafat və ya tərif üçün çalışan insanlar motivasiyalarını daha tez itirirlər. Daxili məqsəd və mənalı niyyətlə çalışan insanlar isə çətinliklər qarşısında daha dözümlü olur və gördükləri işdən daha çox məmnunluq hiss edirlər.

Araşdırmalar həmçinin göstərir ki, başqalarına səmimi şəkildə kömək edən insanlar daha yüksək həyat məmnuniyyəti yaşayır, münasibətlərində daha çox etibar qazanır və psixoloji baxımdan daha sağlam olurlar.

Hikmət Pəncərəsi

Əməli böyüdən...
Əlin gücü deyil.
Qəlbin niyyətidir.
Kiçik bir yaxşılıq...
Səmimi niyyətlə ediləndə
Böyük savaba çevrilər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün gördüyün işlərin neçəsini yalnız Allahın razılığı üçün edirsən? Əgər heç kim səni görməsə və tərifləməsə, yenə də eyni yaxşılıqları etməyə davam edərdinmi?

Son Söz

Yaxşı niyyət insanın bütün əməllərinə dəyər qazandıran görünməz bir xəzinədir. İnsan niyyətini Allahın razılığına yönəltdikdə, gündəlik həyatının adi işləri belə ibadətə çevrilə bilər. Çünki Allah əməlin böyüklüyünə deyil, həmin əməli hansı qəlblə etdiyinə də baxır.

İxlaslı niyyət insanı riyakarlıqdan, şöhrətpərəstlikdən və özünü göstərmək istəyindən qoruyur. Belə insan yaxşılığı insanların alqışı üçün deyil, Allahın razılığı üçün edir. O bilir ki, gizlində edilən səmimi bir xeyirxahlıq bəzən aşkar edilən böyük bir yaxşılıqdan daha qiymətli ola bilər.

Hər gün niyyətimizi yenidən yoxlamaq qəlbimizi də saflaşdırır. "Mən bu işi nə üçün görürəm?" sualını özümüzə vermək bizi daha səmimi, daha dürüst və daha ixlaslı həyata aparır. Çünki yaxşı niyyət yalnız əməlləri deyil, insanın özünü də gözəlləşdirir.

Unutma:

İnsanlar sənin gördüyün işi görə bilərlər, amma niyyətini yalnız Allah bilir. Buna görə qəlbini həmişə təmiz niyyətlə doldur. Çünki bəzən bir əməli böyük edən onun həcmi deyil, onu edən qəlbin səmimiyyətidir.

TƏŞƏKKÜR ETMƏYİ BACARMAQ

Qədirbilən Qəlbin Gözəlliyi

“... Mənə və valideynlərinə şükür et! Axır dönüş Mənədir.”
(Loğman surəsi, ayə 14)

Giriş

İnsan həyatında elə nemətlər vardır ki, onları o qədər adi qəbul edir ki, zamanla onların qiymətini unutmağa başlayır. Hər səhər açılan gözlər, rahat nəfəs almaq, ailənin varlığı, dostun səmimiyyəti, müəllimin zəhməti, bir tikə halal çörək və insanların göstərdiyi kiçik yaxşılıqlar... Bunların heç biri əslində adi deyil. Onlar həyatımızı gözəlləşdirən saysız-hesabsız nemətlərdir.

Bu nemətləri görməyi bacaran insan təşəkkür etməyi də bacarar. Təşəkkür sadəcə "sağ ol" demək deyil. Bu, insanın edilən yaxşılığın dəyərini bilməsi, onu unutmayaraq qədirbilən olmasıdır. Təşəkkür edən insan həm Allahın verdiyi nemətləri qiymətləndirir, həm də insanların zəhmətini dəyərsiz saymır.

Təşəkkür etməyi bacarmayan insan zamanla hər şeyi haqqı kimi görməyə başlayır. Ona edilən yaxşılıqlar adi görünür, başqalarının zəhməti isə diqqətindən yayınır. Halbuki minnətdarlıq insanın həm qəlbini zənginləşdirir, həm də insanlar arasında sevgi və hörməti artırır.

İslam insana həm Allaha şükür etməyi, həm də insanlara təşəkkür etməyi öyrədir. Çünki insanlara edilən təşəkkür, əslində, Allahın yaratdığı yaxşılığa verilən qiymətdir.

Bədii Hekayə - Yaxşılığı Unutmamaq

Ağdaş rayonunda yaşayan Aysel universiteti bitirdikdən sonra müəllim kimi doğma rayonuna qayıtmışdı. İlk dərs günü sinfə daxil olarkən köhnə məktəb binasına baxdı. Bu məktəbdə keçirdiyi uşaqlıq illəri bir-bir gözünün önünə gəldi.

Dərsdən sonra müəllimlər otağına keçərkən yaşlı xadimə Xədicə nənəni gördü. Qadın əvvəlki kimi sakitcə dəhlizləri silirdi.

Aysel yaxınlaşıb salam verdi.

– Məni tanıdınız?

Qadın diqqətlə baxdı.

– Yox, qızım.

Aysel gülümsədi.

– Mən illər əvvəl burada oxuyan Aysələm.

Hər qış səhər tezdən sinifimizi siz isidirdiniz.

Ayaqqabılarımız palçıq olanda heç vaxt narazılıq etmirdiniz.

Həmişə bizə gülümsəyirdiniz.

Qadının gözləri doldu.

– Qızım, mən elə bilirdim, o günləri heç kim xatırlamır.

Aysel çantasından kiçik bir hədiyyə çıxarıb ona uzatdı.

– Bu hədiyyə gördüyünüz iş üçün deyil.

İllərlə hiss etdirmədən etdiyiniz yaxşılıqlar üçündür.

Onların sayəsində məktəb bizə ikinci ev kimi gəlirdi.

Bu söhbəti məktəbin bir neçə şagirdi də eşitdi.

Ertəsi gündən onlar hər səhər məktəbə gələndə xadiməyə salam verir, müəllimlərə təşəkkür edir, yeməkxanada çalışan işçilərə hörmət göstərirdilər.

Bir gün məktəbin direktoru Ayselə dedi:

– Maraqlıdır, məktəbdə nə dəyişib?

Aysel pəncərədən həyətə baxdı.

Şagirdlərdən biri yıxılan kitabları yığmağa kömək edir, digəri isə yaşlı müəllimin çantasını daşıyırdı.

Aysel sakitcə cavab verdi:

– Mən uşaqlara təşəkkür etməyi öyrətmədim.

Onlara yaxşılığın qiymətini görməyi öyrətdim.

Çünki qədirbilən insan yalnız "sağ ol" demir.

O, yaxşılığı unutmur.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) həyatında ona edilən yaxşılıqları heç vaxt unutmurdu. Həzrət Xədicənin (r.ə) vəfatından illər keçməsinə baxmayaraq, onun dostlarına hörmət göstərir, göndərdikləri hədiyyələri qəbul edir və Xədicənin yaxşılıqlarını minnətdarlıqla xatırlayırdı.

Həzrət Aişə (r.ə) bu barədə müxtəlif rəvayətlər nəql etmişdir.

Bu hadisələr Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə yer alır.

Bu nümunə göstərir ki, qədirbilənlik zaman keçdikcə unudulan deyil, əksinə, daha da dərinləşən gözəl bir xüsusiyyətdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Mənə və valideynlərinə şükür et! Axır dönüş Mənədir.”

(Loğman surəsi, ayə 14)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Əgər şükür etsəniz, sizə *(olan nemətimi)* **artıraram...”**

(İbrahim surəsi, ayə 7)

Bu ayələr göstərir ki, şükür və qədirbilənlik həm Allaha, həm də insanların haqqına qarşı məsuliyyət hissini gücləndirir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"İnsanlara təşəkkür etməyən, Allaha da şükür etməz."

(Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Tirmizi.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Kim sizə yaxşılıq edərsə, onun qarşılığını verin. Əgər buna imkanınız çatmasa, onun üçün dua edin..." (Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Nəsai.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Nemətə təşəkkür etmək onun davam etməsinin səbəbidir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"İnsanların yaxşılığını qiymətləndirən, Allahın nemətlərini də daha yaxşı dərk edər." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, minnətdarlıq hissini ifadə edən insanlar daha xoşbəxt, daha sakit və daha sağlam münasibətlərə sahib olurlar. Araşdırmalar göstərir ki, təşəkkür etməyi vərdişə çevirən insanların stress səviyyəsi azalır, həyat məmnuniyyəti isə artır.

Psixoloqlar bildirirlər ki, insan etdiyi yaxşılığın qiymətləndirildiyini hiss etdikdə həmin yaxşılığı davam etdirməyə daha çox həvəslənir. Buna görə səmimi bir təşəkkür təkcə münasibətləri möhkəmləndirmir, həm də cəmiyyətdə yaxşılıqların çoxalmasına səbəb olur.

Hikmət Pəncərəsi

Təşəkkür...
Kiçik bir sözdür.
Amma böyük qəlbdən çıxanda...
İnsanın ömrü boyu yadında qalır.
Qədirbilən insan...
Yaxşılığı unutmur.
Unutmayan qəlb isə...
Sevgi qazanar.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənə yaxşılıq etmiş, amma heç vaxt təşəkkür etmədiyin bir insan varmı? Ona bir zəng etmək, bir mesaj yazmaq və ya sadəcə "Səni unutmadım, sağ ol" demək üçün bu gün münasib vaxt deyilmi?

Son Söz

Təşəkkür etməyi bacarmaq insanın gözəl əxlaqının ən incə göstəricilərindən biridir. Qədirbilən insan heç bir yaxşılığı kiçik hesab etmir. O bilir ki, bəzən bir təbəssüm, bir kömək əli, bir xoş söz və ya bir fədakarlıq insanın həyatında silinməz iz buraxa bilər.

Allaha şükür edən insan Onun nemətlərini daha dərindən hiss edər. İnsanlara təşəkkür edən isə onların zəhmətinə dəyər verdiyini göstərər. Belə insanlar yaşadıqları mühitdə sevgi, hörmət və etibarın artmasına səbəb olurlar.

Həyatın sürəti bəzən bizi bizə yaxşılıq edən insanları unutmağa vadar edir. Amma qədirbilən qəlb illər keçsə də yaxşılığı yadda saxlayır və fürsət düşəndə onu gözəl söz, dua və ya təşəkkürlə qarşılayır.

Unutma:
Təşəkkür yalnız bir nəzakət sözü deyil. O, gözəl qəlbin səsidir.
Yaxşılığı qiymətləndirən insan həm insanların sevgisini qazanır,
həm də Allahın verdiyi nemətlərin qədrini daha yaxşı bilir.
Qədirbilən qəlb heç vaxt kasıb olmaz.

TƏVAZÖ İLƏ ÖYRƏNMƏK

Elmin Qapısını Açan Açar

“… “Ey Rəbbim! Elmimi artır!”– de.” (Ta Ha surəsi, ayə 114)

Giriş

Elm insanı ucaldan ən böyük nemətlərdən biridir. Lakin elm yalnız onu təvazökarlıqla qəbul edən insanın həyatını işıqlandırır. Özünü hər şeyi bilən hesab edən insan öyrənməyi dayandırdığı gün inkişafını da dayandırmış olur. Çünki dolu hesab etdiyi qab artıq yeni su qəbul etməz.

Təvazö ilə öyrənmək insanın bilmədiyini etiraf etməsi, doğru sözü kimdən eşitməsindən asılı olmayaraq qəbul etməsi və hər gün özünü inkişaf etdirməyə çalışmasıdır. Belə insan öyrənməyi zəiflik deyil, kamilliyə aparan yol hesab edir. O bilir ki, hər bir insanın öyrədə biləcəyi bir şey vardır.

Bəzən insanın qarşısına böyük alim çıxar, bəzən sadə bir kənd sakini, bəzən isə kiçik bir uşaq. Hikmət yalnız böyük kitabların səhifələrində deyil, həyatın özündə də gizlənir. Təvazökar insan həmin hikməti görməyi bacarır. Təkəbbürlü insan isə onu gözünün önündə olsa belə görə bilmir.

İslam elm öyrənməyi ibadət saydığı kimi, elm qarşısında təvazö göstərməyi də böyük fəzilət hesab edir. Çünki insan nə qədər çox öyrənirsə, bilmədiklərinin nə qədər çox olduğunu da bir o qədər yaxşı anlayır.

Bədii Hekayə - Bir Çobanın Dərsi

Qəbələ rayonunda tanınmış tarix müəllimi Fərhad müəllim illərlə məktəbdə dərs demişdi. Rayonun ən bilikli müəllimlərindən biri hesab olunurdu. Bir yay günü o, dağ kəndlərindən birinə gəzintiyə getdi.

Yolda yaşlı bir çobanla rastlaşdı.

Çoban əlindəki ağac çomağı ilə uzaqdakı dağları göstərərək dedi:

– Bu dağın o biri üzündə hava dəyişəndə buraya iki saat sonra yağış gələcək.

Fərhad müəllim göyə baxdı.

Heç bir bulud görünmürdü.

O, ürəyində düşündü:

"Yəqin səhv edir."

Amma iki saat keçməmiş güclü yağış başladı.

Müəllim təəccübləndi.

Yağış kəsəndən sonra yenidən çobanın yanına qayıtdı.

– Sən bunu haradan bildin?

Çoban təbəssümlə cavab verdi:

– Mən kitab oxumamışam.

Amma bu dağları qırx ildir oxuyuram.

Fərhad müəllim bir anlıq susdu.

Sonra yaşlı kişinin əlini sıxıb dedi:

– Bu gün mən sənə dərs verməyə gəlmişdim.

Sən isə mənə dərs verdin.

Şəhərə qayıtdıqdan sonra ilk dərsində şagirdlərinə belə dedi:

– Uşaqlar, insan yalnız müəllimdən öyrənmir.

Həyatdan, təbiətdən, təcrübədən və bəzən də heç məktəb üzü görməmiş insanlardan öyrənir.

Əgər qəlbiniz təvazökar olmasa, ən böyük kitabxanada belə cəhalət içində qala bilərsiniz.

Amma təvazökar olsanız, bir çobanın sözündə belə böyük hikmət tapa bilərsiniz.

Həmin gündən şagirdləri müəllimlərini daha çox sevməyə başladılar.

Çünki onlar bilirdilər ki, həqiqətən böyük insan "Mən bilmirəm" deməkdən çəkinməyən insandır.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət Musa (ə) Allahın Öz tərəfindən xüsusi elm verilmiş saleh bəndə – Xızırın yanına gedərək ondan öyrənmək istəməsi nəql edilir. Musa (ə) böyük peyğəmbər olmasına baxmayaraq, bilmədiyi mövzuda öyrənmək üçün təvazö göstərmiş və Xızırdan ona elm öyrətməsini rica etmişdir.

Bu hadisə Kəhf surəsinin 60–82-ci ayələrində geniş şəkildə bəyan edilir.

Bu qissə öyrədir ki, həqiqi böyüklük hər şeyi bildiyini iddia etməkdə deyil, bilmədiyini öyrənmək üçün təvazö göstərməkdədir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"… "Ey Rəbbim! Elmimi artır!"– de." (Ta Ha surəsi, ayə 114)

Başqa bir ayədə buyurur:

"... Hər bilik sahibindən də üstün bir bilən vardır." (Yusuf surəsi, ayə 76)

Bu ayələr göstərir ki, insan ömrü boyu öyrənməyə davam etməli və biliyi ilə təkəbbürə qapılmamalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allah rizası üçün təvazökarlıq göstərərsə, Allah onu ucaldar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Elm öyrənmək üçün yola çıxan kəsə Allah Cənnət yolunu asanlaşdırar."

(Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsan bilmədiyini soruşmaqdan utanmamalıdır."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Elm artdıqca insanın təvazökarlığı da artmalıdır." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Elm axtaran insanın zinəti təvazökarlıqdır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada "öyrənən düşüncə tərzi" (growth mindset) anlayışı göstərir ki, özünü inkişaf etdirə biləcəyinə inanan və bilmədiyini qəbul edən

insanlar yeni bilikləri daha asan mənimsəyirlər. Təvazökar insanlar səhvlərini etiraf etməkdən çəkinmədikləri üçün onlardan dərs çıxarmağı da bacarırlar.

Araşdırmalar göstərir ki, özünü hər şeyi bilən hesab edən insanlar yeni məlumatları qəbul etməkdə daha çox çətinlik çəkirlər. Əksinə, sual verməkdən utanmayan və daim öyrənməyə açıq olan insanlar həm şəxsi, həm də peşəkar inkişafda daha uğurlu olurlar.

Hikmət Pəncərəsi

Elm...
Dağa bənzəyir.
Ona yaxınlaşdıqca...
Nə qədər uca olduğunu anlayırsan.
"Tam bilirəm" deyən insan...
Öyrənməyi dayandırar.
"Öyrənəcəyim çox şey var" deyən isə...
Hər gün böyüyər.

Oxucuya Bir Sual

Sonuncu dəfə "Bunu bilmirəm, mənə öyrədərsiniz?" sözünü nə vaxt demisən? Səni öyrənməkdən saxlayan həqiqətən bilməməyindir, yoxsa "bilmirəm" deməyə çəkinməyin?

Son Söz

Təvazö ilə öyrənmək insanın ömür boyu davam edən kamillik yoludur. Elmə açıq qəlb heç vaxt qocalmır. Çünki o, hər gün yeni bir həqiqət öyrənməkdən, səhvini düzəltməkdən və özünü inkişaf etdirməkdən zövq alır.

Həqiqi alim yalnız çox bilən deyil, biliyinin qarşısında təvazö göstərən insandır. O, başqalarını kiçik görməz, hər görüşü yeni bir öyrənmə fürsəti hesab edər. Çünki bilir ki, Allah hikməti istədiyi bəndəsinə verər və bəzən ən böyük dərs gözləmədiyimiz insanın dilindən eşidilər.

Elm insanı ucaltdıqca onun qəlbində təvazökarlıq da artmalıdır. Əks halda elm hikmətə deyil, təkəbbürə çevrilə bilər. Təvazö isə elmi bərəkətli edir, onu insanın özünə və cəmiyyətə faydalı bir nemətə çevirir.

Unutma:

Təvazö öyrənməyin qapısını açan açardır. "Mən hər şeyi bilirəm" deyən insan həmin qapını bağlayır, "Öyrənəcəyim hələ çox şey var" deyən isə ömrü boyu elm və hikmət yolunda irəliləyir.

SƏHVİNİ ETİRAF ETMƏK

Cəsarətin və Kamilliyin Əlaməti

“O kəslər ki, bir pis iş gördükdə, yaxud özlərinə zülm etdikdə Allahı xatırlayıb günahlarının bağışlanmasını diləyərlər...” (Ali-İmran surəsi, ayə 135)

Giriş

İnsan səhv etməkdən qoruna bilməz. Çünki qüsursuzluq yalnız Allaha məxsusdur. Hər bir insan bəzən düşüncəsində, sözündə və ya davranışında yanılar. Əsl fərq isə səhv etməkdə deyil, həmin səhvi necə qarşılamaqdadır. Bəziləri səhvini ört-basdır etməyə çalışır, günahı başqalarının üzərinə atır və özünü haqlı göstərməyə çalışır. Digərləri isə cəsarətlə səhvini qəbul edir, ondan dərs çıxarır və özünü düzəltməyə çalışır.

Səhvini etiraf etmək zəiflik deyil. Əksinə, bu, güclü xarakterin, sağlam vicdanın və kamil düşüncənin göstəricisidir. Çünki insanın nəfsi ona həmişə özünü haqlı göstərməyi təlqin edir. Nəfsinə qalib gələrək "Mən səhv etdim" deyə bilmək isə böyük mənəvi güc tələb edir.

İnsan səhvini etiraf etdikdə həm öz vicdanı rahatlıq tapır, həm də insanların etibarını itirmir. Çünki insanlar səhvsiz insan axtarmırlar. Onlar səhv etdikdə məsuliyyətdən qaçmayan, üzr istəməyi və düzəlməyi bacaran insanlara daha çox hörmət edirlər.

İslam tövbə qapısını açıq saxlamış, insanı ümidsizliyə deyil, özünü islah etməyə çağırmışdır. Səhvini qəbul etmək tövbənin ilk addımı, kamilliyin isə başlanğıcıdır.

Bədii Hekayə - Məni Böyüdən Səhv

İmişli rayonunda yaşayan Orxan kənd təsərrüfatı üzrə mühəndis işləyirdi. Bir il fermerlərə yeni toxum növünü tövsiyə etdi. O, hesab edirdi ki, bu toxum daha məhsuldar olacaq.

Fermerlər onun sözünə inanaraq toxumu əkdilər.

Lakin gözlənilməyən iqlim dəyişiklikləri və yanlış hesablamalar səbəbindən məhsul gözlənildiyi kimi olmadı.

Kənddə narazılıq yarandı.

Bəziləri dedi:

– Hava günahkardır.

Digərləri isə müxtəlif bəhanələr gətirməyə başladılar.

Orxan bütün fermerləri klub binasına topladı.

Hamı onun özünü müdafiə edəcəyini gözləyirdi.

O isə ayağa qalxıb sakit səslə dedi:

– Bu qərarın məsuliyyəti mənim üzərimdədir.

Mən daha diqqətli araşdırmalı idim.

Səhv etmişəm.

Bu sözlər zalda dərin bir sükut yaratdı.

Yaşlı fermerlərdən biri ayağa qalxdı.

– Oğlum, məhsulu yenidən qazana bilərik.

Amma belə dürüst insanı hər yerdə tapa bilmərik.

Orxan bununla kifayətlənmədi.

Növbəti aylarda yeni araşdırmalar apardı, mütəxəssislərlə görüşdü və növbəti mövsüm üçün daha uyğun plan hazırladı.

Bir il sonra məhsul əvvəlkindən xeyli çox oldu.

Kəndlilər ona təşəkkür edəndə Orxan dedi:

– Mən uğuru ilk il yox, ikinci il qazandım.

Çünki birinci il səhvimi gizlətmədim.

Əgər o gün səhvimi boynuma almasaydım, ondan heç nə öyrənə bilməyəcəkdim.

Yaşlı fermer gülümsədi.

– Səni böyüdən uğurun olmadı.

Səni böyüdən səhvini etiraf etməyin oldu.

Tarixdən Bir Hadisə

Təbuk səfəri zamanı səhabələrdən Kəb ibn Malik heç bir ciddi səbəbi olmadığı halda Mədinədə qaldı və səfərə qatılmadı. Peyğəmbər Muhəmməd (s) səfərdən qayıtdıqdan sonra bəzi insanlar müxtəlif bəhanələr gətirərək özlərini müdafiə etməyə çalışdılar.

Kəb ibn Malik isə yalan danışmağın onu müvəqqəti olaraq xilas edə biləcəyini bilsə də, həqiqəti gizlətmədi. Peyğəmbərin (s) qarşısında dayanaraq səhv etdiyini etiraf etdi və bəhanə gətirmədi.

O, sonradan bu hadisəni xatırlayaraq bildirmişdi ki, doğru danışmaq onun üçün çətin olsa da, nəticədə məhz həqiqət onu xilas etdi. Bir müddət davam edən ağır peşmanlıq və sınaqdan sonra Allah onun tövbəsini qəbul etdi.

Bu hadisə Qurani-Kərimdə də qeyd edilir:

*"*Geri qalmış üç nəfəri də *(bağışladı)*. Hətta yer üzü öz genişliyinə baxmayaraq onlara dar gəlmiş, ürəkləri *(kədərdən)* sıxılmış və yəqin bilmişdilər ki, Allahdan *(Onun əzabından)*, ancaq Onun Özünə sığınmaqdan başqa çarələri yoxdur. Sonra *(Allah)* peşman olsunlar deyə onların tövbəsini qəbul etdi." (Tövbə surəsi, ayə 118)

Bu hadisə bizə göstərir ki, səhvi gizlətmək insanı kiçiltmir, onu düzəltmək üçün cəsarət tapmamaq kiçildir. İnsan bəzən bir səhv edir, lakin həqiqəti qəbul edib səmimi şəkildə geri dönərsə, həmin səhv onun üçün yeni bir başlanğıca çevrilə bilər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"O kəslər ki, bir pis iş gördükdə, yaxud özlərinə zülm etdikdə Allahı xatırlayıb günahlarının bağışlanmasını diləyərlər..."

(Ali-İmran surəsi, ayə 135)

Başqa bir ayədə buyurulur:

"Hər ikisi: "Ey Rəbbimiz! Biz özümüzə zülm etdik. Əgər bizi bağışlamasan və bizə rəhm etməsən, əlbəttə, ziyana uğrayanlardan olarıq"– dedilər." (Əraf surəsi, ayə 23)

Bu ayələr göstərir ki, səhvi etiraf etmək və bağışlanma diləmək insanı alçaltmır, əksinə, onu Allaha yaxınlaşdırır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Adəm övladının hamısı çox səhv edəndir. Səhv edənlərin ən xeyirlisi isə tövbə edənlərdir." (Mənbə: Sünən Tirmizi; Sünən İbn Macə.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Kim Allah üçün təvazökarlıq göstərərsə, Allah onu ucaldar."

(Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Səhvini qəbul edən insan onu düzəltməyə daha yaxındır."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurmuşdur:

"Öz eyibini tanıyan insan başqalarının eyibi ilə məşğul olmaz."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Nəfsini hər gün hesaba çəkən insan kamilliyə daha tez çatır."

(Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, öz səhvlərini qəbul edən insanlar emosional baxımdan daha yetkin olurlar. Onlar müdafiə mövqeyi tutmaq əvəzinə, səhvlərindən öyrənməyə çalışır və gələcəkdə daha düzgün qərarlar verirlər.

Araşdırmalar göstərir ki, səhvini etiraf edən rəhbərlər, müəllimlər və valideynlər ətrafdakı insanların etibarını daha çox qazanırlar. Çünki dürüstlük və məsuliyyət hissi münasibətləri möhkəmləndirən əsas amillərdəndir.

Hikmət Pəncərəsi

Səhv etmək...
İnsanlıqdır.
Səhvi gizlətmək...
Nəfsin istəyidir.
Səhvi qəbul edib düzəltmək isə...
Kamilliyin yoludur.

Oxucuya Bir Sual

Sonuncu dəfə "Mən səhv etmişəm" sözünü nə vaxt demisən? Həmin etiraf səni kiçiltmişdi, yoxsa vicdanını yüngülləşdirmişdi?

Son Söz

Səhvini etiraf etmək insanın öz nəfsi üzərində qazandığı ən böyük qələbələrdən biridir. Hər bir insan yanılar, lakin hər insan səhvindən nəticə çıxara bilmir. Kamil insan səhvini gizlətməyə deyil, onu düzəltməyə çalışır. Çünki bilir ki, etiraf edilməyən səhv böyüyər, qəbul edilən səhv isə insana dərs olar.

Allah-Təala tövbə qapısını açıq qoyaraq insana ümid vermişdir. Bu ümid insanı günahda israr etməyə deyil, qayıtmağa və düzəlməyə çağırır. Özünü daim haqlı hesab edən insan inkişaf edə bilməz. Özünü hesaba çəkən insan

isə hər gün bir az daha kamilləşər.

Ailədə, dostluqda, iş həyatında və cəmiyyətdə etibarın qorunmasının yollarından biri də səhv etdikdə məsuliyyəti üzərinə götürməkdir. Bu, insanı alçaltmır, əksinə, onun dürüstlüyünü və xarakterinin möhkəmliyini göstərir.

Unutma:

Səhvini etiraf etmək məğlubiyyət deyil, yeni başlanğıcdır. İnsan "Mən səhv etdim" dediyi anda əslində düzəlməyə başlayır. Öz səhvini görən və ondan dərs çıxaran insan, eyni səhvin əsirinə çevrilməz və hər dəfə daha hikmətli addım atar.

TÖVBƏ VƏ ÖZÜNÜ İSLAH ETMƏK

Hər Qayıdış Yeni Bir Başlanğıcdır

“Ey iman gətirənlər! Allaha səmimi olaraq tövbə edin…”
(Təhrim surəsi, ayə 8)

Giriş

İnsan həyatı boyunca saysız-hesabsız qərarlar verir. Bəzən doğru yolu seçir, bəzən isə səhv edir. Elə anlar olur ki, dediyi bir söz, atdığı bir addım və ya etdiyi bir əməl sonradan vicdanını narahat edir. Belə anlarda insanın qarşısında iki yol qalır: ya səhvində israr etmək, ya da onu qəbul edib doğru yola qayıtmaq.

İslam ikinci yolu – tövbə yolunu göstərir. Tövbə sadəcə "bağışla" demək deyil. Tövbə insanın qəlbində başlayan böyük bir dəyişiklikdir. Bu dəyişiklik səhvi etiraf etməklə başlayır, peşmanlıqla dərinləşir və həmin səhvi bir daha təkrarlamamaq qərarı ilə tamamlanır. Əgər başqasının haqqı pozulmuşdursa, tövbənin kamilləşməsi üçün həmin haqqın da bərpa edilməsi lazımdır.

Allah-Təala insanı günahsız yaratmamışdır. O, insana seçim etmək iradəsi vermiş, sonra isə qayıdış qapısını açıq saxlamışdır. Bu, Allahın sonsuz mərhəmətinin təzahürüdür. Tövbə qapısının açıq olması insanın günah etməsi üçün deyil, ümidsizliyə qapılmaması üçündür.

Özünü islah etmək isə tövbənin davamıdır. Həqiqi tövbə insanın həyatında görünməlidir. Əgər insan eyni səhvləri düşünmədən təkrarlayırsa, deməli, qəlbində hələ dəyişiklik tam baş verməmişdir. Amma hər gün özünü hesaba çəkən, qüsurlarını azaltmağa çalışan insan yavaş-yavaş kamilliyə doğru irəliləyir.

Bədii Hekayə - Qırılan Qəlbin Dərsi

Kürdəmir rayonunda yaşayan Elvin gənclik illərində çox əsəbi və kobud xasiyyətli idi. İnsanlarla tez mübahisə edir, qəlb qıran sözlər deyir, sonra isə bunu adi hal hesab edirdi.

Bir gün bazarda yaşlı bir kişiyə əsəbiləşərək ağır söz dedi.

Qoca heç nə cavab vermədi.

Sadəcə sakit səslə dedi:

– Oğlum, qırılan qabı yapışdırmaq olar.

Qırılan qəlbi isə həmişə əvvəlki kimi etmək olmur.

Bu söz Elvinin qəlbində dərin iz buraxdı.

Həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

Dediyi sözlər bir-bir gözünün önünə gəldi.

Səhər açılar-açılmaz bazara getdi.

Yaşlı kişini tapıb qarşısında dayandı.

– Məni bağışlayın.

Mən sizə qarşı böyük hörmətsizlik etmişəm.

Qoca onun üzünə baxdı.

– Oğlum, bağışlamaq çətin deyil.

Əsas odur ki, insan səhvindən dərs alsın.

Elvin həmin gündən etibarən özünü dəyişdirməyə qərar verdi.

Əsəbiləşəndə susmağı öyrəndi.

Kiminsə qəlbini qıranda dərhal üzr istədi.

Hər axşam yatmazdan əvvəl həmin gün etdiyi əməlləri bir-bir xatırlayırdı.

"Bu gün kimi incitdim? Kimə yaxşılıq etdim? Hansı səhvimi sabah düzəldə bilərəm?" deyə özünə suallar verirdi.

İllər sonra kənddə hamı onu sakit, mehriban və müdrik insan kimi tanıyırdı.

Bir gənc ondan soruşdu:

– Sən həmişə belə idin?

Elvin gülümsədi.

– Xeyr.

Mən yaxşı insan kimi doğulmadım.

Hər gün özümü bir az dəyişdirə-dəyişdirə bu hala gəldim.

Çünki insanı dəyişdirən bir gün deyil.

Hər gün edilən səmimi tövbə və kiçik düzəlişlərdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Kəb ibn Malik (r.ə) Təbuk döyüşünə üzrsüz səbəbdən qatılmamışdı. O, sonradan yalan bəhanə gətirmək əvəzinə Peyğəmbər Muhəmmədin (s) qarşısında səhvini açıq şəkildə etiraf etdi. Bir müddət çətin imtahandan keçdikdən sonra Allah onun tövbəsini qəbul etdiyini bildirən ayələr nazil etdi.

Bu hadisə Qurani-Kərimin Tövbə surəsinin 118-ci ayəsində, həmçinin Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə geniş şəkildə nəql edilmişdir.

Bu hadisə göstərir ki, dürüst etiraf və səmimi tövbə insanı Allahın mərhəmətinə yaxınlaşdırır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Allaha səmimi olaraq tövbə edin…”

(Təhrim surəsi, ayə 8)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Allah tövbə edənləri də sevir, pak olanları da.”

(Bəqərə surəsi, ayə 222)

Daha bir ayədə isə buyurur:

“... Ey Mənim özlərinə qarşı həddi aşmış qullarım! Allahın rəhmindən ümidinizi üzməyin...” (Zumər surəsi, ayə 53)

Bu ayələr göstərir ki, Allahın rəhmət qapısı səmimi şəkildə Ona qayıdan hər bir bəndə üçün açıqdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Bütün Adəm övladları çox səhv edərlər. Səhv edənlərin ən xeyirlisi isə tövbə edənlərdir." (Mənbə: Sünən Tirmizi; Sünən İbn Macə.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Allaha and olsun ki, mən hər gün yetmiş dəfədən çox Allahdan bağışlanma diləyir və Ona tövbə edirəm." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Bu gün tövbə etmək imkanı olduğu halda onu sabaha saxlayan insan özünə zülm etmiş olar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səmimi tövbə edən insan günahı heç etməmiş kimidir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insan səhvini qəbul edib onu düzəltmək istiqamətində addım atdıqda, özünə hörmət hissi artır və uzunmüddətli peşmanlıq azalır. Günahkarlıq hissini sağlam şəkildə dəyərləndirib davranışını dəyişən insanlar emosional cəhətdən daha möhkəm olurlar.

Davranış psixologiyası göstərir ki, davamlı dəyişiklik birdən-birə deyil, kiçik və ardıcıl addımlarla baş verir. Hər gün bir səhvi azaltmaq, bir yaxşı vərdiş qazanmaq və özünü hesaba çəkmək insanın xarakterini zamanla dəyişdirir.

Hikmət Pəncərəsi

Tövbə...
Keçmişi silmək deyil.
Gələcəyi dəyişməkdir.
Səhvini anlayan insan...
Yolunu dəyişər.
Yolunu dəyişən insan isə...
Taleyini də dəyişə bilər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün həyatında dəyişdirmək istədiyin bir xüsusiyyət varmı? Əgər Allah sənə yeni bir başlanğıc imkanı verirsə, sən ilk addımı atmağa hazırsanmı?

Son Söz

Tövbə və özünü islah etmək insanın mənəvi yüksəliş yolunun ayrılmaz hissəsidir. Həyatda ən təhlükəli insan səhv edən deyil, səhv etdiyini qəbul etməyən insandır. Çünki etiraf edilməyən qüsur düzəlmir, üzərində işlənməyən xarakter isə dəyişmir.

Allah-Təala Öz mərhəməti ilə bəndələrinə qayıdış qapısını açıq saxlamışdır. Bu, insanın nə qədər günah işləməsindən daha çox, səmimiyyətlə qayıtmaq istəyinə dəyər verildiyini göstərir. Hər səmimi tövbə insanın qəlbini yüngülləşdirir, vicdanını rahatlaşdırır və onu əvvəlkindən daha güclü edir.

Özünü islah etmək isə ömür boyu davam edən bir səfərdir. Hər gün bir pis vərdişi azaltmaq, bir gözəl xüsusiyyət qazanmaq, bir insanın könlünü almaq və Allahın razılığına daha yaxın yaşamaq bu səfərin addımlarıdır. Böyük dəyişikliklər çox vaxt kiçik, lakin davamlı düzəlişlərlə başlayır.

Unutma:

Allahın rəhmət qapısı bağlanmayıb, tövbə qapısı da açıqdır. Səni kamilləşdirən səhvsiz olmağın deyil, səhvdən sonra Allaha qayıtmağın və özünü dəyişdirməyindir. Hər səmimi tövbə yeni bir başlanğıcdır, hər özünü islah etmə isə səni Allahın razılığına bir addım daha yaxınlaşdırır.

SƏXAVƏT

Əlin Açıq, Qəlbin Zəngin Olsun

“Sevdiyiniz şeylərdən *(Allah yolunda)* **xərcləməyincə xeyrə nail olmayacaqsınız. Sizin nə xərclədiyinizi, şübhəsiz ki, Allah bilir.”**
(Ali-İmran surəsi, ayə 92)

Giriş

Səxavət insanın sahib olduğu neməti başqaları ilə paylaşmaqdan çəkinməməsidir. Lakin səxavət yalnız çoxlu pula sahib olan insanın edə biləcəyi bir xüsusiyyət deyil. Bəzən bir insanın verdiyi puldan daha qiymətli olan onun ayırdığı vaxt, göstərdiyi diqqət, uzatdığı kömək əli və ehtiyac içində olan birinə verdiyi ümiddir.

Səxavətli insan "Mənə nə qalacaq?" sualından əvvəl "Mən nə verə bilərəm?" sualını düşünür. O bilir ki, insanın əlində olan hər şey əmanətdir və nemətin həqiqi gözəlliyi onu yalnız özün üçün saxlamaqda deyil, ehtiyacı olanlarla bölüşməkdədir. Səxavət insanın malını azaltmaqdan çox, qəlbindəki tamahı azaldır.

Bəzən insanın imkanı çox olur, amma əli bağlı olur. Bəzən isə imkanları az olan bir insan özündən daha ehtiyaclı olanı düşünür. Deməli, səxavətin ölçüsü verilən şeyin böyüklüyü deyil, verənin qəlbindəki səmimiyyətdir. Bir tikə çörəyi bölüşmək də, böyük bir sərvətdən yardım etmək də yaxşı niyyətlə edildikdə dəyər qazana bilər.

Səxavət insanları bir-birinə yaxınlaşdırır. Ehtiyacı olan insan özünü tək hiss etmir, verən insan isə nemətin əsl qiymətini anlayır. Beləliklə, bir yaxşılıq iki qəlbi zənginləşdirir: alanın ümidini, verənin isə mənəviyyatını artırır.

Bədii Hekayə - Özünə Yığdığı Sərvət

Şəkidə yaşayan Mahmud kişi kiçik bir ərzaq dükanında işləyirdi. Böyük sərvəti yox idi. Gün ərzində qazandığı pul ailəsinin ehtiyaclarını güclə qarşılayırdı. Buna baxmayaraq, kənddə ehtiyacı olan bir insan onun dükanına gələndə əliboş qayıtmazdı.

Bir qış günü mağazaya yaşlı bir qadın gəldi. Bir neçə ərzaq seçdi və pulunu saymağa başladı. Pul çatmadı.

Qadın utana-utana dedi:

– Oğlum, bunların bir hissəsini qaytarım.

Mahmud kişi başını yellədi.

– Ana, hamısını götür.

– Amma pulum çatmır.

– Qalanını sonra verərsən.

Qadın çıxıb getdi.

Dükanda işləyən gənc işçi təəccüblə soruşdu:

– Siz bunu hamıya edirsiniz?

Mahmud kişi gülümsədi:

– Hamıya yox.

Ehtiyacı olana.

Bir müddət sonra həmin qadının ailəsində ağır xəstəlik baş verdi. Kənd camaatı yardım üçün bir araya gəldi. Mahmud kişi də əlindən gələn köməyi etdi.

İllər keçdi.

Mahmud kişi qocaldı və dükanı oğluna verdi. Bir gün oğlu ona dedi:

– Ata, sən illərlə insanlara nisyə mal verdin, bəzilərinin borcunu bağışladın. Bəs onların hamısı sənə borclu qaldı. Niyə bu qədər verdin?

Mahmud kişi dükanın qarşısında oturub kəndə baxdı.

– Oğlum, mən insanlara borc vermirdim.

Mən özümə yaxşılıq yığırdım.

Oğlu anlamadı.

Atası davam etdi:

– Verdiyim çörək onların evinə getdi.

Amma verdiyim mərhəmət mənim qəlbimdə qaldı.

Bir gün Mahmud kişi vəfat etdi. Dəfnindən sonra kəndin müxtəlif yerlərindən insanlar onun evinə gəldilər. Kimi bir xatirə danışdı, kimi onun etdiyi yaxşılığı yada saldı.

Oğlu həmin gün atasının nə demək istədiyini başa düşdü.

İnsanların gətirdiyi ən böyük sərvət pul deyildi.

Dua idi.

Çünki səxavətli insanın əli boş qala bilər, amma onun adı insanların qəlbində boş qalmaz.

Tarixdən Bir Hadisə

Mədinəyə hicrət edən mühacirlər öz şəhərlərini, evlərini və bir çox sərvətlərini geridə qoymuşdular. Ənsar isə onları böyük səxavətlə qarşıladı. Onlar öz evlərini, mallarını və imkanlarını mühacirlərlə bölüşdülər. Qurani-Kərim ənsarın bu xüsusiyyətini xüsusi olaraq tərifləyir.

Ənsarın səxavətinin ən gözəl nümunələrindən biri Səd ibn ər-Rəbi (r.ə.) ilə Əbdürrəhman ibn Ovf (r.ə.) arasında qurulan qardaşlıq idi. Səd öz malını bölüşməyi təklif etmiş, Əbdürrəhman isə öz zəhməti ilə qazanmağı seçmişdi.

Bu hadisə Səhih əl-Buxaridə nəql edilmişdir.

Bu nümunə göstərir ki, səxavət insanı asılı vəziyyətə salmaq deyil; ehtiyac sahibinə əl uzatmaq, sonra isə onun öz ayaqları üzərində dayanmasına imkan yaratmaqdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Sevdiyiniz şeylərdən *(Allah yolunda)* **xərcləməyincə xeyrə nail olmayacaqsınız. Sizin nə xərclədiyinizi, şübhəsiz ki, Allah bilir.”**

(Ali-İmran surəsi, ayə 92)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... Özləri ehtiyac içində olsalar belə, onları özlərindən üstün tuturlar. Nəfsinin tamahından qorunan kimsələr nicat tapanlardır.” (Həşr surəsi, ayə 9)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin məsəli yeddi sünbül verən bir toxumun məsəlinə bənzəyir...” (Bəqərə surəsi, ayə 261)

Bu ayələr səxavətin Allah qatında necə böyük dəyərə malik olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Yuxarıda olan əl aşağıda olan əldən daha xeyirlidir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Sədəqə malı azaltmaz." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Səxavət insanın eyiblərini örtən pərdədir." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Səxavət qəlbləri cəlb edən xüsusiyyətdir."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səxavətli insan Allahın rəhmətinə yaxın, insanların sevgisinə daha layiqdir." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada başqalarına könüllü şəkildə kömək etməyin insanın rifahına müsbət təsir göstərdiyi geniş şəkildə araşdırılmışdır. İnsan başqasına yardım etdikdə özünü faydalı və mənalı hiss edir, sosial əlaqələri güclənir və qarşılıqlı etibar artır.

Səxavət yalnız maddi paylaşmaqla məhdudlaşmır. Vaxt ayırmaq, bir insanı dinləmək, bilik öyrətmək və ehtiyac sahibinə dəstək olmaq da sosial baxımdan qiymətli davranışlardır. Ən gözəli isə bu yaxşılıqların qarşılıq gözləmədən edilməsi və insanı minnət altında qoymamasıdır.

Hikmət Pəncərəsi

Səxavət...
Əlin açıq olması deyil.
Qəlbin açıq olmasıdır.
Bəzən bir insanın cibinə pul qoyarsan...
Amma onun qəlbinə ümid qoymaq daha böyük yaxşılıqdır.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sahib olduğun hansı neməti ehtiyacı olan biri ilə bölüşə bilərsən? Pulun olmasa belə, vaxtını, biliyini, əməyini və ya xoş sözünü kiməsə hədiyyə edə bilərsənmi?

Son Söz

Səxavət insanın əlindəki neməti qəlbinin əsirinə çevirməməsidir. Səxavətli insan bilir ki, mal insanın əlində əmanətdir və onun həqiqi qiyməti yalnız toplandığı zaman deyil, xeyirə çevrildiyi zaman görünür.

Səxavət insanı yoxsullaşdırmaz. Əksinə, tamahdan azad edər, qəlbini

genişləndirər və insanlarla arasında sevgi körpüləri qurar. Bəzən verilən bir çörək bir ailənin süfrəsini, bir kitab bir uşağın gələcəyini, bir neçə dəqiqəlik diqqət isə ümidsiz bir insanın qəlbini dəyişə bilər.

Amma səxavətin gözəlliyi yalnız verməkdə deyil, necə verməkdədir. Etdiyi yaxşılığı başqasının üzünə vurmaq, minnət qoymaq və insanı alçaltmaq səxavətin ruhuna ziddir. Həqiqi səxavət insanın ləyaqətini qoruyaraq kömək etməkdir.

Unutma:

Əlinlə verdiyin şey bəzən sənin əlindən çıxar, amma qəlbində qazandığın savab və insanların duası səninlə qalar. Səxavətli insanın sərvəti yalnız sahib olduğu mal deyil; onun əsl sərvəti paylaşmağa hazır olan geniş qəlbidir.

DÖZÜMLÜLÜK

Çətinliklər Qarşısında Sarsılmayan Qəlb

"... Səbr edin, çünki Allah səbr edənlərlədir." (Ənfal surəsi, ayə 46)

Giriş

Həyat həmişə insanın istədiyi kimi getmir. Bəzən zəhmət çəkirik, amma nəticəni gec görürük. Bəzən yaxşı niyyətlə başladığımız iş yarımçıq qalır, gözləmədiyimiz bir çətinliklə qarşılaşır və ya qarşımıza çıxan maneələr bizi yorur. Belə vaxtlarda insanın həqiqi gücü ortaya çıxır. Rahat günlərdə güclü görünmək asandır, amma çətinlik qarşısında dağılmamaq böyük mənəvi qüvvə tələb edir.

Dözümlülük insanın çətinliklər qarşısında özünü itirməməsi, ümidsizliyə qapılmaması və doğru bildiyi yoldan asanlıqla dönməməsidir. Bu, hər şeyə səssizcə dözmək və heç nə etməmək demək deyil. Əksinə, dözümlü insan vəziyyəti düzgün qiymətləndirir, əlindən gələn tədbiri görür, nəticə gecikəndə səbir edir və lazım gəldikdə yolunu dəyişərək yenidən cəhd göstərir.

Dözümlülük insanı həm fiziki, həm mənəvi, həm də psixoloji baxımdan gücləndirir. Çətinlikdən qaçan insan hər maneədə dayanmağa başlayır. Çətinlikdən dərs çıxaran insan isə hər maneədən sonra bir az da möhkəmlənir. Həyatda ən böyük uğurların çoxu bir dəfə cəhd etməklə deyil, dəfələrlə yıxıldıqdan sonra yenidən ayağa qalxmaqla qazanılıb.

İslam da möminə çətinlik qarşısında səbirli olmağı, Allahdan ümid kəsməməyi və xeyirli işlərdə möhkəm dayanmağı öyrədir. Çünki insanın qarşılaşdığı hər çətinlik yalnız bir yük deyil; bəzən onun xarakterini formalaşdıran böyük bir məktəbdir.

Bədii Hekayə - Yenidən Ayağa Qalxdı

Şirvan şəhərində yaşayan Nərgiz kiçik yaşlarından rəssam olmaq istəyirdi. O, məktəbdə şəkil çəkməyi çox sevirdi. Lakin ailəsinin maddi vəziyyəti yaxşı olmadığı üçün rəsm kursuna gedə bilmirdi.

O, köhnə dəftərlərin arxa səhifələrində şəkillər çəkirdi.

Bir gün müəllimi onun rəsmlərinə baxıb dedi:

– Səndə istedad var. Amma istedadın təkbaşına kifayət etməyəcək. Çox çalışmalısan.

Nərgiz hər gün dərsdən sonra evdə məşq etməyə başladı.

İlk dəfə müsabiqəyə qatıldıqda seçilmədi.

İkinci dəfə də uğur qazana bilmədi.

Üçüncü dəfə isə rəsmi hətta sərt şəkildə tənqid edildi.

Dostlarından biri ona dedi:

– Bəlkə başqa işlə məşğul olasan? Görünür, bu sənlik deyil.

Nərgiz bir müddət susdu.

Sonra cavab verdi:

– Mən uduzmağı bacarmıram demirəm.

Mən sadəcə hər məğlubiyyətdən sonra yenidən cəhd etməyi bacarıram.

O, tənqidləri topladı, səhvlərini yazdı və yenidən məşq etməyə başladı.

Aylar sonra başqa bir müsabiqəyə qatıldı.

Bu dəfə qalib oldu.

İllər keçdi.

Nərgiz artıq tanınmış rəssam idi. Bir jurnalist ondan soruşdu:

– Sizi uğura gətirən nə oldu?

Nərgiz gülümsədi.

– İlk uğurum deyil.

İlk uğursuzluğum.

Sonra əlavə etdi:

– Əgər ilk dəfə uduzanda dayanmış olsaydım, bu gün heç kim mənim adımı tanımazdı. Mən uğuru bir gündə qazanmadım. Hər uğursuzluqdan sonra yenidən ayağa qalxaraq qazandım.

Həmin müsahibəni izləyən gənc bir qız atasına dedi:

– Deməli, uduzmaq son deyil.

Atası cavab verdi:

– Bəzən uduzmaq, necə qalib gəlməyi öyrədən ilk dərsdir.

Tarixdən Bir Hadisə

İslam tarixində Bilal ibn Rəbahın (r.ə.) həyatı dözümlülüyün təsirli nümunələrindən biridir. O, Məkkədə iman gətirdiyinə görə ağır təzyiqlərə məruz qaldı, lakin inancından dönmədi. Çətinliklər qarşısında səbir göstərdi və sonralar İslam tarixinin ən tanınmış səhabələrindən birinə çevrildi.

Onun həyatı Səhih əl-Buxari, İbn Hişamın "əs-Sirə"si və digər İslam tarixi mənbələrində qeyd edilir.

Bilalın (r.ə.) həyatı göstərir ki, insanın bədəninə təzyiq göstərmək mümkündür, lakin möhkəm iradə və inam üzərində qurulmuş qəlbi məcbur etmək hər zaman mümkün deyil.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Səbr edin, çünki Allah səbr edənlərlədir.” (Ənfal surəsi, ayə 46)

Başqa bir ayədə buyurur:

“İnsan can atdığı şeyə nail olar.” (Nəcm surəsi, ayə 39)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“Sözsüz ki, hər çətinliyin ardınca asanlıq gəlir. Sözsüz ki, hər çətinliyin ardınca asanlıq gəlir.” (İnşirah surəsi, ayə 5-6)

Bu ayələr insanı çətinlik qarşısında ümidsizliyə deyil, səbirə, əməyə və Allaha güvənməyə çağırır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Möminin işi necə də təəccüblüdür! Onun hər işi xeyirdir..."

(Mənbə: Səhih Muslim.)

Hədisin davamında bildirilir ki, mömin nemətə çatdıqda şükür edir və bu onun üçün xeyir olur; çətinliklə qarşılaşdıqda isə səbir edir və bu da onun üçün xeyir olur.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Güclü mömin Allah yanında zəif mömindən daha xeyirli və daha sevimlidir..." (Mənbə: Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Səbir iki cürdür: xoşuna gəlməyən şeyə səbir etmək və xoşuna gələn şeydən özünü saxlamaq." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə, Hikmətlər bölməsi.)

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

"Səbir imanın başıdır." (Mənbə: Əl-Kafi.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada insanın çətinlikdən sonra yenidən toparlanmaq və həyata davam etmək qabiliyyəti "psixoloji dayanıqlılıq" kimi araşdırılır. Bu xüsusiyyət insanın heç vaxt çətinlik yaşamaması deyil, çətinlikdən sonra özünü bərpa etməyi və vəziyyətdən öyrənməyi bacarmasıdır.

Araşdırmalar göstərir ki, məqsədi olan, problemləri mərhələli şəkildə həll etməyə çalışan və uğursuzluğu son nəticə kimi deyil, öyrənmə imkanı kimi qəbul edən insanlar çətin vəziyyətlərə daha yaxşı uyğunlaşırlar. Sosial dəstək, ümid və sağlam düşüncə də insanın dözümlülüyünü gücləndirən mühüm amillərdir.

Hikmət Pəncərəsi

Dağ...
Küləyə görə yerindən tərpənməz.
Ağac...
Fırtınada əyilə bilər.
Amma kökü möhkəmdirsə...
Yenidən düzələr.
İnsan da belədir.
Dözümlülük heç vaxt sınmamaq deyil...
Sındıqdan sonra yenidən bütövləşməkdir.

Oxucuya Bir Sual

Həyatında səni ən çox çətinləşdirən bir hadisəni xatırla. O hadisə səni yalnız yordu, yoxsa sənə daha güclü, daha səbirli və daha müdrik olmağı da öyrətdi?

Son Söz

Dözümlülük insanın həyat yolunda ən böyük dayaqlarından biridir. Hər insanın qarşısına çətinlik çıxacaq. Əsas məsələ çətinliyin gəlməməsi deyil, onun qarşısında necə dayanmaqdır. Bəzən insanın qarşısındakı qapı bağlanır. Dözümlü insan isə həmin qapının qarşısında ömrünü keçirmir; başqa bir yol axtarır.

Səbir və dözümlülük təslim olmaq deyil. Əksinə, doğru olanı etmək üçün gücünü qorumaqdır. İnsan əlindən gələn bütün tədbirləri gördükdən sonra nəticəni Allaha həvalə etməyi də bacarmalıdır. Çünki hər nəticə dərhal görünməyə bilər. Bəzən bu gün çəkilən zəhmətin bəhrəsi illər sonra ortaya çıxar.

Həyatda heç bir çətinlik əbədi deyil. Gecənin səhəri olduğu kimi, ağır günlərin də bir sonu vardır. İnsan bu həqiqəti unutmadıqda ümidsizliyə düşməz. Hər yıxıldığında qalxmağı, hər uğursuzluqda dərs götürməyi və hər çətinlikdə Allahdan güc istəməyi öyrənər.

Unutma:

Dözümlü insan heç vaxt çətinlik yaşamayan insan deyil. O, çətinliklərə baxmayaraq yoluna davam edən insandır. Bəzən həyat sənin gücünü yoxlayar, bəzən səbrini. Əgər qəlbini Allaha bağlayıb əzmlə davam etsən, bu gün səni sındırmaq üçün gələn çətinlik sabah səni daha güclü edən səbəbə çevrilə bilər.

ƏDALƏTLİ QƏRAR VERMƏK

Həqiqəti Hisslərdən Üstün Tutmaq

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...”
(Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan həyatının hər anında qərar verir. Bəzən bu qərar yalnız öz həyatına təsir edir, bəzən isə ailəsinin, dostlarının, iş yoldaşlarının və bütöv bir cəmiyyətin taleyinə toxunur. Buna görə qərar vermək sadəcə seçim etmək deyil, nəticəsinə görə məsuliyyət daşımaqdır.

Ədalətli qərar vermək isə insanın öz hisslərini, şəxsi maraqlarını, qohumluq münasibətlərini və şəxsi simpatiyalarını bir kənara qoyaraq haqqı olduğu kimi qiymətləndirməsidir. İnsan sevdiyi adamın səhvini görməməzliyə vura, xoşlamadığı insanın isə doğru sözünü belə qəbul etməyə bilər. Ədalət məhz bu nöqtədə başlayır: insan öz hisslərini deyil, həqiqəti əsas götürəndə.

Ədalətli qərar vermək üçün əvvəlcə məsələni düzgün dinləmək, sonra araşdırmaq, tərəfləri eşitmək və tələsmədən nəticəyə gəlmək lazımdır. Çünki yarımçıq məlumatla verilən qərar çox vaxt haqsız nəticə doğurur. Bir insan haqqında yalnız bir tərəfin dediklərinə əsaslanaraq hökm vermək, hadisəni tam bilmədən ittiham etmək və ya şəxsi münasibətə görə qərar çıxarmaq ədalətdən uzaqdır.

Ədalət yalnız məhkəmə salonlarında lazım deyil. Ata övladları arasında, müəllim şagirdləri arasında, rəhbər işçiləri arasında, dostlar isə bir-biri ilə münasibətdə ədalətli qərar verməyi bacarmalıdır. Çünki kiçik görünən haqsızlıqlar belə insanın qəlbində böyük yaralar açа bilər.

Bədii Hekayə - Tələsik Hökm

Ağcabədi rayonunda fəaliyyət göstərən bir məktəbdə iki şagird arasında ciddi mübahisə baş verdi. Onlardan biri məktəbin ən uğurlu şagirdlərindən olan Murad, digəri isə dərslərində zəif olan Elşən idi.

Tənəffüsdə sinifdə bir telefon itmişdi. Bir neçə şagird dərhal Elşənin adını çəkdi.

– Yəqin o götürüb.

– Onsuz da həmişə problem yaradır.

Müəllim də ilk anda şübhələndi. Çünki telefonun son dəfə Elşənin oturduğu masanın yanında görüldüyü deyilirdi.

Direktor hadisəni araşdırmaq üçün hər iki şagirdi otağına çağırdı.

Murad dedi:

– Mən əminəm ki, Elşən götürüb.

Direktor soruşdu:

– Sən bunu öz gözünlə gördün?

Murad susdu.

– Xeyr.

Elşən isə ağlamağa başladı:

– Mən götürməmişəm.

Direktor dərhal qərar vermədi.

Sinifdəki şagirdlərin hamısını ayrı-ayrılıqda dinlədi. Sonra təhlükəsizlik kameralarına baxıldı. Məlum oldu ki, telefon dərs bitdikdən sonra başqa bir şagirdin çantasına təsadüfən düşüb. Həmin şagird telefonu sonradan taparaq müəllimə gətirdi.

Elşənin günahsız olduğu məlum oldu.

Direktor bütün sinfi topladı və dedi:

– Bu gün telefon tapıldı.

Amma daha vacib bir şey də tapıldı.

Biz tələsik qərar versəydik, günahsız bir insanı günahlandıracaqdıq.

Sonra Murada baxıb əlavə etdi:

– Bir insanı sevməməyin onun günahkar olması demək deyil.

Elşənə baxıb isə dedi:

– Bir insanın dərslərinin zəif olması onun pis insan olması demək deyil.

Həmin gün sinifdə hamı mühüm bir dərs aldı.

Bir neçə həftə sonra direktorun yanına başqa bir məsələ ilə bağlı şagird gəldi. O, dedi:

– Müəllim, mən bir qərar verməliyəm. Amma əvvəlcə bütün tərəfləri dinləmək istəyirəm.

Direktor gülümsədi.

Çünki ədalət haqqında ən gözəl dərslərdən biri artıq həmin uşaqların qəlbində yer etmişdi.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət Davud (ə) haqqında nəql olunan hadisədə iki tərəf onun yanına gəlib mübahisəli məsələni danışır. Davud (ə) tərəflərdən birinin sözünü eşidərək hökm verir, sonra isə bunun bir imtahan olduğunu anlayaraq Allahdan bağışlanma diləyir.

Bu hadisə Sad surəsinin 21–26-cı ayələrində qeyd olunur. Xüsusilə 26-cı ayədə Davuda (ə) insanlar arasında haqq ilə hökm etmək və şəxsi meyllərə uymamaq əmr edilir.

Bu qissə insana mühüm bir dərs verir: hökm verən insan bütün məsələlərdə ədaləti qorumağa, öz meylinin və emosiyalarının qərarına təsir etməsinə imkan verməməyə çalışmalıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı və insanlar arasında hökm verərkən ədalətlə hökm vermənizi əmr edir...” *(*Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Allah xatirinə ədaləti qoruyan şahidlər olun. *(Hər hansı bir)* **camaata qarşı olan kin-küdurət sizi ədalətsizliyə sövq etməsin. Ədalətli olun! Bu, təqvaya daha yaxındır...”** (Maidə surəsi, ayə 8)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“Ey iman gətirənlər! *(Şahidliyiniz)* **özünüzün və ya valideynlərin, ya da yaxın qohumların əleyhinə olsa belə, Allah şahidləri kimi ədaləti qoruyun...”** (Nisa surəsi, ayə 135)

Bu ayələr ədalətin insanın özünə və yaxınlarına qarşı belə olsa, qorunmalı olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Ədalətli olanlar Qiyamət günü Allahın yanında nurdan minbərlər üzərində olacaqlar." (Mənbə: Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Hakim üç nəfərdir: biri Cənnətdə, ikisi Cəhənnəmdədir. Haqqı bilib onunla hökm edən Cənnətdədir..." (Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Tirmizi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Ədalət hər şeyi öz yerinə qoymaqdır." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə.)

Başqa bir hikmətində buyurur:

"Haqq ağır olsa da, onu söylə və ona uyğun qərar ver."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya və qərarvermə elmi göstərir ki, insanlar qərar verərkən çox vaxt şüursuz şəkildə öz əvvəlki fikirlərinin, emosiyalarının və şəxsi münasibətlərinin təsiri altında qalırlar. Buna görə insanın ədalətli qərar verməsi üçün məsələyə müxtəlif tərəflərdən baxması, məlumatları yoxlaması və ilkin təəssüratına dərhal güvənməməsi faydalıdır.

Ədalətli qərar verilən mühitdə insanlar özlərini daha təhlükəsiz hiss edir və rəhbərlərə, müəllimlərə və digər qərarvericilərə daha çox etibar edirlər. Əksinə, favoritizm və ayrı-seçkilik hissi insanlarda narazılıq və inamsızlıq yaradır.

Hikmət Pəncərəsi

Qərar...
Qılınc kimidir.
Bir tərəfi həqiqəti kəsər.
Digər tərəfi isə...
Haqqsızlığı.
Ona görə qərar verərkən...
Əvvəl dinlə.
Sonra araşdır.
Daha sonra hökm et.

Oxucuya Bir Sual

Sən sevdiyin insanın səhvini gördükdə də, xoşlamadığın insanın doğruluğunu gördükdə də eyni ədalətlə qərar verə bilirsənmi?

Son Söz

Ədalətli qərar vermək insanın həm ağlını, həm vicdanını, həm də nəfsini

idarə etməsini tələb edir. İnsan yalnız özünə sərf edən qərarı deyil, haqq olan qərarı seçməyi bacarmalıdır. Çünki ədalət bizim sevdiklərimiz üçün bir qayda, sevmədiklərimiz üçün başqa qayda ola bilməz.

Doğru qərar vermək üçün tələsməmək, hər iki tərəfi dinləmək, məlumatı araşdırmaq və şəxsi hissləri həqiqətdən ayırmaq lazımdır. Bəzən bir neçə dəqiqəlik düşünmək illərlə davam edəcək haqsızlığın qarşısını ala bilər.

Ədalətli insan öz yaxınını qorumaq istəyərkən belə onun səhvini müdafiə etməz. Əksinə, onu səhvdən çəkindirər. Çünki həqiqi sevgi insanın haqsızlığını örtmək deyil, onu doğru yola qaytarmaqdır. Eyni şəkildə, xoşlamadığı insanın haqqını da inkar etməz. Çünki haqq insanın kimliyinə görə dəyişmir.

Unutma:

Ədalətli qərar vermək hamının sənlə razılaşması demək deyil. Bəzən ən doğru qərar ən çətin qərardır. Haqqı şəxsi münasibətlərdən üstün tutduğun gün ədalətin həqiqi mənasını anlamağa başlayarsan. Çünki ədalət insanın dostuna verdiyi üstünlük deyil, düşməninə belə verməkdən imtina etmədiyi haqdır.

DÜŞÜNƏRƏK DANIŞMAQ

Sözün Çəkisini Bilmək

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz danışın...”
(Əhzab surəsi, ayə 70)

Giriş

İnsan hər gün saysız-hesabsız söz danışır. Bəzi sözlər deyildiyi anda unudulur, bəziləri isə illərlə insanın yaddaşında qalır. Bir xoş söz ümidsiz bir insana ümid verə, bir səmimi cümlə insanın özünə inamını artıra bilər. Əksinə, düşünülməmiş bir söz bir qəlbi yaralaya, dostluğu dağıda və insanın illərlə daşıyacağı bir peşmanlığa çevrilə bilər.

Düşünərək danışmaq insanın ağlına gələn hər fikri dərhal dilinə gətirməməsidir. Ağıllı insan danışmazdan əvvəl özünə sual verir: "Bu söz doğrudurmu? Faydalıdırmı? İndi demək lazımdırmı? Qarşımdakı insanı lazımsız yerə incidəcəkmi?" Əgər sözün heç bir faydası yoxdursa, susmaq bəzən ən gözəl cavabdır.

İnsan xüsusilə qəzəbli vaxtında dilinə daha çox nəzarət etməlidir. Çünki qəzəb insanın düşüncəsini daraldır, sözlərini sərtləşdirir və sonradan peşman olacağı ifadələri asanlıqla dilə gətirir. Bir neçə saniyəlik susmaq isə bəzən illərlə davam edə biləcək peşmanlığın qarşısını alır.

Düşünərək danışmaq qorxaq olmaq deyil. Əksinə, insanın özünə hakim olmasıdır. Hər düşündüyünü deməmək, hər eşitdiyini yaymamaq və hər qəzəbi sözə çevirməmək böyük iradə tələb edir. Çünki dil insanın ən kiçik üzvü olsa da, bəzən ən böyük zərəri məhz o verə bilər.

Bədii Hekayə - Dil Ağlından Qabağa Keçməsin

Siyəzən rayonunda yaşayan Rəşad müəllim uzun illər məktəbdə dərs demişdi. O, şagirdlərinə yalnız dərs kitabındakı məlumatları deyil, həyatda lazım olacaq davranışları da öyrətməyə çalışırdı. Onun sinfində hər kəsin bildiyi bir qayda vardı:

"Dil ağlından qabağa keçməsin."

Bir gün dərs zamanı iki şagird arasında mübahisə düşdü. Uşaqlardan biri əsəbiləşərək digərinə ağır söz demək istədi.

Rəşad müəllim sakitcə dedi:

– Bir dəqiqə dayan.

Şagird susdu.

– İndi demək istədiyin sözü əvvəlcə içində bir dəfə təkrar et.

Uşaq susaraq fikirləşdi.

Müəllim soruşdu:

– İndi həmin sözü demək istəyirsən?

Uşaq başını aşağı saldı.

– Xeyr, müəllim.

– Niyə?

– Çünki əsəbi olduğum üçün demək istəyirdim. İndi isə başa düşürəm ki, onu çox incidərdim.

Müəllim gülümsədi:

– Bax, sən bu gün bir insanı öz dilindən qorudun.

Uşaqların hamısı sakitləşdi.

Müəllim lövhəyə bir cümlə yazdı:

"Ağıllı insanın gücü yalnız nə bildiyində deyil, nəyi deməməli olduğunu bilməsindədir."

Aradan illər keçdi. Həmin şagird böyüdü və böyük bir şirkətdə rəhbər vəzifəsinə gəldi. Bir gün işçilərindən biri ciddi səhvə yol verdi. Rəhbərin onu sərt şəkildə danlayacağını hamı gözləyirdi. O isə bir neçə saniyə susdu və sakitcə dedi:

– Səhv etmisən. Gəlin əvvəlcə bunun səbəbini tapaq.

İşçi təəccüblə soruşdu:

– Mənə əsəbiləşmirsiniz?

Rəhbər gülümsədi:

– Əsəbiləşirəm. Amma əsəbimi sənə zərər verəcək sözlərə çevirmək məcburiyyətində deyiləm.

Sonra əlavə etdi:

– Mənim müəllimim illər əvvəl mənə bir şeyi öyrədib: insanın dilini idarə edə bilməsi özünü idarə etməsinin göstəricisidir.

İşçi öz səhvini daha rahat qəbul etdi və onu düzəltmək üçün əlindən gələn hər şeyi etdi.

Həmin gün rəhbər bir daha başa düşdü ki, düşünərək danışmaq yalnız başqasını qorumaq deyil. Bəzən bir insanın qarşısındakı şəxsi də dəyişdirə bilər.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanlarla danışarkən onların vəziyyətini və hisslərini nəzərə alırdı. O, doğru sözü belə hikmətlə və uyğun şəkildə söyləyirdi. Hətta nəsihət verərkən insanların qəlbini qırmamağa, onları alçaltmamağa və sözü qarşı tərəfin anlaya biləcəyi şəkildə çatdırmağa xüsusi diqqət edirdi.

Səhabələrdən Abdullah ibn Məsud (r.ə.) bildirirdi ki, Peyğəmbər (s) insanların yorulmaması üçün onlara müəyyən vaxtlarda nəsihət edərdi. O, insanlara hər zaman və həddindən artıq danışmağın yorucu ola biləcəyini nəzərə alırdı.

Bu yanaşma bizə mühüm bir dərs verir: doğru söz söyləmək qədər, onu doğru zamanda və doğru şəkildə söyləmək də hikmətdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz danışın...”

(Əhzab surəsi, ayə 70)

Başqa bir ayədə buyurur:

“... İnsanlara xoş söz deyəcəksiniz...” (Bəqərə surəsi, ayə 83)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“Rəbbinin yoluna hikmətlə, gözəl öyüd-nəsihətlə dəvət et...

(Nəhl surəsi, ayə 125)

Bu ayələr göstərir ki, insanın danışığı yalnız doğru olmaqla kifayətlənməməlidir. Sözün içində hikmət, gözəllik və qarşı tərəfin vəziyyətinə uyğunluq da olmalıdır.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, ya xeyir danışsın, ya da sussun."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis insanın dilinə nə qədər ciddi nəzarət etməli olduğunu çox qısa şəkildə ifadə edir.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) insanın düşünmədən dediyi bir sözün onu böyük məsuliyyətə sala biləcəyini xəbərdar etmişdir.

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Söz sənin əsirindir; onu söylədikdən sonra sən onun əsiri olarsan."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətdə isə belə bir məna ifadə olunur ki, insanın dili onun ağlının göstəricisidir.

Çünki insanın düşüncəsi nə qədər dərin olsa da, onu dilində göstərməyi bacarmırsa, başqaları onun hikmətini görə bilməz. Eyni zamanda insanın içindəki qəzəb və kin də çox vaxt ilk olaraq dilində üzə çıxır.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya insanın emosional vəziyyətinin onun danışığına ciddi təsir etdiyini göstərir. İnsan qəzəbli, qorxmuş və ya həddindən artıq həyəcanlı olduqda hadisələri daha sərt qiymətləndirə və sonradan peşman olacağı sözləri söyləyə bilər.

Buna görə münaqişə zamanı qısa fasilə vermək, sakitləşmək, qarşı tərəfi dinləmək və cavab verməzdən əvvəl düşünmək sağlam ünsiyyət üçün mühüm vərdişlərdən sayılır.

Eyni zamanda ünsiyyət araşdırmaları göstərir ki, insanın yalnız nə dediyi deyil, necə dediyi də münasibətlərə ciddi təsir göstərir. Eyni həqiqət təhqir və alçaltma ilə söylənəndə qarşı tərəf müdafiəyə keçir. Sakit, hörmətli və izahlı şəkildə deyildikdə isə insan həmin sözü qəbul etməyə daha açıq olur.

Deməli, düşünərək danışmaq həm insanın öz emosiyalarını idarə etməsinə, həm də qarşı tərəflə sağlam münasibət qurmasına kömək edir.

Hikmət Pəncərəsi

Söz ox kimidir.
Yaydan çıxana qədər sənin əlindədir.
Çıxdıqdan sonra isə...
Onu geri qaytara bilməzsən.
Ona görə danışmazdan əvvəl düşün.
Çünki bəzən bir saniyəlik susmaq...
İllərlə davam edən peşmanlıqdan daha qiymətlidir.

Oxucuya Bir Sual

Heç olubmu ki, qəzəbli vaxtında dediyin bir sözə sonradan peşman olasan? Əgər həmin anda bir neçə saniyə susmuş olsaydın, hadisə necə dəyişə bilərdi?

Son Söz

Düşünərək danışmaq insanın yalnız dilini deyil, xarakterini tərbiyə etməsidir. İnsan öz sözünə nə qədər nəzarət edirsə, özünə də bir o qədər hakim olur. Çünki dil qəlbdə olanı üzə çıxarır. Qəlbdə mərhəmət varsa, sözə də mərhəmət yansıyır; qəlbdə kin və qəzəb çoxdursa, dil də bunu dünyaya daşıyır.

Ailə münasibətlərində, dostluqda, müəllim-şagird əlaqəsində və iş həyatında düşünülmüş bir söz böyük problemlərin qarşısını ala bilər. Bir insanın səhvini düzəltmək üçün onu alçaltmağa ehtiyac yoxdur. Doğrunu demək mümkündür, amma bunu insanın ləyaqətini qoruyaraq etmək daha gözəldir.

Bəzən insan "Mən sadəcə həqiqəti dedim" deyərək sərt sözlərini müdafiə edir. Halbuki həqiqətin özü doğru olsa belə, onu hansı niyyətlə və hansı formada söylədiyimiz də əhəmiyyətlidir. Hikmətli insan yalnız nə deyəcəyini deyil, nə vaxt və necə deyəcəyini də düşünür.

Sözün gözəlliyi onun çoxluğunda deyil, yerində və mənalı olmasındadır. Bəzən bir cümlə insanın həyatını dəyişə bilər, bəzən də bir cümlə insanı illərlə özündən uzaqlaşdıra bilər. Ona görə dilimizi əlimizdə olan bir əmanət kimi qorumalıyıq.

Unutma:

Ağzından çıxan söz artıq sənin nəzarətindən çıxır. Ona görə dilinə gələn hər fikri dilindən çıxarma. Əvvəl düşün, sonra danış. Çünki ağıllı insan çox danışan deyil, dediyi hər sözün çəkisini bilən insandır.

DİNLƏMƏ MƏDƏNİYYƏTİ

Sözə Hörmət, İnsana Dəyər

“O kəslər ki, sözə qulaq asıb onun ən yaxşısına tabe olurlar...”
(Zumər surəsi, ayə 18)

Giriş

İnsan danışmağı öyrəndiyi qədər dinləməyi də öyrənməlidir. Çünki yaxşı ünsiyyət yalnız gözəl danışmaqdan ibarət deyil. Bəzən insanın qarşısındakına verə biləcəyi ən böyük hədiyyə ona sözünü rahat şəkildə söyləmək imkanı verməsidir.

Dinləmək sadəcə susub qarşı tərəfin danışmasını gözləmək deyil. Həqiqi dinləmək insanın diqqətini qarşısındakı şəxsə yönəltməsi, onun sözünü kəsməməsi, nə demək istədiyini anlamağa çalışması və cavab verməzdən əvvəl düşünməsidir. Bəzən insanın danışmağa yox, sadəcə dinlənilməyə ehtiyacı olur.

Təəssüf ki, insanlar çox vaxt qarşı tərəfin nə dediyini anlamaq üçün deyil, ona nə cavab verəcəyini düşünmək üçün qulaq asırlar. Qarşı tərəf danışarkən öz cavabını hazırlayan insan sözləri eşitsə də, mənanı qaçıra bilər. Halbuki diqqətlə dinləmək insana yalnız məlumat qazandırmır, həm də qarşısındakı insanın qəlbinə yaxınlaşmaq imkanı verir.

Ailədə ər-arvadın, valideynlə övladın, müəllimlə şagirdin, dostların və iş yoldaşlarının münasibətlərində dinləmə mədəniyyətinin böyük əhəmiyyəti vardır. Bir insan "Məni dinlədilər" hissini yaşadıqda özünü dəyərli hiss edir. Əksinə, sözünün daim kəsilməsi, fikirlərinə əhəmiyyət verilməməsi və danışarkən qarşı tərəfin telefonla məşğul olması insanda dəyərsiz olduğu hissini yarada bilər.

Dinləmək həm də təvazökarlıqdır. Çünki insan hər zaman öz sözünün daha vacib olduğunu düşünmədikdə, başqasının fikrinə də yer verir. Bəzən bir insanı dinləməklə onun problemini həll etməsən belə, yükünün bir hissəsini onun çiynindən götürmüş olursan.

Bədii Hekayə - Səni Dinləyirəm

Qusar rayonunda yaşayan Səbinə müəllimə məktəbdə uzun illər ibtidai siniflərə dərs deyirdi. Onun şagirdləri müəllimələrini çox sevirdilər. Çünki Səbinə müəllimənin fərqli bir xüsusiyyəti vardı: o, uşaqları həqiqətən dinləyirdi.

Bir gün dərsdən sonra şagirdlərdən biri – Əli – müəllimənin yanına yaxınlaşdı. Uşağın üzündən narahat olduğu hiss olunurdu.

Səbinə müəllimə soruşdu:

– Əli, nə olub?

Əli bir müddət susdu.

– Heç nə.

Müəllimə onun çiyninə əlini qoydu.

– İstəsən danışa bilərsən. Mən səni dinləyəcəyəm.

Əli yavaş-yavaş danışmağa başladı. Evdə yaşadığı bir problemdən, özünü

tək hiss etməsindən və heç kimin onu anlamadığını düşündüyündən söz açdı.

Səbinə müəllimə onun sözünü kəsmədi.

Məsləhət verməyə tələsmədi.

"Boş şeydir", "Buna görə narahat olma", "Hamının problemi var" kimi sözlər də demədi.

Sadəcə dinlədi.

Əli danışıb qurtardıqdan sonra müəllimə dedi:

– İndi özünü necə hiss edirsən?

Əli cavab verdi:

– Bir az yaxşı.

– Mən hələ heç nə həll etmədim axı.

Əli gülümsədi:

– Amma məni dinlədiniz.

Müəllimə həmin gün başa düşdü ki, bəzən insanın problemini dərhal həll etmək mümkün olmur. Amma onun yanında olmaq mümkündür.

İllər keçdi.

Əli böyüdü, universitetə daxil oldu və sonradan psixoloq kimi fəaliyyət göstərməyə başladı.

Bir gün onu məktəbin tədbirinə dəvət etdilər. Səbinə müəllimə artıq yaşlanmışdı.

Əli tədbirdə çıxış edərkən dedi:

– Mənim peşəmi seçməyimin səbəblərindən biri bu qadındır.

Sonra müəlliməsinə baxıb əlavə etdi:

– Mən uşaqlıqda bir problem yaşayırdım. O problemi həll edən insan olmadı. Amma məni dinləyən bir insan oldu.

Səbinə müəllimənin gözləri doldu.

Əli davam etdi:

– O gün başa düşdüm ki, insanı dinləmək də ona kömək etməkdir.

Bəzən bir insanın həyatını dəyişdirmək üçün böyük sözlər lazım deyil.

Sadəcə onun yanında oturmaq və "Səni dinləyirəm" demək kifayətdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanlarla münasibətdə onları diqqətlə dinləyir, danışan insanın sözünü kəsmir və qarşısındakı insana dəyər verdiyini davranışı ilə göstərirdi. Səhabələrin nəql etdiyi rəvayətlərdə onun insanlarla danışarkən diqqət göstərməsi və söhbət etdiyi şəxsə əhəmiyyət verməsi qeyd olunur.

Peyğəmbərin (s) həyatında bunun mühüm bir hikməti vardı. İnsan yalnız sözünü deməklə deyil, qarşı tərəfin onu dinlədiyini hiss etməklə də rahatlaşır. Buna görə o, insanlarla münasibətdə mərhəmətli və diqqətli ünsiyyət qururdu.

Bu davranış bizə göstərir ki, dinləmək sadəcə ünsiyyət texnikası deyil, həm də hörmət və mərhəmət formasıdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“O kəslər ki, sözə qulaq asıb onun ən yaxşısına tabe olurlar...”

(Zumər surəsi, ayə 18)

Başqa bir ayədə Allah-Təala buyurur:

“... Yaxşılıq etməkdə və Allahdan qorxmaqda bir-birinizə yardım edin...” (Maidə surəsi, ayə 2)

Qurani-Kərimdə həmçinin Musa (ə) və Haruna (ə) Fironla belə yumşaq danışmaları əmr edilir:

“Onunla yumşaq danışın. Bəlkə, öyüd-nəsihət qəbul etsin, yaxud qorxsun!” (Ta Ha surəsi, ayə 44)

Bu ayə bizə göstərir ki, hətta ən ağır fikir ayrılıqlarında belə insan qarşı tərəfin insanlıq və ləyaqətini qoruyan ünsiyyət formasını seçməlidir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Müsəlman, insanların onun dilindən və əlindən salamat qaldığı kəsdir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İnsanlara zərər verməmək yalnız pis söz danışmamaq deyil. Qarşı tərəfin sözünü davamlı kəsməmək, onu alçaltmamaq və fikrinə hörmətlə yanaşmaq da gözəl əxlaqın bir hissəsidir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Dinləmək elm qazanmağın yollarındandır."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

İnsan çox danışmaqla deyil, çox vaxt diqqətlə dinləməklə də öyrənir. Çünki danışan insan bildiyini söyləyir, dinləyən insan isə bilmədiyini öyrənmək imkanı qazanır.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada "aktiv dinləmə" insanlarla sağlam münasibət qurmağın əsas üsullarından biri hesab olunur. Aktiv dinləmə zamanı insan qarşı tərəfin sözünü kəsmir, diqqətini ona yönəldir, fikrini anlamağa çalışır və lazım gəldikdə eşitdiyini öz sözləri ilə dəqiqləşdirir.

Bu davranış xüsusilə ailə münasibətlərində böyük əhəmiyyət daşıyır. Uşaq valideyninin onu dinlədiyini hiss etdikdə öz fikirlərini və problemlərini daha rahat bölüşür. Eyni şəkildə həyat yoldaşları bir-birini həqiqətən dinlədikdə anlaşılmazlıqların böyüməsinin qarşısı daha asan alınır.

Dinləmək həm də mübahisələri azaltmağa kömək edir. İnsan qarşı tərəfin fikrini tam anlamadan cavab verdikdə çox vaxt onun demədiyi bir şeyə cavab verir. Əvvəlcə dinləmək isə yanlış anlaşılmaların qarşısını alır.

Bəzən isə insanın qarşısındakı şəxsdən heç bir məsləhət istəmədiyini də anlamaq lazımdır. O, sadəcə dərdini danışmaq və eşidilmək istəyir. Belə anlarda dərhal "Bunu et, onu etmə" deməkdənsə, əvvəlcə onu dinləmək daha doğru ola bilər.

Hikmət Pəncərəsi

İki qulağımız...

Bir dilimiz var.

Bəlkə də bunun bir hikməti budur:

Çox dinlə, az danış.
Çünki danışarkən...
Bildiyini verirsən.
Dinləyərkən isə...
Bilmədiyini qazanırsan.

Oxucuya Bir Sual

Sənin lə danışan insanı həqiqətən dinləyirsən, yoxsa o danışarkən öz cavabını hazırlayırsan? Sonuncu dəfə bir insanın sözünü kəsmədən, telefona baxmadan və tələsmədən nə vaxt dinləmisən?

Son Söz

Dinləmə mədəniyyəti insanlara göstərilən hörmətin ən gözəl formalarından biridir. İnsan qarşısındakını dinlədikdə ona "Sənin sözün mənim üçün dəyərlidir" mesajını verir. Bəzən insanın ehtiyacı olan məhz budur.

Yaxşı dinləyici hər sözə dərhal cavab vermir. Əvvəlcə anlayır, sonra düşünür və yalnız bundan sonra danışır. O, qarşı tərəfin sözünün arxasında hansı hissin olduğunu da anlamağa çalışır. Çünki bəzən insan "Mən yorulmuşam" deyərkən əslində "Mənə bir az qayğı göstər" demək istəyir. Bəzən "Mən yaxşıyam" deyərkən isə qəlbində böyük bir ağrı gizlədə bilər.

Dinləmək insanı daha səbirli, daha anlayışlı və daha müdrik edir. Çünki hər insanın bir hekayəsi vardır və biz həmin hekayənin yalnız bizə göstərilən hissəsini bilirik. Buna görə qarşı tərəfi dərhal mühakimə etməkdənsə, əvvəlcə dinləmək daha ədalətlidir.

Bir uşağı dinləmək onun gələcəyinə, valideyni dinləmək onun qəlbinə, dostu dinləmək dostluğa, həyat yoldaşını dinləmək ailə birliyinə verilən dəyərdir. Bəzən insanın həyatında böyük dəyişiklik yaradan cümlə "Sənə kömək edəcəyəm" deyil, "Səni anlayıram, danış, mən səni dinləyirəm" cümləsidir.

Unutma:

Danışmaq insanın özünü ifadə etməsidir, dinləmək isə qarşısındakı insana dəyər verməsidir. Hər kəs danışmaq istəyir, amma hər kəs dinləməyi bacarmır. Sən isə elə bir insan ol ki, yanında danışan insan sözünün yarıda kəsilməyəcəyini, dərhal mühakimə olunmayacağını və həqiqətən dinlənilə cəyini bilsin.

ÜZR İSTƏMƏYİ BACARMAQ

Qəlbi Böyüdən Kiçik Bir Cümlə

“Hər kim haqsızlıq etdikdən sonra tövbə edib *(əməllərini)* **islah etsə, şübhəsiz ki, Allah onun tövbəsini qəbul edər...”** (Maidə surəsi, ayə 39)

Giriş

İnsan səhv edə bilər. Bəzən bilmədən kiminsə qəlbini qırar, bəzən əsəbi halda ağır söz söyləyər, bəzən haqsızlıq edər, bəzən də doğru olduğunu düşündüyü bir məsələdə sonradan yanıldığını anlayar. İnsan olmağın bir tərəfi də budur: səhv etmək mümkündür. Amma səhvdən sonra insanın necə davranması onun xarakterini göstərir.

Üzr istəmək sadəcə "bağışla" sözünü demək deyil. Həqiqi üzr insanın etdiyi səhvi qəbul etməsi, qarşı tərəfin incindiyini anlaması və həmin davranışı düzəltməyə çalışmasıdır. "Əgər incimisənsə, üzr istəyirəm" demək ilə "Səni incitdim, səhv etdim və buna görə üzr istəyirəm" demək arasında böyük fərq vardır. Birincidə insan məsuliyyətdən qaçmağa çalışa bilər, ikincidə isə öz səhvini qəbul edir.

Bəzən insan üzr istəməyi özünə yaraşdırmır. Düşünür ki, "Üzr istəsəm, zəif görünərəm." Halbuki əslində bunun əksi doğrudur. Öz səhvini qəbul etmək üçün insanın qürurunu qalib gəlməsi lazımdır. Üzr istəyə bilmək insanın kiçildiyini deyil, mənəvi baxımdan böyüdüyünü göstərir.

Üzr istəmək münasibətləri də xilas edə bilər. Bəzən bir ailədə aylarla davam edən soyuqluq bir neçə səmimi sözlə aradan qalxır. Bəzən iki dost illərlə bir-birindən uzaq qalır, halbuki hər ikisi daxilən barışmaq istəyir. Aradakı maneə isə cəmi bir cümlədir: "Mən səhv etdim, məni bağışla."

Bədii Hekayə - Qürurdan Ağır Yük

Şamaxı rayonunda yaşayan Kamal və Tural uşaqlıqdan dost idilər. Birlikdə məktəbə getmiş, birlikdə böyümüş, çətin günlərdə bir-birlərinə dayaq olmuşdular. Kənddə hamı onların dostluğunu nümunə göstərirdi.

Bir gün işlə bağlı aralarında mübahisə yarandı. Kamal Turalın etdiyi bir hərəkəti yanlış başa düşdü. Əsəbiləşərək dostunun yanında ağır sözlər dedi.

Tural heç nə cavab vermədi.

Sadəcə:

– Bir gün sakitləşəndə danışarıq, – dedi.

Kamal isə qürurundan geri addım atmadı.

– Danışmağa ehtiyac yoxdur.

Tural getdi.

Bir neçə gün keçdi.

Sonra həftələr.

İki dost bir-birini görəndə salamlaşmamağa başladı.

Kamal daxilən narahat idi. Amma öz-özünə deyirdi:

"Niyə mən üzr istəyim? O da mənimlə mübahisə etdi."

Bir axşam Kamalın atası onun fikrinin dağınıq olduğunu gördü.

– Nə olub?

Kamal hadisəni danışdı.

Atası sakitcə soruşdu:

– Sən haqlı idin?

– Məncə, bəli.

– Bəs dediyin sözlərdən peşmansanmı?

Kamal susdu.

– Bəli.

Atası dedi:

– Onda məsələ bitib.

Kamal təəccübləndi.

– Necə yəni?

– Haqlı olub-olmamağın başqa məsələdir. Amma əgər sözünlə dostunu incitmisənsə və bundan peşmansansa, üzr istəməyə mane olan yalnız qürurundur.

Kamal gecə uzun müddət düşündü.

Səhər Turalın evinə getdi.

Qapını Tural açdı.

Bir neçə saniyə ikisi də susdu.

Kamal dedi:

– Tural, mən səninlə danışmağa gəlmişəm.

– Buyur.

– O gün əsəbiləşib sənə ağır sözlər dedim. Mənim haqlı olub-olmamağım bunu dəyişmir. Səni incitdim. Səhv etdim. Məni bağışla.

Tural bir müddət susdu.

Sonra dedi:

– Mən də həmin gün bəzi sözlər demişdim. Mən də üzr istəyirəm.

İki dost bir-birinin əlini sıxdı.

Kamal evə qayıdanda atası onu gördü.

– Nə oldu?

Kamal gülümsədi:

– Mən üzr istədim.

Atası soruşdu:

– Bəs nə itirdin?

Kamal başını yellədi:

– Heç nə.

Əksinə, dostumu geri qazandım.

Atası gülümsəyərək dedi:

– Bax, oğlum, bəzən insan üzr istəyəndə qürurunun bir hissəsini itirdiyini düşünür.

Əslində isə qəlbinə ağırlıq verən bir yükdən azad olur.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) həyatında insanlarla münasibətdə bağışlamaq və səhvdən sonra münasibəti düzəltmək çox mühüm yer tuturdu. Məkkənin fəthi zamanı illərlə ona və müsəlmanlara qarşı düşmənçilik etmiş

insanların bir çoxu Peyğəmbərin (s) qarşısında dayanmışdı. Onlar keçmişdə etdiklərinə görə nə baş verəcəyini gözləyirdilər.

Lakin Peyğəmbər (s) böyük bir mərhəmət göstərərək onları ümumi şəkildə bağışladı.

Bu hadisə Siyər mənbələrində, xüsusilə İbn Hişamın *əs-Sirə ən-Nəbəviyyə* əsərində geniş şəkildə nəql olunur.

Bu hadisə bizə yalnız bağışlamağı deyil, insanın səhv etdikdən sonra doğru yola qayıtması üçün ona imkan verməyin nə qədər böyük əxlaq olduğunu da göstərir.

Üzr istəyən insana qapını bağlamamaq da gözəl əxlaqın bir hissəsidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Hər kim haqsızlıq etdikdən sonra tövbə edib *(əməllərini)* **islah etsə, şübhəsiz ki, Allah onun tövbəsini qəbul edər..."** (Maidə surəsi, ayə 39)

Başqa bir ayədə buyurur:

"... Qoy əfv edib bağışlasınlar. Məgər siz Allahın sizi bağışlamasını istəmirsinizmi? Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir." (Nur surəsi, ayə 22)

Başqa bir ayədə isə buyurulur:

"Yaxşılıqla pislik eyni ola bilməz. Sən *(pisliyi)* **yaxşılıqla dəf et!..."** (Fussilət surəsi, ayə 34)

Bu ayələr insanın səhvdən sonra islah olunmasını, bağışlamağı və münasibətləri yaxşılıqla düzəltməyi öyrədir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim qardaşına zülm etmişdirsə, onunla halallaşsın..."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hədis insanın başqasının haqqını pozduqda məsələni axirətə saxlamamasına, mümkün olduğu qədər haqq sahibindən halallıq almasına diqqət çəkir.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Güc yalnız qalib gəlməkdə deyil. Həqiqi güc qəzəb zamanı özünə hakim olmaqdır." (Mənbə: Səhih əl-Buxari və Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Üzr diləmək qüsuru aradan qaldıran vasitələrdəndir."

(Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya səmimi üzr istəməyin münasibətlərin bərpasında mühüm rol oynadığını göstərir. İnsan öz səhvini qəbul etdikdə qarşı tərəfə onun hisslərini və haqqını nəzərə aldığını göstərir. Bu isə etimadın yenidən qurulmasına kömək edə bilər.

Səmimi üzrün əsas xüsusiyyətlərindən biri məsuliyyəti başqasının üzərinə atmamaqdır. "Sən də belə etdin" deməklə başlayan üzr çox vaxt qarşı tərəfin incikliyini artırır. Daha sağlam yanaşma isə insanın öz davranışını konkret şəkildə qəbul etməsidir:

"Mən bunu etdim. Səni incitdim. Səhv etdim. Üzr istəyirəm və bunu təkrarlamamağa çalışacağam."

Lakin üzr yalnız söz olaraq qalmamalıdır. Əgər insan eyni davranışı təkrar-təkrar edir və hər dəfə sadəcə "bağışla" deyirsə, zamanla həmin söz öz təsirini itirir. Həqiqi üzr davranışdakı dəyişikliklə tamamlanır.

Hikmət Pəncərəsi

"Bağışla"...
Kiçik bir sözdür.
Amma bəzən...
İki insanın arasındakı böyük divarı dağıdar.
Üzr istəmək qürüru azaltmaz.
Əksinə...
İnsanı qürurunun əsarətindən azad edər.

Oxucuya Bir Sual

Bu gün sənin üzr istəməli olduğun bir insan varmı? Bəlkə də aranızdakı məsafəni böyük bir mübahisə yox, sadəcə sənin deyəcəyin bir neçə səmimi söz aradan qaldıra bilər?

Son Söz

Üzr istəməyi bacarmaq insanın öz səhvi ilə üzləşmək cəsarətidir. Səhvini qəbul etməyən insan özünü qoruduğunu düşünə bilər, amma əslində qürurunun arxasında gizlənir. Səhvini qəbul edib üzr istəyən insan isə qəlbindəki yükü azaldır və münasibətləri düzəltmək üçün qapı açır.

Həqiqi üzr bəhanə ilə qarışdırılmamalıdır. "Mən belə etdim, çünki sən məni əsəbiləşdirdin" demək məsuliyyəti tam üzərinə götürmək deyil. Səmimi üzr isə insanın öz davranışını qəbul etməsidir. Əgər qarşı tərəfin də səhvi varsa, onun haqqında sonra danışmaq olar. Amma öz səhvimizə görə əvvəlcə özümüz cavabdehik.

Bəzən üzr istəmək üçün illərlə gözləyirik. Qürur bizi saxlayır, zaman isə keçir. Halbuki insanın sabah həmin fürsəti tapacağına heç bir zəmanət yoxdur. Ona görə qəlbimizdə "kaş ki" saxlamamağın ən gözəl yollarından biri səhv etdikdə vaxtında üzr istəməkdir.

Amma üzr istəmək qədər bağışlamağı bacarmaq da gözəldir. Səmimi şəkildə səhvini qəbul edən insanı bağışlamaq insanın öz qəlbini də kin və inciklikdən azad edir. Bağışlamaq səhvi doğru hesab etmək deyil; insanın səhvin əsiri olaraq qalmasını istəməməkdir.

Unutma:

Üzr istəmək insanı kiçiltmir. Əksinə, insanın öz səhvindən daha böyük olduğunu göstərir. Qürur "Mən niyə üzr istəyim?" deyər, vicdan isə "Əgər səhv etmişəmsə, niyə düzəltməyim?" deyər. Həqiqi böyüklük isə vicdanın səsini dinləyib doğru addımı ata bilməkdir.

SÖZÜN MƏSULİYYƏTİ

Dilindən Çıxan Sözün Haqqını Daşımaq

“Dediyi elə bir söz yoxdur ki, *(onu yazmaq üçün)* **yanında hazır durmuş gözətçi olmasın.”** (Qaf surəsi, ayə 18)

Giriş

İnsan bəzən sözün nə qədər böyük məsuliyyət daşıdığını unudur. Bir cümləni demək bir neçə saniyə çəkir, amma həmin cümlənin nəticəsi illərlə davam edə bilər. İnsan etdiyi bir işi sonradan düzəldə bilər, sındırdığı bir əşyanı yenidən ala bilər. Amma qəlb qıran bir sözü geri qaytarmaq həmişə mümkün olmur.

Söz insanın əlində olan əmanətlərdən biridir. Ona görə insan yalnız əməllərinə görə deyil, danışdıqlarına görə də məsuliyyət daşıyır. Doğru olmayan bir xəbər yaymaq, bilmədiyin bir məsələ haqqında qəti hökm vermək, bir insanı başqalarının yanında alçaltmaq, verilmiş vədə əməl etməmək və ya kiminsə sirrini yaymaq – bunların hamısı sözün məsuliyyətini bilməməyin nəticəsidir.

Sözün məsuliyyəti yalnız yalan danışmamaqdan ibarət deyil. Bəzən doğru məlumatı yanlış formada yaymaq da zərər verə bilər. Bəzən bir insan haqqında eşitdiyimiz sözü araşdırmadan başqasına danışmaq onun nüfuzuna xələl gətirə bilər. Bəzən isə zarafat kimi söylədiyimiz bir cümlə qarşı tərəfin qəlbində dərin iz buraxa bilər.

Məsuliyyətli insan danışmazdan əvvəl düşünür. O bilir ki, dilindən çıxan söz artıq yalnız onun deyil, nəticəsinin də sahibidir. Buna görə hər sözün arxasında üç sual dayanır: Bu söz doğrudurmu? Bu söz faydalıdırmı? Bu sözü deməyim mənə və qarşı tərəfə nə qazandıracaq?

İnsan bu sualları özünə verməyi vərdiş etdikdə dili də, münasibətləri də dəyişməyə başlayır.

Bədii Hekayə - Deməzdən Əvvəl Düşün

Cəlilabad rayonunda yaşayan Vüqar kiçik bir mağazada işləyirdi. O, insanlarla mehriban davranırdı, amma bir xüsusiyyəti vardı: eşitdiyi xəbərləri çox tez başqalarına danışırdı.

Bir gün mağazaya gələn müştərilərdən biri başqa bir kənd sakini haqqında belə dedi:

– Deyirlər, Ənvər böyük bir borca düşüb.

Vüqar bu sözü eşitdi.

Heç nə soruşmadı.

Heç nə araşdırmadı.

Axşam dostlarından birinə danışdı:

– Eşitmisən? Ənvərin vəziyyəti çox pisdir. Böyük borcu var.

Dostu da bu sözü başqasına danışdı.

Bir neçə gün ərzində xəbər kənddə yayıldı.

Amma həqiqət tamam başqa idi.

Ənvər sadəcə yeni iş qurmaq üçün bankdan kredit götürmüşdü və

ödənişlərini vaxtında edirdi.

Şayiə isə onun haqqında insanların fikrini dəyişmişdi.

Bəzi insanlar onunla iş görməkdən çəkinməyə başladılar.

Ənvər vəziyyətdən xəbər tutanda çox pis oldu.

Bir gün Vüqarın yanına gəldi.

– Bu sözü sən yaymısan?

Vüqar başını aşağı saldı.

– Mən sadəcə eşitdiyimi demişdim.

Ənvər sakitcə soruşdu:

– Bəs məndən soruşmuşdun?

– Xeyr.

– Araşdırmışdın?

– Xeyr.

– Onda bilmədiyin bir şeyi niyə mənim haqqımda danışdın?

Vüqar cavab verə bilmədi.

Ənvər getdi.

Vüqar həmin gecə uzun müddət yata bilmədi.

Səhər mağazaya gələndə qərar verdi ki, səhvini düzəltməlidir.

Əvvəl Ənvərdən üzr istədi.

Sonra həmin sözü eşidən hər kəsə dedi:

– Mən sizə düzgün olmayan məlumat vermişəm. Ənvər haqqında dediyim söz həqiqətə uyğun deyil. Mən bunu araşdırmadan danışmışam. Xahiş edirəm, bu sözü daha heç kimə deməyin.

Bir neçə nəfər ona dedi:

– Nə yaxşı ki, səhvini etiraf etdin.

Amma Vüqar başını yellədi:

– Mən bir səhvlə kifayətlənmədim. Əvvəl səhv söz dedim, sonra onun yayılmasına səbəb oldum. İndi isə bacardığım qədər zərəri düzəltməliyəm.

Həmin gündən sonra mağazada eşitdiyi hər xəbərə qarşı münasibəti dəyişdi.

Kimsə bir insan haqqında nəsə danışanda soruşurdu:

– Bunu haradan bilirsən?

– Əminsən?

– Bunu həmin şəxsin özü təsdiqləyib?

Əgər cavab yox idisə, Vüqar söhbəti davam etdirmirdi.

Bir gün dostlarından biri ona dedi:

– Sən çox dəyişmisən. Əvvəllər eşitdiyin hər şeyi danışırdın.

Vüqar gülümsədi:

– Mən bir şeyi gec öyrəndim.

Sözün ağırlığını yalnız dedikdən sonra yox, deməzdən əvvəl hiss etmək lazımdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) dövründə yayılan xəbərlərin doğruluğunun araşdırılması xüsusi əhəmiyyət daşıyırdı. Qurani - Kərimdə möminlərə bir

xəbər gətirən insanın xəbərini araşdırmaq əmr edilmişdir ki, bilmədən insanlara zərər vurulmasın.

Bu prinsip Hücurat surəsinin 6-cı ayəsində açıq şəkildə ifadə olunur.

Bu, İslamın informasiya və söz məsuliyyətinə verdiyi böyük əhəmiyyəti göstərir. İnsan eşitdiyi hər xəbəri dərhal yaymamalıdır. Çünki yanlış məlumatın yayılması bəzən bir insanın namusuna, nüfuzuna, ailəsinə və həyatına ciddi zərər verə bilər.

Peyğəmbər (s) da insanları yalan danışmaqdan və eşitdiyi hər şeyi düşünmədən nəql etməkdən çəkindirirdi. Çünki insanın "mən sadəcə eşitdiyimi dedim" deməsi məsuliyyəti tam aradan qaldırmır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Dediyi elə bir söz yoxdur ki, *(onu yazmaq üçün)* **yanında hazır durmuş gözətçi olmasın."** (Qaf surəsi, ayə 18)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Ey iman gətirənlər! Əgər bir fəsadçı sizə bir xəbər gətirsə, *(onu)* **araşdırın. Yoxsa bilmədən bir qövmə pislik edər, sonra da bunun peşmançılığını çəkərsiniz."** (Hucurat surəsi, ayə 6)

Başqa bir ayədə isə buyurulur:

"Haqqında məlumatın olmadığı bir işin dalınca getmə. Çünki qulaq, göz və ürək – bunların hamısı *(sahibinin əməlləri)* **barəsində sorğu-sual olunacaqdır."** (İsra surəsi, ayə 36)

Bu ayələr insana mühüm bir prinsip öyrədir: bilmədiyin şeyi bilirmiş kimi danışma və eşitdiyin hər xəbəri araşdırmadan yayma.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Kim Allaha və Axirət gününə inanırsa, ya xeyir danışsın, ya da sussun."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"İnsana yalançı olması üçün eşitdiyi hər şeyi danışması kifayətdir."

(Mənbə: Səhih Muslim, Müqəddimə.)

Bu hədis xüsusilə söz və informasiya məsuliyyətini çox aydın göstərir. İnsan hər eşitdiyini danışdıqda, bilmədən yalanın yayılmasına vasitəçi ola bilər.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Söz söyləmədiyin müddətdə onun sahibi sənsən; söylədikdən sonra isə o sənin sahibindir." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Bu hikmət insana sözün geri qaytarılmasının nə qədər çətin olduğunu xatırladır.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya göstərir ki, insanlar eşitdikləri məlumatları həmişə olduğu kimi yadda saxlamırlar. İnsan bir hadisəni başqasına danışarkən bəzi detalları dəyişdirə, öz şərhini əlavə edə və nəticədə ilkin məlumatdan fərqli bir hekayə yarada bilər.

Bu səbəbdən şayiələr bir insandan digərinə keçdikcə dəyişə bilər. Xüsusilə emosional və sensasiyalı xəbərlər insanların diqqətini daha çox çəkdiyi üçün onların sürətlə yayılması mümkündür.

Məsuliyyətli ünsiyyət isə insanın eşitdiyi məlumatı dərhal paylaşmaması, mənbəni yoxlaması və əmin olmadığı məsələdə ehtiyatlı danışmasıdır.

Psixoloji baxımdan bir insanın "Mən bunu dəqiq bilmirəm" deməsi də sağlam düşüncənin göstəricisidir. Hər şeyi bilmək məcburiyyətində deyilik. Bəzən "bilmirəm" demək, yanlış bir söz deməkdən daha böyük dürüstlükdür.

Hikmət Pəncərəsi

Söz toxum kimidir.
Ağzından çıxar...
Başqasının qəlbində cücərər.
Yaxşı söz sevinc gətirər.
Pis söz yara açar.
Yalan söz isə...
Bəzən bir çox insanın həyatına zərər verər.
Ona görə sözünü əkməzdən əvvəl düşün:
Bu toxumdan nə bitəcək?

Oxucuya Bir Sual

Sənə bir insan haqqında xəbər gəlsə və onun doğru olub-olmadığını bilməsən, onu başqasına danışarsanmı? Yoxsa əvvəlcə özünə "Mən bunu danışmağa nə haqqla əminəm?" sualını verərsən?

Son Söz

Sözün məsuliyyəti insanın dilindən çıxan hər kəlmənin arxasında dayanmaq bacarığıdır. İnsan bir söz deyəndə yalnız həmin anı deyil, sözünün doğura biləcəyi nəticəni də düşünməlidir.

Bir insan haqqında danışarkən onun yanında olmadığını unutmaq olmaz. Bir xəbər yayarkən onun doğru olub-olmadığını yoxlamaq lazımdır. Bir vəd verərkən onu yerinə yetirib-yetirə bilməyəcəyimizi düşünməliyik. Bir sirr eşidəndə isə onu qorumağın bizə həvalə edilmiş bir əmanət olduğunu anlamalıyıq.

Bəzən insan sözünün məsuliyyətini yalnız zərər baş verdikdən sonra anlayır. Halbuki müdriklik zərərdən sonra peşman olmaq deyil, zərər baş verməzdən əvvəl düşünməkdir.

Sosial şəbəkələr və sürətli informasiya dövründə bu məsuliyyət daha da böyükdür. Bir məlumatı paylaşmaq cəmi bir neçə saniyə çəkir, amma həmin məlumatın nəticəsini geri qaytarmaq bəzən mümkün olmur. Buna görə "Mən sadəcə paylaşdım" demək məsuliyyətdən tam azad etmir. İnsan paylaşdığı sözün də məsuliyyətini daşıyır.

Həqiqi dürüstlük yalnız doğru danışmaq deyil. Doğruluğundan əmin olmadığın şeyi danışmamaq da dürüstlükdür. Həqiqi mərhəmət yalnız yaxşılıq etmək deyil. Başqasının qəlbini lazımsız sözlə incitməmək də mərhəmətdir. Həqiqi ağıl isə yalnız çox danışmaq deyil. Nə zaman danışmaq,

nə zaman susmaq və nəyi heç vaxt deməmək lazım olduğunu bilməkdir.

Unutma:

Sözün kiçik görünə bilər, amma nəticəsi böyük ola bilər. Dilindən çıxan hər kəlmə sənin xarakterindən bir iz daşıyır. Ona görə danışmazdan əvvəl düşün, eşitdiyini araşdır, bilmədiyin barədə hökm vermə və verdiyin sözə sadiq qal. Çünki insanın dilinə nəzarəti onun əxlaqının, sözünə sahib çıxması isə xarakterinin göstəricisidir.

XOŞ MÜNASİBƏT QURMAQ

İnsanlara Gözəl Davranmağın Hikməti

“… İnsanlara xoş söz deyəcəksiniz… *(deyə)* əhd bağladıq…”

(Bəqərə surəsi, ayə 83)

Giriş

İnsan tək yaşamaq üçün yaradılmayıb. O, ailə qurur, dostluq edir, qonşuları ilə ünsiyyət saxlayır, müəllimlərdən öyrənir, iş yoldaşları ilə əməkdaşlıq edir və hər gün müxtəlif insanlarla qarşılaşır. Bu münasibətlərin keyfiyyəti isə çox vaxt insanın qarşısındakına necə davranmasından asılı olur.

Xoş münasibət qurmaq hər kəsin fikri ilə razılaşmaq demək deyil. İnsan qarşı tərəfin fikrini qəbul etməsə də ona hörmət göstərə bilər. Fikir ayrılığı düşmənçilik yaratmamalıdır. Əsl mədəniyyət insanın yalnız sevdiyi insanlarla deyil, razılaşmadığı insanlarla da nəzakətli və ədalətli davrana bilməsidir.

Bəzən insan özünü böyük hesab etdiyi üçün başqalarına soyuq münasibət göstərir. Bəzən də maddi vəziyyətinə, vəzifəsinə, təhsilinə və ya cəmiyyətdəki mövqeyinə görə insanları özündən aşağı görür. Halbuki insanın həqiqi dəyəri başqalarına necə davrandığında görünür. Vəzifə insanı böyük göstərə bilər, amma gözəl əxlaq insanı həqiqətən böyük edir.

Xoş münasibət çox vaxt böyük işlərlə başlamır. Bir salam, bir təbəssüm, diqqətlə dinləmək, təşəkkür etmək, qarşı tərəfin halını soruşmaq və ehtiyacı olanda kömək etmək münasibətlərin təməlini qurur. İnsanlara özümüzə göstərilməsini istədiyimiz hörməti göstərdikdə cəmiyyət də daha isti və mehriban bir yerə çevrilir.

Bədii Hekayə

Ağsu rayonunda yaşayan Ənvər uzun illər kənddə kiçik bir emalatxana işlədirdi. O, ağacdan müxtəlif əşyalar hazırlayır, dolanışığını bu işdən təmin edirdi. Emalatxanasına hər cür insan gəlirdi. Bəziləri imkanlı, bəziləri kasıb, bəziləri yaşlı, bəziləri isə gənc idi.

Ənvərin bir xüsusiyyəti vardı: mağazaya girən hər kəsə eyni münasibətlə davranırdı.

Bir gün bahalı avtomobillə bir nəfər gəlib böyük bir sifariş verdi. Ənvər onunla mehriban danışdı.

Bir qədər sonra geyimi köhnə olan yaşlı bir kişi gəldi. O, yalnız kiçik bir taxta çərçivə düzəltdirmək istəyirdi.

Ənvər ona da eyni diqqətlə yanaşdı.

Yanında işləyən gənc soruşdu:

– Usta, niyə hamıya eyni münasibət göstərirsiniz? Bu adam böyük sifariş vermədi axı.

Ənvər gülümsədi:

– Mən insanın sifarişinə yox, insan olduğuna baxıram.

Gənc bir müddət susdu.

Aradan bir neçə ay keçdi.

Bir gün emalatxanaya şəhərdən gəlmiş bir mütəxəssis daxil oldu. O, Ənvərin hazırladığı işlərə baxdı və çox bəyəndi.

– Bunları siz hazırlayırsınız?

– Bəli.

Mütəxəssis ona böyük bir layihə təklif etdi. Layihə Ənvərin emalatxanasının böyüməsinə səbəb ola bilərdi.

Ənvər sonradan öyrəndi ki, həmin mütəxəssis aylar əvvəl emalatxanaya gələn yaşlı kişinin oğlu imiş.

Bir gün həmin gənc Ənvərə dedi:

– Atam sizdən danışmışdı. Deyirdi ki, sizin emalatxanada ona heç kim kasıb adam kimi baxmadı.

Ənvər gülümsədi:

– Mən ona xüsusi bir yaxşılıq etməmişdim.

Sadəcə insan kimi davranmışdım.

Mütəxəssis cavab verdi:

– Bəzən insan kimi davranmaq ən böyük yaxşılıqdır.

İllər sonra Ənvərin emalatxanası böyüdü. Yanında işləyən gənc artıq özü usta olmuşdu.

Bir gün həmin gənc yeni işçiyə belə dedi:

– Burada bir qayda var.

Müştərinin cibinə yox, üzünə bax.

Çünki sən onun nə qədər pulu olduğunu bilməyə bilərsən.

Amma onun da sənin kimi hörmətə ehtiyacı olduğunu bilə bilərsən.

Ənvərin illər əvvəl dediyi söz artıq bir ənənəyə çevrilmişdi.

"Mən insanın sifarişinə yox, insan olduğuna baxıram."

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) insanlarla münasibətdə yüksək əxlaqı ilə tanınırdı. O, varlı ilə kasıbı, güclü ilə zəifi insanlıq baxımından fərqləndirməz, insanların ləyaqətini qoruyardı.

Bir rəvayətdə Peyğəmbərin (s) yanından bir cənazə keçərkən ayağa qalxdığı, ona bunun yəhudi cənazəsi olduğu bildirildikdə isə *"Məgər o insan deyilmi?"* mənasında cavab verdiyi nəql olunur.

Bu hadisə Səhih əl-Buxari və Səhih Muslimdə nəql edilmişdir.

Bu davranış insana mühüm bir dərs verir: insanın ləyaqətinə hörmət etmək üçün onun bizimlə eyni düşüncədə olması vacib deyil. Gözəl əxlaq yalnız özümüzə bənzəyən insanlara deyil, bütün insanlara qarşı göstərilməlidir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“… İnsanlara xoş söz deyəcəksiniz… *(deyə)* **əhd bağladıq…”**

(Bəqərə surəsi, ayə 83)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Yaxşılıqla pislik eyni ola bilməz. Sən *(pisliyi)* **yaxşılıqla dəf et! O**

zaman sənlə ədavət aparan kimsə sanki yaxın bir dost olar."

(Fussilət surəsi, ayə 34.)

Başqa bir ayədə isə buyurulur:

"… Allah özünü öyənləri və lovğalıq edənləri sevmir."

(Nisa surəsi, ayə 36.)

Bu ayələr göstərir ki, insanlarla gözəl münasibət qurmaq İslam əxlaqının mühüm prinsiplərindəndir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Sizin ən xeyirliniz əxlaqı ən gözəl olanınızdır."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə buyurmuşdur:

"Qardaşının üzünə təbəssüm etməyin sənin üçün sədəqədir."

(Mənbə: Sünən Tirmizi.)

Bu hədis göstərir ki, xoş münasibət yalnız böyük maddi yardımlarla ifadə olunmur. Bir təbəssüm belə insanın qəlbinə sevinc gətirə bilər.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"İnsanlarla elə davran ki, onlar sənin yoxluğuna həsrət qalsınlar, ölümündən sonra isə sənin üçün ağlasınlar."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Bu hikmət insana xatırladır ki, insanın dünyada qoyduğu ən qiymətli iz onun başqalarının qəlbində yaratdığı izdir.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiya insan münasibətlərində hörmətli və isti ünsiyyətin böyük əhəmiyyət daşıdığını göstərir. İnsan özünü qəbul edilmiş və dəyərli hiss etdikdə qarşı tərəfə daha çox etibar edir və münasibətlər daha sağlam olur.

Sadə davranışlar – salam vermək, göz təması qurmaq, qarşı tərəfin sözünü kəsməmək, təşəkkür etmək, səmimi təbəssüm və diqqətlə dinləmək – münasibətlərdə müsbət emosional mühit yaradır.

Əksinə, insanları alçaltmaq, daim tənqid etmək, laqeyd davranmaq və yalnız öz fikrini doğru hesab etmək münasibətlərdə məsafə yaradır.

Xoş münasibət həm də qarşılıqlıdır. İnsan başqalarına hörmət göstərdikcə çox vaxt hörmətlə qarşılaşır. Bu, o demək deyil ki, hər kəs mütləq yaxşı davranacaq. Amma gözəl əxlaq insanın öz xarakterini qorumasına və cəmiyyətdə sağlam münasibətlər yaratmasına kömək edir.

Hikmət Pəncərəsi

Bir insanın qəlbinə girmək üçün...
Bəzən böyük hədiyyə lazım deyil.
Bir salam...
Bir təbəssüm...
Bir xoş söz...
Və bir az diqqət kifayətdir.
Çünki insan çox şeyi unuda bilər.

Amma yanında özünü necə hiss etdiyini...
Çox vaxt unutmaz.

Oxucuya Bir Sual

Sənlə qarşılaşan insanlar səndən ayrıldıqdan sonra özlərini daha yaxşı hiss edirlərmi? Yoxsa sənin sözlərin və davranışların onları daha da yorur?

Son Söz

Xoş münasibət qurmaq insanın qarşısındakını özünə bənzətməyə çalışması deyil. Əksinə, fərqliliklərə baxmayaraq hörmət etməyi bacarmaqdır. İnsanların düşüncələri, xarakterləri, imkanları və həyat hekayələri fərqli ola bilər. Lakin hər insan hörmətə layiqdir.

Gözəl münasibətlər bir gündə qurulmur. Onlar hər gün deyilən xoş sözlər, göstərilən diqqət, edilən kiçik yaxşılıqlar və qarşılıqlı hörmətlə yavaş-yavaş formalaşır. Eyni şəkildə, bir insanın qəlbini qırmaq da bəzən bir neçə saniyə çəkir. Buna görə münasibətləri qorumaq üçün dilimizə və davranışlarımıza diqqət etməliyik.

Xoş münasibət zəiflik deyil. Qarşı tərəfə hörmət göstərmək öz dəyərimizi azaltmır. Əksinə, insanın tərbiyəsini və daxili zənginliyini göstərir. Həqiqətən güclü insan başqasını alçaltmaqla özünü böyütməyə ehtiyac duymur.

Həyatda elə insanlar var ki, onların yanına daxil olduğumuz zaman özümüzü rahat hiss edirik. Onlar bizi mühakimə etmədən dinləyir, səhvimizdə bizi alçaltmır, sevincimizə sevinir və çətinliyimizdə yanımızda olurlar. Belə insanların yanında olmaq insanın qəlbinə rahatlıq gətirir. Biz də başqaları üçün belə insan olmağa çalışmalıyıq.

Unutma:

İnsanların sənin haqqında nə düşündüyünü həmişə idarə edə bilməzsən. Amma onların yanında necə bir insan olacağını idarə edə bilərsən. Elə davran ki, sənlə qarşılaşan insan səndən ayrılarkən qəlbində ağırlıq yox, bir az rahatlıq, bir az sevinc və bir az da ümid aparsın. Çünki gözəl münasibət insanın başqasına verdiyi ən qiymətli hədiyyələrdən biridir.

ETİMADI QORUMAQ

Bir Dəfə Qazanılan, Hər Gün Qorunan Əmanət

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı ... əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Giriş

İnsan münasibətlərinin ən qiymətli sütunlarından biri etimaddır. İnsan kiməsə etibar edəndə ona yalnız bir sözünü və ya sirrini deyil, bəzən qəlbinin bir parçasını da əmanət edir. Dost öz dərdini danışanda, valideyn övladına bir məsələni tapşıranda, müəllim şagirdinə məsuliyyət verəndə, rəhbər işçisinə güvənəndə əslində aralarında görünməyən bir körpü qurulur. Həmin körpünün adı etimaddır.

Etimadın qazanılması uzun zaman tələb edə bilər, amma itirilməsi bəzən bir neçə saniyə çəkir. Bir insan illərlə dürüst davrana bilər, lakin bir sirri yaymaq, verilmiş sözə əməl etməmək və ya etibardan sui-istifadə etmək həmin illərin etibarını sarsıda bilər.

Etimadı qorumaq yalnız yalan danışmamaq deyil. Sözünün arxasında dayanmaq, başqasının sirrini saxlamaq, sənə verilmiş məsuliyyətə ciddi yanaşmaq, insanın yoxluğunda onun haqqında ədalətli danışmaq və onun zəifliyindən öz xeyrin üçün istifadə etməmək də etimadı qorumağın bir hissəsidir.

Etibarlı insanın ən gözəl xüsusiyyətlərindən biri budur ki, o, başqasının ona əmanət etdiyi şeyi özünə verilmiş bir üstünlük kimi görmür. Əksinə, onu məsuliyyət kimi qəbul edir. Çünki insanın sənə etibar etməsi sənin başqasından daha güclü olmağın deyil, onun sənin xarakterinə güvənməsinin göstəricisidir.

Bədii Hekayə - Etimadın Əmanəti

Astara rayonunda yaşayan Samir kiçik bir tikinti şirkətində işləyirdi. O, uzun illər həmin şirkətdə çalışdığı üçün rəhbərinin və iş yoldaşlarının etimadını qazanmışdı. Samirin bir xüsusiyyəti vardı: ona verilən hər işi öz işi kimi qəbul edirdi.

Bir gün şirkətin rəhbəri onu yanına çağırdı.

– Samir, sənə vacib bir məsələ tapşıracağam. Amma bu məlumat hələ heç kimə deyilməməlidir.

Samir başını tərpətdi.

– Narahat olmayın. Mənim üçün əmanətdir.

Rəhbər ona şirkətin gələcək layihəsi haqqında məlumat verdi. Layihə hələ təsdiqlənməmişdi və vaxtından əvvəl yayılması şirkət üçün problem yarada bilərdi.

Samir həmin gün evə qayıdanda dostu ona zəng etdi.

– Eşitmişəm, şirkət böyük layihə alır. Sən bir şey bilirsən?

Samir bir anlıq susdu.

O, məlumatı bilirdi.

Həm də çox maraqlı məlumat idi.

Amma cavab verdi:

– Mənim bu barədə danışmağım düzgün olmaz.

Dostu israr etdi:

– Axı mən sənin dostunam.

Samir gülümsədi:

– Elə dost olduğun üçün bunu sənə danışmayacağam.

Dostu əvvəlcə incidi.

– Mənə etibar etmirsən?

Samir sakitcə cavab verdi:

– Əksinə, sənə hörmət etdiyim üçün səni də bu əmanətin məsuliyyətinə salmaq istəmirəm.

Bir neçə həftə sonra layihə rəsmi şəkildə elan edildi. Şirkətin rəhbəri Samiri yanına çağırdı.

– Bilirsən, mən sənə niyə güvənirəm?

Samir susdu.

– Çünki sənə etibar edilən şeyi öz üstünlüyünə çevirmirsən.

Samir həmin sözləri çox qiymətli bir mükafat kimi qəbul etdi.

İllər sonra şirkətdə böyük dəyişikliklər baş verdi. Rəhbər başqa şəhərə köçdü və yeni idarəetməyə keçdi. Şirkətin ən məsuliyyətli işlərindən biri Samirə tapşırıldı.

Yeni rəhbər ona dedi:

– Sənin haqqında çox yaxşı şeylər eşitmişəm. Deyirlər, sənə verilən əmanəti qoruyursan.

Samir gülümsədi:

– Mən bunu xüsusi bir fəzilət hesab etmirəm. Sadəcə mənə necə davranılmasını istəyirəmsə, mən də insanlara elə davranmağa çalışıram.

Bir müddət sonra Samirin yanında işləyən gənc böyük bir səhv etdi. O, qorxaraq Samirin yanına gəldi.

– Mən səhv etmişəm. Xahiş edirəm, bunu heç kimə deməyin. Düzəltmək istəyirəm.

Samir ona baxıb dedi:

– Mən sənin səhvini gizlətməyəcəyəm, amma səni də insanların qarşısında alçaltmayacağam. Gəlin birlikdə düzəldək.

Gənc təəccübləndi:

– Siz mənim işimi niyə qoruyursunuz?

Samir cavab verdi:

– Mən sənin səhvini yox, məsuliyyətini görürəm. Sənə bir dəfə etibar edən insanı ikinci dəfə məyus etməmək üçün əvvəlcə özünə etibar etməyi öyrənməlisən.

İllər sonra həmin gənc də rəhbər vəzifəsinə yüksəldi.

Bir gün onun yanına yeni işçi gəldi və səhv etdiyini etiraf etdi.

Gənc rəhbər bir anlıq düşündü.

Sonra Samirin illər əvvəl ona dediyi sözləri xatırladı:

"Etimad insanın səhvsiz olduğuna deyil, səhv etdikdə məsuliyyətdən

qaçmayacağına inanmaqdır."

O da həmin gəncə eyni şəkildə yanaşdı.

Beləcə, bir insanın qoruduğu etimad başqa bir insanın xarakterinə keçdi.

Çünki etimad yalnız qorunan bir sərvət deyil.

O, insandan insana ötürülən bir əxlaqdır.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmməd (s) peyğəmbərlikdən əvvəl belə Məkkə əhalisi arasında "əl-Əmin", yəni "etibarlı insan" kimi tanınırdı. İnsanlar onun dürüstlüyünə və əmanətə sadiqliyinə güvənirdilər.

Hətta Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyi zaman belə bəzi insanların əmanətləri onun yanında idi. Peyğəmbər (s) özünə düşmən olan insanların belə əmanətlərinə xəyanət etmədi. Əmanətlərin sahiblərinə çatdırılması üçün Həzrət Əliyə (ə) onları qaytarmağı tapşırdığı İslam tarixində məşhur şəkildə nəql olunur.

Bu hadisənin ən mühüm dərslərindən biri budur: etimad qarşı tərəfin kimliyinə görə qorunmur; insanın öz əxlaqına görə qorunur.

Sənə əmanət edilən şey onun sahibinin dostun və ya düşmənin olmasından asılı olmayaraq əmanətdir.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“Həqiqətən, Allah sizə əmanətləri sahiblərinə qaytarmanızı ... əmr edir...” (Nisa surəsi, ayə 58)

Başqa bir ayədə buyurulur:

“Ey iman gətirənlər! Allaha və Elçisinə xəyanətkarlıq göstərməyin və bilə-bilə aranızdakı əmanətlərə də qəsd etməyin.” (Ənfal surəsi, ayə 27)

Başqa bir ayədə isə möminlərin xüsusiyyətlərindən biri belə göstərilir:

“O *(mömin)* **kəslər ki, əmanətlərini və vədlərini qoruyurlar.”**

(Muminun surəsi, ayə 8)

Bu ayələr göstərir ki, etibarlı olmaq sadəcə sosial üstünlük deyil, möminin əxlaqi məsuliyyətlərindən biridir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Münafiqin əlaməti üçdür: danışanda yalan danışar, vəd etdikdə vədinə xilaf çıxar və ona əmanət verildikdə xəyanət edər."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis etimadın üç mühüm dayağına diqqət çəkir: dürüst danışmaq, verilən sözə əməl etmək və əmanəti qorumaq.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Sənə əmanət verənə əmanəti qaytar və sənə xəyanət edənə xəyanət etmə." (Mənbə: Sünən Əbu Davud; Sünən Tirmizi.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Əmanətə riayət etmək ruzini artırar." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa bir hikmətində isə əmanətə sadiqliyi insanın iman və əxlaqının göstəricilərindən biri kimi vurğulayır.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada etimad sağlam münasibətlərin əsas dayaqlarından biri hesab olunur. İnsan qarşısındakı şəxsin sözünün və davranışının sabit olduğuna inandıqda onunla daha rahat ünsiyyət qurur, şəxsi fikirlərini bölüşür və əməkdaşlıq etməyə daha çox meylli olur.

Etimadın formalaşması adətən kiçik və ardıcıl davranışlarla baş verir. Verilən sözə əməl etmək, gecikəndə xəbər vermək, sirri qorumaq, səhv etdikdə etiraf etmək və qarşı tərəfin sərhədlərinə hörmət etmək zamanla etibarlı xarakter formalaşdırır.

Əksinə, yalan, vədə əməl etməmək, sirri yaymaq və insanın zəifliyindən öz xeyrinə istifadə etmək etimadı sürətlə sarsıda bilər.

Psixoloji baxımdan ən mühüm məqamlardan biri də budur: etimadın itirilməsi münasibətin mütləq sonu demək deyil. Səmimi etiraf, məsuliyyəti qəbul etmək və davamlı şəkildə düzgün davranmaq müəyyən hallarda etimadın yenidən qurulmasına imkan verə bilər. Lakin bu, yalnız sözlə deyil, zaman içində göstərilən davranışla sübut olunur.

Hikmət Pəncərəsi

Etimad şüşəyə bənzəyir.
Bir dəfə sınanda...
Yenidən birləşdirmək mümkündür.
Amma əvvəlki kimi izsiz olmaya bilər.
Ona görə...
Sənə verilən etimadı qoruyub saxla.
Çünki insanın sənə "güvənirəm" deməsi...
Sənə verdiyi ən qiymətli əmanətlərdən biridir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün bir insan sənə ən böyük sirrini danışsa, o sirri yalnız sənin bilməyinlə kifayətlənib onu qoruyarsanmı? Bəs sənə verilən söz, tapşırıq və məsuliyyətə də eyni əmanət kimi yanaşırsanmı?

Son Söz

Etimad bir gündə yaranmır. İnsan illərlə dürüst davranaraq, verdiyi sözə əməl edərək və əmanətləri qoruyaraq etibar qazanır. Lakin həmin etimadı qorumaq üçün hər gün yenidən düzgün davranmaq lazımdır.

Etibarlı insanın ən böyük xüsusiyyətlərindən biri budur ki, başqalarının onun yanında olmadığı vaxt da onların haqqını qoruyur. Çünki əsl sədaqət insanın qarşısında yaxşı görünmək deyil, onun yoxluğunda da doğru davranmaqdır.

Sənə bir insanın sirri əmanət edilirsə, onu yaymaqla özünü maraqlı göstərməyə çalışma. Sənə bir vəzifə tapşırılırsa, onu məsuliyyətlə yerinə yetir. Bir söz verirsənsə, imkanın daxilində həmin sözün arxasında dayan. Əgər verdiyin sözü yerinə yetirə bilməyəcəyini anlayırsansa, əvvəlcədən xəbər ver. Çünki dürüstlük yalnız "bəli" demək deyil; lazım gəldikdə səmimi şəkildə "bunu bacarmayacağam" deməyi də bacarmaqdır.

Etimadı qorumağın ən gözəl tərəfi budur ki, insan başqasının qəlbində özünə təhlükəsiz bir yer qazanır. Belə insanın yanında insanlar qorxmadan danışa, səhvlərini etiraf edə və çətinliklərini bölüşə bilirlər. Çünki bilirlər ki, onların zəifliyi silaha çevrilməyəcək.

Unutma:

İnsan sənin var-dövlətini, vəzifəni və ya biliyini bir gün unuda bilər. Amma sənə etibar edib-etmədiyini çox uzun müddət xatırlayar. Etimad qazanmaq böyük sərvətdir, onu qorumaq isə böyük məsuliyyətdir. Sənə etibar edən insanın etimadını elə qoru ki, sənin yoxluğunda belə sənin haqqında deyilən ilk söz "Ona güvənmək olar" olsun.

HƏYATDA MƏQSƏDLİ OLMAQ

Hara Getdiyini Bilmək

“De: “Şübhəsiz ki, mənim namazım da, qurbanım da, həyatım da, ölümüm də aləmlərin Rəbbi Allaha məxsusdur!” (Ənam surəsi, ayə 162)

Giriş

İnsan həyatında ən mühüm suallardan biri budur: "Mən bu həyatı nə üçün yaşayıram?" İnsan bu sualın cavabını tapmadıqda günlərini keçirə bilər, amma həyatının istiqamətini müəyyən etməkdə çətinlik çəkər. Günlər bir-birini əvəz edər, illər keçər, insan çox iş görər, amma sonunda "Mən bütün bunları nə üçün etdim?" sualı qarşısında qala bilər.

Məqsədli olmaq insanın həyatında böyük bir xəyal qurub onun arxasınca kor-koranə qaçması demək deyil. Məqsədli insan əvvəlcə hara getmək istədiyini müəyyən edir, sonra həmin istiqamətə uyğun addımlar atır. O bilir ki, hər gün görülən kiçik işlər zamanla böyük nəticələr yaradır.

Məqsəd insanın həyatına istiqamət verir. İstiqaməti olmayan insan isə çox hərəkət etsə belə, doğru yerə çatmaya bilər. Təsəvvür et ki, bir gəmi dənizdə sürətlə hərəkət edir, amma kapitanın istiqaməti yoxdur. Gəminin sürətli olması onun doğru limana çatacağı anlamına gəlmir. İnsan həyatı da belədir. Çox çalışmaq vacibdir, amma nə üçün çalışdığını bilmək daha vacibdir.

Məqsəd yalnız pul qazanmaq, vəzifə sahibi olmaq və ya məşhurlaşmaq olmamalıdır. Bunlar insanın həyatında vasitə ola bilər, amma həyatın bütün mənasına çevrildikdə insan sahib olduqlarının əsirinə çevrilə bilər. Həqiqi məqsəd insanın həm özünü inkişaf etdirməsinə, həm başqalarına fayda verməsinə, həm də mənəvi cəhətdən yüksəlməsinə xidmət etməlidir.

Məqsədli insan hər gün özünə sual verir: "Bu gün etdiyim iş məni olmaq istədiyim insana yaxınlaşdırırmı?" Əgər cavab xeyrdirsə, istiqamətini yenidən nəzərdən keçirir.

Bədii Hekayə - Hara Getdiyini Bil

Qax rayonunda yaşayan Elvin uşaqlıqdan çox maraqlı bir uşaq idi. Hər şeylə maraqlanır, müxtəlif işlərə başlayır, amma çoxunu yarımçıq qoyurdu. Bir gün rəsm çəkir, bir neçə həftə sonra bundan bezirdi. Sonra idmana başlayırdı, bir müddət sonra başqa bir işə keçirdi. Kitab oxumağa həvəs göstərir, amma bir neçə gündən sonra kitabı kənara qoyurdu.

Atası bir gün ona dedi:

– Sən çox şey etmək istəyirsən. Amma bir şeyi unutursan.

– Nəyi?

– Hara getdiyini.

Elvin atasının sözünü tam anlamadı.

Atası onu kəndin kənarındakı təpəyə apardı. Qarşıda müxtəlif istiqamətlərə gedən yollar vardı.

– Tutaq ki, mən sənə deyirəm: "Get."

Elvin soruşdu:

– Hara?

– Fərqi yoxdur. Sadəcə get.

Elvin güldü:

– Bu necə yol göstərməkdir? Hara gedəcəyimi bilmədən necə gedim?

Atası dedi:

– Həyatda məqsədsiz yaşayan insanın vəziyyəti də budur. O, daim hərəkətdədir, amma hara getdiyini bilmir.

Bu söhbət Elvinin yadında qaldı.

O, özünə bir dəftər aldı və ilk səhifəsinə yazdı:

"Mən necə bir insan olmaq istəyirəm?"

Uzun müddət düşündü.

Sonra yazdı:

"Bilikli olmaq istəyirəm. Ailəmə faydalı olmaq istəyirəm. İnsanlara kömək edən bir peşə sahibi olmaq istəyirəm. Allahın razılığını qazanacaq bir həyat yaşamaq istəyirəm."

Sonra ikinci sualı yazdı:

"Bunun üçün nə etməliyəm?"

Bu dəfə cavab daha çox idi.

Hər gün kitab oxumaq.

Vaxtını düzgün bölmək.

Peşə öyrənmək.

İnsanlarla yaxşı davranmaq.

Səhlənkarlığı azaltmaq.

Pis vərdişlərdən uzaqlaşmaq.

Və ən əsası, başladığı işi yarımçıq qoymamaq.

Elvin birdən-birə dəyişmədi. İlk günlər çətin oldu. Bəzən planına əməl etmədi. Bəzən həvəsi azaldı. Amma məqsədini xatırlayıb yenidən başladı.

İllər keçdi.

Elvin yaxşı bir mütəxəssis oldu. Öz işi ilə yanaşı kənddə uşaqlara pulsuz dərslər keçməyə başladı.

Bir gün uşaqlardan biri ondan soruşdu:

– Müəllim, siz necə bu qədər şey öyrəndiniz?

Elvin gülümsədi:

– Mən hər şeyi birdən öyrənmədim. Sadəcə hər gün bir az irəlilədim.

Uşaq soruşdu:

– Bəs heç yorulmadınız?

– Yoruldum.

– Bəs niyə dayanmırdınız?

Elvin uzaqdakı dağlara baxdı:

– Çünki insan yolun uzunluğuna baxıb dayanarsa, heç vaxt mənzilə çatmaz. Mən hər gün yalnız növbəti addımı düşünürdüm.

Sonra uşaqlara dedi:

– Həyatda ən təhlükəli şey yıxılmaq deyil.

– Bəs nədir?

– Hara getdiyini bilmədən illərlə yol getməkdir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) həyatı məqsədli və istiqamətli həyatın ən böyük nümunələrindən biridir. O, qarşısına çıxan çətinliklərə görə əsas məqsədindən əl çəkmirdi. Məkkə dövründə ağır təzyiqlər, boykot, təhqirlər və müxtəlif çətinliklərlə qarşılaşmasına baxmayaraq, insanları tövhidə, ədalətə və gözəl əxlaqa çağırmaqdan vaz keçmədi.

Onun həyatında məqsədin yalnız şəxsi uğur olmadığı aydın görünür. O, öz rahatlığını deyil, insanlara haqqı çatdırmağı, onları yaxşılığa yönəltməyi və cəmiyyətdə ədalət yaratmağı əsas götürürdü.

Hicrət hadisəsi də məqsədli hərəkətin mühüm nümunəsidir. Peyğəmbər (s) və səhabələri təhlükə qarşısında plansız şəkildə hərəkət etmədilər. Tədbirlər görüldü, yol əvvəlcədən planlaşdırıldı və sonra Allaha təvəkkül edildi.

Bu bizə mühüm bir prinsip öyrədir:

Məqsədli insan həm Allaha güvənir, həm də əlindən gələn tədbiri görür.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“De: “Şübhəsiz ki, mənim namazım da, qurbanım da, həyatım da, ölümüm də aləmlərin Rəbbi Allaha məxsusdur!” (Ənam surəsi, ayə 162)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Mən cinləri və insanları ancaq Mənə ibadət etmək üçün yaratdım.” (Zəriyət surəsi, ayə 56)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun! Hər kəs sabahı üçün nə etdiyinə baxsın...” (Həşr surəsi, ayə 18)

Bu ayələr insanın həyatını düşünərək yaşamasını, gördüyü işlərin nəticəsini nəzərə almasını və həyatına mənəvi istiqamət verməsini öyrədir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əməllər niyyətlərə görədir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis göstərir ki, insanın gördüyü işin dəyərində onun məqsədi və niyyəti mühüm yer tutur.

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Dünyada qərib və ya yolçu kimi ol." (Mənbə: Səhih əl-Buxari.)

Bu hədis insanın dünya həyatını son mənzil kimi deyil, daha böyük bir məqsədə doğru gedən yol kimi görməsinə işarə edir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Kim öz dəyərini bilsə, özünü alçaltmaz."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

İnsanın məqsədli yaşaması üçün əvvəlcə özünün nə üçün yaradıldığını, hansı dəyərlərə sahib olmaq istədiyini və həyatının sonunda hansı insan kimi xatırlanmaq istədiyini düşünməsi lazımdır.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada məqsəd qoymağın insanın motivasiyasına və davranışlarına müsbət təsir göstərə biləcəyi geniş şəkildə araşdırılır. Aydın məqsədi olan insan nə etməli olduğunu daha yaxşı müəyyənləşdirə və öz irəliləyişini izləyə bilir.

Lakin məqsədin çox böyük və qeyri-müəyyən olması insanı yorub ümidsizləşdirə bilər. Buna görə böyük məqsədi kiçik addımlara bölmək daha faydalıdır.

Məsələn, "çox kitab oxuyacağam" deməkdənsə, "hər gün iyirmi dəqiqə kitab oxuyacağam" demək daha konkret məqsəddir. "Yaxşı insan olacağam" deməkdənsə, hər gün bir yaxşı davranışı şüurlu şəkildə həyata keçirmək bu məqsədi real davranışa çevirir.

Məqsədli insan həmçinin uğursuzluqları yolun sonu kimi qəbul etmir. Bəzən seçdiyi üsul səhv ola bilər, amma məqsədinə çatmaq üçün başqa üsul sınaya bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Yol uzun ola bilər.
Dağ hündür ola bilər.
Mənzil uzaq ola bilər.
Amma insan hara getdiyini bilirsə...
Hər addımının bir mənası vardır.
İstiqamətsiz sürət faydasızdır.
Bəzən yavaş getmək...
Yanlış istiqamətdə sürətlə getməkdən daha yaxşıdır.

Oxucuya bir sual

Əgər bu gün həyatının hansı istiqamətə getdiyini özünə soruşsan, cavabın nə olar? Beş il sonra necə bir insan olmaq istədiyini bilirsənmi?

Son Söz

Həyatda məqsədli olmaq insanın hər gün böyük işlər görməsi demək deyil. Bəzən məqsədə aparan ən mühüm addım çox kiçik görünür. Bir səhifə kitab oxumaq, bir pis vərdişdən uzaq durmaq, bir yaxşılıq etmək, vaxtında yatmaq, ailəyə vaxt ayırmaq və ya öyrənmək üçün hər gün bir az çalışmaq – bunların hamısı böyük məqsədin kiçik parçalarıdır.

Məqsədli insan həyatını təsadüflərin ixtiyarına buraxmır. O, özünə sual verir: "Mən nə üçün yaşayıram? Nə öyrənmək istəyirəm? Kimə fayda vermək istəyirəm? Arxamda necə bir iz qoymaq istəyirəm?"

Bu sualların cavabını düşünən insan həyatına istiqamət verməyə başlayır.

Ancaq məqsəd seçərkən yalnız "Nə qazanacağam?" sualını vermək kifayət deyil. "Kimə faydam dəyəcək?" sualını da vermək lazımdır. Çünki yalnız öz mənfəəti üçün yaşayan insan çox şey əldə etsə də, daxilən boş qala bilər. Başqalarına fayda verən insan isə öz həyatının mənasını daha dərindən hiss edə bilər.

Həyatda hər kəsin yolu fərqlidir. Birinin məqsədi elm öyrətmək,

digərinin insanlara şəfa vermək, bir başqasının ailəsini gözəl tərbiyə etmək, digərinin sənət yaratmaq və ya cəmiyyətə faydalı iş görmək ola bilər. Əsas məsələ məqsədin insanı yaxşılığa, inkişafa və mənəvi yüksəlişə aparmasıdır.

Bəzən insan məqsədinə gedərkən yorular. Bəzən başqaları onun yolunu anlamaz. Bəzən uğursuzluqlar qarşısına çıxar. Belə vaxtlarda məqsədini yenidən xatırlamaq insana güc verər. Çünki niyə başladığını bilən insan, necə davam edəcəyinə daha asan qərar verir.

Unutma:

Həyat sadəcə günləri başa vurmaq deyil. Həyat hər keçən günün səni daha yaxşı bir insana çevirməsidir. Qarşına bir məqsəd qoy, onu yaxşı niyyətlə seç, böyük məqsədi kiçik addımlara böl və hər gün bir addım at. Çünki insanın həyatda hara çatacağını çox vaxt bir böyük addım deyil, hər gün atdığı kiçik, amma doğru addımlar müəyyən edir.

YAXŞILIQ ETMƏK VƏ QARŞILIQ GÖZLƏMƏMƏK

Yaxşılığın Ən Təmiz Halı

“Biz sizi yalnız Allahın Üzü xatirinə yedirdirik və sizdən nə əvəzini, nə də minnətdarlıq gözləmirik!” (İnsan surəsi, ayə 9)

Giriş

Yaxşılıq etmək insanın sahib olduğu ən gözəl xüsusiyyətlərdən biridir. Bir insana kömək etmək, ehtiyacı olanın əlindən tutmaq, kədərli insanı sevindirmək, bilməyənə öyrətmək, yolda qalana yol göstərmək və çətinlik çəkənin yükünü yüngülləşdirmək həyatın mənasını gözəlləşdirən davranışlardır. Lakin yaxşılığın daha yüksək bir mərtəbəsi vardır: etdiyin yaxşılığın qarşılığını gözləməmək.

Bəzən insan yaxşılıq edir və daxilində gözlənti yaranır: "Görəsən, o da mənə nə vaxtsa yaxşılıq edəcəkmi?" Bəzən təşəkkür gözləyir, bəzən adının çəkilməsini, bəzən də başqalarının onun yaxşılığını bilməsini istəyir. Bu hisslər insanidir. Amma yaxşılığın ən saf halı insanın yaxşılığı yalnız doğru olduğu üçün etməsidir.

Qarşılıq gözləmədən yaxşılıq edən insanın davranışı başqa bir məna daşıyır. O, yaxşılığı alverə çevirmir. "Mən sənə bunu etdim, sən də mənə bunu etməlisən" demir. Çünki o bilir ki, yaxşılıq bir borc müqaviləsi deyil.

Bəzən etdiyin yaxşılığın qarşılığını həmin insandan yox, tamam başqa bir yerdən görərsən. Bu gün sən bir uşağın əlindən tutarsan, illər sonra başqa bir insan sənin övladına kömək edər. Bu gün bir gəncə kitab verərsən, sabah həmin gənc yüzlərlə insana elm öyrədər. Bəzən isə etdiyin yaxşılığın heç bir maddi qarşılığını görməzsən. Amma bu, yaxşılığın dəyərsiz olduğu demək deyil.

Həqiqi xeyirxahlıq insanın yaxşılıq etdikdən sonra onu başqasının üzünə vurmamasıdır. Çünki minnət qoyulan yaxşılıq bəzən qarşı tərəfin sevincini belə əlindən alır. Bir insanın əlindən tutub sonra hər fürsətdə "Səni mən xilas etdim" demək yaxşılığın gözəlliyini kölgələndirir.

Bədii Hekayə - Yaxşılığın İşığı

Bərdə rayonunda yaşayan Əli dayı kənddə hamının tanıdığı sakit və zəhmətkeş bir insan idi. Onun böyük sərvəti yox idi. Kiçik təsərrüfatı, bir neçə heyvanı və ailəsinin ehtiyaclarını qarşılayan gəliri vardı. Amma kənddə kimin çətinliyi olsa, Əli dayı bacardığı qədər kömək edərdi.

Bir qış günü kənddə güclü qar yağdı. Yaşlı bir qadının evinə gedən yol bağlandı. Qadının odunu tükənmişdi.

Əli dayı səhər tezdən odunlarını götürüb onun evinə apardı.

Qadın dedi:

– Oğlum, Allah səndən razı olsun. Mən bunu necə qaytaracağam?

Əli dayı gülümsədi:

– Ana, qaytarmağa ehtiyac yoxdur.

– Amma mən də sənə yaxşılıq etmək istəyirəm.

– Onda sən də bir gün ehtiyacı olan başqa birinə kömək edərsən.

Qadın bu sözləri heç vaxt unutmadı.

Bir neçə il sonra kənddə bir gənc ağır maddi çətinliklə üzləşdi. İş tapmaq üçün başqa şəhərə getmək istəyirdi, amma yol xərci yox idi. Əli dayı ona lazım olan pulu verdi.

Gənc dedi:

– Borc kimi götürürəm. İş tapanda qaytaracağam.

Əli dayı cavab verdi:

– Əgər imkanın olsa, qaytararsan. Amma mənim üçün əsas odur ki, sən ayağa qalxasan.

Gənc şəhərə getdi, iş tapdı və illər ərzində həyatını qurdu.

Bir gün kəndə qayıdanda Əli dayının artıq qocaldığını gördü.

– Dayı, vaxtilə mənə kömək etdiniz. Mən indi o pulu sizə qaytarmaq istəyirəm.

Əli dayı başını yellədi:

– Mən sənə pul vermişdim. Sən isə indi mənə qaytarmaq istəyirsən.

– Bəli.

– Onda belə et. Mənə qaytarma.

Gənc təəccübləndi.

– Niyə?

– Sən bir gün başqa bir gəncə kömək et. Mənim yaxşılığımı onun üzərində davam etdir.

Gəncin gözləri doldu.

– Deməli, yaxşılıq belə davam edir?

Əli dayı gülümsədi:

– Yaxşılıq borc deyil ki, bir nəfərdən digərinə qaytarılsın. Yaxşılıq bir işıqdır. Sən onu söndürməsən, birindən digərinə keçər.

İllər sonra həmin gənc öz biznesini qurdu. İşçilərindən biri böyük bir çətinlik yaşadı. Gənc onu yanına çağırıb kömək etdi.

İşçi soruşdu:

– Niyə mənə bu qədər kömək edirsiniz?

Gənc cavab verdi:

– Çünki illər əvvəl bir insan mənə yaxşılıq etdi və qarşılığını istəmədi. Mən də onun yaxşılığını geri qaytarmaq əvəzinə davam etdirmək istəyirəm.

Beləcə, Əli dayının bir vaxtlar etdiyi kiçik bir yaxşılıq illər sonra başqa insanların həyatında davam etdi.

O isə bunlardan xəbərsiz idi.

Çünki bəzi yaxşılıqların ən gözəl tərəfi budur:

Sən başlanğıcını görürsən, amma onun haraya qədər gedəcəyini heç vaxt bilmirsən.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) həyatında yaxşılıq və ehsanın qarşılıq gözləmədən edilməsi mühüm yer tutur. Qurani-Kərimdə də möminlərin ehtiyacı olan insanlara sırf Allah rizası üçün yardım etmələri xüsusi olaraq tərifl ənir.

Məşhur bir nümunədə Əhli-beytin ehtiyac içində olduqları halda yoxsula, yetimə və əsirə yemək verdikləri və bunu qarşılıq və təşəkkür gözləmədən etdikləri bildirilir. Bu məna İnsan surəsinin 8–9-cu ayələrində ifadə olunur.

Bu hadisə insanın yaxşılıq edərkən qarşı tərəfdən maddi və ya sosial qarşılıq gözləməməsinin gözəlliyini göstərir.

Çünki yaxşılıq həqiqətən Allah rizası üçün edilirsə, onun dəyəri insanların alqışından asılı olmur.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

"Biz sizi yalnız Allahın Üzü xatirinə yedirdirik və sizdən nə əvəzini, nə də minnətdarlıq gözləmirik!" (İnsan surəsi, ayə 9)

Başqa bir ayədə buyurur:

"Yaxşılığın əvəzi ancaq yaxşılıq deyildirmi?" (Rəhman surəsi, ayə 60)

Başqa bir ayədə isə buyurulur:

"Zərrə qədər yaxşılıq edən *(əvəzini)* **alacaqdır."** (Zəlzələ surəsi, ayə 7)

Bu ayələr insana göstərir ki, edilən yaxşılıq insanların yaddaşından silinsə belə, Allahın elmindən silinmir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Əməllər niyyətlərə görədir." (Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu hədis yaxşılığın dəyərində niyyətin əhəmiyyətini göstərir. Eyni əməl iki insan tərəfindən edilə bilər, amma niyyətləri tamamilə fərqli ola bilər.

Peyğəmbər (s) həmçinin yaxşılıq edən insanın etdiyi yaxşılığı minnətə çevirməməsini və sədəqənin insanın sağ əlinin verdiyini sol əlinin bilməyəcəyi qədər gizli edilməsini tərifləyən hədislər buyurmuşdur.

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Yaxşılıq et, onu kiçik sayma." (Mənbə: Ğurərul-Hikəm.)

Başqa hikmətlərində də insanın yaxşılıq etdikdə qarşılıq gözləməməsinin və yaxşılığı minnətə çevirməməsinin əhəmiyyətini vurğulayan ifadələr nəql edilmişdir.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada qarşılıq gözləmədən başqalarına kömək etmək "fədakar davranış" və "pro-sosial davranış" çərçivəsində araşdırılır. İnsan başqasına kömək etdikdə sosial bağları güclənə və özünü daha faydalı hiss edə bilər.

Lakin yaxşılıqdan sonra daim təşəkkür, tərif və qarşılıq gözləmək insanın daxilində məyusluq yarada bilər. Çünki qarşı tərəfin necə davranacağı bizim nəzarətimizdə deyil.

Buna görə sağlam yanaşma yaxşılığı öz dəyərlərimizə uyğun olaraq etməkdir. İnsan yardım edərkən "Mütləq mənə də kömək etməlidir" düşüncəsinə bağlanmadıqda, münasibətlərdə hesab-kitaba əsaslanan gərginlik də azalır.

Əlbəttə, bu o demək deyil ki, insan öz hüquqlarından imtina etməlidir. Yaxşılıq etmək özünü istismar etdirmək demək deyil. İnsan həm xeyirxah, həm də sərhədlərini qoruyan biri ola bilər.

Ən gözəl yaxşılıq insanın həm başqasına fayda verməsi, həm də bunu sağlam və düşünülmüş şəkildə etməsidir.

Hikmət Pəncərəsi

Yaxşılıq et...
Amma hesab aparma.
Birinə əl uzat...
Sonra o əlin nə vaxt tutulacağını gözləmə.
Çünki yaxşılıq alver deyil.
Sən bir yaxşılıq edirsən...
Bəlkə qarşılığını həmin insandan görmürsən.
Amma yaxşılığın yolunu bağlamasan...
O, başqa bir qəlbə çata bilər.

Oxucuya Bir Sual

Heç kim bilməsə, heç kim təşəkkür etməsə və heç kim bunun qarşılığını verməsə belə, yenə də yaxşılıq edərdinmi?

Son Söz

Yaxşılığın ən gözəl halı insanın onu qarşılıq gözləmədən etməsidir. Çünki yaxşılığı alverə çevirəndə onun mənəvi gözəlliyi azalır. "Mən sənə bunu etdim, sən də mənə bunu etməlisən" düşüncəsi münasibəti yaxşılıqdan çox hesablaşmaya çevirir.

Əlbəttə, insanın etdiyi yaxşılığın qarşılığında təşəkkür görməsi gözəldir. Lakin təşəkkür gəlmədikdə yaxşılığımıza peşman olmaq düzgün deyil. Çünki yaxşılığın dəyəri onu alan insanın davranışı ilə ölçülməməlidir.

Bəzən sən bir insana kömək edərsən, o bunu unudar. Bəzən sənə təşəkkür belə etməz. Bəzən etdiyin yaxşılığın qarşılığında hətta nankorluq görərsən. Belə anlarda insanın içindən "Bir daha heç kimə yaxşılıq etməyəcəyəm" demək keçə bilər. Amma bir insanın nankorluğu sənin xeyirxahlığını dəyişdirməməlidir.

Yaxşılıq etmək sadəlövhlük deyil. Qarşılıq gözləməmək də insanın hər kəsə limitsiz şəkildə özünü qurban verməsi demək deyil. Hikmətli insan kimə, necə və nə qədər kömək edə biləcəyini düşünür. Amma etdiyi yaxşılığı sonradan qarşı tərəfin başına qaxmır.

Çünki bir insanın ən çətin günündə ona əl uzadıb sonra həmin əli hər dəfə onun üzünə vurmaq yaxşılığın ruhunu yaralayır.

Həqiqi yaxşılıq insanın qarşısındakının ləyaqətini qoruyur. Yardım edirsənsə, onu alçaltma. Pul verirsənsə, minnət qoyma. Məsləhət verirsənsə, özünü üstün görmə. Bir insanın yükünü yüngülləşdirirsənsə, sonra onun bunu illərlə xatırlamasını tələb etmə.

Unutma:

Bəzi yaxşılıqların qarşılığını bu dünyada görməyəcəksən. Amma bu, onların dəyərsiz olduğu demək deyil. Bəzən sənin verdiyin bir tikə çörək, bir xoş söz, bir kitab, bir yol göstərmək və ya bir insanın çətin günündə yanında olmaq onun həyatında sənin heç bilmədiyin bir dəyişiklik yarada bilər.

Yaxşılıq et. Qarşılığını hesablamadan et. Minnət qoymadan et. Və yaxşılığın izini öz adında deyil, başqasının həyatında axtar. Çünki ən gözəl yaxşılıq odur ki, onu edən insan unudulsun, amma yaxşılığın özü yaşamağa davam etsin.

XOŞBƏXTLİYİN ƏSL MƏNBƏYİ

Qəlbin Sahib Olduqları ilə Razı Olması

“... Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır.”
(Rəd surəsi, ayə 28)

Giriş

İnsan bütün həyatı boyu xoşbəxtlik axtarır. Kimi onu var-dövlətdə, kimi yüksək vəzifədə, kimi şöhrətdə, kimi gözəl evdə, kimi uzaq səfərlərdə, kimi də insanların sevgisində axtarır. İnsanların istəkləri fərqli olsa da, axtardıqları hiss çox vaxt eynidir: daxili rahatlıq və həyatından razılıq.

Lakin insanın sahib olduğu hər şey onun xoşbəxt olacağına zəmanət vermir. Çoxlu pulu olan insan narahat ola bilər, böyük evdə yaşayan insan özünü tənha hiss edə bilər, məşhur bir insan insanların içində belə özünü yalnız görə bilər. Əksinə, imkanı məhdud olan bir insan ailəsinin yanında, halal zəhmətinin içində və qəlb rahatlığı ilə böyük bir xoşbəxtlik yaşaya bilər.

Deməli, xoşbəxtlik yalnız insanın nəyə sahib olması ilə bağlı deyil. Onun sahib olduqlarına necə baxması da böyük əhəmiyyət daşıyır.

Bu, insanın heç nə arzulamaması demək deyil. İnsan daha yaxşı həyat, yaxşı ev, sağlamlıq, elm, maddi imkan və gözəl gələcək arzulaya bilər. Problem nemətlərə sahib olmaqda deyil; insanın bütün xoşbəxtliyini yalnız həmin nemətlərdən asılı vəziyyətə salmasındadır.

Əgər insan "Bunu əldə etsəm xoşbəxt olacağam" deyə-deyə ömrünü keçirirsə, bir müddət sonra başqa bir şey istəyəcək. Çünki nəfsin "daha çox" istəyi bitmir. Buna görə insanın qəlbində şükür və razılıq olmadıqda, dünyanın ən böyük sərvəti belə ona kifayət etməyə bilər.

Həqiqi xoşbəxtlik insanın sahib olduqlarını qiymətləndirməsi, sahib olmadıqlarına görə özünü məhv etməməsi, həyatının mənasını anlaması, sevdikləri ilə gözəl münasibət qurması və qəlbini Allaha bağlaması ilə dərinləşir.

Bədii Hekayə - Xoşbəxtliyin Kökü

Şəmkir rayonunda yaşayan Orxan böyük şəhərdə işləyirdi. Gənc yaşlarından bir məqsədi vardı: çoxlu pul qazanmaq və imkanlı insan olmaq.

O düşünürdü:

"Bir gün böyük evim olacaq, yaxşı maşın alacağam, çoxlu pulum olacaq. O zaman həyatım tamamilə dəyişəcək."

İllər keçdi.

Orxan yaxşı iş tapdı.

Maaşı artdı.

Sonra daha böyük vəzifəyə yüksəldi.

Böyük ev aldı.

Bahalı avtomobil aldı.

Ətrafındakı insanlar ona heyranlıqla baxmağa başladılar.

Amma qəribə bir şey baş verdi.

Orxan əvvəlkindən daha xoşbəxt olmadı.

Əksinə, daha çox işləməyə başladı.

Əvvəlki ev ona kiçik görünürdü.

Maşını artıq əvvəlki qədər yaxşı deyildi.

Başqalarının sahib olduğu şeylər onun gözündə yeni ehtiyaclara çevrilirdi.

Bir gün işdən çox yorğun qayıtdı. Ev böyük idi, amma sakit idi. Telefonunu kənara qoyub pəncərədən şəhərə baxdı.

Öz-özünə düşündü:

"Mən illər əvvəl xoşbəxt olmaq üçün bunları istəyirdim. İndi hamısı məndədir. Bəs niyə özümü xoşbəxt hiss etmirəm?"

Bir neçə gün sonra atasının yanına, Şəmkirə getdi.

Atası həyətində oturub çay içirdi.

Orxan ona dedi:

– Ata, mən başa düşmürəm. İllərdir istədiyim hər şeyə sahib olmuşam. Amma içimdə qəribə bir boşluq var.

Atası ona bir stəkan çay uzatdı.

– Sən xoşbəxtliyi harada axtarırdın?

Orxan cavab verdi:

– Pulda. Rahatlıqda. Uğurda.

Atası gülümsədi:

– Bəs özündə axtarmısan?

Orxan susdu.

Atası həyətin kənarındakı ağaca baxdı.

– O ağacın meyvəsini sənə versəm, yeyərsən?

– Əlbəttə.

– Bəs ağacın kökünü sənə versəm?

Orxan təəccübləndi:

– Kök nə üçün lazımdır?

– Meyvə üçün.

Atası sonra dedi:

– İnsan da belədir. Sən illərdir meyvəni axtarırsan: pul, ev, maşın, vəzifə, şöhrət. Amma kökü unutmusansa, meyvələr səni uzun müddət yaşada bilməz.

Orxan soruşdu:

– Bəs kök nədir?

Atası cavab verdi:

– Mənəvi rahatlıq. Şükür. Ailə. Faydalı olmaq. Daxili nizam. Və ən əsası, Allahla münasibət.

Orxan həmin gün şəhərə qayıtdıqdan sonra həyatını birdən-birə dəyişmədi. Amma bəzi şeyləri dəyişməyə başladı.

İşdən sonra ailəsinə vaxt ayırdı.

Hər gün bir müddət kitab oxudu.

İnsanlara kömək etməyə başladı.

Sahib olduğu nemətlərin siyahısını yazdı.
Əvvəllər görmədiyi nemətləri görməyə başladı.
Bir gün iş yoldaşı ondan soruşdu:
– Sən son vaxtlar dəyişmisən. Daha sakit görünürsən.
Orxan gülümsədi:
– Mən əvvəl xoşbəxtliyi əldə edəcəyim şeylərdə axtarırdım.
İndi isə sahib olduğum şeylərin qədrini bilməyə çalışıram.
Sonra əlavə etdi:
– Mən həyatımı dəyişəndə başa düşdüm ki, xoşbəxtlik həmişə qapının arxasında gözləyən bir şey deyil. Bəzən insanın öz evində, ailəsində, sağlamlığında, vicdanında və qəlbindədir. Sadəcə insan onu görməyi öyrənməlidir.

Tarixdən Bir Hadisə

Peyğəmbər Muhəmmədin (s) həyatı maddi imkan baxımından həmişə rahat olmamışdır. Buna baxmayaraq, onun həyatı mənəvi zənginlik, şükür, səbir və insanlara fayda vermə ilə dolu idi.

O, sadə yaşayır, dünyəvi nemətləri məqsəd deyil, vasitə kimi görürdü. Onun üçün insanın həqiqi zənginliyi çox mala sahib olmaqdan daha çox, qəlbinin ehtiyacsız və Allaha bağlı olması idi.

Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Həqiqi zənginlik malın çoxluğu deyil, qəlbin zənginliyidir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Bu söz insanın xoşbəxtliyi haqqında çox mühüm həqiqəti göstərir. İnsan çox şeyə sahib ola bilər, amma qəlbi daim "daha çox" istəyirsə, özünü yoxsul hiss edə bilər. Əksinə, sahib olduqlarının qədrini bilən insan az imkanla da mənəvi zənginlik yaşaya bilər.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“... Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır.”

(Rəd surəsi, ayə 28)

Başqa bir ayədə buyurur:

“Əgər şükür etsəniz, sizə *(olan nemətimi)* **artıraram...”** (İbrahim surəsi, ayə 7)

Başqa bir ayədə isə buyurulur:

“Kim Mənim Zikrimdən üz döndərsə, onun güzəranı sıxıntılı olacaq...” (Ta Ha surəsi, ayə 124)

Bu ayələr insanın daxili rahatlığının yalnız maddi imkanlardan asılı olmadığını göstərir. Qəlbin mənəvi ehtiyacları da vardır və həmin ehtiyaclar ödənilmədikdə insan zahirdə çox şeyə sahib olsa belə daxilən narahat qala bilər.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Həqiqi zənginlik malın çoxluğu deyil, qəlbin zənginliyidir."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

Başqa bir hədisdə Peyğəmbər (s) buyurmuşdur:

"Sizdən kim səhərə ailəsinin yanında əmin-amanlıq içində, bədəni sağlam və gününün ruzisi yanında olduğu halda çıxarsa, sanki dünya ona bütövlüklə verilmişdir." (Mənbə: Sünən Tirmizi; Sünən İbn Macə.)

Bu hədis insanın hər gün sahib olduğu adi görünən nemətlərin əslində nə qədər böyük olduğunu xatırladır.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Qane olan zəngindir." (Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Qənaət heç nə istəməmək deyil. Qənaət insanın sahib olduğu nemətlərin dəyərini bilməsi və bütün həyatını başqalarının sahib olduqları ilə müqayisə etməməsidir.

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada xoşbəxtlik yalnız maddi gəlirlə izah edilmir. İnsan münasibətləri, həyatın mənası, məqsəd, sağlamlıq, təhlükəsizlik, sosial əlaqələr, minnətdarlıq və özünü inkişaf etdirmək kimi amillərin insanın ümumi rifahına təsiri böyükdür.

İnsan daim özünü başqaları ilə müqayisə etdikdə sahib olduqlarını görməkdə çətinlik çəkə bilər. Xüsusilə sosial mühitdə insanların həyatının yalnız ən gözəl tərəflərini görmək insanın öz həyatını daha pis qiymətləndirməsinə səbəb ola bilər.

Şükür və minnətdarlıq vərdişinin isə insanın diqqətini sahib olmadığı şeylərdən sahib olduğu nemətlərə yönəltməyə kömək edə biləcəyi göstərilir. Bu, problemləri inkar etmək deyil. Sadəcə insanın həyatında yaxşı olanları da görməyi bacarmasıdır.

Həmçinin yalnız öz rahatlığına yönəlmək uzunmüddətli məmnunluq verməyə bilər. Başqalarına fayda vermək, yaxşı münasibətlər qurmaq və mənalı məqsədlərin arxasınca getmək insanın həyatına daha dərin məna qata bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Xoşbəxtlik...
Həmişə daha çox şey əldə etmək deyil.
Bəzən sahib olduqlarına...
Başqa gözlə baxmaqdır.
Bir ev...
Bir ailə...
Bir sağlam səhər...
Bir dost...
Bir tikə halal çörək...
Bəzən insanın axtardığı xoşbəxtlik...
Elə öz əlindədir.

Oxucuya Bir Sual

Əgər bu gün sahib olduğun nemətlərin hamısından yalnız birini seçmək məcburiyyətində qalsaydın, hansını seçərdin? Bəs həmin nemətin qədrini hər gün kifayət qədər bilirsənmi?

Son Söz

Xoşbəxtliyin əsl mənbəyini anlamaq üçün əvvəlcə onun yalnız maddi nemətlərdə olmadığını qəbul etmək lazımdır. Pul həyatın müəyyən çətinliklərini həll edə bilər. Gözəl ev rahatlıq verə bilər. Yaxşı iş insanın imkanlarını artıra bilər. Lakin bunların heç biri qəlbin boşluğunu avtomatik olaraq doldurmur.

İnsan bəzən illərlə "Bunu əldə etsəm, xoşbəxt olacağam" düşüncəsi ilə yaşayır. Sonra istədiyinə çatır və çox keçmədən başqa bir arzu yaranır. Beləcə, həyat "çatmaq – alışmaq – yenisini istəmək" dövrünə çevrilir. İnsan həmişə gələcəkdə xoşbəxt olacağını düşünür, amma bu gün əlində olan xoşbəxtlik imkanlarını görmür.

Əsl xoşbəxtlik isə insanın arzularının tamamilə bitməsi deyil. İnsan yenə məqsəd qoya bilər, daha yaxşı həyat arzulaya bilər, zəhmət çəkə bilər. Lakin bütün bunları edərkən qəlbində "Mən yalnız buna sahib olanda dəyərli olacağam" düşüncəsini daşımamalıdır.

İnsanın dəyəri sahib olduğu avtomobilin, evin, pulun və ya vəzifənin ölçüsü ilə müəyyən edilmir. İnsan öz əxlaqı, vicdanı, iman və davranışları ilə dəyər qazanır.

Bəzən xoşbəxtlik böyük hadisələrdə deyil, həyatın adi görünən anlarında gizlənir. Səhər sağlam oyanmaqda, ailənin səsini eşitməkdə, sevdiyin insanla söhbət etməkdə, bir kitab oxumaqda, birinə kömək etməkdə, halal zəhmətinlə qazandığın çörəyi yeməkdə və gecə vicdanın rahat şəkildə yatmaqda.

İnsan bunların qədrini yalnız itirdikdən sonra anlamamalıdır.

Unutma:

Dünyada səndən daha çox şeyə sahib olan həmişə olacaq. Əgər xoşbəxtliyini müqayisəyə bağlasan, heç vaxt rahatlıq tapa bilməzsən. Səndən daha az imkanı olan da həmişə olacaq. Əgər şükür etməyi öyrənsən, sahib olduğun nemətlərin dəyərini daha aydın görərsən. Xoşbəxtlik hər istədiyinə sahib olmaq deyil. Sahib olduqlarının içində həyatın mənasını tapmaq, sahib olmadıqlarına görə qəlbini məhv etməmək və Allahın verdiyi nemətləri görüb şükür edə bilməkdir. Çünki insanın əsl rahatlığı əşyaların çoxluğunda deyil... Qəlbin nəyə bağlandığındadır.

HİKMƏTLƏ YAŞAMAQ

Hər Hadisədən Dərs Çıxarmağı Bacarmaq

"*(Allah)* istədiyi kəsə hikmət bəxş edir. Kimə hikmət verilmişsə, ona çoxlu xeyir nəsib edilmişdir..." (Bəqərə surəsi, ayə 269)

Giriş

İnsan çox şey bilə bilər, amma hər bilən hikmətli olmur. Elm insana məlumat verir, hikmət isə həmin məlumatı doğru yerdə, doğru zamanda və doğru məqsədlə istifadə etməyi öyrədir. İnsan çox kitab oxuya bilər, müxtəlif elmləri öyrənə bilər, çoxlu təcrübə toplaya bilər. Amma əldə etdiyi bilik onu daha yaxşı insan etmirsə, həmin bilik hələ hikmətə çevrilməyib.

Hikmətlə yaşamaq həyatın hər hadisəsinə düşünərək yanaşmaqdır. İnsan qarşısına çıxan hər hadisədə bir dərs axtarır. Uğur qazandıqda təkəbbürlənmir, uğursuz olduqda ümidsizliyə düşmür. Tərif eşitdikdə özünü dünyanın ən böyük insanı hesab etmir, tənqid olunduqda isə dərhal düşmən axtarmır. O, hər vəziyyətdən özünü inkişaf etdirmək üçün istifadə etməyə çalışır.

Hikmətli insan hər şeyi dərhal mühakimə etmir. Bəzən bir hadisənin görünən tərəfi ilə həqiqəti arasında böyük fərq olur. İnsan yalnız bir hissəsini gördüyü hadisə haqqında tam hökm verməməlidir. Buna görə hikmət həm də səbir, təmkin, müşahidə və düşünmək tələb edir.

Hikmətlə yaşamaq insanın hər şeyi bilməsi demək deyil. Əksinə, hikmətli insan bilmədiyini etiraf etməyi bacarır. O, yaşlı insandan həyat təcrübəsi, uşaqdan səmimiyyət, alimdən elm, zəhmətkeşdən əzm, səhvdən isə dərs götürə bilər.

Həyat böyük bir məktəbdir. Hər insan, hər hadisə və hər səhv bu məktəbin bir dərsidir. Amma bu dərsləri görmək üçün insanın yalnız gözləri deyil, düşünən bir qəlbi də olmalıdır.

Bədii Hekayə - Görməyi Öyrənən Usta

Qəbələ rayonunda yaşayan Səlim usta kənddə ağac işləri ilə məşğul olurdu. O, uzun illərin zəhməti nəticəsində peşəsini çox yaxşı öyrənmişdi. Kənddə hazırladığı əşyalarla tanınırdı.

Bir gün onun yanına gənc bir oğlan gəldi.

– Usta, mən də bu peşəni öyrənmək istəyirəm.

Səlim usta razılaşdı.

İlk günlər gənc çox həvəsli idi. Alətləri diqqətlə götürür, ustanın hər hərəkətinə baxırdı. Amma bir neçə həftə sonra səbirsizləşməyə başladı.

– Usta, nə vaxt mən də sizin kimi işləyəcəyəm?

Səlim usta gülümsədi:

– Vaxtı gələndə.

Gənc narazı qaldı.

– Mən çox çalışıram.

– Çalışırsan. Amma hələ baxmağı öyrənməmisən.

Gənc bu sözə təəccübləndi.

– Mən işləyirəm axı.

– İşləmək başqa şeydir, görmək başqa.

Bir gün Səlim usta ona iki taxta parçası verdi.

– Bunlardan birini seç.

Gənc birini götürdü.

– Bu daha yaxşıdır.

Usta soruşdu:

– Niyə?

Gənc cavab verə bilmədi.

Səlim usta dedi:

– Sən yalnız səthinə baxdın. Ağacın içində nə olduğunu görmədin.

Sonra taxtanı çevirdi və kiçik çatları göstərdi.

– Yaxşı usta materialın yalnız görünən tərəfini yox, gizli tərəfini də görməlidir.

Gənc həmin gündən daha diqqətli oldu.

İllər keçdi.

Bir gün artıq özü ustalaşmışdı. Ona böyük bir sifariş gəldi. İşə başlayanda taxtanın bir hissəsində kiçik qüsur gördü.

Yanındakı işçi dedi:

– Heç kim görməz. Belə də istifadə edə bilərik.

Gənc usta başını yellədi:

– Müştəri görməsə də, mən görürəm.

– Bəs nə olacaq?

– Düzəldəcəyik.

İşçi soruşdu:

– Sizə bunu kim öyrədib?

O gülümsədi:

– Səlim usta.

Sonra əlavə etdi:

– Amma o mənə təkcə ağaca baxmağı öyrətmədi. Mənə həyatın da ağac kimi olduğunu öyrətdi. Görünən tərəfə aldanmamaq lazımdır.

İllər sonra Səlim usta qocaldı. Gənc usta onu ziyarətə getdi.

Səlim usta soruşdu:

– Nə öyrəndin?

Gənc cavab verdi:

– Çox şey.

Usta gülümsədi:

– Əsas sual budur: öyrəndiklərin səni necə insana çevirdi?

Gənc bir müddət susdu.

Sonra dedi:

– Mən indi daha az tələsirəm. İnsanları tez mühakimə etmirəm. Səhv etdikdə etiraf edirəm. Əlimdə olanın qədrini bilirəm. Və hər hadisədən bir dərs axtarıram.

Səlim usta başını tərpətdi.

– İndi sən yalnız sənət öyrənməmisən.

Hikmət öyrənmisən.

Tarixdən Bir Hadisə

Qurani-Kərimdə Həzrət Loğmanın (ə) oğluna verdiyi nəsihətlər hikmətli həyatın gözəl nümunələrindəndir. Loğman (ə) oğluna Allaha şərik qoşmamağı, valideynlərə yaxşı davranmağı, namaz qılmağı, yaxşılığı əmr etməyi, pislikdən çəkindirməyi, səbirli olmağı və insanlarla təkəbbürlə davranmamağı tövsiyə edir.

Bu nəsihətlər Loğman surəsinin 12–19-cu ayələrində yer alır.

Diqqət çəkən məqam budur ki, hikmət yalnız nəzəri bilik kimi təqdim olunmur. Loğmanın (ə) nəsihətlərində hikmət davranışa çevrilir: insan necə inanmalı, necə danışmalı, necə davranmalı və necə yaşamalıdır?

Bu da göstərir ki, hikmət bilməkdən çox, bildiyinə uyğun yaşamaqdır.

Qurandan Bir İşıq

Allah-Təala buyurur:

“*(Allah)* istədiyi kəsə hikmət bəxş edir. Kimə hikmət verilmişsə, ona çoxlu xeyir nəsib edilmişdir...” (Bəqərə surəsi, ayə 269)

Başqa bir ayədə buyurur:

“*(İnsanları)* Rəbbinin yoluna hikmətlə, gözəl öyüd-nəsihətlə dəvət et...” (Nəhl surəsi, ayə 125)

Başqa bir ayədə isə buyurur:

Həqiqətən, Allah ədalətli olmağı, yaxşılıq etməyi və qohumlara *(haqqını)* verməyi əmr edir, iyrənc işlər görməyi, pis əməllər törətməyi və azğınlıq etməyi isə qadağan edir. O sizə öyüd-nəsihət verir ki, bəlkə düşünüb ibrət alasınız. (Nəhl surəsi, ayə 90)

Bu ayələr hikmətin yalnız düşüncə deyil, həm də düzgün davranış olduğunu göstərir.

Hədislərdən Hikmət

Peyğəmbər Muhəmməd (s) buyurmuşdur:

"Hikmət möminin itirdiyi şeydir. Harada tapsa, ona daha layiqdir."

(Bu məna müxtəlif hədis mənbələrində nəql edilmişdir.)

Bu hikmət insanı həqiqəti kimdən gəldiyinə görə rədd etməməyə çağırır. Doğru söz doğru sözdür. İnsan onu öyrənməyə açıq olmalıdır.

Peyğəmbər (s) həmçinin buyurmuşdur:

"Allah kimin üçün xeyir istəyərsə, onu dində anlayış sahibi edər."

(Mənbə: Səhih əl-Buxari; Səhih Muslim.)

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

"Hikmət möminin itirdiyi malıdır; onu harada tapsa, götürsün."

(Mənbə: Nəhcül-Bəlağə və Ğurərul-Hikəm.)

Psixologiyanın Dediyi

Müasir psixologiyada insanın hadisələrdən nəticə çıxarmaq və təcrübəsini gələcək davranışına tətbiq etmək qabiliyyəti mühüm inkişaf xüsusiyyəti hesab olunur.

İnsan səhv etdikdə yalnız "Mən uduzdum" deyə düşünərsə, hadisədən fayda əldə etməyə bilər. Amma "Bu hadisə mənə nə öyrətdi?" sualını verərsə, uğursuzluq təcrübəyə çevrilə bilər.

Hikmətli düşüncə həm də emosiyaları dərhal davranışa çevirməməkdir. İnsan qəzəblənə bilər, amma qəzəbinə görə qərar verməyə bilər. Kədərlənə bilər, amma ümidsizliyə təslim olmaya bilər. Tərif ala bilər, amma özünü başqalarından üstün hesab etməyə bilər.

İnsan öz təcrübəsini təhlil etdikcə, səhvlərini qəbul etdikcə və fərqli baxışları dinlədikcə düşüncə tərzi daha çevik və yetkin ola bilər.

Hikmət Pəncərəsi

Həyat sənə hər gün dərs verir.
Bəzən müəllim insan olur.
Bəzən bir hadisə.
Bəzən bir səhv.
Bəzən isə bir itki.
Hikmətli insanın fərqi budur:
O, dərsin formasına yox, öyrətdiyinə baxır.

Oxucuya Bir Sual

Son illərdə başına gələn hansı hadisə səni dəyişdirdi? Həmin hadisədən yalnız ağrı götürdün, yoxsa onun içindən bir hikmət də çıxara bildin?

Son Söz

Hikmətlə yaşamaq insanın həyatında baş verən hər hadisəni dərhal "yaxşı" və ya "pis" deyə qiymətləndirməməsidir. Bəzən bu gün pis hesab etdiyimiz bir hadisə illər sonra bizi böyük bir səhvdən qoruyan səbəbə çevrilir. Bəzən isə böyük uğur hesab etdiyimiz bir şey sonradan bizə başqa bir dərs verir.

Hikmətli insanın ən böyük xüsusiyyətlərindən biri budur ki, o, həyatın yalnız rahat tərəflərindən öyrənmir. Çətinlikdən də öyrənir, uğursuzluqdan da, tənqiddən də, hətta öz səhvindən də.

O, "Mən haqlıyam" deməzdən əvvəl "Bəlkə mənim bilmədiyim bir şey var?" deyə düşünə bilir. "Mən hər şeyi bilirəm" demək əvəzinə "Bunu da öyrənə bilərəm" deyir. "Niyə belə oldu?" sualının yanında "Bundan nə öyrənə bilərəm?" sualını da verir.

Hikmət insanın yaşını deyil, yaşadıqlarından nə öyrəndiyini göstərir. Bəzən gənc bir insan yaşlı birindən daha müdrik ola bilər, çünki o, həyatın verdiyi dərsləri diqqətlə qəbul edir. Bəzən isə illərlə yaşayan insan eyni səhvləri təkrar edir, çünki başına gələnlərdən nəticə çıxarmağı öyrənməyib.

Hikmətlə yaşamaq həm də sözün, davranışın və qərarın yerini bilməkdir. Hər doğru söz hər zaman deyilməz. Hər yaxşılıq hər formada edilməz. Hər mübahisə qazanılmalı deyil. Hər imkan istifadə edilməli deyil. Bəzən ən doğru qərar geri çəkilmək, bəzən susmaq, bəzən gözləmək, bəzən isə yenidən başlamaqdır.

Unutma:

Hikmət insanın hər şeyi bilməsi deyil. Nəyi bilmədiyini bilməsi, bildiyini doğru yerdə istifadə etməsi və yaşadığı hər hadisədən özünü daha yaxşı insan etməyə yarayacaq bir dərs çıxarmasıdır.

Həyatın hər günü qarşına bir sual qoyur. Bəzən cavabı asan olur, bəzən isə illər tələb edir. Tələsmə. Düşün. Müşahidə et. Öyrən. Sonra yaşa. Çünki elm insanın ağlını doldura bilər, amma hikmət onun həyatını istiqamətləndirər.

YEKUN

ƏSAS MƏSƏLƏ KİTABI OXUMAQ DEYİL, OXUDUQLARINLA YAŞAMAQDIR

Hər kitabın bir başlanğıcı, bir də sonu olur. Bu kitabın da indi son səhifələrinə gəlib çatdıq. Lakin əslində bu, yolun sonu deyil. Çünki bu səhifələrdə danışılan yaxşılıq, mərhəmət, sədaqət, ədalət, təvazö, səbir, bağışlamaq, gözəl danışmaq, insanlara hörmət etmək, etimadı qorumaq, məqsədli yaşamaq və hikmətlə davranmaq kitabın son səhifəsində bitmir. Əksinə, onların əsl mənası kitab bağlandıqdan sonra başlayır.

Kitabı oxumaq asandır. Səhifələri çevirmək, hekayələri oxumaq, ayələrə və hədislərə nəzər salmaq, gözəl sözlərdən təsirlənmək mümkündür. Amma əsas məsələ oxuduqlarımızın həyatımıza nə qədər keçməsidir. Çünki insan çox şey bilə bilər, çoxlu kitab oxuya bilər, gözəl sözləri əzbər deyə bilər, lakin bildikləri davranışlarına çevrilmirsə, həmin bilik hələ öz həqiqi bəhrəsini verməyib.

Bir insan yaxşılığın fəzilətindən danışa bilər, amma ehtiyacı olanı görəndə üzünü çevirirsə, yaxşılığın mənasını yalnız sözlə bilir. Əfv etməyin gözəlliyindən danışa bilər, amma illərdir qəlbində kin saxlayırsa, bağışlamağın həqiqi rahatlığını hələ yaşamayıb. Dürüstlük haqqında danışa bilər, amma özü ilə maraqlı olan məsələdə həqiqəti gizlədirsə, sözün məsuliyyətini tam dərk etməyib. Təvazökarlıqdan danışa bilər, amma başqasını özündən aşağı görürsə, həmin hikmət hələ onun qəlbinə çatmayıb.
Ona görə bu kitabın ən böyük sualı "Nə öyrəndin?" deyil. Ən böyük sual budur: "Nəyi dəyişdin?"

Bəlkə bu kitabı oxuduqdan sonra heç kim sənin dəyişdiyini dərhal hiss etməyəcək. Bəlkə həyatında böyük və görünən bir dəyişiklik baş verməyəcək. Amma sən daha əvvəl əsəbiləşdiyin bir vəziyyətdə bu dəfə susub düşünəcəksənsə, kiminsə sözünü kəsmək əvəzinə onu dinləyəcəksənsə, səhv etdikdə qürurunu qalib gəlib "Mən səhv etdim, məni bağışla" deyə biləcəksənsə, bir yaxşılığı heç kim bilmədən edəcəksənsə, sən artıq dəyişməyə başlamısan. Çünki insanın həqiqi dəyişməsi çox vaxt böyük hadisələrlə deyil, heç kimin görmədiyi kiçik qərarlarla başlayır.

Bu kitab boyunca insan həyatının müxtəlif tərəflərinə baxdıq. Bəzən qəlbə, bəzən dilə, bəzən ailəyə, bəzən cəmiyyətə, bəzən insanın nəfsinə, bəzən də onun Allahla münasibətinə nəzər saldıq. Yaxşılığın yalnız vermək olmadığını, bəzən dinləmək, bağışlamaq, susmaq, üzr istəmək, bir insanı alçaltmamaq və onun haqqını qorumaq olduğunu gördük. İnsanların bir-birinə münasibətinin necə bir dünya yaratdığını düşündük. Çünki cəmiyyət göydən hazır şəkildə enmir. Cəmiyyəti biz qururuq. Evdə danışdığımız sözlərlə, uşaqlarımıza verdiyimiz tərbiyə ilə, qonşumuza münasibətimizlə, küçədəki davranışımızla, zəifə münasibətimizlə və bizə heç nə verə bilməyən insanlara necə yanaşmağımızla cəmiyyətin xarakterini formalaşdırırıq.

Bəlkə də insanın əsl xarakteri güclü insanlarla münasibətində deyil, ona heç bir fayda verə bilməyən insanlarla münasibətində görünür. Varlı insana

hörmət etmək asandır, amma kasıbın da ləyaqətini qorumaq əxlaqdır. Səni tərifləyən insanla xoş davranmaq asandır, amma səni tənqid edən insanı da ədalətlə dinləmək yetkinlikdir. Sənə yaxşılıq edənə yaxşılıq etmək asandır, amma qarşılıq gözləmədən yaxşılıq etmək daha yüksək bir mərhələdir. Dostuna sədaqətli olmaq asandır, amma dostun yanında olmadığı zaman da onun haqqını qorumaq əsl sədaqətdir.

Bütün bunlar bizə bir həqiqəti göstərir: insanın dəyəri ən çox heç kimin onu görmədiyi anlarda ortaya çıxır.

İnsan insanların qarşısında yaxşı görünə bilər. Amma gecə tək qalanda vicdanı ilə üz-üzə qalır. O zaman insanın əsl zənginliyi görünür. Özünə verdiyi sözə əməl edib-etmədiyi, başqasının haqqını qoruyub-qorumadığı, etdiyi yaxşılığı minnətə çevirib-çevirmədiyi, qəlbində kin saxlayıb-saxlamadığı, sahib olduğu nemətlərə şükür edib-etmədiyi və həyatını hansı məqsədlə yaşadığı ortaya çıxır.

Bəlkə də insanın ən böyük mübarizəsi başqaları ilə deyil, özü ilədir. Nəfs insanı təkəbbürə çağıranda təvazökar qalmaq, qəzəb onu idarə etmək istəyəndə özünü saxlamaq, tamah daha çox istəyəndə qənaət etməyi bacarmaq, həsəd başqasının nemətinə görə narahat edəndə onun üçün də xeyir istəmək, qürur üzr istəməyə mane olanda vicdanın səsinə qulaq asmaq asan deyil. Amma insanın mənəvi yüksəlişi məhz bu mübarizələrdə baş verir. Həyatda hər kəsin səhvləri olacaq. Bu kitabı oxuyan insanın da, yazan insanın da, kitabdakı hekayələrin qəhrəmanlarının da. Ona görə məqsəd özümüzü qüsursuz hesab etmək deyil. Məqsəd səhvlərimizi görmək və onları düzəltməyə çalışmaqdır. İnsan bir dəfə yıxıla bilər, amma hər dəfə yerdə qalmaq məcburiyyətində deyil. Bir dəfə səhv edə bilər, amma səhvini ömrünün sonuna qədər təkrarlamaq məcburiyyətində deyil. Bir insanı incidə bilər, amma onun könlünü almaq üçün yenidən qapısını döyə bilər. Bir gün yolunu azmış ola bilər, amma istiqamətini dəyişib doğru yola qayıda bilər.

Bəzən insan öz keçmişinə baxıb "Kaş ki..." deyir. Kaş o sözü deməyəydim. Kaş o insanı incitməyəydim. Kaş o yaxşılığı vaxtında edəydim. Kaş valideynimlə daha çox vaxt keçirəydim. Kaş qəlbimdə bu qədər kin saxlamayay-dım. Kaş vaxtımı daha yaxşı istifadə edəydim. Kaş özümü başqaları ilə bu qədər müqayisə etməyəydim.

Keçmişi geri qaytarmaq mümkün deyil. Amma keçmişdən dərs çıxarmaq mümkündür. Əgər insan dünən etdiyi səhvi bu gün düzəltməyə başlayırsa, dünənin səhvi artıq yalnız yük deyil, dərsə çevrilir. Bəlkə də insanın ən böyük gücü məhz budur: keçmişini dəyişə bilməsə də, keçmişinin gələcəyini müəyyən etməsinə icazə verməmək.

İndi kitab bitir. Amma qarşında başqa bir kitab açılır: öz həyatının kitabı.

Bu kitabın səhifələrini sən yazacaqsan. Hər gün bir cümlə əlavə olunacaq. Birinə etdiyin yaxşılıq bir səhifə olacaq. Bir insanı bağışlamağın başqa bir səhifə. Valideyninə göstərdiyin hörmət başqa bir səhifə. Övladına verdiyin düzgün tərbiyə başqa bir səhifə. Heç kimin bilmədiyi sədəqə, gizli etdiyin yaxşılıq, saxladığın sirr, tutduğun qəzəb, dediyin doğru söz, etdiyin

tövbə, verdiyin sözə sadiqliyin – hamısı həmin kitabın səhifələrinə yazılacaq. Bir gün həmin kitabın son səhifəsi də bağlanacaq.

O zaman insanın yanında nə sərvəti, nə vəzifəsi, nə şöhrəti, nə də insanların alqışı qalacaq. İnsan özü ilə yalnız həyatının həqiqətlərini aparacaq. Buna görə bu dünyada bizə verilən ən böyük imkanlardan biri necə bir insan olacağımızı seçə bilməyimizdir.

Əgər bu kitabdan bircə fikir yadında qalacaqsa, qoy bu olsun:

Yaxşı insan olmaq birdəfəlik qazandığın bir ad deyil. Hər gün yenidən seçdiyin bir yoldur.

Bu yolu hər səhər yenidən seçmək lazımdır. Qəzəblənəndə səbir, haqsızlıq qarşısında ədalət, imkan qarşısında məsuliyyət, nemət qarşısında şükür, səhv qarşısında etiraf, inciklik qarşısında bağışlamaq, ehtiyac qarşısında mərhəmət, elm qarşısında təvazö və insan qarşısında hörmət seçmək lazımdır.

Əgər bunu bacarsaq, bəlkə dünyanın bütün problemlərini həll edə bilmərik. Amma öz ətrafımızda bir az daha yaxşı dünya yarada bilərik. Bir ailədə sülh yarada bilərik. Bir uşağın həyatına ümid qata bilərik. Bir kimsəsizin yükünü yüngülləşdirə bilərik. Bir dostluğu xilas edə bilərik. Bir insanın qəlbini qırmaq əvəzinə onu sevindirə bilərik. Bəzən bir insanın həyatında etdiyimiz kiçik yaxşılığın haraya qədər gedəcəyini heç vaxt bilməyəcəyik.

Bəlkə sən bu gün bir uşağa kitab verəcəksən və həmin uşaq illər sonra minlərlə insana elm öyrədəcək. Bəlkə sən bir gəncin çətin günündə yanında olacaqsan və o, illər sonra başqa bir insanın əlindən tutacaq. Bəlkə sən kimisə bağışlayacaqsan və həmin insan öz növbəsində başqa birinə mərhəmətlə yanaşacaq. Yaxşılıq belə yayılır. Bir qəlbdən digərinə, bir insandan digərinə, bir nəsildən digərinə keçir.

Ona görə yaxşılığını kiçik görmə.

Sənin bir xoş sözünün hansı qəlbə dərman olacağını bilmirsən. Sənin bir təbəssümünün hansı insanın ağır günündə ona ümid verəcəyini bilmirsən. Sənin bir üzrünün hansı münasibəti xilas edəcəyini bilmirsən. Sənin bir kitabının hansı düşüncəni dəyişəcəyini bilmirsən. Sənin bir yaxşılığının neçə insanın həyatına toxunacağını bilmirsən.

Bəlkə də insanın dünyada qoyduğu ən böyük iz öz adının haradasa yazılması deyil. Özündən sonra yaxşılıq qoyub getməsidir.

Əziz oxucu, kitabı indi bağlaya bilərsən. Amma özünə qayıtmağı unutma. Bu səhifələrdə oxuduqlarını həyatının içində davam etdir. Yaxşılıq etmək üçün sabahı gözləmə. Üzr istəmək üçün münasib vaxt axtarma. Valideyninə sevgin varsa, bunu göstər. Dostunun ehtiyacı varsa, yanında ol. Bir insanın qəlbini qırmısansa, könlünü al. Etdiyin yaxşılığın qarşılığını gözləmə. Sənə verilən etimadı qoru. Sözünü ölç. Qəzəbini idarə et. Qəlbini həsəddən təmizlə. Elm öyrən. Bildiyini paylaş. Bilmədiyini etiraf et. Hər gün özünü bir az daha yaxşı etməyə çalış.

Və heç vaxt düşünmə ki, "Mən təkəm, mənim dəyişməyim nəyi dəyişəcək?"

Çünki hər böyük dəyişiklik bir insanla başlayır.

Bəlkə o insan sənsən.

Bu kitabın son səhifəsi ilə bir yol bitmir. Əksinə, başqa bir yol başlayır. Kitab burada susur, amma həyat danışmağa davam edir. İndi növbə səndədir. Sözləri davranışa, düşüncələri əmələ, niyyətləri yaxşılığa çevirmək sənin əlindədir.

Bəlkə bir gün illər sonra bu kitabı yenidən əlinə alacaqsan. O zaman bəzi səhifələri oxuyarkən özünə baxıb deyəcəksən: "Mən o vaxtkı insan deyiləm." Əgər bunu deyə bilsən, deməli, bu kitab öz vəzifəsini yerinə yetirib.

Çünki ən gözəl kitab insanı sadəcə düşündürən kitab deyil.

İnsanı dəyişdirən kitabdır.

Ən gözəl oxucu isə kitabı bitirəndən sonra onu bağlayıb unudan deyil.

Oxuduqlarını həyatında yaşadandır.

Bu kitabın son sözü isə bəlkə də ən sadə sözdür:

Yaxşı yaşa.

Elə yaşa ki, sənինlə qarşılaşan insan səndən bir az ümid götürsün. Elə danış ki, dilindən çıxan söz bir qəlbi yandırmasın, mümkün olduqda sağaltsın. Elə davran ki, sənə verilən etimad əmanət kimi qorunsun. Elə yaxşılıq et ki, qarşılığını gözləməyəsən. Elə bağışla ki, öz qəlbin də azad olsun. Elə öyrən ki, elmin səni təvazökar etsin. Elə yaşa ki, ömrünün sonunda geriyə baxanda yalnız nə qədər yaşadığını deyil, nə qədər gözəl yaşadığını düşünə biləsən.

Çünki həyatın uzunluğu bizim əlimizdə olmaya bilər.

Amma onun mənası, izi və gözəlliyi üçün atdığımız addımların çoxu bizim seçimimizdir.

Kitab bitdi.

Amma həyat davam edir.

İndi isə bu kitabın ən vacib səhifəsini sən yazacaqsan:

Öz həyatını.

İÇİNDƏKİLƏR

GİRİŞ: İNSAN ÖZÜNÜ DƏYİŞDİRMƏYƏ BAŞLADIĞI GÜN HƏYATI DƏYİŞMƏYƏ BAŞLAYIR 1
ƏDALƏT 4
SƏBİR 8
DÜRÜSTLÜK 11
ELMƏ SEVGİ 14
VALİDEYNƏ HÖRMƏT 17
İNSANLARA MƏRHƏMƏT 21
BAĞIŞLAMAQ 25
TƏVAZÖKARLIQ 28
SƏMİMİYYƏT 31
VİCDAN 34
ƏMANƏTƏ SADİQLİK 38
ƏHDƏ VƏFA 42
ŞÜKÜR 46
QƏNAƏT 49
İSRAFDAN UZAQ OLMAQ 52
ZƏHMƏTSEVƏRLİK 56
HALAL ZƏHMƏT 59
DÜRÜST QAZANC 63
MƏSULİYYƏT 66
NİZAM-İNTİZAM 70
VAXTIN QƏDRİNİ BİLMƏK 73
DOST SEÇİMİ 77
PİS DOSTDAN UZAQ OLMAQ 80
QONŞULUQ HAQQI 84
QONAQPƏRVƏRLİK 87
YARDIMSEVƏRLİK 90
XEYİRXAHLIQ 93
SƏDƏQƏ VƏ PAYLAŞMAQ 96
YETİM VƏ KİMSƏSİZLƏRƏ QAYĞI 99
HEYVANLARA MƏRHƏMƏT 102
TƏBİƏTİ QORUMAQ 105
TƏMİZLİK 108
HƏYA 111
İFFƏT 114
NƏZAKƏT 117
GÖZƏL DANIŞIQ 120
QEYBƏTDƏN ÇƏKİNMƏK 123

İÇİNDƏKİLƏR

BÖHTANDAN UZAQ OLMAQ 126
YALANDAN UZAQ OLMAQ 129
PAXILLIQDAN QORUNMAQ 132
TƏKƏBBÜRDƏN UZAQ OLMAQ 135
QƏZƏBİ İDARƏ ETMƏK 139
KİN SAXLAMAMAQ 142
HƏSƏDİ TƏRK ETMƏK 145
TAMAHDAN UZAQ OLMAQ 148
ƏFV ETMƏK 151
SÜLH YARATMAQ 154
AİLƏ BİRLİYİ 157
ÖVLAD TƏRBİYƏSİ 160
MÜƏLLİMƏ HÖRMƏT 164
BÖYÜKLƏRƏ EHTİRAM 167
KİÇİKLƏRƏ QAYĞI 170
SƏDAQƏT 173
ETİBAR QAZANMAQ 177
SİRR SAXLAMAQ 181
ÜMİD 184
NİKBİNLİK 187
CƏSARƏT 190
ÖZÜNÜ TƏRBİYƏ ETMƏK 193
NƏFSƏ HAKİM OLMAQ 196
TƏFƏKKÜR ETMƏK 199
HİKMƏT AXTARMAQ 203
OXUMAQ VƏRDİŞİ 206
GÖZƏL NÜMUNƏ OLMAQ 209
MƏSLƏHƏT VERMƏK VƏ QƏBUL ETMƏK 212
ƏDALƏTLİ RƏHBƏRLİK 215
İCTİMAİ MƏSULİYYƏT 218
İNSAN HÜQUQLARINA HÖRMƏT 222
ƏHDƏ SADİQLİK 225
SÜLH VƏ BİRLİK 228
MƏNƏVİ ZƏNGİNLİK 231
ÜRƏK TƏMİZLİYİ 235
YAXŞI NİYYƏT 239
TƏŞƏKKÜR ETMƏYİ BACARMAQ 242
TƏVAZÖ İLƏ ÖYRƏNMƏK 245

İÇİNDƏKİLƏR

SƏHVİNİ ETİRAF ETMƏK 248
TÖVBƏ VƏ ÖZÜNÜ İSLAH ETMƏK 252
SƏXAVƏT 256
DÖZÜMLÜLÜK 260
ƏDALƏTLİ QƏRAR VERMƏK 264
DÜŞÜNƏRƏK DANIŞMAQ 268
DİNLƏMƏ MƏDƏNİYYƏTİ 272
ÜZR İSTƏMƏYİ BACARMAQ 276
SÖZÜN MƏSULİYYƏTİ 280
XOŞ MÜNASİBƏT QURMAQ 285
ETİMADI QORUMAQ 289
HƏYATDA MƏQSƏDLİ OLMAQ 294
YAXŞILIQ ETMƏK VƏ QARŞILIQ GÖZLƏMƏMƏK 299
XOŞBƏXTLİYİN ƏSL MƏNBƏYİ 304
HİKMƏTLƏ YAŞAMAQ 309
YEKUN: ƏSAS MƏSƏLƏ KİTABI OXUMAQ DEYİL, OXUDUQLARINLA YAŞAMAQDIR 314

ÖYRƏN - ÖYRƏT

HİKMƏT AXŞAMLARI

Bu kitab həyatın ən dəyərli həqiqətlərini sadə dildə, təsirli hekayələrlə, Qurandan ayələrlə, Peyğəmbərimizin (s) hədisləri ilə, tarixdən nümunələrlə və hikmətli nəsihətlərlə bir araya gətirir.

Hər fəsil insanın qəlbinə toxunur, düşüncəsini oyadır, vicdanına suallar verir və onu daha yaxşı bir insan olmağa səsləyir.

Oxuyacaqsan. Düşünəcəksən. Özünü görəcəksən.
Bəlkə də dəyişəcəksən...

- Yaxşılıq etmək və qarşılıq gözləməmək...
- Bağışlamaq və kin saxlamamaq...
- Həya, iffət və gözəl danışmaq...
- Ailə birliyi və övlad tərbiyəsi...
- Sədaqət, etibar və sirr saxlamaq...
- İman, şükür və məqsədli yaşamaq...
- Hikmətlə düşünmək və hikmətlə yaşamaq...

Bu kitab yalnız oxumaq üçün deyil, yaşamaq üçün yazılıb.
Çünki bildiklərimiz bizi dəyişmədikcə, həyatımız da dəyişməyəcək.
Əsas məsələ oxuduqların deyil, yaşadıqlarındır.

“ “Ən gözəl insan, insanlara faydası olan insandır.” ”

MƏRHƏMƏT | SƏDAQƏT | ƏDALƏT | ELM | YAXŞILIQ | HİKMƏT

Bu kitab sənə yalnız məlumnt verməyəcək.
Sənə yol göstərəcək.
Ayaq üstə saxlayacaq.
Yıxıldığında qaldıracaq.
Qəlbinə ümid, düşüncənə işıq olacaq.

Özünü dəyiş, dünyan dəyişsin.